

โครงการศึกษาศักยภาพสินค้าเกษตรไทย ในสหภาพยุโรปและผลกระทบทางการค้าจากกฎระเบียบ ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรประจำสหภาพยุโรป
สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์

กันยายน 2568

โครงการศึกษาศักยภาพสินค้าเกษตรไทย
ในสหภาพยุโรปและผลกระทบทางการค้าจากกฎระเบียบ
ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เสนอ

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

โดย สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรประจำสหภาพยุโรป
สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์

กันยายน 2568

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร (EXECUTIVE SUMMARY)

i

บทที่ 1: การศึกษากฎระเบียบและมาตรฐานของสหภาพยุโรป

1. กฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับธุรกิจอย่างยั่งยืน (The Corporate Sustainability Due Diligence Directive - “CSDDD”)	1-1
1.1 บทนำ	1-1
1.2 การดำเนินการ	1-2
1.2.1 การปรับใช้และการบังคับใช้กฎหมาย CSDDD	1-2
1.2.2 ข้อกำหนดในการปฏิบัติตามกระบวนการตรวจสอบ (Due Diligence) ภายใต้กฎหมาย CSDD	1-5
1.2.3 การบังคับใช้และการละเว้นการปฏิบัติตาม	1-10
1.2.4 แผน Omnibus	1-12
2. กฎระเบียบสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EU Regulation on Deforestation-free products)	1-13
2.1 บทนำ	1-13
2.2 การดำเนินการ	1-15
2.2.1 การปรับใช้และการบังคับใช้กฎระเบียบ EUDR	1-15
2.2.2 สินค้าควบคุมภายใต้ขอบเขตของกฎระเบียบ EUDR	1-16
2.2.3 ที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR	1-19
a) ผู้ประกอบการ (Operators)	1-19
b) ผู้ค้า (Traders)	1-20
c) จัดหาสินค้า/วัตถุดิบ (ซัพพลายเออร์) ชาวไทย	1-21
2.2.4 นิยามของการตัดไม้ทำลายป่าและการทำให้ป่าเสื่อมโทรม	1-21
2.2.5 ข้อกำหนดสำคัญของกฎระเบียบ EUDR	1-23
a) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Information Collection)	1-26
b) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)	1-27
c) การบรรเทาความเสี่ยง (Risk Mitigation)	1-27
2.2.6 การติดตามการปฏิบัติตามข้อกำหนดตามระดับความเสี่ยง (Risk-based compliance monitoring)	1-28
2.3 การบังคับใช้และการละเว้นการปฏิบัติตาม	1-28
2.3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ EUDR	1-28
2.3.2 มาตรการแก้ไข	1-30
2.3.3 บทลงโทษ	1-30

สารบัญ (ต่อ)

3. กฎระเบียบว่าด้วยการใช้แรงงานบังคับในสหภาพยุโรป (EU FORCED LABOUR REGULATION)	1-31
3.1 บทนำ	1-31
3.2 การดำเนินการ	1-33
3.2.1 การปรับใช้และการบังคับใช้กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับ	1-33
3.2.2 คำนิยามของการใช้แรงงานบังคับและสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานบังคับ	1-34
3.2.3 สินค้าที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับ	1-34
3.2.4 ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามการใช้แรงงานบังคับ	1-35
3.2.5 ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับผ่านกระบวนการสอบสวน	1-35
4. กลไกปรับราคาคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism - CBAM)	1-40

บทที่ 2: การวิเคราะห์โอกาสและความท้าทายในการปรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรของไทย ให้สอดคล้องกับมาตรฐานความยั่งยืนของสหภาพยุโรป -ยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้าง ขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดระยะยาว-

1. บทนำ	2-1
1.1 ขอบเขตของผลสำรวจ	2-1
1.2 การวิเคราะห์ภูมิทัศน์ด้านกฎระเบียบ: บริบทและพัฒนาการล่าสุด	2-2
2. การประเมินข้อมูล (Data Assessment)	2-6
2.1 บทนำ	2-6
2.2 ข้อมูลเชิงลึกในหลากหลายมิติ	2-6
2.3 ผลสำรวจแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมาย CSDDD	2-9
2.3.1 สิทธิมนุษยชนและแนวปฏิบัติด้านแรงงาน (Human rights and labor practices)	2-9
2.3.2 การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental protection)	2-10
2.3.3 การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain management)	2-10
2.4 ผลสำรวจแนวทางการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR	2-11
2.5 ผลสำรวจแนวทางการปฏิบัติตามกฎระเบียบ FLR	2-11
3. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยง (SWOT)	2-12
3.1 บทนำ	2-12
3.2 การวิเคราะห์เฉพาะรายกฎหมาย (Instrument-specific analysis): จุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาส	2-14
3.2.1 การวิเคราะห์ SWOT: กฎหมาย CSDDD	2-14
3.2.2 การวิเคราะห์ SWOT: กฎระเบียบ EUDR	2-16
3.2.3 การวิเคราะห์ SWOT: กฎระเบียบ FLR	2-18
3.3 ความเสี่ยงร่วม (Common Threats)	2-19

สารบัญ (ต่อ)

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Conclusion and Recommendations)	2-20
4.1 การฝึกอบรมและการเสริมสร้างขีดความสามารถ (Training and Capacity Building)	2-21
4.2 การเสริมสร้างระบบการตรวจสอบย้อนกลับในห่วงโซ่อุปทาน (Strengthening Supply Chain Traceability)	2-23
4.3 การจัดการกับต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมาย (Addressing the Cost of Compliance)	2-24
4.4 การทดลองปฏิบัติและการทดสอบทางเทคนิค (Dry Runs and Technical Testing for Compliance)	2-26
4.5 การติดตามการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างต่อเนื่อง (Continued Compliance Monitoring)	2-26
4.6 การเจรจาทางการทูตกับสหภาพยุโรป (Diplomatic Engagement with the EU)	2-27

บทที่ 3: การค้าสินค้าเกษตร-อาหารและยางพาราของไทยกับสหภาพยุโรป: การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ด้านสถิติการค้า ศักยภาพทางการค้า และการค้าที่ยั่งยืน -กลยุทธ์เพื่อความสามารถในการแข่งขันในตลาดระยะยาว-

1. บทนำ	3-1
2. ความท้าทายที่ไทยต้องเผชิญในการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารไปยังสหภาพยุโรป (CHALLENGES FACING THAI AGRI-EXPORTS TO THE EU)	3-2
2.1 นโยบายกีดกันทางการค้า (Trade Policy Barriers)	3-2
2.1.1 อัตราภาษี (Tariffs)	3-3
2.1.2 สิทธิพิเศษทางภาษี (Preferential Tariffs)	3-5
2.1.3 ความตกลงทางเศรษฐกิจและการค้าของประเทศคู่แข่ง (Economic and Trade Agreements for Competitors)	3-7
2.2 การปฏิบัติตามกฎระเบียบและมาตรฐานด้านความยั่งยืน (Regulatory Compliance & Sustainability Standards)	3-11
2.2.1 นโยบายคุ้มครองทางการค้าของสหภาพยุโรป (Protectionist EU Policies)	3-11
2.2.2 การตรวจสอบตามแนวชายแดนและระบบการแจ้งล่วงหน้า (Border Controls and Pre-arrival Systems)	3-12
2.2.3 การควบคุมด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary – SPS Controls)	3-14
2.2.4 ขีดจำกัดปริมาณตกค้างของสารปราบศัตรูพืช Pesticide Limits)	3-16
2.2.5 การควบคุมการนำเข้าอาหารออร์แกนิก (Organic Food Import Controls)	3-19
2.2.6 กฎหมายด้านความยั่งยืน (Sustainability Legislations)	3-21
2.2.7 ความท้าทายร่วมกันภายใต้กฎหมายดังกล่าว (Common Challenges under These Laws)	3-22

สารบัญ (ต่อ)

3. แนวโน้มการค้าสินค้าเกษตรในสหภาพยุโรป ระหว่างปี 2565–2568 (Trends in EU Agri-products Trade 2022–2025)	3-23
3.1 บทนำ (Introduction)	3-23
3.2 สถานการณ์ปัจจุบันของตลาดนำเข้าสินค้าเกษตรในสหภาพยุโรป (State of Play of the EU Agri-product Import Market)	3-24
3.2.1 สินค้าเกษตรหลักที่ส่งออกจากไทยไปยังสหภาพยุโรป (Main Agri-product Exports from Thailand to the EU)	3-24
3.2.2 แนวโน้มสินค้าเกษตรในตลาดสหภาพยุโรป (Agri-product Trends on the EU Market)	3-27
3.3 โอกาสของสินค้าอื่น ๆ ที่คาดว่าจะประสบความสำเร็จในตลาดสหภาพยุโรป	3-67
3.3.1 สินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR	3-68
3.3.2 อาหารสัตว์เลี้ยง (Pet Food)	3-69
3.3.3 บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป (Instant Noodles)	3-70
3.4 กรณีศึกษาเกี่ยวกับการผลิตอย่างยั่งยืน (Case Studies of Sustainable Production)	3-71
4. ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Conclusions and Recommendations)	3-75
4.1 การเสริมสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับสินค้าเกษตรและอาหารของไทยในตลาดสหภาพยุโรป (Enhanced Marketing of Thai Agri-food Products in the EU)	3-76
4.2 การเจรจาทางการทูตกับสหภาพยุโรปและการขอรับความอำนวยความสะดวกด้านกฎระเบียบ (Diplomatic Engagement with the EU and Obtaining Regulatory Facilitation)	3-76
4.3 การมุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าพรีเมียมและสินค้าออร์แกนิก (Focus on Premium and Organic Goods)	3-77
4.4 การใช้ประโยชน์จากสถานะ "ประเทศความเสี่ยงต่ำ" ของประเทศไทยภายใต้กฎระเบียบ EUDR (Leverage Thailand's Low-Risk Category under the EUDR)	3-77
4.5 การปฏิบัติตามกฎหมายด้านความยั่งยืนอื่น ๆ และความต้องการของผู้บริโภค (Compliance with Other Sustainability Legislations and Consumer Demands)	3-78
4.6 การใช้ประโยชน์จากระบบการตรวจสอบย้อนกลับของห่วงโซ่อุปทาน Leverage Supply Chain Tracing Systems)	3-80
4.7 การลงทุนในการเกษตรยั่งยืนที่มีความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Invest in Sustainable and Climate Resilient Farming)	3-81
4.8 การเสริมศักยภาพผู้จัดหารายย่อยให้สามารถปฏิบัติตามมาตรการที่มีผลต่อการเข้าถึงตลาด (Equip Small-scale Suppliers to Comply with Measures Affecting Market Access)	3-82

บทสรุปผู้บริหาร (EXECUTIVE SUMMARY)

รายงานผลโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาวของประเทศไทยในภาคการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารและภาคอุตสาหกรรมยางพารา ประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วน

ในระยะที่หนึ่ง บริษัท VVGB Advocaten ได้วิเคราะห์เชิงลึกถึงข้อผูกพันและข้อกำหนดภายใต้กฎหมายสำคัญด้านความยั่งยืนของสหภาพยุโรป 3 ฉบับ ได้แก่ 1) กฎระเบียบสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EU Regulation on Deforestation-free products – “EUDR”) 2) กฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับธุรกิจอย่างยั่งยืน (The Corporate Sustainability Due Diligence Directive - “CSDDD”) และ 3) กฎระเบียบว่าด้วยการใช้แรงงานบังคับในสหภาพยุโรป (EU FORCED LABOUR REGULATION – “FLR”) พร้อมทั้งได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อประเมินว่าผู้ส่งออกของไทยมีความตระหนักรู้และความพร้อมเพียงใดในการปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว

ในระยะที่สอง บริษัท VVGB Advocaten ได้ทำการวิเคราะห์คำตอบของผู้มีส่วนได้เสียของไทยจำนวน 9 รายที่ได้รับจากแบบสอบถามซึ่งประเมินระดับความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎหมาย และนำเสนอแนวทางที่รัฐบาลไทยและผู้ส่งออกสามารถดำเนินการเพื่อยกระดับความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎหมายให้สูงขึ้น

ส่วนในรายงานฉบับนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ในสามประเด็นหลัก ได้แก่ (i) กระบวนการนำเข้า-ส่งออกสำหรับการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปยังสหภาพยุโรป (ii) สถิติการค้าระหว่างประเทศของสินค้าเกษตรที่สำคัญของไทยในการส่งออกไปสหภาพยุโรป และ (iii) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อช่วยให้ผู้ส่งออกของไทยสามารถสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาวในตลาดสหภาพยุโรป

ประการแรก รายงานฉบับนี้ได้ระบุถึงขั้นตอนการนำเข้า-ส่งออก ที่เกี่ยวข้องกับการส่งสินค้าเกษตรของไทยออกไปยังสหภาพยุโรป โดยประเทศไทยส่งออกสินค้าไปยังสหภาพยุโรปภายใต้อัตราภาษีนำเข้าพื้นฐานหรือ ภาษี MFN (Most-Favoured Nation - MFN tariffs) ในขณะที่คู่แข่งหลายประเทศในภาคการเกษตรกลับได้รับประโยชน์จากความตกลงพิเศษทางการค้า อาทิ อัตราภาษีที่ต่ำกว่าหรือเป็นศูนย์ และ อัตราโควตาภาษี (TRQs) ที่เอื้อประโยชน์ ความแตกต่างของเงื่อนไขการเข้าถึงตลาดนี้ส่งผลให้การส่งออกของไทยเสียเปรียบ โดยเฉพาะในกรณีของสินค้าโภคภัณฑ์ซึ่งมีความอ่อนไหวสูงต่อปัจจัยด้านราคา

นอกจากนี้สินค้าเกษตรยังถือเป็นภาคส่วนที่มีความอ่อนไหวภายในสหภาพยุโรป และสหภาพยุโรปยังคงดำเนิน มาตรการคุ้มครองอุตสาหกรรมเกษตรของตนเองอย่างเข้มงวด ซึ่งยิ่งเพิ่มความท้าทายให้กับผู้ส่งออกสินค้า

อีกทั้งสหภาพยุโรปยังมีมาตรฐานด้านสุขอนามัยที่เข้มงวดที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ดังนั้น การนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่สหภาพยุโรปจึงอยู่ภายใต้มาตรการควบคุมชายแดนและข้อกำหนดด้านกฎระเบียบที่เข้มงวด นอกจากนี้ กฎหมายด้านความยั่งยืนของสหภาพยุโรปยังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและได้

กำหนดข้อผูกพันเพิ่มเติมในการปฏิบัติตามกฎหมายต่อสินค้านำเข้า ซึ่งเมื่อพิจารณาปัจจัยเหล่านี้รวมกัน พบว่าผู้ส่งออกสินค้าเกษตรต้องแบกรับภาระด้านโลจิสติกส์และต้นทุนทางการเงินที่สูงขึ้นในการแสดงถึงการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รายงานฉบับนี้ยังได้ทำการวิเคราะห์สถิติการค้าของประเทศไทยและประเทศคู่แข่งสำคัญ สำหรับสินค้าหลักบางประเภทภายใต้พิกัดศุลกากรรหัส HS 01-24 และ 40 ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ได้แก่ สัตว์ปีก ข้าว น้ำตาล ยางพารา และอาหารทะเล

โดยแนวโน้มของกระแสการค้า เมื่อประกอบกับข้อมูลสาธารณสุขที่มีอยู่ แสดงให้เห็นถึงความท้าทายที่ผู้ส่งออกไทยต้องเผชิญ ตลอดจนโอกาสที่ประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพของการส่งออกได้ ในส่วนนี้ จึงได้จัดทำกรวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยง สำหรับสินค้าแต่ละประเภททั้งห้ารายการ โดยสรุปได้ดังนี้

1. สัตว์ปีก

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสัตว์ปีกชั้นนำของโลก โดยมีขนาดการผลิตขนาดใหญ่และมีประสบการณ์ยาวนานในการผลิตสินค้าสัตว์ปีกแปรรูปและสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่ม</p> <p>ต้นทุนแรงงานที่สามารถแข่งขันได้ ประกอบกับแรงงานที่มีทักษะสูง</p> <p>ผู้ประกอบการแบบบูรณาการครอบครองตลาดส่วนใหญ่ ส่งผลให้ห่วงโซ่อุปทานมีความเข้มแข็งและมีมาตรการรักษาความปลอดภัยทางชีวภาพ (biosecurity) อยู่ในระดับสูง</p> <p>ตัวเลือกผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ได้แก่ สัตว์ปีกสด แช่แข็ง และแปรรูป (พร้อมรับประทาน หมักปรุงรส ชุบเกล็ดขนมปัง)</p> <ul style="list-style-type: none"> มีชื่อเสียงมายาวนานในตลาดโลกในด้านคุณภาพ ความปลอดภัยทางอาหาร และการปฏิบัติตามมาตรฐานด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช 	<p>ต้นทุนการผลิตสูง (ค่าอาหารสัตว์ พลังงาน แรงงาน) เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง เช่น บราซิล หรือยูเครน</p> <p>โครงสร้างตลาดที่กระจายตัว โดยผู้ส่งออกขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านความยืดหยุ่นและมักประสบปัญหาด้านโลจิสติกส์</p> <p>การพึ่งพาการส่งออกจากผู้ประกอบการรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย</p>

โอกาส	ความเสี่ยง
<p>ความต้องการโปรตีนราคาที่ย่อมเยาของผู้บริโภคในสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้น โดยสัตว์ปีกถือเป็นทางเลือกที่มีราคาถูกกว่าและมีไขมันต่ำกว่าเนื้อแดง</p> <p>แนวโน้มการบริโภคที่เปลี่ยนไปสู่ความสะดวกสบาย ทำให้ความต้องการผลิตภัณฑ์สัตว์ปีกพร้อมรับประทานและสัตว์ปีกแปรรูปเพิ่มสูงขึ้น</p> <p>ศักยภาพในการขยายตลาดไปสู่สินค้าพรีเมียม เช่น สินค้าที่ได้รับการรับรองด้านสวัสดิภาพสัตว์ ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก และผลิตภัณฑ์ปลอดยาปฏิชีวนะ</p> <p>การกระจายตัวของตลาดผู้ซื้อทั่วโลก โดยมีตลาดใหม่ที่กำลังเติบโต เช่น ตะวันออกกลาง ญี่ปุ่น เกาหลี และจีน</p> <p>การสร้างจุดขายด้านความยั่งยืน: การลงทุนด้าน ESG ระบบตรวจสอบย้อนกลับ และการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ สามารถรักษาปริมาณการส่งออกในตลาดสหภาพยุโรป</p> <ul style="list-style-type: none"> • สิทธิประโยชน์จากโควตาอัตราภาษี (TRQs) เฉพาะของแต่ละประเทศ ช่วยให้ไทยสามารถเข้าถึงตลาดด้วยภาษีนำเข้าที่ต่ำและป้องกันไม่ให้คู่แข่งแย่งสิทธิการจัดสรร 	<ul style="list-style-type: none"> • สหราชอาณาจักรคาดว่าจะกลายเป็นผู้ส่งออกสัตว์ปีกเข้าสู่สหภาพยุโรปรายใหญ่ที่สุดภายในปี 2568 โดยมีข้อได้เปรียบดังนี้: <ul style="list-style-type: none"> ➢ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้ชิดกับสหภาพยุโรป ทำให้สามารถส่งออกสินค้าแบบสดหรือแช่เย็นได้อย่างรวดเร็ว ➢ การนำเข้าสินค้าสัตว์ปีกจากยูเครนซึ่งมีต้นทุนต่ำ เพื่อนำมาแปรรูปและส่งออกอีกที ก่อให้เกิดข้อได้เปรียบ 2 ชั้น • บราซิล: หากข้อจำกัดด้านสุขอนามัย ถูกยกเลิก อาจกลับมาเป็นผู้ครองตลาดหลักได้อย่างรวดเร็ว • โควตาอัตราภาษี (TRQs) ของสหภาพยุโรป มีลักษณะเฉพาะประเทศ ไม่สามารถโอนสิทธิและไม่สามารถสะสมได้ • การฟื้นตัวของการผลิตสัตว์ปีกในสหภาพยุโรปในช่วงปี 2567/2568 อาจนำไปสู่การจำกัดพื้นที่ทางการตลาดของสินค้านำเข้า • การขยายสิทธิการนำเข้าสัตว์ปีกไปยังประเทศคู่แข่ง (สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และแคนาดา) ในบัญชีรายชื่อของสหภาพยุโรป ทำให้มีทางเลือกของผู้จัดหาที่สินค้าหลากหลายมากขึ้น • ความเข้มงวดของกฎระเบียบสหภาพยุโรป ได้แก่: <ul style="list-style-type: none"> ➢ การขยายมาตรการด้านสวัสดิภาพสัตว์ให้ครอบคลุมถึงสินค้านำเข้า ➢ การกำหนดมาตรฐาน ESG ที่เข้มงวดมากขึ้น เช่น CSRD และ CSDDD ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบเพิ่มสูงขึ้น ➢ การควบคุมสารตกค้างจากยาฆ่าสัตว์และการตรวจสอบด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช ที่เข้มงวดขึ้นส่งผลให้ความเสี่ยงด้านการไม่ปฏิบัติตามเพิ่มขึ้น

2. ข้าว

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>ประเทศไทยมีชื่อเสียงในระดับสากลในฐานะผู้ผลิตข้าวคุณภาพพรีเมียม โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ และข้าวที่มีกลิ่นหอม (aromatic rice)</p> <p>ความหลากหลายทางพันธุกรรมของพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่น และการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของตลาด</p> <p>ศักยภาพการสีข้าวที่กว้างขวาง มีโรงสีข้าวจดทะเบียนจำนวน 1,477 โรง ตั้งอยู่ใกล้แหล่งเพาะปลูก ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตและการบูรณาการตลอดห่วงโซ่อุปทาน</p> <p>การมุ่งเน้นความยั่งยืน โดยมีมาตรการป้องกันการเสื่อมโทรมของดินและทรัพยากรน้ำ การเข้าร่วมโครงการ Sustainable Rice Platform (SRP) และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม</p>	<p>ระบบการผลิตข้าวยังคงกระจายตัว โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรรายย่อย ส่งผลให้ขาดประสิทธิภาพทางขนาด (economies of scale) และมีอำนาจต่อรองในตลาดต่ำ</p> <p>ต้นทุนการผลิตสูง ทั้งในส่วนของปุ๋ย ค่าเช่าที่ดิน และค่าแรง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง</p> <p>ความอ่อนไหวต่อราคา (price sensitivity) เนื่องจากราคาข้าวมีความผันผวนในตลาดโลก</p> <p>ความเปราะบางต่อสภาพภูมิอากาศ (climate vulnerability) เนื่องจากพึ่งพาการทำน่าน้ำฝน มีความเสี่ยงจากภัยแล้งและผลกระทบจากปรากฏการณ์เอลนีโญ</p>
โอกาส	ความเสี่ยง
<p>ความต้องการของตลาดสหภาพยุโรปที่เพิ่มขึ้นต่อข้าวออร์แกนิก ข้าวดัชนีน้ำตาลต่ำ (low-GI rice) และข้าวสายพันธุ์พิเศษที่มีกลิ่นหอม (aromatic specialty rice)</p> <p>การเปลี่ยนทิศทางการผลิตไปสู่ข้าวพรีเมียม ช่วยสร้างเสถียรภาพด้านราคาและรายได้ที่สูงขึ้นให้แก่เกษตรกรไทย</p> <p>การจำกัดโควตาของประเทศคู่แข่ง (quota limits) สามารถเปิดโอกาสให้ผู้ส่งออกข้าวไทยเข้าสู่ตลาด</p> <p>การเบี่ยงเบนของกระแสการค้า (diversion of trade flows) เช่น การที่สหรัฐอเมริกากำหนดภาษีสูงต่อข้าวจากอินเดีย อาจผลักดันให้ผู้ซื้อในสหรัฐฯ หันมานำเข้าข้าวจากประเทศไทยแทน</p>	<p>การแข่งขันอย่างรุนแรงจากประเทศคู่แข่งที่ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าจากสหภาพยุโรป ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ปากีสถาน: ได้รับสิทธิ GSP+ ทำให้นำเข้าโดยปลอดภาษี ➤ เมียนมา: ได้รับสิทธิภายใต้ระบบ EBA ทำให้นำเข้าโดยปลอดภาษีและโควตา ➤ อินเดีย: ได้รับสิทธิภายใต้ GSP มาตรฐาน โดยมีการลดอัตราภาษีนำเข้า และสามารถเสนอขายในราคาถูกลงกว่าข้าวไทยประมาณ 40 ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน ➤ กัมพูชา: ได้รับสิทธิภายใต้ระบบ EBA และมีความสามารถแข่งขันสูงขึ้นผ่านการสนับสนุนของ Cambodian Rice Federation (CRF) และการลงทุนของรัฐบาล

	<p>➤ เวียดนาม: ได้รับสิทธิภายใต้ EVFTA ทำให้มีอัตราภาษีที่ลดลงและมีความแข็งแกร่งในตลาดข้าวพันธุ์พิเศษ (specialty rice)</p> <p>ภาวะอุปทานล้นตลาดโลก (global oversupply) ส่งผลให้ราคาตลาดและอัตรากำไรลดต่ำลง</p> <p>พลวัตทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitical dynamics) เช่น การที่สหรัฐอเมริกากำหนดอัตราภาษีสูงต่อข้าวบาสมาดิจจากอินเดีย ทำให้อินเดียหันมาเน้นการส่งออกไปยังสหภาพยุโรปมากขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การเบียดผู้ส่งออกไทยออกจากตลาด</p>
--	---

3. น้ำตาล

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลรายใหญ่อันดับสามของโลก โดยมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ เช่น น้ำตาลดิบคุณภาพสูง และน้ำตาลขัดสี</p> <p>อุตสาหกรรมการผลิตน้ำตาล โดยมีประสิทธิภาพ โดยมีโรงงานน้ำตาลประมาณ 60 แห่ง ตั้งอยู่ใกล้แหล่งเพาะปลูกอ้อย ช่วยลดต้นทุนด้านการขนส่งและเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและการประสานงานระหว่างเกษตรกรกับโรงงาน</p> <p>การผลิตพลังงานชีวภาพ โดยใช้ชานอ้อยสำหรับการผลิตพลังงาน และกากน้ำตาลสำหรับการผลิตเอทานอล ทำให้สามารถสร้างแหล่งรายได้เพิ่มเติม</p> <p>มีความสามารถในการปรับตัวด้านการส่งออกเพื่อรองรับช่องว่างของอุปทานในตลาดโลกได้</p> <p>มีศักยภาพในการรักษาความต่อเนื่องของอุปทาน โดยสามารถฟื้นตัวได้หลังจากเผชิญปัจจัยเสี่ยงภายนอก</p>	<p>โครงสร้างอุตสาหกรรมน้ำตาลไทยมีลักษณะกระจายตัวสูง (highly fragmented sector) โดยสัดส่วนของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 25 เฮกตาร์ สูงถึง 85% และมากกว่า 80% เป็นเกษตรกรรายย่อย ส่งผลให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จาก economies of scale ได้เต็มที่</p> <p>ผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำกว่าผู้ผลิตน้ำตาลรายใหญ่อื่น ๆ ของโลก</p> <p>ต้นทุนการผลิตสูง ทั้งด้านปุ๋ย พลังงาน และแรงงาน ส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากละเลยการดูแลผลผลิต และทำให้ผลผลิตต่อไร่ลดลง</p> <p>ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและค่าแรงที่สูง โดยเฉพาะในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวอ้อย</p> <p>การไม่มีสิทธิพิเศษทางการค้า ร่วมกับความไม่มีประสิทธิภาพเชิงโครงสร้าง ส่งผลให้ต้นทุนสูงและความสามารถในการแข่งขัน ต่ำกว่าคู่แข่ง</p> <p>ความสามารถในการขยายการผลิต (มีข้อจำกัด แม้ว่า FAO จะคาดการณ์ว่าราคาน้ำตาลโลกจะเพิ่มขึ้นก็ตาม</p>

โอกาส	ความเสี่ยง
<p>การฟื้นตัวของการผลิต โดยการเก็บเกี่ยวอ้อยในฤดูการผลิตปี 2567/2568 คาดว่าจะเพิ่มขึ้น 24% เมื่อเทียบกับปี 2566/2567</p> <p>การที่ประเทศอินเดียปรับเปลี่ยนการผลิต โดยใช้อ้อยไปผลิตเอทานอล ส่งผลให้การส่งออกน้ำตาลเข้าสู่สหภาพยุโรปลดลง เกิดช่องว่างทางการตลาดที่ประเทศไทยสามารถเข้ามาแทนที่ได้</p> <p>การคาดการณ์ว่าการผลิตน้ำตาลภายในสหภาพยุโรปจะลดลงในปี 2567/2568 จะนำไปสู่ความต้องการนำเข้าน้ำตาลที่เพิ่มขึ้น</p> <p>การบริโภคน้ำตาลภายในสหภาพยุโรปมีความคงที่ ทำให้เกิดความต้อการนำเข้าในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง</p> <p>ราคาอ้อยในตลาดโลกที่สูงขึ้น เป็นแรงจูงใจให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกอ้อยในประเทศไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การสิ้นสุดของมาตรการการค้าชั่วคราว ATMs สำหรับประเทศยูเครน ส่งผลให้เกิดช่องว่างของส่วนแบ่งทางการตลาดขนาดใหญ่ ซึ่งผู้ส่งออกไทยอาจใช้เป็นโอกาสในการขยายการส่งออกเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป 	<p>มีผู้ส่งออกหลายรายที่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีในตลาดน้ำตาลของสหภาพยุโรป</p> <p>➤ ประเทศภายใต้กรอบ EPA/EBA เช่น มอริเชียส และเอสวาตินี ที่ได้รับสิทธินำเข้าน้ำตาลปลอดภาษี และครองตลาดส่วนใหญ่</p> <p>บราซิลมีความยืดหยุ่นสูงในการสลับการใช้อ้อยเพื่อผลิตระหว่างเอทานอลและน้ำตาลตามราคาตลาด ซึ่งเป็นแรงกดดันต่อการส่งออกของไทย</p> <p>OECD คาดการณ์ว่าราคาน้ำตาลโลกจะลดลงอย่างต่อเนื่องในทศวรรษ ซึ่งจะส่งผลต่ออัตรากำไรของประเทศผู้ส่งออกที่มีต้นทุนการผลิตสูง เช่น ประเทศไทย</p> <p>ต้นทุนด้านโลจิสติกส์ที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งค่าใช้จ่ายในการขนส่ง การขาดแคลนตู้คอนเทนเนอร์ และการเบี่ยงเส้นทางการเดินเรือไม่ให้ผ่านทะเลแดง จะทำให้น้ำตาลจากไทยมีความน่าสนใจน้อยลงในตลาดการค้าระยะไกล (long-haul trade) กับสหภาพยุโรป</p>

4. ยางและผลิตภัณฑ์ยาง

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้นำระดับโลก: ไทยเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกยางธรรมชาติรายใหญ่ที่สุดในโลก ● ขนาดการผลิตและความน่าเชื่อถือ: มีพื้นที่เพาะปลูกกว้างขวางและห่วงโซ่อุปทานที่มั่นคง → เป็นที่ไว้วางใจของผู้ซื้อทั่วโลก ● ความหลากหลายของการส่งออก: ไม่ได้ส่งออกเฉพาะยางดิบ แต่ยังรวมถึงผลิตภัณฑ์ปลายน้ำ เช่น ถุงมือยาง ยางรถยนต์ และผลิตภัณฑ์ยางทางเทคนิค ที่ตอบสนองต่อความต้องการในธุรกิจสุขภาพและอุตสาหกรรมยานยนต์ ● การลงทุนจากต่างประเทศ: ได้รับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในอุตสาหกรรมยางรถยนต์อย่างเข้มข้น เช่น การลงทุนขยายโรงงานมูลค่า 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐของบริษัท Continental ● การเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานของสหภาพยุโรป: มีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมยางรถยนต์ของสหภาพยุโรป ● ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงต่ำภายใต้กฎระเบียบ EUDR: มีภาระการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่น้อยกว่าประเทศคู่แข่ง 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความกระจายตัวของเกษตรกรรายย่อย: เกือบร้อยละ 90 ของผลผลิตมาจากเกษตรกรรายย่อย → ต้นทุนสูงและการปฏิบัติตามข้อกำหนดยุ่งยากซับซ้อน ● ต้นทุนปัจจัยการผลิตและค่าแรงสูง: ทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดลง โดยเฉพาะในช่วงราคายางตกต่ำ ● ข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพการผลิต: <ul style="list-style-type: none"> ➢ ต้นยางแก่และขาดการปลูกทดแทน ➢ ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าคู่แข่ง ● ความอ่อนไหวต่อสภาพภูมิอากาศ: ผลผลิตผันผวนจากภัยแล้ง (เอลนีโญ ปี 2566) และน้ำท่วม (ปี 2567) ● ช่องว่างด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนด: บริษัทขนาดใหญ่มีความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR แต่ผู้ประกอบการ SME ยังล่าช้าในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ CSDDD, EUDR และ FLR ● ปัญหาการตรวจสอบย้อนกลับ: เกษตรกรรายย่อยจำนวนมากไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินอย่างเป็นทางการหรือบันทึกข้อมูลการเกษตรแบบดิจิทัล
โอกาส	ความเสี่ยง
<ul style="list-style-type: none"> ● ความได้เปรียบจากสถานะประเทศความเสี่ยงต่ำภายใต้กฎระเบียบ EUDR: มีความสามารถในการแข่งขันมากกว่าประเทศคู่แข่ง ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บราซิล และโกตดิวัวร์ ● ความเป็นผู้นำด้านความยั่งยืน: การขยายการใช้เทคโนโลยี เช่น การติดตามและตรวจสอบด้วยดาวเทียม การตรวจสอบย้อนกลับด้วยบล็อกเชน และระบบขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความผันผวนของราคา: ราคายางแปรผันตามภาวะเศรษฐกิจโลก สภาพอากาศ และอุปสงค์จากอุตสาหกรรมยานยนต์ ● ความเปราะบางของเกษตรกรรายย่อย: ขาดเงินสำรองในการกักตุนในช่วงราคายางตกต่ำ ● ตลาดมีการกระจุกตัวสูง: เกือบร้อยละ 75 ของความต้องการยางในสหภาพยุโรปผูกติด

<p>ทะเบียนเกษตรกร ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือในตลาดสหภาพยุโรป</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ความต้องการที่เพิ่มขึ้น: <ul style="list-style-type: none"> ○ อุปกรณ์ทางการแพทย์และถุงมือ ยางจากโครงสร้างสังคมผู้สูงอายุ ○ ยางรถยนต์ จากการเติบโตของ ยอดขายยานยนต์ ○ ยางธรรมชาติในฐานะสินค้าทดแทนยางสังเคราะห์ เมื่อราคาน้ำมันดิบผันผวนสูง ● อุปทานจากคู่แข่งที่ลดลง: เกษตรกรในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ หันไปปลูกพืชอื่น ๆ เนื่องจากโรคใบร่วง ส่งผลให้อุปทานยางพาราโลกหดตัว 	<p>กับอุตสาหกรรมยางรถยนต์ → ความเสี่ยงสูงจากการพึ่งพาเพียงภาคส่วนเดียว</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศ: น้ำท่วมในเดือนธันวาคม 2567 ทำให้ผลผลิตหดตัวร้อยละ 25; ภัยแล้งส่งผลให้ผลผลิตลดลง ● แรงกดดันจากการแข่งขัน: อินโดนีเซีย เวียดนาม มาเลเซีย โกลด์คอสต์ และประเทศ LDCs (พม่า กัมพูชา และโกตดิวัวร์) ได้รับสิทธิพิเศษในการเข้าถึงตลาดอียูแบบปลอดภาษี ขณะที่ไทยต้องเสียภาษีตามอัตรา MFN ● ความเสี่ยงด้านกฎระเบียบ: <ul style="list-style-type: none"> ➤ การทบทวนกฎระเบียบ EUDR ปี 2569 อาจทำให้ประเทศไทยถูกปรับลดสถานะจากประเทศความเสี่ยงต่ำ ส่งผลให้ต้นทุนการปฏิบัติตามข้อกำหนดสูงขึ้น ➤ ความเสี่ยงด้านการใช้แรงงาน บังคับ ภายใต้กฎระเบียบ FLR เนื่องจากแรงงานสวนยางภาคใต้ ร้อยละ 90 เป็นแรงงานข้ามชาติ ● รัฐสภายุโรปผลักดันให้มีการปรับปรุงเกณฑ์การจัดกลุ่มประเทศตามความเสี่ยงให้เข้มงวดมากขึ้น → ทำให้สถานะของประเทศไทยไม่แน่นอน
--	---

5. อาหารทะเล

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตและการส่งออกระดับโลก (Global hub) ในด้านปลาทูน่ากระป๋อง กุ้ง และอาหารทะเลแปรรูป</p> <p>มีภูมิศาสตร์และภูมิอากาศเชิงยุทธศาสตร์ ที่เอื้อต่อการทำประมงและสามารถเข้าถึงทะเลได้สะดวก</p> <p>มีต้นทุนแรงงานที่แข่งขันได้ เมื่อเทียบกับจีน และนอร์เวย์ อีกทั้งมีแรงงานที่มีทักษะสูง</p>	<p>ผลผลิตจากการประมงทะเลลดลงอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2546 อันเนื่องมาจากการทำการประมงเกินขนาด การทำลายแหล่งที่อยู่อาศัย และการระบาดของโรคในฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ</p> <p>ความเสี่ยงเชิงกฎระเบียบ จากการผ่อนคลายมาตรการด้าน IUU fishing ซึ่งจะบั่นทอนความยั่งยืนและชื่อเสียงของอุตสาหกรรม</p>

<p>มีโครงสร้างพื้นฐานด้านการแปรรูปอาหารทะเลที่เข้มแข็ง ครอบคลุมทั้งประมงชายฝั่งและประมงน้ำจืด รวมถึงการแปรรูปอาหารทะเลในเชิงอุตสาหกรรมขนาดใหญ่</p> <p>มีความได้เปรียบด้านขนาดการผลิตของการผลิตปลาทูน่ากระป๋อง ส่งผลให้มีราคาที่แข่งขันได้</p> <p>ตั้งแต่ปี 2558 ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปที่เข้มงวดเพื่อจัดการกับการทำประมงผิดกฎหมาย (IUU Fishing) มีการปรับปรุงระบบการตรวจสอบและการขึ้นทะเบียนเรือประมง ส่งผลให้สหภาพยุโรปปลด “ใบเหลือง” ให้แก่ประเทศไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ประเทศไทยมีชื่อเสียงด้านคุณภาพ ความหลากหลายด้านรสชาติ และมาตรฐานความปลอดภัย 	<p>ข้อจำกัดด้านโควตาและจำนวนเรือประมงที่ลดลง ส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในประเทศหดตัว และศักยภาพการส่งออกลดลง</p> <p>ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ทั้งอาหารสัตว์ พลังงาน และค่าแรง</p> <p>ภาพจำเชิงลบเกี่ยวกับประวัติการละเมิดสิทธิแรงงานและ การประมงผิดกฎหมาย (IUU fishing) ซึ่งส่งผลต่อชื่อเสียงของอุตสาหกรรม</p>
<p>โอกาส</p>	<p>ความเสี่ยง</p>
<p>แนวโน้มการบริโภคเพื่อสุขภาพในสหภาพยุโรปทำให้เกิดความต้องการอาหารที่มีไขมันต่ำและโปรตีนสูง ทำให้อุปสงค์ของปลาทูน่าเพิ่มขึ้น</p> <p>การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคไปสู่อาหารทะเลในฐานะโปรตีนทางเลือก ส่งผลให้มีฐานผู้บริโภคที่มั่นคงมากขึ้น</p> <p>ผลิตภัณฑ์อาหารทะเลกระป๋องที่มีราคาย่อมเยา และสามารถเก็บรักษาได้นาน ยังคงเป็นที่ต้องการในช่วงภาวะเศรษฐกิจไม่แน่นอน</p> <p>ความเป็นไปได้ของการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพยุโรป อาจนำไปสู่การยกเลิกหรือการลดภาษีอัตรา (ปัจจุบันอยู่ที่ร้อยละ 24 สำหรับปลาทูน่าของไทย) ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันสำคัญ เนื่องจากปลาทูน่าเป็นปลาที่มีการบริโภคมากที่สุดในสหภาพยุโรป</p> <p>การรับรองคุณภาพระดับพรีเมียม และการปฏิบัติตามมาตรฐาน ESG จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน</p>	<p>ตลาดนำเข้าอาหารทะเลของสหภาพยุโรปหดตัวลงระหว่างปี 2565-2567 ส่งผลให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นและอัตรากำไรลดลง</p> <p>ภาระการปฏิบัติตามมาตรฐาน ESG ที่ทวีความเข้มงวด</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ CSRD และ ESRS → บังคับใช้การเปิดเผยข้อมูล ESG ที่เข้มงวด ➤ กฎระเบียบ CSDDD (2570-2572) → กำหนดให้บริษัทต้องดำเนินการตรวจสอบและประเมินสถานะด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม <p>การแข่งขันจากประเทศคู่แข่งที่ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ เวียดนาม ภายใต้ EVFTA → สหภาพยุโรปลดภาษีสินค้าประมงหลายรายการเหลือศูนย์ ➤ เอกวาดอร์ → การส่งออกอาหารทะเลยังคงเติบโต แม้ราคาทั่วโลกปรับตัวลดลง <p>การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้อุณหภูมิผิวน้ำทะเลสูงขึ้นและเกิดปะการังฟอกขาว (ในปี 2567 พบว่าปะการัง 30% ถูกฟอกขาวและ 5% ตาย) ส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงและระบบนิเวศทะเลเสื่อมโทรม</p> <p>ความผันผวนของอุปทาน ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและปริมาณการส่งออกไม่มั่นคง</p>

รายงานฉบับนี้ยังได้พิจารณาถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของภูมิทัศน์ทางกฎระเบียบและแนวโน้มของกระแสทางการค้าที่มีความผันผวน แต่ภาคเกษตรและอาหารของประเทศไทยยังคงมีศักยภาพและความพร้อมที่จะขยายบทบาทในตลาดสหภาพยุโรป

ประการแรก การที่ประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม “ประเทศความเสี่ยงต่ำ” ภายใต้กฎระเบียบ EUDR ถือเป็นโอกาสสำคัญสำหรับผู้ส่งออกและผู้ผลิตของไทยในการขยายการส่งออกเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป และช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาดจากประเทศที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม “ประเทศความเสี่ยงมาตรฐาน” ได้ ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตน้ำมันปาล์มรายสำคัญ แต่กลับมีส่วนแบ่งทางการค้าในตลาดสหภาพยุโรปเพียงเล็กน้อย ขณะที่ผู้ส่งออกน้ำมันปาล์มหลักไปยังสหภาพยุโรป ได้แก่ อินโดนีเซียและมาเลเซีย ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงมาตรฐาน จึงต้องอยู่ภายใต้ข้อผูกพันในการปฏิบัติตามกฎหมายที่เข้มงวดกว่า ดังนั้น ประเทศไทยจึงสามารถใช้โอกาสนี้เพื่อเข้าครอบครองส่วนแบ่งทางการตลาดจากประเทศเหล่านี้ได้

ประการที่สอง ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกอาหารสัตว์เลี้ยงรายสำคัญของสหภาพยุโรป และยังคงมีศักยภาพในการขยายตัวอีกมาก เนื่องจากประเทศไทยมีการผลิตเนื้อไก่และอาหารทะเลในปริมาณสูงอยู่แล้ว จึงสามารถจัดหาวัตถุดิบราคาต่ำได้อย่างมั่นคง ในขณะที่เดียวกันตลาดอาหารสัตว์เลี้ยงของสหภาพยุโรปถูกคาดการณ์ว่าจะมีการเติบโตอย่างก้าวกระโดดในช่วงทศวรรษหน้า ซึ่งเป็นโอกาสที่ประเทศไทยสามารถปรับยุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มปริมาณการส่งออกให้สอดคล้องไปกับการเติบโตดังกล่าวได้

จากการวิเคราะห์สถิติการค้าและพัฒนาการของกรอบกฎหมาย (legal framework developments) รายงานฉบับนี้ขอเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. การที่ประเทศไทยได้รับการจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงต่ำภายใต้กฎระเบียบ EUDR ถือเป็นโอกาสเชิงยุทธศาสตร์แก่ประเทศไทยในการเพิ่มปริมาณการส่งออกสินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR เข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป รวมถึงไปยังประเทศที่สามรายอื่น ๆ ที่ผลิตสินค้าในกลุ่มดังกล่าว ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยสามารถเพิ่มปริมาณการส่งออกน้ำมันปาล์ม ซึ่งเป็นสินค้าที่ไทยมีการผลิตในปริมาณสูง แต่ยังมีได้เป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ไปยังสหภาพยุโรป

2. เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ประเทศไทยจำเป็นต้องรักษาสถานะการเป็นประเทศความเสี่ยงต่ำไว้ให้ได้ ดังนั้น รัฐบาลไทยควรดำเนินมาตรการอย่างต่อเนื่องในการอนุรักษ์ป่าไม้ และสนับสนุนผู้ผลิต/ผู้ส่งออกของไทยในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากการถูกปรับเปลี่ยนสถานะในการประเมินครั้งต่อไป ซึ่งหากถูกลดสถานะ อาจทำให้ประเทศไทยสูญเสียความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน

3. การส่งออกของประเทศไทยจะอยู่ภายใต้กฎหมายความยั่งยืนอื่น ๆ ของสหภาพยุโรป ได้แก่ กฎหมาย CSDDD และ กฎระเบียบ FLR ซึ่งเมื่อรวมกับความต้องการของผู้บริโภคแล้ว จะทำให้ผู้ประกอบการต้องแสดงหลักฐานการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสิทธิแรงงานและการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้การส่งออกของไทยยังคงสามารถแข่งขันได้ จึงเสนอแนะให้รัฐบาลไทยดำเนินมาตรการ ดังนี้:

(ก) ดำเนินความพยายามอย่างต่อเนื่องในการคุ้มครองสิทธิแรงงาน โดยเฉพาะในภาคส่วนที่มีความเปราะบาง เช่น ภาคการประมง รวมถึงผ่านการปฏิรูปที่ดำเนินการภายหลังที่สหภาพยุโรปได้ประกาศให้ “ใบเหลือง” ต่อการส่งออกสินค้าประมงของไทย

(ข) พัฒนากลไกเพื่อรับประกันการคุ้มครองสิทธิแรงงานและการบันทึกเอกสารแสดงการปฏิบัติตามกฎหมายในกลุ่มเกษตรกรรายย่อยและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพื่อสนับสนุนการตรวจสอบย้อนกลับของห่วงโซ่อุปทาน

(ค) ประเมินผลกระทบของการปฏิรูปกฎหมายภายในประเทศต่อมาตรฐานด้านความยั่งยืนที่เกิดขึ้นใหม่ เพื่อป้องกันมิให้เกิด (i) การถอยหลังของความก้าวหน้าที่ได้บรรลุมาแล้ว และ (ii) การบั่นทอนชื่อเสียงของประเทศไทยในฐานะประเทศผู้ส่งออกที่ปฏิบัติตามกฎหมาย

(ง) ดำเนินการปฏิรูปเชิงโครงสร้างอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (IUU Fishing)

4. กฎหมายด้านความยั่งยืนของสหภาพยุโรปล้วนต่างกำหนดให้มีการตรวจสอบย้อนกลับของห่วงโซ่อุปทานและการจัดทำเอกสาร โดยหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย ได้เริ่มจัดทำกลไกเพื่อให้ผู้ส่งออกสามารถปฏิบัติตามข้อผูกพันทางกฎหมายดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีข้อเสนอแนะว่า ประเทศไทยควรติดตามและเปรียบเทียบกับกลไกที่ประเทศอื่นกำลังนำมาใช้ ทั้งนี้ เมื่อข้อกำหนดตามกฎหมายดังกล่าวมีผลบังคับใช้แล้ว ความมีประสิทธิภาพของกลไกต่าง ๆ จะถูกทดสอบในทางปฏิบัติ อีกทั้ง เนื่องจากรัฐบาลไทยกำลังพัฒนา กลไกการตรวจสอบย้อนกลับของตนเองอยู่แล้ว จึงควรมีการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวอย่างกว้างขวางภายในประเทศเพื่อ (i) อำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ SMEs ที่ได้ระบุว่าต้นทุนการปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขัน และ (ii) ติดตามและแก้ไขปัญหาการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยเร็วที่สุด นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังสามารถใช้มาตรการจูงใจให้บริษัทขนาดใหญ่จัดทำองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่จำเป็นแก่ผู้จัดหาวัตถุดิบรายย่อย เพื่อให้มั่นใจว่าผู้จัดหาสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านการตรวจสอบย้อนกลับของห่วงโซ่อุปทาน

5. สินค้าเกษตรส่วนใหญ่เป็นสินค้าโภคภัณฑ์ที่สามารถทดแทนกันได้ง่าย ส่งผลให้การส่งออกของไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรง การหยุดชะงักของกระแสการค้า และแรงกดดันด้านราคา ดังนั้น จึงเสนอแนะว่าประเทศไทยควรลงทุนในทรัพยากรอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาสินค้าพรีเมียมและสินค้าออร์แกนิก เช่น การเน้นผลิตภัณฑ์ข้าวสายพันธุ์พิเศษ ซึ่งสามารถสร้างความแตกต่างจากข้าวราคาถูกของปากีสถาน การดำเนินการเช่นนี้จะช่วยให้ผู้ส่งออกไทยรักษาสถานะเฉพาะกลุ่ม (niche market) ซึ่งได้รับการป้องกันจากการหยุดชะงักทางการค้า

6. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังคงเป็นความเสี่ยงร้ายแรงต่อสินค้าเกษตร สภาพอากาศที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ เช่น น้ำท่วมและฝนตกหนัก ทำให้กระบวนการผลิตหยุดชะงักและลดทอนความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวของการส่งออกสินค้าเกษตร จึงมีข้อเสนอแนะให้ประเทศไทยดำเนินความร่วมมือกับพันธมิตรเพื่อลงทุนในการพัฒนาการเกษตรอัจฉริยะด้านภูมิอากาศ เพื่อเสริมสร้างความยืดหยุ่นและการป้องกันตนเองจากผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ

7. ผู้ผลิตรายย่อยถือเป็นส่วนสำคัญของภาคการเกษตรไทย อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตเหล่านี้ขาดความรู้ความเข้าใจ และเงินทุนที่เพียงพอในการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านการเข้าถึงตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จึงมีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลไทยสนับสนุนผู้ผลิตรายย่อยเหล่านี้ โดย (i) จัดหาและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับข้อกำหนดทางกฎหมายที่จำเป็นสำหรับการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรป และ (ii) จัดหาและระดมเงินทุนเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมาย

8. การเจรจาทางการทูตอย่างต่อเนื่องกับสหภาพยุโรปยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การเจรจาความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพยุโรป (EU-Thailand FTA) ที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ถือเป็นโอกาสที่ประเทศไทยจะใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์ทางการทูตเพื่อเจรจาให้ผู้ส่งออกสินค้าเกษตรของไทยได้รับได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า เพื่อให้สามารถแข่งขันได้อย่างเป็นธรรมมากขึ้นกับสินค้านำเข้าจากประเทศคู่แข่ง นอกจากนี้ ข้อตกลงกรอบความร่วมมือ สหรัฐอเมริกา-สหภาพยุโรป (US-EU Framework Agreement) ยังแสดงให้เห็นว่ามีโอกาสที่ประเทศไทยจะสามารถใช้การเจรจาทางการทูตเพื่อผลักดันให้สหภาพยุโรปพิจารณาข้อกังวลของผู้ส่งออกเกี่ยวกับข้อกำหนดใหม่ ๆ ด้านความยั่งยืน

บทที่ 1:

การศึกษาภาวะเปรียบเทียบและมาตรฐานของสหภาพยุโรป

1. กฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับธุรกิจอย่างยั่งยืน (The Corporate Sustainability Due Diligence Directive - “CSDDD”)

1.1 บทนำ

กฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับธุรกิจอย่างยั่งยืน (The Corporate Sustainability Due Diligence Directive (“CSDDD”))¹ มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมองค์กรที่ยั่งยืนและการมีความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของบริษัทต่าง ๆ ในสหภาพยุโรป (EU) ตลอดจนในห่วงโซ่อุปทานทั่วโลก กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้ภาคธุรกิจต้องระบุ จัดลำดับความสำคัญ ป้องกัน และจัดการกับผลกระทบเชิงลบที่มีต่อสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ทั้งในกิจกรรมการดำเนินงานของตนเองและในกิจกรรมการดำเนินงานของคู่ค้าทางธุรกิจที่อยู่ในห่วงโซ่กิจกรรมของบริษัท โดยกฎหมาย CSDDD ได้เสนอข้อกำหนดทางกฎหมายที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งสหภาพยุโรป เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการแข่งขันให้แก่บริษัทต่าง ๆ รวมถึงสร้างความสอดคล้องให้เกิดขึ้นภายใต้ตลาดเดียวของสหภาพยุโรป (EU Single Market)

การทำความเข้าใจและการเตรียมพร้อมต่อกฎหมาย CSDDD จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ผลิตและผู้ส่งออกสินค้าเกษตรของประเทศไทย เพื่อให้สามารถ (i) ดำเนินและขยายธุรกิจกับคู่ค้าทางธุรกิจในสหภาพยุโรปได้ และ (ii) รักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาดสหภาพยุโรป ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลหลายประการตามที่จะอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมต่อไป ประการแรก บริษัทในสหภาพยุโรปที่มีขนาดตรงตามเกณฑ์จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมาย CSDDD ประการที่สอง ผู้ผลิต/ผู้ส่งออกชาวไทยที่ส่งออกสินค้าเกษตรไปยังบริษัทในสหภาพยุโรปที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD อาจถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “ห่วงโซ่กิจกรรม” ของบริษัทนั้น โดยตามนิยามที่กำหนดในกฎหมาย CSDDD คำว่า “ห่วงโซ่กิจกรรม” นั้นรวมถึง “กิจกรรมของคู่ค้าทางธุรกิจต้นน้ำ” ของบริษัท ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าหรือการให้บริการโดยบริษัทคู่ค้านั้น ๆ ซึ่งรวมถึงการออกแบบ การสกัด กระบวนการจัดหา การผลิต การขนส่ง การจัดเก็บ และการจัดหาวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์ หรือส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ”² ดังนั้นแนวทางและรูปแบบการจัดซื้อของผู้นำเข้าในสหภาพยุโรป จะได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่องจากภาระผูกพันตามกฎหมาย CSDDD และจากความสามารถของผู้จัดหาวัตถุดิบในการปฏิบัติตามภาระผูกพันภายใต้กฎหมาย CSDDD

ข้อกำหนดภายใต้กฎหมาย CSDDD จะถูกบังคับใช้เพิ่มเติมจากกฎหมายการตรวจสอบ (Due Diligence) อื่นๆ ในสหภาพยุโรปที่มีความเฉพาะเจาะจงและเข้มงวดมากกว่า เช่น กฎระเบียบของสหภาพยุโรปที่ว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการทำลายป่า (EU Regulation concerning deforestation-free products) และกฎระเบียบของ

¹ คำสั่ง (สหภาพยุโรป) 2024/1760 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2567 ว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับธุรกิจอย่างยั่งยืน (The Corporate Sustainability Due Diligence Directive (“CSDDD”)) และคำสั่งแก้ไข (สหภาพยุโรป) 2019/1937 และ กฎระเบียบ (สหภาพยุโรป) 2023/2859, เข้าถึงได้ตามเว็บไซต์ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401760>.

² CSDDD, มาตรา 3(1)(g).

สหภาพยุโรปที่ว่าด้วยการใช้แรงงานบังคับ (EU Forced Labour Regulation) ซึ่งจะมีการกล่าวถึงในรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวกที่ II และ III ตามลำดับ หากข้อกำหนดใดของกฎหมาย CSDDD ขัดแย้งกับกฎหมายการตรวจสอบ (Due Diligence) อื่น ๆ ของสหภาพยุโรป อันมีข้อกำหนดที่เฉพาะเจาะจงและเข้มงวดมากกว่า ให้ถือว่ากฎหมายที่เข้มงวดกว่ามีผลบังคับใช้เหนือกว่า³

เป็นที่น่าสังเกตว่า ณ เวลาที่จัดทำเอกสารฉบับนี้ คณะกรรมาธิการยุโรปกำลังเสนอให้ลดความซับซ้อนและปรับปรุงข้อกำหนดหลักภายใต้กฎหมาย CSDDD ให้เรียบง่ายมากขึ้น ซึ่งจะมีการกล่าวถึงในส่วนต่อไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อเสนอของคณะกรรมาธิการฯ ยังอยู่ระหว่างการอภิปรายโดยประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป การตัดสินใจขั้นสุดท้ายของสถาบันต่าง ๆ ในสหภาพยุโรปที่เกี่ยวกับประเด็นหลักภายใต้กฎหมาย CSDDD จึงยังไม่สามารถคาดการณ์ได้ในขณะนี้

1.2 การดำเนินการ

1.2.1 การปรับใช้และการบังคับใช้กฎหมาย CSDDD

กฎหมาย CSDDD ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารราชกิจจานุเบกษาของสหภาพยุโรป (in the Official Journal of the EU) เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2567 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2567

อย่างไรก็ตาม กฎหมาย CSDDD นั้นถือเป็นคำสั่งภายใต้กฎหมาย (Directive) ไม่ใช่กฎระเบียบของสหภาพยุโรป จึงไม่ได้มีผลบังคับใช้โดยตรงในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปทั้ง 27 ประเทศ แต่ประเทศสมาชิกฯ ต้องนำกฎหมาย CSDDD ไปปรับใช้ (transpose) และเผยแพร่เป็นกฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิกฯ หรือกฎหมายระดับประเทศ (national laws) เพื่อให้มีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย โดยกฎหมาย CSDDD ถือเป็นข้อกำหนดระดับของความสอดคล้องขั้นต่ำของกฎหมาย ซึ่งหมายความว่าประเทศสมาชิกฯ จะไม่สามารถออกบทบัญญัติภายใต้กฎหมายระดับประเทศใด ๆ ที่แตกต่างไปจากกฎหมาย CSDDD หรือจัดทำข้อกำหนดด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมที่มีมาตรฐานต่ำกว่าข้อกำหนดของกฎหมาย CSDDD ทั้งนี้ประเทศสมาชิกฯ สามารถออกบทบัญญัติของกฎหมายระดับประเทศที่เข้มงวดและเจาะจงมากกว่าบทบัญญัติที่ระบุในกฎหมาย CSDDD ได้⁴

ตามกฎหมายฉบับปัจจุบัน ประเทศสมาชิกฯ จะต้องนำกฎหมายฉบับนี้ไปปรับใช้และเผยแพร่เป็นกฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิกฯ ภายในวันที่ 26 กรกฎาคม 2569 อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2568 คณะกรรมาธิการยุโรปได้นำเสนอแผน 'Omnibus' จำนวน 2 ฉบับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความซับซ้อนของกฎหมายด้านความยั่งยืนและการลงทุนที่มีอยู่ในปัจจุบัน และขยายเวลาในการออกกฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิกฯ รวมถึงเลื่อนการบังคับใช้กฎหมาย CSDDD ในระยะที่หนึ่ง ออกไปอีก 1 ปี

³ CSDDD, มาตรา 1(3).

⁴ CSDDD, มาตรา 4.

โดยข้อเสนอว่าด้วยการขยายกรอบเวลาได้รับการเห็นชอบจากสถาบันต่าง ๆ ของสหภาพยุโรปเรียบร้อยแล้ว⁵ ซึ่งหมายความว่าประเทศสมาชิกฯ จะมีระยะเวลาจนถึงวันที่ 26 กรกฎาคม 2570 เพื่อนำกฎหมายฉบับนี้ไปปรับใช้และเผยแพร่เป็นกฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิกฯ โดยกฎหมายเหล่านั้นจะทยอยมีผลบังคับใช้ตามที่อธิบายไว้ด้านล่างนี้

นอกจากนี้ ระหว่างวันที่ 26 มกราคม ถึง 26 กรกฎาคม 2570 คณะกรรมาธิการยุโรปจะออกแนวปฏิบัติ (guidelines)⁶ เพื่อเป็นการสนับสนุนบริษัทและหน่วยงานรัฐของประเทศสมาชิกฯ ในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของการตรวจสอบ (Due Diligence) โดยแนวปฏิบัติเหล่านี้จะให้คำแนะนำและแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบ การจัดลำดับความสำคัญของผลกระทบ มาตรการที่เหมาะสมในการปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดซื้อ การแก้ไข (remediation) การมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง คำแนะนำที่เฉพาะเจาะจงตามภาคส่วน และคำแนะนำเกี่ยวกับการประเมินปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ในระดับของบริษัท ในการดำเนินงานทางธุรกิจ ทางภูมิศาสตร์และบริบท ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์และบริการ และในภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการประเมินปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง อีกทั้งคณะกรรมาธิการยุโรปยังมีแผนที่จะออกแนวปฏิบัติว่าด้วยข้อกำหนดแบบสมัครใจที่ใช้ในสัญญา⁷

ประการที่สองกฎหมาย CSDDD จะถูกบังคับใช้กับทั้งบริษัทในสหภาพยุโรป และบริษัทนอกสหภาพยุโรป ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด⁸ ในขณะที่บริษัทขนาดเล็ก (micro companies) และวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม (SMEs) จะอยู่นอกเหนือการบังคับใช้กฎหมาย CSDDD

กฎหมาย CSDDD จะถูกบังคับใช้กับบริษัทในสหภาพยุโรปที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายตามหมวดหมู่ต่อไปนี้

- ก) บริษัทที่มีจำนวนพนักงานเกิน 1,000 คน และมีรายได้สุทธิทั่วโลก (Net Worldwide Turnover) มากกว่า 450 ล้านยูโร ในปีงบประมาณล่าสุด; หรือ
- ข) บริษัทที่ไม่เข้าข่ายตามเงื่อนไข (ก) แต่เป็นบริษัทแม่ในลำดับสูงสุด (Ultimate Parent Company) ของกลุ่มบริษัทที่เข้าข่ายตามเงื่อนไข (ก) โดยพิจารณาจากรายได้รวมของกลุ่มบริษัทดังกล่าว (Consolidated Basis); หรือ
- ค) บริษัท หรือ บริษัทแม่ในลำดับสูงสุดที่ได้ทำสัญญาแฟรนไชส์ หรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสหภาพยุโรปกับบริษัทอิสระ (Independent Third-Party Companies) เพื่อแลกเปลี่ยนกับค่าลิขสิทธิ์ (Royalties) โดยที่:

⁵ เข้าถึงได้ที่ <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/04/14/simplification-council-gives-final-green-light-on-the-stop-the-clock-mechanism-to-boost-eu-competitiveness-and-provide-legal-certainty-to-businesses/>>.

⁶ CSDDD, มาตรา 19.

⁷ CSDDD, มาตรา 19.

⁸ CSDDD, มาตรา 19.

- สัญญาเหล่านั้นต้องเป็นการรับประกันถึงการมีอัตลักษณ์และแนวคิดธุรกิจร่วมกัน ตลอดจนการนำวิธีการดำเนินธุรกิจที่เป็นมาตรฐานเดียวกันไปปฏิบัติ;
- บริษัทได้รับรายได้จากค่าลิขสิทธิ์มูลค่ามากกว่า 22.5 ล้านยูโร ในปีงบประมาณล่าสุด; และ
- บริษัท หรือ บริษัทแม่ในลำดับสูงสุดของกลุ่มบริษัท มีรายได้สุทธิทั่วโลกเกิน 80 ล้านยูโร ในปีงบประมาณล่าสุด

อีกทั้งกฎหมาย CSDDD ยังจะถูกบังคับใช้กับบริษัทนอกสหภาพยุโรป หรือในประเทศที่สามที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายตามหมวดหมู่ต่อไปนี้

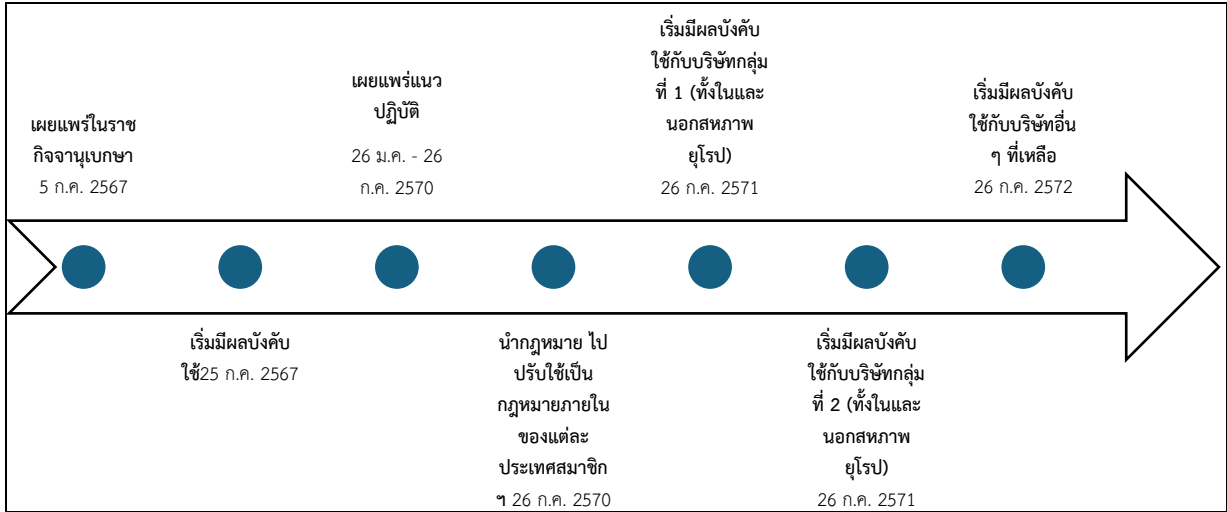
- ก) บริษัทที่มีรายได้สุทธิในสหภาพยุโรป (Net Turnover in EU) มากกว่า 450 ล้านยูโร ในปีงบประมาณล่าสุด; หรือ
- ข) บริษัทที่ไม่เข้าข่ายตามเงื่อนไข (ก) แต่เป็นบริษัทแม่ในลำดับสูงสุด (Ultimate Parent Company) ของกลุ่มบริษัทที่เข้าข่ายตามเงื่อนไข (ก) โดยพิจารณาจากรายได้รวมของกลุ่มบริษัทดังกล่าว (Consolidated Basis); หรือ
- ค) บริษัท หรือ บริษัทแม่ในลำดับสูงสุดที่ได้ทำสัญญาแฟรนไชส์ หรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสหภาพยุโรปกับบริษัทอิสระ (Independent Third-Party Companies) เพื่อแลกเปลี่ยนกับค่าลิขสิทธิ์ (Royalties) โดยที่:
 - สัญญาเหล่านั้นต้องเป็นการรับประกันถึงการมีอัตลักษณ์และแนวคิดธุรกิจร่วมกัน ตลอดจนการนำวิธีการดำเนินธุรกิจที่เป็นมาตรฐานเดียวกันไปปฏิบัติ;
 - บริษัทได้รับรายได้จากค่าลิขสิทธิ์มูลค่ามากกว่า 22.5 ล้านยูโร ในปีงบประมาณล่าสุด; และ
 - บริษัท หรือ บริษัทแม่ในลำดับสูงสุดของกลุ่มบริษัท มีรายได้สุทธิทั่วโลกเกิน 80 ล้านยูโร ในปีงบประมาณล่าสุด

โดยกฎหมายดังกล่าวจะถูกบังคับใช้กับบริษัท ต่อเมื่อบริษัทมีลักษณะตรงตามเงื่อนไขข้างต้นเป็นเวลาสองปีงบประมาณติดต่อกัน

ตามข้อกำหนดข้างต้น กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย CSDDD จะถูกนำมาใช้กับบริษัทที่ตั้งอยู่ในสหภาพยุโรปในช่วงเวลาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้:

- **กลุ่มที่ 1: โดยตั้งแต่วันที่ 26 กรกฎาคม 2571:** ข้อกำหนดจะมีผลบังคับใช้กับ (i) “บริษัทขนาดใหญ่ในสหภาพยุโรป” (Large EU Companies) ซึ่งได้แก่บริษัทที่มีจำนวนพนักงานเกิน 5,000 คน และมีรายได้สุทธิทั่วโลกเกิน 1,500 ล้านยูโร และ (ii) บริษัทนอกสหภาพยุโรปที่มีรายได้สุทธิในสหภาพยุโรปเกิน 1,500 ล้านยูโร;
- **กลุ่มที่ 2: ตั้งแต่วันที่ 26 กรกฎาคม 2571:** ข้อกำหนดจะมีผลบังคับใช้กับ (i) บริษัทในสหภาพยุโรปที่มีจำนวนพนักงานเกิน 3,000 คน และมีรายได้สุทธิทั่วโลกเกิน 900 ล้านยูโร และ (ii) บริษัทนอกสหภาพยุโรปที่มีรายได้สุทธิในสหภาพยุโรปเกิน 900 ล้านยูโร (“€900 million”); และ

- กลุ่มอื่น ๆ: ตั้งแต่วันที่ 26 กรกฎาคม 2572: ข้อกำหนดจะมีผลบังคับใช้กับบริษัทที่เหลือที่มีลักษณะตรงตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้

ทั้งนี้ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จะไม่ได้อยู่ภายใต้การบังคับใช้กฎหมาย CSDDD โดยตรง แต่หากลูกค้าในสหภาพยุโรปของผู้ผลิต/ผู้ส่งออกชาวไทยเป็น SMEs ที่เป็นเป็นลูกค้าทางธุรกิจกับบริษัทขนาดใหญ่ที่มีลักษณะตรงตามเงื่อนไขของกฎหมาย CSDDD จะถือว่า SMEs รายนั้นอยู่ภายใต้และต้องทำตามข้อกำหนดของกฎหมาย CSDDD เช่นเดียวกัน และเพื่อเป็นการช่วยปกป้อง SMEs เหล่านี้ กฎหมาย CSDDD จึงได้กำหนดบทบัญญัติที่ช่วยลดภาระผูกพันที่อาจเกิดขึ้นกับ SMEs อาทิ:

- (i) บริษัทขนาดใหญ่จะต้องมุ่งเน้นส่งคำขอของตนไปยังส่วนของห่วงโซ่อุปทานที่มีโอกาสเกิดผลกระทบมากที่สุด; และ
- (ii) บริษัทขนาดใหญ่อาจมีความจำเป็นต้องลงทุนในห่วงโซ่อุปทานของตน หรือให้การสนับสนุนแก่ SMEs เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติที่ยั่งยืนได้ (Sustainability Practices)

1.2.2 ข้อกำหนดในการปฏิบัติตามกระบวนการตรวจสอบ (Due Diligence) ภายใต้กฎหมาย CSDD

บริษัทที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย CSDD จะต้องดำเนินการตรวจสอบสถานะด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมตามพื้นฐานความเสี่ยง⁹

โดยขั้นแรก บริษัทต้องดำเนินการตรวจสอบที่เหมาะสม เพื่อวิเคราะห์สถานะด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการดำเนินงานของตนหรือของบริษัทย่อยของตน รวมถึงการดำเนินงานของลูกค้าทางธุรกิจตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยบริษัทที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย CSDD มีหน้าที่ต้องดำเนินการตามพันธกรณีดังต่อไปนี้:

⁹ CSDDD, มาตรา 5.

1. การบูรณาการการตรวจสอบย้อนกลับเข้าสู่นโยบายและระบบการจัดการความเสี่ยงของบริษัท

บริษัทที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย CSDD จะต้องมีนโยบายการตรวจสอบที่รับรองการตรวจสอบสถานะตามความเสี่ยง (risk-based due diligence)¹⁰ โดยบริษัทดังกล่าวต้องมีนโยบายการตรวจสอบที่เหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยหลักจรรยาบรรณ (Code of Conduct) ที่อธิบายถึงกฎเกณฑ์และหลักการที่บริษัท บริษัทย่อย รวมถึงคู่ค้าทางธุรกิจโดยตรงหรือโดยอ้อมของบริษัท ต้องปฏิบัติตาม อีกทั้งยังต้องมีคำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการที่ถูกนำมาใช้บูรณาการกระบวนการตรวจสอบ (due diligence) เข้ากับนโยบายที่เกี่ยวข้องของบริษัท และนำมาใช้ดำเนินการตรวจสอบ ซึ่งรวมถึงมาตรการที่นำมาใช้ตรวจสอบการปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณ และมาตรการขยายขอบเขตการบังคับใช้หลักจรรยาบรรณกับคู่ค้าทางธุรกิจ

2. การระบุและประเมินผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจริงและอาจเกิดขึ้นในอนาคตต่อการดำเนินงานของบริษัทและของคู่ค้าทางธุรกิจ

บริษัทที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย CSDD จะต้องมีการในการสำรวจ (Mapping) การดำเนินงานของตนเองและของคู่ค้าทางธุรกิจ เพื่อระบุจุดที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดผลกระทบเชิงลบมากที่สุดและรุนแรงที่สุด โดยคำนึงถึงปัจจัยความเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง โดยจากผลการสำรวจที่ได้รับ บริษัทจะต้องดำเนินการประเมินเชิงลึก (In-Depth Assessment) ของการดำเนินงานของตนเองและของคู่ค้าทางธุรกิจ ในจุดที่สามารถระบุได้ว่าผลกระทบเชิงลบมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นมากที่สุดและรุนแรงที่สุด¹¹ ในกรณีที่ไม่สามารถป้องกัน บรรเทา ยุติหรือลดผลกระทบเชิงลบได้ทั้งหมดในเวลาเดียวกัน บริษัทจะต้องจัดลำดับความสำคัญของผลกระทบเชิงลบนั้น ๆ¹²

3. การป้องกันและการบรรเทาผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนการหยุดยั้งและการลดผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจริงให้เหลือน้อยที่สุด¹³

บริษัทอาจจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกัน (Prevention Action Plan) เพื่อดำเนินการตามมาตรการที่เหมาะสม ขอรับหลักประกันตามสัญญา (contractual assurances) จากคู่ค้าทางธุรกิจโดยตรงเพื่อให้แน่ใจว่าฝ่ายคู่ค้าจะปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณและแผนปฏิบัติการป้องกันของบริษัท รวมถึงให้การสนับสนุนแก่คู่ค้าทางธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางในด้านการเสริมสร้างขีดความสามารถ การฝึกอบรม หรือการยกระดับระบบการจัดการ และในกรณีที่การปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณหรือแผนปฏิบัติการป้องกันอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการดำเนินธุรกิจและความอยู่รอดของคู่ค้าที่เป็น SMEs ทางบริษัทอาจให้การสนับสนุนทางการเงินที่ตรงเป้าหมายและสมสัดส่วน เช่น การจัดหาเงินทุนโดยตรง สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ การค้ำประกันการจัดหาเงินทุนอย่างต่อเนื่อง หรือความช่วยเหลือในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ตลอดจนการให้คู่ค้าเข้ามามีส่วนร่วม

¹⁰ CSDDD, มาตรา 7.

¹¹ CSDDD, มาตรา 8.

¹² CSDDD, มาตรา 8.

¹³ CSDDD, มาตรา 11.

ในการกำหนดความคาดหวังของบริษัทในประเด็นการป้องกันและการบรรเทาผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น หรือการเปิดโอกาสให้ลูกค้าเข้าถึงความช่วยเหลือด้านการเสริมสร้างขีดความสามารถ แนวปฏิบัติ รวมไปถึงการสนับสนุนด้านการบริหารและการเงิน เช่น สินเชื่อหรือการจัดหาเงินทุน โดยต้องคำนึงถึงทรัพยากร ความรู้ และ ข้อจำกัดของลูกค้าทางธุรกิจ ทั้งนี้บริษัทอาจขอหลักประกันตามสัญญาจากลูกค้าทางธุรกิจทางอ้อมได้

ในกรณีที่มาตรการที่กล่าวมาข้างต้นไม่สามารถป้องกันหรือบรรเทาผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น ได้อย่างเพียงพอ บริษัทจะต้องดเว้นจากการทำสัญญารายใหม่หรือต่ออายุความสัมพันธ์กับลูกค้าทางธุรกิจ ที่เป็นสาเหตุของการเกิดผลกระทบเชิงลบดังกล่าว ในสถานการณ์สุ่วติยนี้และภายใต้สถานการณ์เฉพาะ บริษัทที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD อาจได้รับอนุญาตให้ใช้และดำเนินการตามแผนปฏิบัติการป้องกันที่ถูก ยกย่องระดับขึ้น โดยใช้ประโยชน์จากการระงับความสัมพันธ์ทางธุรกิจเป็นการชั่วคราวกับลูกค้าทางธุรกิจที่เกี่ยวข้อง หากแผนปฏิบัติการป้องกันที่ถูกยกย่องระดับขึ้นมีความไม่แน่นอนว่าจะให้ผลลัพธ์ที่เป็นบวก บริษัทจำเป็นต้องยุติ ความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับลูกค้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังกล่าว

ในกรณีที่ผลกระทบเชิงลบได้เกิดขึ้นจริง บริษัทที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD จะต้องใช้มาตรการที่ เหมาะสมเพื่อหยุดยั้งและลดผลกระทบเหล่านั้นให้เหลือน้อยที่สุด ซึ่งรวมถึงการจัดทำและดำเนินการตาม แผนปฏิบัติการแก้ไข (Corrective Action Plan) และการขอรับหลักประกันตามสัญญาจากลูกค้าทางธุรกิจ ทางตรงและทางอ้อม¹⁴ ในกรณีที่มาตรการดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จในการหยุดยั้งหรือลดผลกระทบ เชิงลบที่เกิดขึ้น บริษัทจะต้องดเว้นจากการทำสัญญารายใหม่หรือต่ออายุความสัมพันธ์กับลูกค้าที่เป็น สาเหตุของการเกิดผลกระทบเชิงลบดังกล่าว

4. การแก้ไขผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจริง

ในกรณีที่บริษัทที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD เป็นผู้ก่อให้เกิดหรือร่วมก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบ บริษัทจะต้องแก้ไขผลกระทบเชิงลบดังกล่าวอย่างเหมาะสม ในกรณีที่ผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจริงมีสาเหตุมา จากลูกค้าทางธุรกิจของบริษัทเพียงฝ่ายเดียว บริษัทอาจเข้าไปช่วยแก้ไขได้โดยสมัครใจ นอกจากนี้บริษัทอาจโนมน ำลูกค้าที่เป็นผู้ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบดำเนินการแก้ไขผลกระทบดังกล่าว¹⁵

5. การมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย¹⁶

ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย CSDDD คำว่า “ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” หมายถึง พนักงานของบริษัท พนักงานของบริษัทในเครือ สหภาพแรงงานและตัวแทนพนักงาน ผู้บริโภคและบุคคลอื่น ๆ กลุ่ม ชุมชน หรือ หน่วยงานอื่น ๆ ที่สิทธิหรือผลประโยชน์ของพวกเขาได้รับหรืออาจได้ผลกระทบจากผลิตภัณฑ์ บริการ และการ ดำเนินงานของบริษัท บริษัทในเครือและลูกค้าทางธุรกิจของบริษัท ซึ่งรวมถึงพนักงานของลูกค้าทางธุรกิจของ

¹⁴ CSDDD, มาตรา 11.

¹⁵ CSDDD, มาตรา 12.

¹⁶ CSDDD, มาตรา 13.

บริษัท และสภาพแรงงานและตัวแทนลูกจ้างของบริษัท สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและสถาบันด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ องค์การภาคประชาสังคมที่มีวัตถุประสงค์ในการปกป้องสิ่งแวดล้อม และตัวแทนที่ถูกต้องตามกฎหมายของบุคคล กลุ่ม ชุมชน หรือหน่วยงาน”¹⁷ [มีการเน้นข้อความ]

6. การจัดตั้งและรักษากลไกการแจ้งเตือนและกระบวนการยื่นข้อร้องเรียน¹⁸

บริษัทที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD ต้องเปิดช่องทางให้บุคคล รวมถึงบุคคลทั่วไป สภาพแรงงาน และองค์การภาคประชาสังคม ยื่นข้อร้องเรียนต่อบริษัทได้ในกรณีที่บุคคลหรือหน่วยงานนั้นมีข้อกังวลที่ขอบด้วยกฎหมายเกี่ยวกับผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจริงหรืออาจเกิดขึ้นกับการดำเนินงานของบริษัทหรือกับการดำเนินงานของคู่ค้าทางธุรกิจในช่วงไซ่กิจกรรมของบริษัท โดยบริษัทจะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าบริษัทได้ดำเนินการตามมาตรการที่เหมาะสมเพื่อแก้ไข/เยียวยาผลกระทบดังกล่าวตามบทบัญญัติของ CSDDD หากการร้องเรียนมีมูลความจริง

7. การติดตามและการเปิดเผยนโยบายและมาตรการการตรวจสอบต่อสาธารณะ

บริษัทที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD จะต้องทำการประเมินการดำเนินงานและมาตรการของตนเองเป็นระยะ ๆ โดยครอบคลุมส่วนที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่กิจกรรมของบริษัท และของคู่ค้าทางธุรกิจ เพื่อให้แน่ใจว่ามีการนำข้อกำหนดไปปฏิบัติ มีความโปร่งใส และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยบริษัทจะต้องทำการประเมินการดำเนินการและติดตามประสิทธิผลและความสามารถที่เพียงพอของการระบุ การป้องกัน การบรรเทา การยุติ และการลดขอบเขตผลกระทบเชิงลบ ทั้งนี้ บริษัทจะต้องทำการประเมินอย่างน้อยทุก ๆ 12 เดือน และเมื่อใดก็ตามที่มีเหตุผลการสมควรที่เชื่อได้ว่ามีความเสี่ยงใหม่ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบดังกล่าว¹⁹

8. การสื่อสารผลการตรวจสอบต่อสาธารณะ

บริษัทที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD จะต้องจัดทำรายงานผลการดำเนินงานตามกรอบกฎหมาย CSDDD โดยเผยแพร่ในรูปแบบรายงานประจำปีบนเว็บไซต์ของบริษัท²⁰

บริษัทที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD จะต้อง “เก็บรักษาเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อบรรลุตามข้อกำหนดของการตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงถึงการปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว ซึ่งจะรวมถึงหลักฐานสนับสนุน และต้องเก็บรักษาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 5 ปี นับตั้งแต่ช่วงเวลาที่เอกสารดังกล่าวถูกจัดทำขึ้นหรือมีการได้รับเอกสารดังกล่าว”²¹

¹⁷ CSDDD, มาตรา 3(1)(n).

¹⁸ CSDDD, มาตรา 14.

¹⁹ CSDDD, มาตรา 14.

²⁰ CSDDD, มาตรา 16.

²¹ CSDDD, มาตรา 15.

ประการที่สอง ตามที่ระบุไว้ในบทนำและมีการอ้างอิงซ้ำ ๆ ข้างต้น กฎหมาย CSDDD ได้กำหนดให้มีการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ไม่เพียงแต่กับการดำเนินงานของบริษัทเองเท่านั้น แต่ยังรวมถึง “ห่วงโซ่อุปทาน” ของบริษัททั้งหมดด้วย ซึ่งถูกนิยามตามมาตรา 3(1)(g) ของกฎหมาย CSDDD ไว้ดังนี้ “(i) กิจกรรมของคู่ค้าทางธุรกิจต้นน้ำที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าหรือการให้บริการของบริษัทนั้น ๆ โดยรวมถึงการออกแบบ การสกัด กระบวนการจัดหา การผลิต การขนส่ง การจัดเก็บ และการจัดหาวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์ หรือส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ; และ (ii) กิจกรรมของคู่ค้าทางธุรกิจปลายน้ำที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำหน่าย การขนส่ง และการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ของบริษัทนั้น ๆ โดยคู่ค้าทางธุรกิจดังกล่าวดำเนินกิจกรรมเหล่านั้นเพื่อหรือในนามบริษัท แต่ยกเว้นการจัดจำหน่าย การขนส่ง และการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมการส่งออกตามระเบียบ (EU) 2021/821 หรือการควบคุมการส่งออกอาวุธ กระสุน หรือวัสดุสงคราม หลังจากได้รับการอนุมัติการส่งออกผลิตภัณฑ์แล้ว” [มีการเน้นข้อความ]

“คู่ค้าทางธุรกิจ” ถูกนิยามว่าเป็นหน่วยงาน “(i) ที่บริษัทมีข้อตกลงทางการค้าด้วย โดยข้อตกลงจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ผลิตภัณฑ์ หรือบริการของบริษัท หรือที่บริษัทให้บริการตามข้อ (g) (‘คู่ค้าทางธุรกิจโดยตรง’); หรือ (ii) ที่ไม่ได้เป็นคู่ค้าทางธุรกิจโดยตรง แต่มีการดำเนินการทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ผลิตภัณฑ์ หรือบริการของบริษัท (‘คู่ค้าทางธุรกิจทางอ้อม’)”²²

ดังนั้นบริษัทที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD จะต้องกำหนดให้คู่ค้าทางธุรกิจทุกรายร่วมปฏิบัติตามข้อกำหนดของการตรวจสอบ อย่างไรก็ตามบริษัทไม่ได้มีหน้าที่ต้องกำจัดผลกระทบเชิงลบทั้งหมดอย่างสิ้นเชิง แต่จะต้องดำเนินการอย่างแข็งขันและอย่างมีประสิทธิภาพในการระบุ ป้องกัน และบรรเทาความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น และจะต้องแสดงให้เห็นว่าพวกเขากำลังใช้ความพยายามอย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ทรัพยากรและกลยุทธ์ทั้งหมดที่มีอยู่เพื่อลดความเสี่ยงภายในห่วงโซ่อุปทาน และภายในการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งหมายความว่าภาระส่วนใหญ่ในการปฏิบัติตามข้อกำหนดจะตกอยู่กับผู้ผลิต/ผู้ส่งออกที่ขายผลิตภัณฑ์หรือบริการให้กับบริษัทเหล่านั้นที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD

ประการที่สาม ถึงแม้ว่าส่วนนี้จะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ผลิต/ผู้ส่งออกชาวไทย แต่หนึ่งในข้อกำหนดภายใต้กฎหมาย CSDDD ได้ระบุว่าบริษัทที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD จะต้องพัฒนา นำมาใช้ และดำเนินการตามแผนการเปลี่ยนผ่านสำหรับ (i) การบรรเทาภาวะโลกร้อนเพื่อให้มั่นใจว่ารูปแบบธุรกิจและกลยุทธ์ของบริษัทมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจที่ยั่งยืน และ (ii) การจัดการภาวะโลกร้อน โดยจำกัดการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกไม่ให้เกิน 1.5 องศาเซลเซียสตามความตกลงปารีส (Paris Agreement) และในขณะเดียวกันยังสามารถบรรลุเป้าหมายความเป็นกลางทางสภาพภูมิอากาศของสหภาพยุโรปได้อีกด้วย²³

²² CSDDD, มาตรา 3(1)(f).

²³ CSDDD, มาตรา 22.

1.2.3 การบังคับใช้และการละเว้นการปฏิบัติตาม

ประการแรก ข้อกำหนดตามกฎหมาย CSDDD จะถูกบังคับใช้โดยประเทศสมาชิกฯ ผ่านหน่วยงานกำกับดูแลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นจำนวนหนึ่งหรือหลายหน่วยงาน²⁴ สำหรับบริษัทที่ตั้งอยู่ในสหภาพยุโรป หน่วยงานกำกับดูแลที่มีอำนาจจะเป็นหน่วยงานในประเทศสมาชิกฯ ที่มีการจดทะเบียนสำนักงานของบริษัท ในกรณีที่บริษัทไม่ได้ตั้งอยู่ในสหภาพยุโรป หน่วยงานกำกับดูแลที่มีอำนาจจะเป็นหน่วยงานในประเทศสมาชิกฯ ที่บริษัทมีการตั้งบริษัทสาขา และในกรณีที่บริษัทไม่ได้ตั้งอยู่ในสหภาพยุโรป และไม่ได้มีบริษัทสาขาในสหภาพยุโรป หรือมีบริษัทสาขที่ตั้งอยู่ในหลาย ๆ ประเทศสมาชิกฯ หน่วยงานกำกับดูแลที่มีอำนาจจะเป็นหน่วยงานในประเทศสมาชิกฯ ที่บริษัทสร้างรายได้มากที่สุดจากรายได้สุทธิทั้งหมดในสหภาพยุโรป²⁵

ประการที่สอง หน่วยงานกำกับดูแลจะมีอำนาจครอบคลุมการบังคับใช้กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย CSDDD ซึ่งรวมถึงอำนาจในการสั่งการให้บริษัทต้องให้ข้อมูลและดำเนินการสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎหมาย อีกทั้งยังมีอำนาจดำเนินการสอบสวนด้วยตนเอง หรือดำเนินการสอบสวนอันเป็นผลมาจาก “ข้อกังวลที่พิสูจน์ได้”²⁶ ซึ่งได้รับแจ้งจากบุคคล/องค์กร ในประเด็นที่บริษัทไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมาย CSDDD นอกจากนี้หน่วยงานกำกับดูแลยังมีอำนาจในการดำเนินการตรวจสอบ ณ สถานที่ต่าง ๆ ของบริษัทที่อยู่ภายใต้การสอบสวน²⁷

ประการที่สาม หากหน่วยงานกำกับดูแลตรวจพบว่าบริษัทไม่สามารถปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายระดับประเทศที่ถูกประกาศและปรับใช้ตามกฎหมาย CSDDD หน่วยงานฯ จะต้องให้เวลาที่เหมาะสมแก่บริษัทที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการแก้ไข โดยจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดโทษหรือการเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง²⁸

ประการที่สี่ ในประเด็นของการบังคับใช้กฎหมาย หน่วยงานกำกับดูแลแห่งชาติมีอำนาจสั่งการ (i) ให้บริษัทหยุดการละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย CSDDD (ii) ให้บริษัทงดเว้นจากการกระทำซ้ำและจัดการให้มีการแก้ไขที่สมสัดส่วนกับการละเมิด และต้องยุติการละเมิดดังกล่าว รวมถึงกำหนดบทลงโทษตลอดจน (iii) กำหนดมาตรการชั่วคราวในกรณีที่มีความเสี่ยงว่าความเสียหายร้ายแรงที่ไม่สามารถแก้ไขอาจเกิดขึ้น²⁹

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการกำหนดบทลงโทษ รวมถึงบทลงโทษทางการเงินหรือค่าปรับ จะถูกกำหนดโดยประเทศสมาชิกฯ โดยจะต้องคำนึงถึงลักษณะ ความร้ายแรง และระยะเวลาของการละเมิด รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ โดย

²⁴ CSDDD, มาตรา 24.

²⁵ CSDDD, มาตรา 24(3)

²⁶ CSDDD, มาตรา 26.

²⁷ CSDDD, มาตรา 25.

²⁸ CSDDD, มาตรา 25(4).

²⁹ CSDDD, มาตรา 25(5).

บทลงโทษทางการเงินสูงสุดจะต้องไม่น้อยกว่า 5% ของรายได้สุทธิทั่วโลกของบริษัท ในปีงบประมาณก่อนหน้า³⁰ หากบริษัทไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งบทลงโทษทางการเงินภายในระยะเวลาที่กำหนด ทางประเทศสมาชิกฯ จะออกแถลงการณ์ต่อสาธารณะเพื่อระบุว่าบริษัทดังกล่าวจะต้องรับผิดชอบต่อการละเมิดกฎหมายที่เกิดขึ้น³¹

ในส่วนของความรับผิดทางแพ่ง ประเทศสมาชิกฯ จะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าบริษัทต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ในการณที่บริษัท “เจตนาหรือประมาทเลินเล่อ” ในการไม่ป้องกันและบรรเทาผลกระทบเชิงลบ และ/หรือ ในการยุติหรือลดผลกระทบดังกล่าว ดังนั้นบริษัทที่ต้องรับผิดชอบจะต้องจ่ายค่าชดเชยความเสียหายให้กับบุคคลธรรมดา/นิติบุคคลที่ได้รับเสียหายจากการที่บริษัทได้ทำการละเมิด/ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย³² และในการณที่พบว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการกระทำร่วมกันระหว่างบริษัทและบริษัทในเครือ หรือระหว่างบริษัทและคู่ค้าทางธุรกิจ บริษัทเหล่านั้นจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน³³

การดำเนินการบังคับใช้ข้อกำหนดข้างต้นนี้จะถูกนำไปใช้กับบริษัททั้งในและนอกสหภาพยุโรปที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD

นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าทึ่งที่ทราบกันดีว่าการปฏิบัติตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิกฯ (national laws) ที่ปรับใช้ตามกฎหมาย CSDDD จะถูกหน่วยงานจัดซื้อจัดจ้างของสหภาพยุโรปนำไปใช้พิจารณาในด้านสิ่งแวดล้อมหรือด้านสังคม เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การประเมินในการคัดเลือกให้ได้รับสัญญาสัมปทานและการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ³⁴ ดังนั้นการที่บริษัทไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย CSDDD อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถของบริษัทในการได้รับสัญญาสัมปทานและสัญญาการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐในสหภาพยุโรป และอาจถือเป็นการละเมิดสัญญาหรือข้อกำหนดของสัญญาสัมปทาน

นอกจากนี้ภายใต้กฎหมาย CSDDD ยังมีการวางแผนที่จะจัดตั้ง “เครือข่ายหน่วยงานกำกับดูแลแห่งสหภาพยุโรป” (European Network of supervisory authorities) เพื่ออำนวยความสะดวกในระดับสหภาพยุโรปต่อการประสานงานของหน่วยงานกำกับดูแลของประเทศสมาชิกฯ รวมถึงการประสานงานและปรับแนวทางในการปฏิบัติด้านกฎระเบียบ การสอบสวน การกำหนดโทษ และการกำกับดูแลของหน่วยงานกำกับดูแล ตลอดจนการแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันตามความเหมาะสม³⁵ ดังนั้นจะมีการประสานงานการดำเนินงานระหว่างประเทศสมาชิกฯ และมากไปกว่านั้น ปัญหาในประเทศสมาชิกฯ หนึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบทางธุรกิจอย่างร้ายแรงกับประเทศสมาชิกฯ ทั้งหมด

³⁰ CSDDD, มาตรา 27.

³¹ CSDDD, มาตรา 27(3).

³² CSDDD, มาตรา 29.

³³ CSDDD, มาตรา 29(5).

³⁴ CSDDD, มาตรา 31.

³⁵ CSDDD, มาตรา 28.

โดยสรุป การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย CSDDD อาจส่งผลเสียอย่างมากต่อการดำเนินงานทางธุรกิจของบริษัทในสหภาพยุโรป ดังนั้นบริษัทที่เข้าเกณฑ์ตามกฎหมาย CSDDD รวมถึงคู่ค้าทางธุรกิจในห่วงโซ่กิจกรรม จึงต้องพยายามอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมาย CSDDD

ด้วยเหตุนี้ผู้ผลิต/ผู้ส่งออกชาวไทยจึงไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากจะต้องดำเนินการตามข้อกำหนดของการตรวจสอบในการดำเนินงานของตนเองและของคู่ค้าทางธุรกิจ เพื่อให้ยังสามารถอยู่รอดในตลาดได้

1.2.4 แผน Omnibus

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2568 คณะกรรมาธิการยุโรปได้ประกาศ แผน Omnibus (Omnibus Package) ³⁶ ซึ่งเป็นการแก้ไขกฎระเบียบโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความซับซ้อนและปรับปรุงประสิทธิภาพของข้อกำหนดด้านความยั่งยืนที่อยู่ภายใต้กฎหมายต่าง ๆ ของสหภาพยุโรป โดยแผน Omnibus ได้เสนอการแก้ไขกฎหมาย CSDDD กฎหมายการรายงานความยั่งยืนขององค์กร (the Corporate Sustainability Reporting Directive (“CSRD”)) มาตรการปรับราคาคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism) และกฎระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การแก้ไขเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดภาระด้านการบริหารงาน ในขณะที่ยังคงรักษาพันธสัญญาของสหภาพยุโรปในการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ

อย่างไรก็ตาม แผน Omnibus ซึ่งประกอบด้วยข้อเสนอต่าง ๆ ทางกฎหมาย ยังไม่ได้รับการรับรองและยังจะต้องผ่านกระบวนการทางกฎหมาย ปัจจุบันแผน Omnibus กำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาโดยรัฐสภายุโรป และคณะมนตรียุโรป โดยยังไม่มีกำหนดเวลาแน่นอนสำหรับการรับรองและการนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติใช้ ทั้งนี้ภาคธุรกิจควรเตรียมการภายใต้กรอบปัจจุบันของกฎหมาย CSDDD ต่อไป และในขณะเดียวกันก็ยังคงต้องติดตามการพัฒนาการด้านกฎระเบียบที่อาจเกิดขึ้นด้วย

ในกรณีที่มีการนำแผน Omnibus มาปฏิบัติใช้ จะมีรายละเอียดการปรับแก้ไขเกณฑ์การบังคับใช้ CSDDD ดังนี้

- **ลดความซับซ้อนของการตรวจสอบ:** บริษัทจะต้องดำเนินการประเมินเชิงลึกนอกเหนือจากการประเมินคู่ค้าทางธุรกิจโดยตรงต่อเมื่อมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่บ่งชี้ถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น
- **ลดภาระการจัดทำรายงานสำหรับ SMEs:** บริษัทขนาดใหญ่จะถูกจำกัดความสามารถในการร้องขอข้อมูลด้านความยั่งยืนเพิ่มเติมจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็กที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดหาสินค้า/วัตถุดิบ โดยบริษัทขนาดใหญ่จะถูกจำกัดให้ขอได้เฉพาะข้อมูลที่ระบุไว้ในมาตรฐานการรายงานความยั่งยืนแบบสมัครใจ (voluntary sustainability reporting standards (VSME standard)) ภายใต้กฎหมาย CSRD

³⁶ คณะกรรมาธิการยุโรป, “Commission simplifies rules on sustainability and EU investments, delivering over €6 billion in administrative relief”, 26 กุมภาพันธ์ 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_614>.

- **ความแน่นอนทางกฎหมายในความรับผิดชอบทางแพ่ง:** ยกเลิกเงื่อนไขที่เป็นมาตรฐานเดียวกันของสหภาพยุโรปเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่ง และให้บังคับใช้กฎหมายระดับประเทศแทน
- **การปรับให้สอดคล้องกับกฎหมาย CSRD:** ปรับข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการเปลี่ยนผ่านด้านสภาพภูมิอากาศภายใต้กฎหมาย CSDDD ให้สอดคล้องกับข้อกำหนดภายใต้กฎหมาย CSRD เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการจัดทำรายงาน

การเปลี่ยนแปลงที่ถูกเสนอภายใต้แผน Omnibus อาจนำมาซึ่งความยืดหยุ่นและความชัดเจนทางกฎหมายมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ลดต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎระเบียบและลดความซับซ้อนด้านการบริหารให้แก่บริษัทที่ส่งออกไปยังสหภาพยุโรป

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะช่วยบรรเทาผลกระทบทางอ้อมของกฎหมาย CSDDD ที่มีต่อ SMEs โดยเฉพาะอย่างยิ่ง SMEs ที่เป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานของบริษัทขนาดใหญ่ ถึงแม้ SMEs จะอยู่นอกเหนือการบังคับใช้กฎหมาย CSDDD แต่ SMEs มักเผชิญกับความท้าทายในการปฏิบัติตามข้อกำหนดเนื่องมาจากการร้องขอให้จัดส่งข้อมูลและรายงานจากบริษัทขนาดใหญ่

แผน Omnibus ได้เสนอให้มี:

- **การจำกัดในการขอข้อมูล:** บริษัทขนาดใหญ่จะถูกจำกัดจากการขอข้อมูลด้านความยั่งยืนที่มากเกินไปจาก SMEs ที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดหาสินค้า/วัตถุดิบ เพื่อให้มั่นใจว่าคำขอดังกล่าวมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานความยั่งยืนแบบสมัครใจ (voluntary sustainability reporting standards (VSME standard)) ภายใต้กฎหมาย CSRD
- **การลดภาระด้านการบริหาร:** SMEs จะมีต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎหมายและมีข้อขัดข้องในการดำเนินงานที่ลดลง เนื่องจากบริษัทขนาดใหญ่จะต้องจำกัดความต้องการในการตรวจสอบ โดยสามารถตรวจสอบเฉพาะกรณีที่มีการระบุความเสี่ยงที่สำคัญ ๆ

2. กฎระเบียบสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EU Regulation on Deforestation-free products)

2.1 บทนำ

กฎระเบียบสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EU Regulation on Deforestation-free products: EUDR)³⁷ มีวัตถุประสงค์เพื่อลดการตัดไม้ทำลายป่าและการทำให้ป่าเสื่อม

³⁷ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

โทรมทั่วโลก ที่สหภาพยุโรปเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุของปัญหาดังกล่าว และเพื่อสนับสนุนความพยายามระดับโลกในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากสหภาพยุโรปเป็นผู้บริโภครายใหญ่สำหรับสินค้าโภคภัณฑ์ที่มีความเชื่อมโยงกับการตัดไม้ทำลายป่า ทางสหภาพยุโรปจึงมีความมุ่งมั่นที่จะแสดงความรับผิดชอบที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งมุ่งสร้างกรอบการค้าที่ยั่งยืนที่จะส่งเสริมห่วงโซ่อุปทานที่ปราศจากการตัดไม้ทำลายป่า³⁸ โดยกฎระเบียบ EUDR มุ่งหวังที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้โดยการบังคับใช้ข้อกำหนดที่เข้มงวดภายใต้กระบวนการตรวจสอบย้อนกลับและประเมินสินค้า (due diligence)

กฎระเบียบ EUDR พัฒนาต่อยอดมาจากกฎหมายควบคุมการค้าไม้ของสหภาพยุโรป (EU Timber Regulation: EUTR)³⁹ ซึ่งมีขอบเขตจำกัดเพียงการห้ามจำหน่ายไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ที่ผิดกฎหมายในสหภาพยุโรป โดยกฎระเบียบ EUTR นั้นถูกยกเลิกและแทนที่โดยกฎระเบียบ EUDR ซึ่งขยายขอบเขตให้ครอบคลุมสินค้าโภคภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น อีกทั้งในขณะที่กฎระเบียบ EUTR มุ่งเน้นควบคุมการค้าที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ผิดกฎหมาย แต่กฎระเบียบ EUDR จะครอบคลุมไปถึงสินค้าที่ได้มาจากการตัดไม้ทำลายป่าที่ถูกกฎหมาย (legal deforestation) กล่าวคือการตัดไม้ทำลายป่าที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของประเทศผู้ผลิต ซึ่งจะมีการกล่าวถึงรายละเอียดเพิ่มเติมต่อไป⁴⁰

กฎระเบียบ EUDR ได้บัญญัติข้อผูกพันทางกฎหมายเพื่อให้มั่นใจว่าสินค้าโภคภัณฑ์/สินค้าบางประเภทที่วางจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรปจะไม่มีเชื่อมโยงกับการตัดไม้ทำลายป่าและการทำให้ป่าเสื่อมโทรม⁴¹ โดยกฎเกณฑ์เหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานทั้งหมด กล่าวคือ หากผลิตภัณฑ์ปลายน้ำ (downstream products) เช่น ยางล้อแบบสลับที่นำมาหล่อดอกซ้ำ (re-treaded pneumatic tyres) ถูกตรวจสอบย้อนกลับว่าผลิตจากยางพาราที่ได้มาจากพื้นที่ที่มีการตัดไม้ทำลายป่า ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะไม่สามารถวางจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรปได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ผลิตสินค้าโภคภัณฑ์/สินค้าที่เกี่ยวข้องของไทยจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึง

³⁸ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

³⁹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁴⁰ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁴¹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

ข้อผูกพันทางกฎหมายภายใต้กฎระเบียบ EUDR เพื่อรักษาความสามารถในการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรปได้อย่างต่อเนื่อง และรักษาการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่อุปทานการผลิตไว้ให้ได้

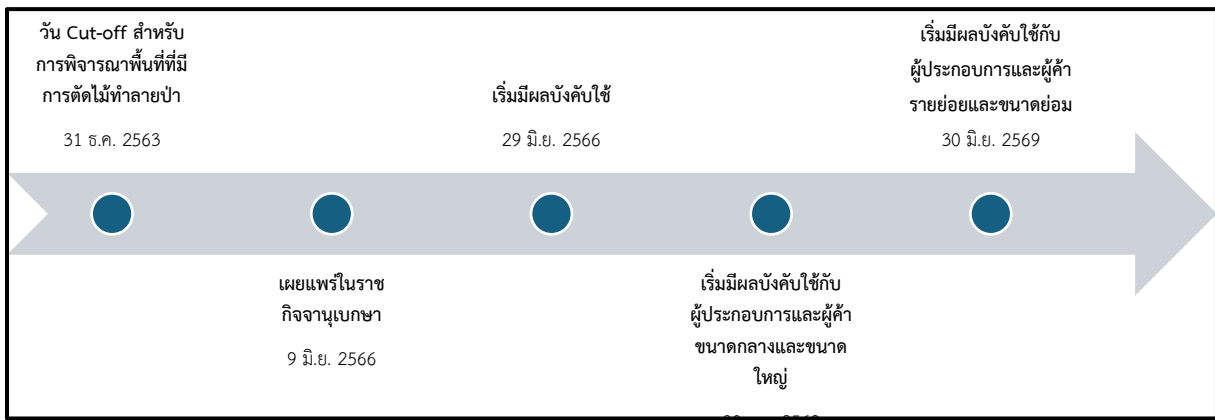
2.2 การดำเนินการ

2.2.1 การปรับใช้และการบังคับใช้กฎระเบียบ EUDR

กฎระเบียบ EUDR ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารราชกิจจานุเบกษาของสหภาพยุโรป (the Official Journal of the EU) เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2566 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2566 เดิมทีมีการกำหนดไว้ว่าจะบังคับใช้ข้อบังคับภายใต้กฎระเบียบ EUDR ตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2567 เป็นต้นไป อย่างไรก็ตาม ในปี 2567 สหภาพยุโรปได้อนุมัติขยายระยะเวลาเปลี่ยนผ่านเพิ่มอีก 12 เดือน จึงทำให้วันที่กฎระเบียบฯ มีผลบังคับใช้ถูกเลื่อนออกไปเป็นวันที่ **30 ธันวาคม พ.ศ. 2568**

การบังคับใช้กฎระเบียบ EUDR จะดำเนินการเป็นระยะๆ ดังนี้:

- **30 ธันวาคม 2568:** ภาระผูกพันที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการและผู้ค้าขนาดกลางและขนาดใหญ่จะเริ่มมีผลบังคับใช้
- **30 มิถุนายน 2569:** ภาระผูกพันที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการและผู้ค้าที่เป็นวิสาหกิจรายย่อยและขนาดย่อมจะเริ่มมีผลบังคับใช้⁴²

ระยะเวลาตั้งแต่การบังคับใช้กฎระเบียบ EUDR ไปจนถึงก่อนวันที่กฎระเบียบฯ มีผลในทางปฏิบัติเต็มรูปแบบจะถือเป็นช่วงเปลี่ยนผ่าน (transitional period)

⁴² กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

อนึ่งกฎระเบียบ EUDR จะไม่ใช้บังคับใช้กับสินค้าโภคภัณฑ์/สินค้าที่ผลิตขึ้นก่อนวันที่กฎระเบียบ EUDR มีผลบังคับใช้ (29 มิถุนายน 2566)⁴³ โดยสำหรับสินค้าโภคภัณฑ์ทั้งหมดยกเว้นสินค้าปศุสัตว์ วันที่ผลิตจะหมายถึงวันที่เก็บเกี่ยวสินค้าโภคภัณฑ์นั้น แต่วันที่ผลิตของสินค้าปศุสัตว์ จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่สัตว์เกิด⁴⁴

สำหรับผลิตภัณฑ์ไม้/ผลิตภัณฑ์จากไม้ ที่ถูกผลิตขึ้น (เก็บเกี่ยว) ก่อนวันที่ 29 มิถุนายน 2566 กฎระเบียบ EUDR จะยังคงมีผลบังคับใช้กับผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2570 อย่างไรก็ตามกฎระเบียบ EUDR จะถูกยกเลิกเมื่อ EUDR เริ่มมีผลบังคับใช้สำหรับผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ทั้งหมด ซึ่งรวมถึงผลิตภัณฑ์ไม้/ผลิตภัณฑ์จากไม้ที่ผลิตหลังจากมีการบังคับใช้กฎระเบียบ EUDR

2.2.2 สินค้าควบคุมภายใต้ขอบเขตของกฎระเบียบ EUDR

ผู้ผลิตชาวไทยจะต้องพิจารณาปัจจัยหลายประการในการประเมินว่าสินค้า/ผลิตภัณฑ์ของตนอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎระเบียบ EUDR หรือไม่

ประการแรกกฎระเบียบ EUDR มีผลบังคับใช้กับสินค้าโภคภัณฑ์เฉพาะกลุ่มรวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปที่ผลิตจากสินค้าเหล่านี้ (Derived products) ที่มีความเชื่อมโยงกับการตัดไม้ทำลายป่าและการทำให้ป่าเสื่อมโทรม ในปัจจุบันสินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR มีดังต่อไปนี้: โค โกล์ กาแฟ ปาล์ม น้ำมัน ยางพารา ถั่วเหลือง และไม้ (โดยต่อไปนี้จะเรียกว่า “สินค้าโภคภัณฑ์ที่ถูกควบคุม”) นอกจากนี้กฎระเบียบ EUDR ยังครอบคลุมผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของ หรือถูกเลี้ยงด้วย หรือถูกผลิตโดยใช้สินค้าโภคภัณฑ์ที่ถูกควบคุม (โดยต่อไปนี้จะเรียกว่า “ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุม”) ตัวอย่างเช่น เครื่องหนัง ซ็อกเก็ต แอลกอฮอล์ ไวน์ ยางรถยนต์ ถูมือยาง และเฟอร์นิเจอร์⁴⁵ โดยรายการผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมนี้จะได้รับการทบทวนและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ

ข้อสำคัญคือ กฎระเบียบ EUDR จะถูกบังคับใช้กับผลิตภัณฑ์ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในภาคผนวก 1 และผลิตจากหรือมีส่วนผสมของสินค้าโภคภัณฑ์จากภาคผนวก 1 เท่านั้น ดังนั้นเพื่อประเมินว่าผลิตภัณฑ์ของตนจะอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎระเบียบ EUDR หรือไม่ ผู้จัดหาสินค้า/วัตถุดิบจะต้องพิจารณาว่า: (i) มีการระบุถึงผลิตภัณฑ์ของตนในรายการภาคผนวก 1 หรือไม่ และ (ii) ผลิตภัณฑ์ของตนมีส่วนประกอบของ หรือถูกเลี้ยงด้วย หรือถูกผลิตโดยใช้สินค้าโภคภัณฑ์ตามที่ระบุไว้ในกฎระเบียบ EUDR หรือไม่

⁴³ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁴⁴ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁴⁵ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

- หากผลิตภัณฑ์ไม่ได้ถูกระบุไว้ในภาคผนวก 1 ผลิตภัณฑ์นั้นก็จะไม่ถูกควบคุมโดยกฎระเบียบ EUDR แม้ว่าจะมีสินค้าโภคภัณฑ์ที่ถูกควบคุมเป็นส่วนประกอบก็ตาม เช่น สบู่ จะไม่ถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR ถึงแม้ว่าอาจมีส่วนประกอบของปาล์มน้ำมัน (สินค้าโภคภัณฑ์ที่ถูกควบคุม) ทั้งนี้เนื่องจากสบู่ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมที่ถูกระบุไว้ในภาคผนวก 1⁴⁶ อย่างไรก็ตาม แอลกอฮอล์ไขมันอุตสาหกรรมถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR เนื่องจากแอลกอฮอล์ไขมันถูกระบุไว้ในภาคผนวกที่ 1 และผลิตจากสินค้าโภคภัณฑ์ที่ถูกควบคุม (ปาล์มน้ำมัน)
- ผลิตภัณฑ์ที่ถูกระบุไว้ในภาคผนวก 1 จะไม่ถูกควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR หากไม่มีส่วนประกอบของสินค้าโภคภัณฑ์ที่ถูกควบคุม ตัวอย่างเช่น ยางพาราที่ผลิตจากต้นยางพารา (*Hevea brasiliensis*) จะถูกควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR แต่ยางธรรมชาติที่ผลิตจากสินค้าโภคภัณฑ์อื่น ๆ ที่ไม่อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎระเบียบ EUDR จะไม่ถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุม⁴⁷

เนื้อหาบางส่วนจาก ภาคผนวก 1:

Relevant commodity	Relevant products
Oil palm	<p>1207 10 Palm nuts and kernels</p> <p>1511 Palm oil and its fractions, whether or not refined, but not chemically modified</p> <p>1513 21 Crude palm kernel and babassu oil and fractions thereof, whether or not refined, but not chemically modified</p> <p>1513 29 Palm kernel and babassu oil and their fractions, whether or not refined, but not chemically modified (excluding crude oil)</p> <p>2306 60 Oilcake and other solid residues of palm nuts or kernels, whether or not ground or in the form of pellets, resulting from the extraction of palm nut or kernel fats or oils</p> <p>ex 2905 45 Glycerol, with a purity of 95 % or more (calculated on the weight of the dry product)</p> <p>2915 70 Palmitic acid, stearic acid, their salts and esters</p> <p>2915 90 Saturated acyclic monocarboxylic acids, their anhydrides, halides, peroxides and peroxyacids; their halogenated, sulphonated, nitrated or nitrosated derivatives (excluding formic acid, acetic acid, mono-, di- or trichloroacetic acids, propionic acid, butanoic acids, pentanoic acids, palmitic acid, stearic acid, their salts and esters, and acetic anhydride)</p>

⁴⁶ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁴⁷ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

ประการที่สอง กฎระเบียบ EUDR จะบังคับใช้กับผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรปทั้งผ่านช่องทางดั้งเดิมและออนไลน์⁴⁸

ประการที่สาม กฎระเบียบ EUDR จะบังคับใช้กับผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรปเป็นครั้งแรก⁴⁹ ข้อสำคัญคือ แม้ว่าบางส่วนของชุดผลิตภัณฑ์เดียวกันเคยถูกวางจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรปมาก่อน แต่ส่วนที่เหลือของชุดผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะถูกควบคุมเมื่อกฎระเบียบ EUDR มีผลบังคับใช้ เช่น แม้ผู้ผลิตไทยเคยจำหน่ายกลีเซอรอลในสหภาพยุโรปมาก่อนแล้วก็ตาม แต่หากยังมีการขายผลิตภัณฑ์เดียวกันอีกหลังจากที่กฎระเบียบ EUDR มีผลบังคับใช้ ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR⁵⁰

ประการที่สี่ กฎระเบียบ EUDR จะมีผลบังคับใช้ครอบคลุมกิจกรรมที่นำสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาด สหภาพยุโรป หรือทำให้สินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ พร้อมใช้งานสำหรับ “การดำเนินกิจกรรมเชิงพาณิชย์” ในตลาดสหภาพยุโรป โดยนิยามของคำว่า “การดำเนินกิจกรรมเชิงพาณิชย์” นั้นรวมถึงกิจกรรมที่ไม่มีการชำระเงิน (เช่น กิจกรรมเพื่อการบริจาคหรือกิจกรรมที่ไม่มีการเรียกค่าตอบแทน (pro bono))⁵¹

ประการที่ห้า กฎระเบียบ EUDR จะไม่ถูกบังคับใช้กับสินค้าที่ผลิตขึ้นจากวัสดุรีไซเคิลทั้งหมด ซึ่งโดยปกติวัสดุดังกล่าวจะถูกทิ้งไป⁵² โดยข้อยกเว้นนี้จะจำกัดเฉพาะสินค้าที่ผลิตจากวัสดุที่วงจรชีวิตสิ้นสุดแล้วเท่านั้น ตัวอย่างเช่น เฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้ที่เก็บรวบรวมจากอาคารที่ถูกรื้อถอนจะไม่ถูกควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR⁵³ แต่ถ้าเฟอร์นิเจอร์มีส่วนประกอบของวัสดุที่อยู่ภายใต้การควบคุมและไม่ได้ผ่านการรี

⁴⁸ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁴⁹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁵⁰ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁵¹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁵² กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁵³ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

ไซเคิล เฟอร์นิเจอร์ดังกล่าวจะถูกควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR ในทำนองเดียวกันผลิตภัณฑ์พลอยได้ (by-products) ของสินค้าควบคุมจะถูกควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR เช่นกัน ตัวอย่างเช่น ซันไม้และซีลี้อย ที่เหลือเป็นผลพลอยได้จากการเลื่อยไม้⁵⁴

2.2.3 ที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR

ข้อบังคับของกฎระเบียบ EUDR จะถูกบังคับใช้กับหน่วยงาน 2 ประเภทหลักที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุม โดยไม่คำนึงว่ามีที่ตั้งอยู่ในสหภาพยุโรปหรือไม่

a) ผู้ประกอบการ (Operators)

หมายถึงบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่ดำเนินกิจกรรมเชิงพาณิชย์ โดยนำผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมภายใต้กฎหมาย EUDR เข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปเป็นครั้งแรก⁵⁵ ภาระผูกพันของผู้ประกอบการภายใต้กฎระเบียบ EUDR นั้นรวมถึงบุคคลที่นำผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปเพื่อ (i) การจัดจำหน่ายให้กับผู้บริโภค (เช่น การขาย) (ii) การแปรรูป (เช่น ร้านเฟอร์นิเจอร์ที่ซื้อไม้เพื่อนำไปแปรรูปต่อ) และ (iii) เพื่อใช้ในธุรกิจของตนเอง⁵⁶

คำว่า “ผู้ประกอบการ” มีขอบเขตที่กว้างซึ่งรวมถึง:

- กรณีสำหรับสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตนอกสหภาพยุโรป:
 - ผู้นำเข้าที่ถูกระบุไว้ในใบศุลกากร และบุคคลแรกที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมมีวางจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรป (เช่น ผู้นำเข้าโกโก้จากประเทศไทย)
- กรณีสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในสหภาพยุโรปโดยใช้สินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ที่นำเข้า:
 - บุคคลที่จำหน่ายหรือใช้สินค้าดังกล่าว (หลังจากที่ได้รับการผลิตแล้ว) ในการดำเนินกิจกรรมเชิงพาณิชย์ (รวมถึงผู้ผลิต) (เช่น บริษัทที่ขายแอลกอฮอล์ไขมันอุตสาหกรรมที่ผลิตจากน้ำมันปาล์มที่นำเข้าจากประเทศไทย) หรือ

⁵⁴ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁵⁵ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁵⁶ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

- บุคคลที่แปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมอีกชนิดและวางจำหน่ายบนตลาด (เช่น ผู้ผลิตที่แปรรูปหนังสือพิมพ์ (ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุม) ให้เป็นเครื่องหนัง (ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมอีกชนิด) หรือผู้ผลิตที่ผลิตกรดไขมันอุตสาหกรรมในสหภาพยุโรปโดยใช้น้ำมันปาล์มที่นำเข้า)

ข้อสำคัญคือ หน่วยงานในประเทศที่สาม (เช่น ไทย) อาจถูกพิจารณาว่าเป็นผู้ประกอบการและต้องปฏิบัติตามข้อบังคับภายใต้กฎระเบียบ EUDR ขึ้นอยู่กับบทบาทในห่วงโซ่อุปทาน ตัวอย่างเช่น:

- หากผู้ผลิตแอลกอฮอล์ไขมันอุตสาหกรรมในสหภาพยุโรปนำเข้าน้ำมันปาล์มจากซัพพลายเออร์ในประเทศไทย และซัพพลายเออร์ชาวไทยมีข้อผูกพันตามสัญญาในการจัดส่งน้ำมันปาล์มไปยังโรงงานของผู้ผลิตในสหภาพยุโรป ในกรณีนี้ซัพพลายเออร์ชาวไทยจะถือว่าเป็นผู้ประกอบการที่นำเข้าน้ำมันปาล์มเข้าสู่สหภาพยุโรป และจำเป็นต้องดำเนินการกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) ของน้ำมันปาล์ม รวมถึงให้ข้อมูลที่จำเป็นทั้งหมดแก่หน่วยงานภาครัฐของสหภาพยุโรป⁵⁷

ผู้ให้บริการ (เช่น ผู้ส่งสินค้า ตัวแทนการจัดส่ง และตัวแทนศุลกากร) ที่ไม่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิ์ที่คล้ายกัน จะไม่ถูกควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR หากไม่ได้เป็นคนวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หรือ ทำให้ผลิตภัณฑ์พร้อมใช้งานในตลาดสหภาพยุโรป⁵⁸

b) ผู้ค้า (Traders)

หมายถึง บุคคลในห่วงโซ่อุปทาน (ยกเว้นผู้ประกอบการ) ที่ดำเนินกิจกรรมเชิงพาณิชย์ ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมมีวางจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรป⁵⁹

ตัวอย่างเช่น หากผู้ค้าส่งได้นำเข้จากาแฟจากประเทศไทยเข้าสู่สหภาพยุโรป เขาจะถือเป็นผู้ประกอบการเนื่องจากเขาเป็นบุคคลที่ทำให้เกิดการวางจำหน่ายกาแฟชนิดนั้นในสหภาพยุโรปเป็นครั้งแรก แต่ถ้าผู้ค้าปลีกได้ซื้อกาแฟจากผู้ค้าส่งอีกที และนำไปขายต่อโดยไม่มีแปรรูปเพิ่มเติม ในกรณีนี้ผู้ค้าปลีกจะถือเป็นผู้ค้าเนื่องจากกาแฟดังกล่าวได้อยู่ในตลาดสหภาพยุโรปมาก่อนแล้ว

⁵⁷ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁵⁸ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁵⁹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

ผู้ค้ามีหน้าที่รวบรวมและเก็บรักษาข้อมูลเพื่อแสดงถึงความโปร่งใสของห่วงโซ่อุปทาน โดยตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR ผู้ค้าที่ไม่ใช่ SMEs ต้องดำเนินการกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) รวมถึงต้องแสดงให้เห็นว่ามีความเสี่ยงของการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎระเบียบในระดับที่น้อยมาก (a negligible risk) ⁶⁰ นอกจากนี้ผู้ค้าปลายน้ำที่ไม่ใช่ SMEs ต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่ามีการดำเนินการกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) ในระดับต้นน้ำเช่นกัน ⁶¹

c) จัดหาสินค้า/วัตถุดิบ (ซัพพลายเออร์) ชาวไทย

หน่วยงานที่ไม่ได้ถูกควบคุมโดยตรงภายใต้ข้อบังคับของกฎระเบียบ EUDR (เช่น หน่วยงานที่ไม่ใช่ทั้งผู้ประกอบการและผู้ค้า) สามารถได้รับผลกระทบจากกฎระเบียบ EUDR เช่นกัน เนื่องจากผู้นำเข้า ผู้จัดจำหน่าย และผู้ผลิตปลายน้ำในสหภาพยุโรปมีความคาดหวังให้ซัพพลายเออร์ชาวไทยให้ความร่วมมือและช่วยพวกเขาในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR:

- ซัพพลายเออร์ชาวไทย (รวมถึงผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้ส่งออก) ในห่วงโซ่อุปทานจึงจำเป็นต้องให้ข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกต่อกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) และการปฏิบัติตามข้อบังคับ หากซัพพลายเออร์ชาวไทยไม่สามารถนำส่งข้อมูลดังกล่าวได้ จะส่งผลทำให้คู่ค้าในสหภาพยุโรปไม่สามารถปฏิบัติตามข้อบังคับ due diligence ได้ และท้ายสุดก็จะถูกตัดสิทธิ์ออกจากตลาดสหภาพยุโรป
- ซัพพลายเออร์ชาวไทยที่ไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับที่สำคัญของกฎระเบียบ EUDR (ตัวอย่างเช่น สินค้าโภคภัณฑ์ของพวกเขาไม่ได้ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่าและไม่ได้ผลิตอย่างถูกกฎหมาย) ก็จะถูกตัดสิทธิ์ออกจากตลาดสหภาพยุโรป รวมถึงห่วงโซ่อุปทานที่เกี่ยวข้องกับสหภาพยุโรปอีกด้วย

ดังนั้นเพื่อเป็นประโยชน์แก่ซัพพลายเออร์ชาวไทย พวกเขาต้อง (i) ตรวจสอบให้แน่ใจว่าสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ของตนเป็นไปตามข้อบังคับของกฎระเบียบ EUDR และ (ii) เก็บรักษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ของตนไว้ เพื่อแสดงเป็นหลักฐานให้เห็นถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR

2.2.4 นิยามของการตัดไม้ทำลายป่าและการทำให้ป่าเสื่อมโทรม

ภายใต้กฎระเบียบ EUDR หน่วยงานใด ๆ ที่นำสินค้าโภคภัณฑ์ที่ถูกควบคุมเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป ต้องแสดงหลักฐานว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่ได้มาจากพื้นที่ซึ่งมีการตัดไม้ทำลายป่าหรือมีส่วนทำให้ป่าเสื่อมโทรม กฎระเบียบ EUDR ได้กำหนดให้การประเมินว่าสินค้าโภคภัณฑ์ใดเป็นสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า

⁶⁰ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁶¹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

(deforestation-free) หรือไม่ ต้องพิจารณาว่าพื้นที่นั้นเคยถูกจัดประเภทเป็น "ป่าไม้" ณ ช่วงเวลาใดก็ตาม หลังจากวันที่ 31 ธันวาคม 2563 หรือไม่ (ซึ่งเรียกว่า "วันที่เริ่มมีผล" หรือ cut-off point) ⁶² ดังนั้นหากสินค้ามีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ที่มีการตัดไม้ทำลายป่าก่อน cut-off point สินค้านั้นยังถือว่าเป็นไปตามข้อบังคับภายใต้กฎระเบียบ EUDR แต่ถ้าหากพื้นที่ที่ใช้ผลิตสินค้า เป็นพื้นที่ที่มีการตัดไม้ทำลายป่าหลังวันที่ 31 ธันวาคม 2563 สินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะไม่สามารถเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปได้หลังจากกฎระเบียบ EUDR มีผลบังคับใช้

การตัดไม้ทำลายป่า (Deforestation) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าไม้ไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตร โดยไม่คำนึงว่ามีสาเหตุมาจากมนุษย์หรือธรรมชาติ (เช่น ไฟป่า) ⁶³ อย่างไรก็ตาม หากวัตถุประสงค์หลักของการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าไม้ไม่ใช่เพื่อการเกษตร (เช่น การพัฒนาพลังงานหมุนเวียน การจัดการกับสายพันธุ์รุกรานและไฟป่า) กิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ เพิ่มเติมที่ไม่ได้เปลี่ยนการใช้ประโยชน์หลักของพื้นที่ป่านั้น จะถือว่าไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎระเบียบ EUDR ⁶⁴ ตัวอย่างเช่น ไม้ที่ได้จากป่าไม้ที่ถูกถางเพื่อโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การก่อสร้างถนน ยังถือว่าเป็นไปตามข้อบังคับภายใต้กฎระเบียบ EUDR

การทำป่าเสื่อมโทรม (Forest degradation) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างป่าไม้ที่ส่งผลให้คุณภาพทางนิเวศวิทยาของป่าลดลง ซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพป่าปฐมภูมิ (primary forests) ที่มีการฟื้นตัวตามธรรมชาติไปเป็นป่าปลูก (plantation forests) หรือเป็นป่าพรุรูปแบบอื่น ๆ ⁶⁵ ดังนั้นผลิตภัณฑ์ไม้ที่ได้มาจากพื้นที่ป่าที่ถูกเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ จะไม่สามารถวางจำหน่ายหรือส่งออกไปยังสหภาพยุโรปได้

ในการยืนยันว่าสินค้าโภคภัณฑ์ใด ๆ เป็นสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า กฎระเบียบ EUDR ได้กำหนดให้ผู้ประกอบการและผู้ค้าต้องระบุข้อมูลพิกัดทางภูมิศาสตร์ (geolocation data) ของแปลงที่ดินทั้งหมดที่ใช้ผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ดังกล่าว ซึ่งอาจถูกใช้เป็นส่วนประกอบ หรือใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์อื่น ๆ อีกทีหนึ่ง โดย "พิกัดทางภูมิศาสตร์" ในที่นี้หมายถึง "ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของแปลงที่ดินที่ระบุด้วยค่าพิกัดละติจูดและลองจิจูด ซึ่งสอดคล้องกับพิกัดละติจูดและลองจิจูดอย่างน้อยหนึ่งจุด และใช้ตัวเลขทศนิยมอย่าง

⁶² กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁶³ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁶⁴ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁶⁵ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

น้อยหกหลัก แต่สำหรับแปลงที่ดินที่มีขนาดมากกว่าสี่เฮกตาร์และใช้สำหรับการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ที่ถูกควบคุมนอกเหนือจากปศุสัตว์ จะต้องระบุด้วยการใช้รูปหลายเหลี่ยม (polygons) ที่มีจุดพิกัดละติจูดและลองจิจูดในจำนวนที่เพียงพอเพื่อแสดงขอบเขตของแปลงที่ดินแต่ละแปลง”⁶⁶

2.2.5 ข้อกำหนดสำคัญของกฎระเบียบ EUDR

กฎระเบียบ EUDR ห้ามนำเข้าสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าสู่สหภาพยุโรป โดยสินค้าควบคุมทั้งหมดที่จะนำเข้าสหภาพยุโรปต้องเป็นไปตามเกณฑ์สำคัญ 3 ประการต่อไปนี้อย่างครบถ้วน:⁶⁷

- 1) ต้องเป็นสินค้าปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (Deforestation-free)
- 2) ต้องเป็นสินค้าที่มาจากกระบวนการผลิตที่ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายต่าง ๆ ของประเทศผู้ผลิต
- 3) บริษัทต้องดำเนินกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) เพื่อยืนยันการปฏิบัติตามเกณฑ์สองข้อแรก

โดยก่อนที่จะวางจำหน่ายสินค้าในตลาดสหภาพยุโรป ผู้ประกอบการ (operators) ต้องส่งเอกสารแสดงการรับรองการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า (Due diligence statement) ผ่านระบบสารสนเทศที่คณะกรรมการยุโรปได้พัฒนาขึ้น⁶⁸

หากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งในสามข้อดังกล่าว สินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมจะไม่สามารถวางจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรปได้ ตัวอย่างเช่น (i) หากการตรวจสอบและประเมินสินค้าพบว่าสินค้าโภคภัณฑ์ที่ถูกควบคุมบางส่วนไม่มีข้อมูลพิกัดทางภูมิศาสตร์ ดังนั้นจึงไม่สามารถยืนยันได้ว่าสินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่าหรือผลิตตามกฎหมายท้องถิ่นหรือไม่ หรือ (ii) ในกรณีที่ส่วนประกอบของสินค้าถูกผลิตในพื้นที่ที่มีการตัดไม้ทำลายป่า สินค้าดังกล่าวจะไม่สามารถวางจำหน่ายในตลาดได้⁶⁹

ข้อกำหนดว่าด้วยสินค้าจะต้องปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่ามีการกล่าวถึงแล้วข้างต้น

⁶⁶ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁶⁷ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁶⁸ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁶⁹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

ในส่วนของการปฏิบัติตามกฎหมายท้องถิ่น กฎระเบียบ EUDR ไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่ากฎหมายด้านใดบ้างที่เกี่ยวข้อง แต่ตามแนวทางปฏิบัติที่ประกาศโดยคณะกรรมการยุโรป กฎหมายที่เกี่ยวข้องจะมีการเชื่อมโยงถึงสถานะทางกฎหมายของพื้นที่การผลิต อย่างไรก็ตามจากตัวอย่างที่แสดงไว้ด้านล่าง กฎหมายที่เกี่ยวข้องมีขอบเขตกว้าง และไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงกฎหมายกรรมสิทธิและการใช้ประโยชน์เท่านั้น แต่กฎหมายเหล่านั้นจะครอบคลุมถึง⁷⁰

- **สิทธิการใช้ที่ดิน:** กฎหมายเกี่ยวกับการโอนที่ดิน การทำธุรกรรมเช่าที่ดิน
- **การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม:** กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพื้นที่ กฎหมายคุ้มครองและการอนุรักษ์สัตว์ป่า รวมถึงสัตว์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ เป็นต้น
- **กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้:** รวมถึงการจัดการป่าไม้และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครอง/อนุรักษ์ป่าไม้ กฎหมายต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่า สิทธิในการเก็บเกี่ยวไม้ภายในเขตแดนตามกฎหมาย
- **สิทธิของบุคคลที่สาม:** เช่น สิทธิของชนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น
- **สิทธิแรงงานและสิทธิมนุษยชน** ที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ เช่น สิทธิในที่ดิน แผ่นดิน ทรัพยากร สิทธิในทรัพย์สิน ข้อตกลงระหว่างชนพื้นเมืองและรัฐ
- **หลักการของสิทธิในการได้รับความยินยอมโดยสมัครใจโดยได้ข้อมูลล่วงหน้า** (Free, Prior and Informed Consent - FPIC) ซึ่งรวมถึงสิ่งที่ถูกระบุไว้ตามปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนพื้นเมืองในการถือครองที่ดิน การย้ายถิ่นฐานของชนพื้นเมือง และการคืนสิทธิ
- **กฎหมายภาษี กฎหมายต่อต้านการทุจริต กฎหมายการค้า และกฎหมายศุลกากร**

ในส่วนของการข้อกำหนดของกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) ผู้ประกอบการรวมถึงผู้ค้าที่ไม่ใช่ SMEs จำเป็นต้องดำเนินการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้าควบคุมทั้งหมดที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎระเบียบ EUDR⁷¹ โดยกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้าจะต้องประกอบด้วย (i) การรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (ii) การประเมินความเสี่ยง และ (iii) การบรรเทาความเสี่ยง⁷² โดย

⁷⁰ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁷¹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁷² กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

องค์ประกอบเหล่านี้จะต้องมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล และจะต้องสะท้อนถึงลักษณะของกิจกรรมทางธุรกิจของผู้ประกอบการและห่วงโซ่อุปทาน⁷³

ตัวอย่างข้อกำหนดด้านข้อมูลและกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence):⁷⁴

ประเภทสินค้า	ปริมาณ				มีการดำเนินการกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้าหรือไม่
กระดาษสำหรับเขียน (90 กรัม/ตร.ม.) (HS 4802)	1,200 ตัน				มีการดำเนินการกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้าแต่ยังขาดข้อมูลที่จำเป็นบางส่วน จึงทำให้ไม่สามารถวางจำหน่ายสินค้าในตลาดได้
ส่วนของผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง (ส่วนประกอบ)	ข้อมูลส่วนที่เกี่ยวข้องของผลิตภัณฑ์				มีการรายงานถึงส่วนของผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องใน due diligence statement (DDS) หรือไม่
	คำอธิบาย	สายพันธุ์	ประเทศที่ผลิต	ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของสินค้า	
เยื่อ	เยื่อใยสั้น (HS 47)	<i>Acacia mangium</i>	ประเทศที่สาม (เช่น ไทย)	ป่าปลูก ซึ่งทราบพิกัดทางภูมิศาสตร์แล้ว	ใช่: ผู้ประกอบการอ้างอิงถึง DDS ที่มีอยู่ หลังจากตรวจสอบว่ามีการดำเนินการกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้าอย่างถูกต้อง
เยื่อ	เยื่อใยสั้น (HS 47)	การผสมของไม้เนื้อแข็งเขตร้อนที่ไม้ทราบสายพันธุ์	ประเทศที่สาม (เช่น ไทย)	ป่าปลูก ซึ่งทราบพิกัดทางภูมิศาสตร์ทุกจุดแล้ว	ไม่: ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า หากไม่มีการระบุสายพันธุ์ทั้งหมดของผลิตภัณฑ์ไม้
เยื่อ	เยื่อใยยาว (HS 47)	<i>Pinus radiata</i>	ประเทศที่สาม (เช่น ไทย)	ป่าปลูก ที่ยังไม่สามารถระบุ/ทราบพิกัดทางภูมิศาสตร์ได้	ไม่: ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า หากไม่ทราบพิกัดทางภูมิศาสตร์

⁷³ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁷⁴ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

ผู้ประกอบการต้องทบทวนระบบการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) อย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อให้มั่นใจในประสิทธิภาพของระบบ โดยต้องบันทึกและเก็บรักษาข้อมูลไว้เป็นระยะเวลา 5 ปี นอกจากนี้ผู้ประกอบการต้องรายงานต่อสาธารณะถึงระบบการตรวจสอบดังกล่าวอย่างน้อยปีละครั้ง⁷⁵ โดยในระหว่างการทบทวน ผู้ประกอบการจะต้องประเมินว่าซัพพลายเออร์ของตนปฏิบัติตามขั้นตอนที่เกี่ยวข้องหรือไม่ และกระบวนการที่มีอยู่นั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด⁷⁶ ดังนั้น ซัพพลายเออร์ชาวไทยที่ทำหน้าที่จัดสินค้า/ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมจะต้องจัดเตรียมและปรับปรุงข้อมูลตามความจำเป็นเพื่อสนับสนุนการทบทวนระบบการตรวจสอบและประเมินสินค้าของผู้ประกอบการ

สุดท้ายนี้ ผู้ประกอบการที่เป็น SMEs จะได้รับช้อยกเว้นจากการตรวจสอบและประเมินสินค้าควบคุมเฉพาะในกรณีที่มีการตรวจสอบและประเมินสินค้านั้น และมีการแสดงเอกสารแสดงการรับรองการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า (Due diligence statement) เรียบร้อยแล้ว สำหรับผู้ประกอบการที่ไม่ใช่ SMEs อาจอาศัยเอกสาร Due diligence statement มีอยู่แล้ว แต่จะต้องตรวจสอบให้แน่ใจก่อนว่ามี การดำเนินการกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้าอย่างถูกต้องในระดับต้นน้ำเรียบร้อยแล้ว

คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบทั้งสามประการของการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า (Due diligence) มีดังนี้

a) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Information Collection)

ผู้ประกอบการจะต้องรวบรวมและเก็บรักษาข้อมูลอย่างครบถ้วนจากซัพพลายเออร์แต่ละรายเพื่อแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่าและมีการผลิตอย่างถูกกฎหมาย ดังนั้น ซัพพลายเออร์ชาวไทยจะต้องจัดเตรียมข้อมูลเหล่านี้ให้แก่ผู้ประกอบการเพื่อนำส่งต่อให้กับหน่วยงานรัฐของสหภาพยุโรป เพื่อพิสูจน์ว่าสินค้าของตนปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่าและมีการผลิตอย่างถูกกฎหมาย และสามารถเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปได้ โดยข้อมูลที่ต้องเก็บรวบรวมจะรวมถึง:⁷⁷

- คำอธิบายโดยละเอียดเกี่ยวกับสินค้า รวมถึงชื่อทางการค้า ประเภท ตลอดจนชื่อสามัญและชื่อวิทยาศาสตร์ของสายพันธุ์ไม้ที่ใช้ (สำหรับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้)
- ปริมาณของสินค้า

⁷⁵ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁷⁶ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁷⁷ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

- ประเทศหรือภูมิภาคการผลิต
- พิกัดทางภูมิศาสตร์ของแปลงที่ดินทั้งหมดที่ใช้ผลิตสินค้าโภคภัณฑ์หรือใช้เลี้ยงปศุสัตว์ พร้อมวันที่หรือช่วงเวลาการผลิต
- ข้อมูลการติดต่อของซัพพลายเออร์และผู้รับสินค้าภายในห่วงโซ่อุปทาน
- หลักฐานที่ตรวจสอบได้ว่าสินค้าปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า
- หลักฐานการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมายของประเทศผู้ผลิต

b) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

ผู้ประกอบการจะต้องประเมินว่าผลิตภัณฑ์มีความเสี่ยงที่จะไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR หรือไม่ ซึ่งจะรวมถึงการประเมินและเปรียบเทียบข้อมูลที่รวบรวมได้กับเกณฑ์การประเมินความเสี่ยง ตลอดจนการให้เหตุผลประกอบการกำหนดระดับความเสี่ยง⁷⁸ กฎระเบียบ EUDR ได้รับรองกระบวนการตรวจสอบโดยบุคคลที่สาม ซึ่งสามารถนำมาใช้ในกระบวนการประเมินความเสี่ยงได้

c) การบรรเทาความเสี่ยง (Risk Mitigation)

หากพบความเสี่ยงของการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด ผู้ประกอบการต้องดำเนินการลดความเสี่ยงที่เหมาะสมและได้สัดส่วน เพื่อให้ความเสี่ยงลดลงจนอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (negligible level)⁷⁹ ซึ่งหมายความว่าจากการตรวจสอบและประเมินสินค้าไม่พบข้อกังวลว่าสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์จะไม่เป็นไปตามข้อกำหนดว่าด้วยการปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่าหรือการผลิตอย่างถูกกฎหมาย⁸⁰

มาตรการบรรเทาความเสี่ยงอาจรวมถึง:

- การขอข้อมูลหรือเอกสารเพิ่มเติมจากซัพพลายเออร์ (ในกรณีนี้คือซัพพลายเออร์ชาวไทย)
- การดำเนินการตรวจสอบหรือสำรวจโดยอิสระ
- การดำเนินการอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนด

⁷⁸ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁷⁹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁸⁰ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

2.2.6 การติดตามการปฏิบัติตามข้อกำหนดตามระดับความเสี่ยง (Risk-based compliance monitoring)

กฎระเบียบ EUDR ใช้แนวทางตามระดับความเสี่ยง (risk-based approach) โดยรับทราบว่าความเสี่ยงในการนำผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดเข้าสู่ตลาดจะแตกต่างกันไปตามประเภทของสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ และ ประเทศหรือภูมิภาคของแหล่งกำเนิดหรือแหล่งการผลิต⁸¹ ด้วยเหตุนี้กฎระเบียบ EUDR จึงกำหนดภาระผูกพันที่น้อยกว่าสำหรับประเทศหรือภูมิภาคที่มีความเสี่ยงต่ำ⁸² โดยคาดว่าคณะกรรมการการยุโรปจะนำเสนอกรอบวิธีการจัดกลุ่มประเทศตามความเสี่ยงต่อการตัดไม้ทำลายป่า (country benchmarking methodology framework) ภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2568⁸³

2.3 การบังคับใช้และการละเว้นการปฏิบัติตาม

2.3.1 การบังคับใช้กฎระเบียบ EUDR

กฎระเบียบ EUDR จะถูกบังคับใช้โดย “หน่วยงานที่มีอำนาจ” ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยประเทศสมาชิก⁸⁴ หน่วยงานที่มีอำนาจเหล่านี้มีหน้าที่ดำเนินการภายในเขตอำนาจของตน เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนดภายใต้กฎระเบียบ EUDR⁸⁵ โดยจะใช้วิธีการประเมินความเสี่ยง (risk-based approach) เพื่อจัดลำดับความสำคัญในการตรวจสอบ โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประเภทของสินค้าโภคภัณฑ์ ความซับซ้อนของห่วงโซ่อุปทาน ระยะห่างจากพื้นที่ป่า ระดับความเสี่ยงของประเทศผู้ผลิต ประวัติการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในอดีต และความเสี่ยงของการหลีกเลี่ยงข้อบังคับ⁸⁶

⁸¹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁸² กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁸³ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁸⁴ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁸⁵ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁸⁶ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

โดยการตรวจสอบจะต้องดำเนินการโดยไม่มี การแจ้งล่วงหน้าให้ผู้ประกอบการหรือผู้ค้าทราบ เว้นแต่ในกรณีที่จำเป็นที่การแจ้งล่วงหน้าจะช่วยให้การตรวจสอบดำเนินอย่างมีประสิทธิภาพ⁸⁷ ในระหว่างการตรวจสอบหน่วยงานที่มีอำนาจจะทำการตรวจสอบ: (i) ระบบการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า (due diligence system) ของผู้ประกอบการและผู้ค้า และ (ii) เอกสารหลักฐานและบันทึกข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์นั้นเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR⁸⁸ โดยหากพบข้อสงสัยหลังจากการตรวจสอบหน่วยงานที่มีอำนาจอาจจะ:⁸⁹

- ดำเนินการตรวจสอบในพื้นที่ (on-the-ground examination) เพื่อยืนยันความสอดคล้องระหว่างสินค้ากับเอกสารการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า
- ตรวจสอบมาตรการแก้ไขที่ใช้ดำเนินการ หากในอดีตพบว่าผู้ประกอบการหรือผู้ค้าไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ
- ใช้วิธีการทางเทคนิคและวิทยาศาสตร์เพื่อ (i) ระบุสถานที่ผลิตของสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุม หรือ (ii) ตรวจสอบว่าสินค้านั้นปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่าหรือไม่ หรือ
- ดำเนินการตรวจสอบแบบสุ่ม (spot checks) รวมถึงการตรวจสอบภาคสนาม (field audits) ในประเทศผู้ผลิต (หากได้รับความยินยอม)

หากมีความจำเป็น หน่วยงานศุลกากรของสหภาพยุโรปต้องดำเนินการอย่างเหมาะสม ซึ่งรวมถึงการระงับหรือปฏิเสธการนำเข้าสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุม⁹⁰

⁸⁷ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁸⁸ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁸⁹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁹⁰ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

2.3.2 มาตรการแก้ไข

เมื่อตรวจพบความเสี่ยงของการไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎระเบียบ EUDR หน่วยงานที่มีอำนาจอาจดำเนินการตามมาตรการชั่วคราว เช่น (i) การยึดสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุม หรือ (ii) การระงับการวางจำหน่ายสินค้าโภคภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมในตลาด⁹¹

หากหน่วยงานที่มีอำนาจพิจารณาว่าผู้ประกอบการหรือผู้ค้าได้ละเมิดกฎระเบียบ EUDR หรือนำสินค้าที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดออกสู่ตลาดหรือส่งออกสินค้าดังกล่าว หน่วยงานที่มีอำนาจต้องแจ้งให้ผู้ประกอบการหรือผู้ค้าดำเนินการแก้ไขทันทีภายในระยะเวลาที่สมเหตุสมผล มาตรการแก้ไขอาจรวมถึง (ขึ้นอยู่กับลักษณะของการละเมิด):⁹²

- การแก้ไขการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างเป็นทางการ
- การป้องกันการวางจำหน่ายสินค้าหรือการส่งออกสินค้าเพิ่มเติม
- การถอนสินค้าออกจากตลาดหรือเรียกคืนสินค้าทันที
- การบริจาคมหรือกำจัดสินค้าอย่างเหมาะสมตามกฎระเบียบว่าด้วยการจัดการของเสียของสหภาพยุโรป

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการหรือผู้ค้าจะต้องแก้ไขจุดบกพร่องของระบบการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า (due diligence system) เพื่อป้องกันการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในอนาคต

2.3.3 บทลงโทษ

ประเทศสมาชิกฯ จะบังคับใช้บทลงโทษสำหรับการละเมิดข้อบังคับภายใต้กฎระเบียบ EUDR⁹³ โดยบทลงโทษประกอบด้วย:⁹⁴

- ค่าปรับซึ่งจะกำหนดเป็นสัดส่วนกับความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและมูลค่าของสินค้าโภคภัณฑ์ที่ถูกควบคุม

⁹¹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁹² กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁹³ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁹⁴ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

- การรับประกันค่าควบคุม หรือ ยึดรายได้จากการจำหน่ายสินค้าควบคุมดังกล่าว
- การตัดสิทธิ์ชั่วคราวจากกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างสาธารณะ
- การสั่งห้ามวางจำหน่ายสินค้าในตลาดเป็นการชั่วคราวในกรณีของการละเมิดซ้ำหรือการละเมิดร้ายแรง
- การตัดสิทธิ์ในการใช้ระบบการตรวจสอบและประเมินสินค้าแบบง่าย (Simplified Due Diligence)

3. กฎระเบียบว่าด้วยการใช้แรงงานบังคับในสหภาพยุโรป (EU FORCED LABOUR REGULATION)

3.1 บทนำ

การจัดการกับการใช้แรงงานบังคับโดยทั่วไป และในอุตสาหกรรมเฉพาะ เช่น สิ่งทอ การเกษตร และเหมืองแร่ ถือเป็นประเด็นสำคัญสำหรับสหภาพยุโรปในการสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าทั้งแบบทวิภาคีและเอกภาคีกับประเทศคู่ค้า ด้วยเหตุนี้ สหภาพยุโรปจึงได้ออกกฎระเบียบห้ามสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานบังคับเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับ”) ⁹⁵ ซึ่งเป็นมาตรการที่ครอบคลุมเพื่อห้ามผู้ประกอบการธุรกิจทั้งในและนอกสหภาพยุโรปไม่ให้วางจำหน่ายสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานบังคับในตลาดสหภาพยุโรป

กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับมีวัตถุประสงค์เพื่อรับรองว่าสินค้าที่เข้าสู่ วางจำหน่าย หรือส่งออกออกจากสหภาพยุโรป เป็นไปตามมาตรฐานจริยธรรมด้านแรงงาน และปราศจากการใช้แรงงานบังคับ กฎระเบียบดังกล่าวมีการออกแบบมาเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ประกอบการนำเข้า ขาย หรือส่งออกสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานบังคับในทุกขั้นตอนของห่วงโซ่อุปทาน

ดังนั้น กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับจึงห้ามผู้ประกอบการวางจำหน่าย หรือนำสินค้าใด ๆ ที่ผลิตโดยใช้แรงงานบังคับเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป ⁹⁶ สำหรับผู้ผลิต/ผู้ส่งออกชาวไทย กฎระเบียบฉบับนี้ถือว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถูกบังคับใช้กับสินค้าทุกชนิดที่วางจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรป อีกทั้งการประเมินความเสี่ยงของการใช้แรงงานบังคับในห่วงโซ่อุปทานถือเป็นหลักการสำคัญสำหรับธุรกิจและโอกาสทางการค้ากับคู่ค้าในสหภาพยุโรป ตัวอย่างเช่น ผู้นำเข้าและบริษัทในสหภาพยุโรปที่วางจำหน่ายสินค้าไทยในตลาดจะต้องดำเนิน

⁹⁵ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁹⁶ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

กระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า (Due Diligence) ว่าผลิตโดยใช้แรงงานบังคับหรือไม่ และอาจมีการขอข้อมูลและหลักฐานจากผู้ผลิต/ผู้ส่งออกชาวไทย โดยหากข้อมูลที่ได้รับไม่เป็นที่พึงพอใจ ทางคู่ค้าในสหภาพยุโรปอาจดำเนินการเพื่อบรรเทาความเสี่ยงจากห่วงโซ่อุปทาน เช่น การประเมินข้อตกลงตามสัญญาฉบับซัพพลายเออร์ชาวไทยใหม่ และการใช้เครื่องมือดิจิทัลตรวจสอบความโปร่งใสเพื่อเพิ่มการตรวจสอบซัพพลายเออร์ให้เข้มงวดมากขึ้น

อีกหนึ่งข้อสำคัญที่ต้องทราบ นั่นคือกฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับได้รับการออกแบบมาเพื่อให้ทำงานสอดคล้องร่วมกับกฎหมายการตรวจสอบและประเมินสถานะฉบับอื่น ๆ ของสหภาพยุโรป (EU due diligence laws) ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งรวมถึงกฎหมาย CSDDD ที่กำหนดข้อบังคับในการตรวจสอบการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน แม้ว่ากฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับจะไม่ได้กำหนดให้บริษัทดำเนินการตรวจสอบและประเมินสินค้าหรือแสดงหลักฐานการตรวจสอบดังกล่าวโดยตรง แต่กฎระเบียบดังกล่าวยอมรับว่าการตรวจสอบและประเมินสินค้า (Due Diligence) ใด ๆ ที่บริษัทได้ดำเนินการไปแล้วจะถูกนำมาพิจารณาในการสอบสวน ดังที่อธิบายไว้ด้านล่าง

ความรับผิดชอบในการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับแรงงานบังคับ (due diligence in relation to forced labour) ถูกนิยามไว้ในกฎระเบียบว่าเป็น “ความพยายามของผู้ประกอบธุรกิจในการปฏิบัติตามข้อบังคับ แนวทางโดยสมัครใจ คำแนะนำ หรือแนวปฏิบัติ เพื่อระบุ ป้องกัน ลด หรือยุติการใช้แรงงานบังคับสำหรับสินค้าที่จะวางจำหน่ายหรือทำให้พร้อมใช้งานในตลาดสหภาพยุโรป หรือที่จะส่งออกจากสหภาพยุโรป”⁹⁷ โดยความรับผิดชอบดังกล่าวจะมีบทบาทสำคัญในการป้องกันสินค้าที่ละเมิดกฎระเบียบ ลดข้อร้องเรียนจากผู้แจ้งเบาะแส และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าในตลาดสหภาพยุโรป

นอกจากนี้ กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับยังคาดการณ์ว่า คณะกรรมาธิการยุโรปอาจออกกฎหมายลำดับรอง (Delegated Acts) เพื่อเสริมใช้กฎระเบียบฉบับนี้ รวมถึงระบุสินค้าหรือกลุ่มสินค้าที่ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องให้ข้อมูลโดยละเอียด เช่น รายละเอียดสินค้า ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ผลิตหรือผู้จัดหาสินค้า แก่หน่วยงานศุลกากรก่อนที่จะอนุมัติให้มีการปล่อยสินค้านี้ดังกล่าวเพื่อการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีในตลาดสหภาพยุโรป (free circulation on the EU market) หรือส่งออกนอกสหภาพยุโรป⁹⁸

ดังนั้น การกำจัดการบังคับออกจากงานและห่วงโซ่อุปทาน และการพัฒนากระบวนการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า (due diligence) ที่เข้มงวดจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ผลิต/ผู้ส่งออกของไทย

⁹⁷ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

⁹⁸ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

3.2 การดำเนินการ

3.2.1 การปรับใช้และการบังคับใช้กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับ

กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับของสหภาพยุโรปได้รับการตีพิมพ์ในวารสารราชกิจจานุเบกษาของสหภาพยุโรป (the Official Journal of the EU) เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2567 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 13 ธันวาคม 2567 โดยกฎระเบียบนี้จะมีการปรับใช้และมีผลทางปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 14 ธันวาคม 2570 เป็นต้นไป โดยมีการดำเนินการที่สำคัญดังนี้:

- **ภายในวันที่ 14 ธันวาคม 2565:** ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจะต้องแต่งตั้งหน่วยงานผู้มีอำนาจ (Competent Authorities) เพื่อรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎระเบียบ⁹⁹
- **ภายในวันที่ 14 มิถุนายน 2566:** คณะกรรมาธิการยุโรปจะ (ก) เผยแพร่แนวทางปฏิบัติ (Guidelines) และ (ข) สร้างฐานข้อมูลตามหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Database) ระบุภาคส่วนและภูมิภาคที่มีความเสี่ยงสูงต่อการใช้แรงงานบังคับ

คณะกรรมาธิการยุโรปจะออกแนวทางปฏิบัติในประเด็นต่าง ๆ สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจประเภทต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น: (ก) ความรับผิดชอบในการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับแรงงานบังคับ (due diligence in relation to forced labour) (ข) แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศสำหรับการยุติและการแก้ไขการใช้แรงงานบังคับประเภทต่าง ๆ และ (ค) การหารือกับหน่วยงานรัฐของประเทศสมาชิกฯ นอกจากนี้ยังจะออกแนวทางเกี่ยวกับการยื่นข้อร้องเรียน/ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานบังคับ ตลอดจนแนวทางสำหรับหน่วยงานรัฐและหน่วยงานศุลกากรของประเทศสมาชิกฯ ในการบังคับใช้กฎระเบียบ ซึ่งรวมถึงการดำเนินการสอบสวน การกำหนดค่าปรับและบทลงโทษ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดความเสี่ยง และวิธีการกำหนดตัวชี้วัดดังกล่าว¹⁰⁰

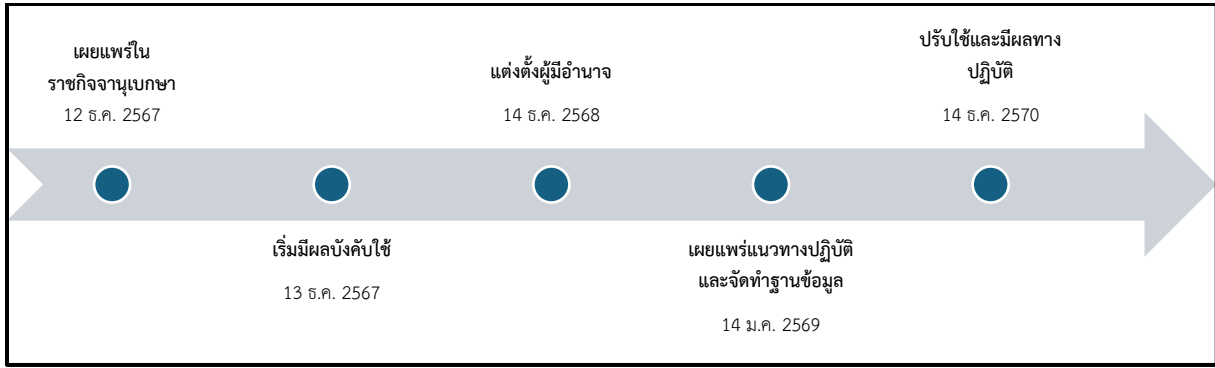
- **ภายในวันที่ 14 ธันวาคม 2570:** กฎระเบียบจะมีผลบังคับใช้เต็มรูปแบบกับธุรกิจทุกรายที่จำหน่ายหรือส่งออกสินค้าไปยังสหภาพยุโรป

⁹⁹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹⁰⁰ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

3.2.2 ค่านิยมของการใช้แรงงานบังคับและสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานบังคับ

การใช้แรงงานบังคับในกฎระเบียบฉบับนี้ได้รับการนิยามไว้ตามอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization "ILO") อ้างอิงตามมาตรา 2 ของอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 29 การใช้แรงงานบังคับได้รับการนิยามว่าเป็น “งานหรือบริการทุกชนิดซึ่งเรียกเอาจากบุคคลใด ๆ โดยการขู่เข็ญ การลงโทษ และซึ่งบุคคลดังกล่าวนั้นมิได้สมัครใจที่จะทำเอง”¹⁰¹ ซึ่งรวมถึงแรงงานขัดหนี้ (debt bondage) การข่มขู่คุกคาม (intimidation) การหักเงินค่าจ้าง (wage withholding) หรือเงื่อนไขการทำงานในรูปแบบอื่น ๆ ที่เป็นการแสวงหาประโยชน์

สินค้าผลิตจากแรงงานบังคับ (product made with forced labour) หมายถึง “สินค้าที่ใช้แรงงานบังคับทั้งหมดหรือบางส่วน ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการสกัด การเก็บเกี่ยว หรือการผลิต รวมถึงจากการทำงาน หรือการแปรรูปที่เกี่ยวข้องกับสินค้าในทุกขั้นตอนห่วงโซ่อุปทาน”¹⁰²

3.2.3 สินค้าที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับ

กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับมีผลบังคับใช้กับสินค้าทั้งหมดที่นำเข้าและวางจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรป (รวมถึงสินค้าที่ส่งออกออกจากสหภาพยุโรป) ซึ่งหมายถึงสินค้าใด ๆ ที่เป็นวัตถุทางการค้า ไม่ว่าจะได้จาก การสกัด การเก็บเกี่ยว การผลิต และขั้นตอนใด ๆ โดยไม่คำนึงถึงแหล่งกำเนิด ดังนั้นสินค้าทุกประเภท รวมถึง วัตถุดิบ สินค้าสำเร็จรูป และสินค้าสำเร็จรูปล้วนอยู่ในขอบเขตของการบังคับใช้กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับ นอกจากนี้กฎระเบียบฉบับนี้ยังครอบคลุมทั้งการขายสินค้าผ่านช่องทางปกติและออนไลน์¹⁰³ เพื่อให้มั่นใจว่าสินค้าสำหรับผู้บริโภคในสหภาพยุโรปทุกชนิดจะไม่ได้รับการยกเว้นจากการบังคับใช้กฎระเบียบ

¹⁰¹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹⁰² กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹⁰³ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

นั่นหมายความว่า ผู้ผลิต/ผู้ส่งออกชาวไทยจะต้องดำเนินการเพื่อให้มั่นใจว่าห่วงโซ่อุปทานของตน ซึ่งรวมถึงการจัดหาวัตถุดิบและกระบวนการผลิตสินค้าส่งออกไปยังสหภาพยุโรป นั้นปราศจากการใช้แรงงานบังคับทุกรูปแบบ

3.2.4 ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามการใช้แรงงานบังคับ

กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับมีผลบังคับใช้กับผู้ประกอบธุรกิจทุกรายที่วางจำหน่ายสินค้าในตลาดสหภาพยุโรป หรือส่งออกสินค้าออกจากสหภาพยุโรป โดยไม่คำนึงถึงขนาดหรือสถานที่ตั้ง ซึ่งรวมถึง:

- บริษัทที่ตั้งอยู่ในสหภาพยุโรปที่เกี่ยวข้องกับการขาย การกระจาย หรือการส่งออกสินค้า
- บริษัทที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในสหภาพยุโรปที่ส่งออกสินค้าไปยังสหภาพยุโรป
- การขายผ่านช่องทางออนไลน์ให้กับผู้บริโภคในสหภาพยุโรป

3.2.5 ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับผ่าน

กระบวนการสอบสวน

ประการแรก ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเก็บและรวบรวมข้อมูลทั่วทั้งเครือข่าย ได้กำหนดให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประเทศสมาชิก และการรวมศูนย์ข้อมูลในระดับสหภาพยุโรป เพื่อให้การดำเนินการและการบังคับใช้กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับมีประสิทธิภาพ¹⁰⁴ นอกจากนี้ยังจะมีการจัดตั้งเครือข่ายต่อต้านสินค้าแรงงานบังคับประจำสหภาพยุโรป (Union network against forced labour products) ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นแพลตฟอร์มสำหรับการประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักของประเทศสมาชิก และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรป เพื่อให้การบังคับใช้กฎระเบียบฉบับนี้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น

105

ภายใต้กฎระเบียบฉบับนี้ ยังมีการกำหนดให้จัดทำฐานข้อมูลของพื้นที่หรือสินค้าที่มีความเสี่ยงต่อการใช้แรงงานบังคับ (database of forced labour risk areas or products) ในระดับสหภาพยุโรป ซึ่งจะรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงจากการใช้แรงงานบังคับในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจง หรือเกี่ยวกับสินค้าหรือกลุ่มสินค้าที่เฉพาะเจาะจง โดยข้อมูลดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นข้อมูลที่บ่งชี้ ครอบคลุม อ้างอิงหลักฐานเชิงประจักษ์ สามารถตรวจสอบได้ และมีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ โดยวัตถุประสงค์

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹⁰⁴ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹⁰⁵ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

ของการจัดทำฐานข้อมูลดังกล่าวคือ การจัดลำดับความสำคัญของการระบุความเสี่ยงการใช้แรงงานบังคับที่แพร่หลายและรุนแรง ทั้งนี้ฐานข้อมูลจะอิงข้อมูลจากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) สหประชาชาติ (UN) หรือสถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษา¹⁰⁶

นอกจากนี้กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับยังกำหนดให้มีการจัดตั้ง “พอร์ทัลข้อมูลการใช้แรงงานบังคับแบบครบวงจร (forced labour single portal)” ซึ่งเปิดให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ โดยจะมีข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานผู้มีอำนาจในแต่ละประเทศสมาชิกฯ รายชื่อแหล่งข้อมูลสาธารณะที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบและผู้เสียหายจากการใช้แรงงานบังคับ จุดรับส่งข้อมูลแบบครบวงจร (single information submission point) และคำสั่งห้ามวางจำหน่ายสินค้าและการเพิกถอนคำสั่งดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ หากบริษัทใดถูกพบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานบังคับ ข้อมูลดังกล่าวจะถูกเปิดเผยต่อสาธารณชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงของบริษัท ไม่เพียงแต่ในสหภาพยุโรปเท่านั้น แต่ยังรวมถึงนอกสหภาพยุโรปด้วย

เพื่อให้การดำเนินการและบังคับใช้กฎระเบียบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กฎระเบียบฯ ได้กำหนดให้มีการประสานงานระหว่างประเทศและการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการใช้แรงงานบังคับระหว่างหน่วยงานของประเทศที่สาม องค์กรระหว่างประเทศ ตัวแทนภาคประชาสังคม สหภาพแรงงาน และหน่วยงานอื่น ๆ

ประการที่สอง จะมีการจัดตั้ง “จุดรับส่งข้อมูลแบบครบวงจร” (Single Information Submission Point) เพื่อให้บุคคลธรรมดา นิติบุคคล สมาคม หรือองค์กรอื่น ๆ สามารถยื่นข้อร้องเรียนหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวางจำหน่ายสินค้าที่ผลิตโดยการใช้แรงงานบังคับในตลาดสหภาพยุโรป นั้นหมายความว่า บุคคลใด ๆ รวมถึงสมาคม สามารถยื่นข้อร้องเรียนหรือให้หลักฐานเกี่ยวกับการวางจำหน่ายสินค้าที่ผลิตโดยการใช้แรงงานบังคับในตลาดสหภาพยุโรปได้ โดยหน่วยงานรัฐสามารถเริ่มการสืบสวนได้ (i) เมื่อได้รับข้อร้องเรียนผ่าน “จุดรับส่งข้อมูลแบบครบวงจร” หรือ (ii) ตามความประสงค์ของตนเอง

ประการที่สาม สำหรับกระบวนการสอบสวนในกรณีที่สงสัยว่ามีการใช้แรงงานบังคับเกิดขึ้นนอกสหภาพยุโรป คณะกรรมาธิการยุโรปจะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักผู้มีอำนาจ (lead competent authority) ในการดำเนินการสอบสวน แต่ถ้าหากเกิดขึ้นในสหภาพยุโรป จะมีการกำหนดให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักของประเทศสมาชิกฯ นั้น ๆ เป็นหน่วยงานผู้มีอำนาจหลักในการสอบสวน ซึ่งจะขึ้นอยู่กับสถานที่ที่คาดว่าจะมีการใช้แรงงานบังคับ¹⁰⁷

¹⁰⁶ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹⁰⁷ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

คณะกรรมการยุโรปและหน่วยงานรัฐของประเทศสมาชิกฯ จะใช้แนวทางการประเมินความเสี่ยงในการพิจารณาการละเมิดข้อบังคับ ในแง่ของการนำสินค้าที่ผลิตโดยการใช้แรงงานบังคับเข้าสู่ตลาด ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเริ่มต้นและดำเนินการสอบสวน¹⁰⁸

กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับได้กำหนดกรอบการทำงานที่เป็นระบบสำหรับการระบุและแก้ไขการละเมิดที่อาจเกิดขึ้น โดยมุ่งให้หน่วยงานที่บังคับใช้กฎระเบียบฯ ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพกับกรณีที่มีความเสี่ยงสูง ทั้งนี้การจัดลำดับความสำคัญในการสอบสวนจะพิจารณาจากปัจจัยต่อไปนี้:¹⁰⁹ (i) ขนาดและความรุนแรงของการใช้แรงงานบังคับ (ii) ปริมาณหรือปริมาตรของสินค้าที่วางจำหน่ายหรือทำให้พร้อมใช้งานในตลาดสหภาพยุโรป (iii) สัดส่วนของส่วนประกอบของสินค้าที่สงสัยว่าผลิตโดยการใช้แรงงานบังคับในผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ดังนั้น บริษัทที่ดำเนินธุรกิจในอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงสูง เช่น เกษตรกรรม สิ่งทอ และ อิเล็กทรอนิกส์ อาจถูกตรวจสอบอย่างเข้มงวดเป็นพิเศษ

กฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับกำหนดกระบวนการสอบสวนแบบเป็นขั้นตอน ดังนี้

ก่อนการเริ่มต้นการสอบสวนอย่างเป็นทางการ จะมีขั้นตอนการประเมินเบื้องต้น (preliminary phase)¹¹⁰ โดยผู้ประกอบธุรกิจที่ถูกประเมินและผู้จัดหาสินค้าที่เกี่ยวข้อง จะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการที่พวกเขาได้ปฏิบัติเพื่อระบุ ป้องกัน ลดทอน ยุติ หรือแก้ไขความเสี่ยงของการใช้แรงงานบังคับในการดำเนินงานและห่วงโซ่อุปทานของตน โดยสินค้าจะถูกประเมินตามแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้:

- กฎหมายของสหภาพยุโรปหรือกฎหมายแห่งชาติของประเทศสมาชิกฯ ที่กำหนดข้อบังคับเกี่ยวกับการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) และข้อบังคับด้านความโปร่งใสของการใช้แรงงานบังคับ
- แนวปฏิบัติที่ออกโดยคณะกรรมการยุโรป
- แนวปฏิบัติสำหรับการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) หรือ
- ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติ (UN) องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) หรือองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

¹⁰⁸ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹⁰⁹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹¹⁰ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

โดยเฉพาะแนวปฏิบัติและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ แหล่งผลิต และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคส่วนที่มีการใช้แรงงานบังคับอย่างเป็นระบบและแพร่หลาย

- ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบและประเมินสินค้า หรือที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานบังคับในห่วงโซ่อุปทาน

ด้วยเหตุนี้การตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเริ่มการสอบสวน โดยตามที่ระบุไว้ในกฎระเบียบฯ อาจไม่จำเป็นต้องดำเนินการสอบสวนเชิงลึกหากหน่วยงานผู้มีอำนาจหลักพบว่าผู้ประกอบการธุรกิจที่ถูกประเมินได้ปฏิบัติตามกฎหมาย แนวทาง และข้อแนะนำต่าง ๆ หรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานบังคับ เพื่อลด ป้องกัน และยุติความเสี่ยงของการใช้แรงงานบังคับดังกล่าว¹¹¹

ผู้ประกอบการธุรกิจที่ถูกตรวจสอบจะต้องให้ข้อมูลการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence) ภายในระยะเวลาอันสั้น 30 วันทำการ เมื่อได้รับข้อมูลแล้ว หน่วยงานผู้มีอำนาจหลักจะต้องออกคำวินิจฉัยภายใน 30 วันทำการนับจากวันที่ได้รับข้อมูล ว่ามี “ข้อกังวลที่พิสูจน์ได้” (substantiated concern) เกี่ยวกับการละเมิดกฎระเบียบการใช้แรงงานบังคับหรือไม่

ในกรณีที่มีข้อกังวลที่พิสูจน์ได้ จะเริ่มการดำเนินการสอบสวนเชิงลึก (in-depth investigation) กับสินค้าและผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้อง¹¹² โดยการสอบสวนจะต้องแล้วเสร็จภายใน 9 เดือน¹¹³

ในระหว่างการสืบสวน หน่วยงานผู้มีอำนาจหลักจะขอข้อมูลเพิ่มเติม โดยจะให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการธุรกิจในขั้นตอนของห่วงโซ่อุปทานที่อยู่ใกล้ที่สุดกับจุดที่คาดว่าจะมีการใช้แรงงานบังคับ นอกจากนี้ จะมีการพิจารณาถึงขนาดและทรัพยากรทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการธุรกิจ โดยเฉพาะการพิจารณาว่าผู้ประกอบการธุรกิจเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) หรือไม่ ตลอดจนพิจารณาถึงปริมาณของสินค้าที่เกี่ยวข้อง ความซับซ้อนของห่วงโซ่อุปทาน และขอบเขตของการใช้แรงงานบังคับ ข้อสำคัญอีกหนึ่งประการ คือ หน่วยงานผู้มีอำนาจ อาจรวบรวมข้อมูลหรือสัมภาษณ์บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ให้ความยินยอม เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวน ซึ่งรวมถึงข้อมูลของผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

¹¹¹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹¹² กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹¹³ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

อื่น ๆ นอกจากนี้ อาจมีการตรวจสอบภาคสนาม (field inspections) ¹¹⁴ อีกด้วย โดยหากความเสี่ยงการใช้แรงงานบังคับเกิดขึ้นในประเทศที่สาม จะมีการตรวจสอบภาคสนามในประเทศที่สาม แต่จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ประกอบการ/ผู้จัดหาสินค้าในประเทศที่สามเสียก่อน

หากผลการสอบสวนพบว่าสินค้าผลิตโดยการใช้แรงงานบังคับ จะมีการออกคำสั่ง (ก) ห้ามวางจำหน่ายหรือทำให้มีสินค้าพร้อมใช้งานในตลาดสหภาพยุโรป และห้ามส่งออก (ข) กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องถอนสินค้าที่วางจำหน่ายหรือทำให้พร้อมใช้งานออกจากตลาดสหภาพยุโรป หรือ ลบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสินค้าออกจากช่องทางออนไลน์ และ/หรือ (ค) กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจกำจัดสินค้าที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม ¹¹⁵

ภาระการพิสูจน์นั้นจะตกอยู่กับหน่วยงานที่บังคับใช้กฎระเบียบ ซึ่งหมายความว่าหน่วยงานดังกล่าวต้องแสดงหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือเกี่ยวกับการใช้แรงงานบังคับก่อนการดำเนินการใด ๆ อย่างไรก็ตาม หากบริษัทไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ถูกเรียกขอ หรือให้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ไม่ถูกต้อง หรือทำให้เกิดความเข้าใจผิด หน่วยงานผู้มีความอำนาจอาจสรุปผลการตรวจสอบว่ามีการใช้แรงงานบังคับในห่วงโซ่อุปทานโดยอาศัยหลักฐานที่มีอยู่ ¹¹⁶

ประการที่สี่ ในแง่ของการบังคับใช้ หากมีการตัดสินและออกคำสั่งระงับการวางจำหน่ายสินค้าที่ผลิตโดยการใช้แรงงานบังคับ ผู้ประกอบธุรกิจจะมีระยะเวลาที่สมเหตุสมผลในการปฏิบัติตามคำสั่ง และหน่วยงานของสหภาพยุโรปจะดำเนินการอย่างเด็ดขาดเพื่อป้องกันไม่ให้สินค้าเหล่านั้นเข้าสู่หรือคงอยู่ในตลาดสหภาพยุโรป โดยสินค้าเหล่านั้นจะอยู่ภายใต้การควบคุมทางศุลกากรที่เข้มงวด ¹¹⁷ ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง หน่วยงานของสหภาพยุโรปจะบังคับใช้คำสั่งระงับการวางจำหน่ายสินค้าดังกล่าวในตลาดสหภาพยุโรป และดำเนินการถอนสินค้าออกจากตลาด เป็นต้น ¹¹⁸ นอกจากนี้ จะมีการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้

¹¹⁴ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹¹⁵ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹¹⁶ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹¹⁷ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹¹⁸ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

ประกอบธุรกิจที่ละเมิดข้อบังคับ¹¹⁹ ซึ่งประเทศสมาชิกฯ จะเป็นผู้กำหนดบทลงโทษในภายหลัง¹²⁰ ซึ่งความรุนแรงของบทลงโทษจะพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความร้ายแรงและระยะเวลาของการกระทำผิด ประวัติการละเมิดของผู้ประกอบธุรกิจ และระดับความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบธุรกิจและหน่วยงานผู้มีอำนาจ โดยบทลงโทษอาจรวมถึงค่าปรับและการดำเนินการแก้ไขอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามกฎระเบียบ

ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิในการขอทบทวนคำสั่ง หากพวกเขาสามารถพิสูจน์ได้ว่าสินค้าที่วางจำหน่ายหรือทำให้พร้อมใช้งานในตลาด หรือที่จะถูกส่งออก ไม่ได้ถูกผลิตโดยการใช้แรงงานบังคับอีกต่อไป¹²¹ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ผลิต/ผู้ประกอบธุรกิจสามารถกำจัดแรงงานบังคับออกจากการผลิตหรือห่วงโซ่อุปทานได้สำเร็จ สินค้าที่เคยถูกห้ามอาจได้รับอนุญาตให้กลับเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปได้อีกครั้ง อีกทั้งผู้ประกอบธุรกิจยังมีสิทธิในการยื่นอุทธรณ์คำตัดสินต่อศาลของสหภาพยุโรป

4. กลไกปรับราคาคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism - CBAM)

มาตรการกลไกปรับคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดนของสหภาพยุโรป ("CBAM")¹²² ถือเป็นเครื่องมือนโยบายที่นำเสนอแนวทางการคำนวณปริมาณการปล่อยคาร์บอน (emissions footprint) ของสินค้านำเข้าที่อยู่ภายใต้ข้อบังคับ และแปลงผลลัพธ์จากการคำนวณดังกล่าวเป็นต้นทุนหรือค่าธรรมเนียมสำหรับการออกใบรับรอง CBAM ซึ่งจะต้องชำระโดยผู้ประกาศนำเข้าสินค้า (declarant) ที่ดำเนินการนำสินค้าเข้าสู่ระบบ

¹¹⁹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹²⁰ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹²¹ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹²² กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

	วัตถุประสงค์	กฎเกณฑ์	การดำเนินการ	ภาคส่วนที่ได้รับผลกระทบ	กรอบเวลา
CBAM	ป้องกันการรั่วไหลของคาร์บอนโดยกำหนดราคาคาร์บอนสำหรับสินค้านำเข้าให้สอดคล้องกับระบบซื้อขายสิทธิในการปล่อยคาร์บอนของสหภาพยุโรป (EU emissions trading system)	ครอบคลุมเฉพาะสินค้าที่มีการปล่อยคาร์บอนสูง โดยผู้นำเข้าต้องจัดทำรายงานข้อมูลการปล่อยคาร์บอน และชำระค่าธรรมเนียมใบรับรองตามการกำหนดราคาคาร์บอนของสหภาพยุโรป	ดำเนินการตามขั้นตอน; โดยระยะสังเกตการณ์ (monitoring phase) เริ่มขึ้นในปี 2566, และเริ่มบังคับใช้เต็มรูปแบบตั้งแต่ปี 2569 เป็นต้นไป	เหล็ก อลูมิเนียม ซีเมนต์ ปูน ไฟฟ้า ไฮโดรเจน และอุตสาหกรรมที่มีการปล่อยคาร์บอนสูง	เริ่มการรายงานข้อมูลในระยะเปลี่ยนผ่านตั้งแต่ปี 2566 และต้องปฏิบัติตามข้อบังคับอย่างเต็มรูปแบบตั้งแต่ปี 2569

กฎระเบียบ CBAM จะไม่ได้ถูกกล่าวถึงโดยละเอียดในรายงานฉบับนี้ เนื่องจากปัจจุบันกฎระเบียบ CBAM ยังไม่ครอบคลุมสินค้าเกษตรและอาหาร แต่มีผลบังคับใช้เฉพาะปูนซีเมนต์ ปูน เหล็กและเหล็กกล้า ผลิตภัณฑ์อะลูมิเนียม ไฮโดรเจน และไฟฟ้า โดยตามมาตรา 30 ของกฎระเบียบ CBAM กล่าวว่า ภายในสิ้นปี 2568 คณะกรรมาธิการยุโรปจะประเมินความเป็นไปได้ในการขยายขอบเขตกฎระเบียบ CBAM ให้ครอบคลุมสินค้าอื่น ๆ ที่ผลิตในภาคส่วนที่อยู่ภายใต้ระบบซื้อขายสิทธิในการปล่อยคาร์บอนของสหภาพยุโรป (EU emissions trading system) เช่น ผลิตภัณฑ์ปาล์มน้ำมันบางประเภท และผลิตภัณฑ์ที่ถูกระบุว่าเหมาะสมในระหว่างการเจรจา โดยในรายงานจะมีการกำหนดกรอบเวลาสำหรับการรวมสินค้าเหล่านี้ให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบ CBAM ภายในปี 2573¹²³ ทั้งนี้ คณะกรรมาธิการเกษตรและการพัฒนาชนบทของรัฐสภายุโรปได้เคยเสนอให้รวมสินค้าเกษตรภายใต้ขอบเขตกฎระเบียบ CBAM หลังระยะเปลี่ยนผ่าน แต่ข้อเสนอดังกล่าวไม่ได้รับการเห็นชอบจากสถาบันของสหภาพยุโรป¹²⁴

ดังนั้น ณ ปัจจุบัน กฎระเบียบ CBAM ยังไม่ถูกบังคับใช้กับสินค้าเกษตรที่ส่งออกไปยังสหภาพยุโรป

¹²³ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

¹²⁴ กฎระเบียบ (EU) 2023/1115 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2023 ว่าด้วยการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์บางประเภทที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าและการเสื่อมโทรมของป่าเข้าสู่ตลาดสหภาพและการส่งออกจากสหภาพยุโรป และการยกเลิกระเบียบ (EU) ฉบับที่ 995/2010 เข้าถึงได้ที่

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1115>>.

บทที่ 2:

การวิเคราะห์โอกาสและความท้าทายในการปรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์
เกษตรของไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานความยั่งยืนของสหภาพยุโรป
-ยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดระยะยาว-

1. บทนำ

ในระยะก่อนหน้าของโครงการ ทางบริษัท VVGB Advocaten ได้จัดทำแบบสอบถามสำหรับผู้ส่งออกสินค้าเกษตรของไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระดับความตระหนักรู้ ความเข้าใจ และความพร้อมของผู้ประกอบการต่อกฎหมายสำคัญสามฉบับของสหภาพยุโรปที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) กฎระเบียบสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EU Regulation on Deforestation-free products – “EUDR”) 2) กฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับธุรกิจอย่างยั่งยืน (The Corporate Sustainability Due Diligence Directive - “CSDDD”) และ 3) กฎระเบียบว่าด้วยการใช้แรงงานบังคับในสหภาพยุโรป (EU FORCED LABOUR REGULATION – “FLR”)

ทางบริษัท VVGB Advocaten ได้รับข้อมูลผลสำรวจจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องจำนวน 9 ราย โดยทั้งแบบสอบถามและผลสำรวจได้ถูกรวบรวมไว้ในภาคผนวกของรายงานฉบับนี้¹²⁵

รายงานฉบับนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดังกล่าว มีการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยงในมิติของการปฏิบัติตามกฎหมาย พร้อมสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ทั้งนี้ ข้อมูลที่ถูกรวบรวมได้สะท้อนถึงอุปสรรคเชิงกฎระเบียบที่ผู้ผลิตและผู้ส่งออกไทยได้ตระหนักถึง ตลอดจนความพยายามที่จำเป็นในการบรรเทาผลกระทบเชิงลบซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวต่อการส่งออกไปยังสหภาพยุโรป และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบผลสำรวจจากการตอบแบบสอบถามของผู้ประกอบการไทย รายงานฉบับนี้ได้สรุปสาระสำคัญและข้อมูลที่ได้รับไว้ในรูปแบบตารางสรุป (Excel sheet) ซึ่งแนบไว้เป็นภาคผนวกประกอบรายงานฉบับนี้ด้วย¹²⁶

1.1 ขอบเขตของผลสำรวจ

ประการแรกที่ต้องแจ้งให้ทราบไว้ ณ ที่นี้ คือ ผลสำรวจนั้นได้มาจากผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งดำเนินธุรกิจใน 5 “กลุ่มอุตสาหกรรม”: บรรจภัณฑ์จากไม้ (ไม้ยูคาลิปตัส เศษไม้); ยางพารา; สัตว์ปีก (โดยตัวแทนของสมาคม); อาหารแปรรูป (บะหมี่และข้าว); และผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ (ไม่ได้ระบุรายละเอียด)¹²⁷ ข้อมูลที่รวบรวมได้นั้นถือว่ามีข้อจำกัดเนื่องจากขนาดตัวอย่างที่ค่อนข้างเล็กและขอบเขตของภาคส่วนที่ถูกเลือกมานำเสนอที่จำกัด ด้วยเหตุนี้รายงานฉบับนี้จึงไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนของภาคเกษตรกรรมไทยในวงกว้างได้

ข้อมูลดังกล่าวเป็นเพียงการบ่งชี้ถึงกลุ่มอุตสาหกรรมที่กล่าวถึงในตารางด้านล่างในระดับที่แตกต่างกันออกไป¹²⁸

¹²⁵ ภาคผนวก 1.

¹²⁶ ภาคผนวก 2.

¹²⁷ FO03 และ FO04.

¹²⁸ ตัวอย่างเช่น มีคำตอบจากบริษัทหนึ่งซึ่งดำเนินธุรกิจในภาคอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป อย่างไรก็ตาม คำตอบดังกล่าวอาจไม่สามารถสะท้อนภาพรวมของภาคอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปทั้งหมดได้ ทั้งนี้ ข้อสังเกตเดียวกันยังใช้บังคับกับรหัสผู้ตอบแบบสอบถาม FO02 ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์อาหารที่มีได้ระบุประเภทอย่างชัดเจน

ผู้ตอบ แบบสอบถาม	WD01 ¹²⁹	RB02	RB03	RB04	RB05	FO01	FO02	FO03	FO04
ภาคส่วน	บรรจุกัมภ์จาก ไม้	ยางพารา				สัตว์ปีก	อาหารแปรรูป	ภาคอาหาร	
สินค้า	ไม้ยูคาลิปตัส; เศษไม้	ไม่มี ข้อมูล	น้ำยาง ธรรมชาติ	ไม่มี ข้อมูล	ไม่มี ข้อมูล	สัตว์ปีก	เส้นก๋วยเตี๋ยว และข้าว	ไม่มี ข้อมูล	ไม่มี ข้อมูล

ประการที่สอง ความลึกซึ้งหรือความละเอียดของคำตอบที่ได้รับมีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายได้ให้คำตอบโดยละเอียด ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามรายอื่น ๆ ได้ให้ข้อมูลที่จำกัด ซึ่งส่งผลต่อความแม่นยำของการวิเคราะห์ในบางพื้นที่¹³⁰

ประการที่สาม ถึงแม้ว่าจำนวนพนักงาน รายได้ หรือตัวชี้วัดอื่น ๆ ด้านขนาด สำหรับแต่ละบริษัทหรือสมาคมที่ร่วมตอบแบบสอบถาม จะยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด แต่สามารถสมมติได้อย่างสมเหตุสมผลว่าความแตกต่างในขนาดอาจส่งผลกระทบต่อระดับความพร้อม ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืน

1.2 การวิเคราะห์ภูมิทัศน์ด้านกฎระเบียบ: บริบทและพัฒนาการล่าสุด

เป็นที่ควรทราบว่าในระยะเวลาตั้งแต่การแจกแบบสอบถามโดยบริษัท VWGB Advocaten จนถึงช่วงเวลาที่ได้รับข้อมูล ณ สิ้นเดือนมิถุนายน 2568 ภูมิทัศน์ด้านกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญ 3 ฉบับของสหภาพยุโรป (กฎหมาย CSDDD, กฎระเบียบ EUDR และ กฎระเบียบ FLR) ยังคงมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเกี่ยวข้องและความถูกต้องของคำตอบที่ได้รับจากแบบสอบถาม

ในประเด็นของแนวปฏิบัติใหม่ทางการเมือง คณะกรรมาธิการยุโรปได้เริ่มดำเนินการทำให้ข้อกำหนดหลักภายใต้กฎหมาย CSDDD มีความเรียบง่ายและชัดเจนมากขึ้นตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2568¹³¹ ต่อมาในเดือนมิถุนายน 2568 คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (Council of the EU) ได้อนุมัติข้อกำหนดในการเจรจา โดยเสนอ

¹²⁹ ผู้ตอบแบบสอบถามรายหนึ่งถูกกำหนดให้เพิ่มเติมว่า RB01 อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมิได้ประกอบกิจการผลิตยางพารา หากแต่ประกอบกิจการผลิตไม้ยูคาลิปตัสและเศษไม้ บริษัทที่ปรึกษากฎหมาย VWGB Advocaten จึงได้ปรับเปลี่ยนรหัสใหม่เป็น WD01

¹³⁰ ระดับรายละเอียดของคำตอบมีความแตกต่างกันไปในแต่ละผู้เข้าร่วม โดย FO01, RB02, RB04 และ RB05 ให้ข้อมูลที่จำกัด

¹³¹ คณะกรรมาธิการยุโรป. (2568). Proposal for a directive amending the accounting, audit and sustainability reporting directives (CSRD and CSDDD) [PDF]. เข้าถึงได้ที่: https://finance.ec.europa.eu/document/download/161070f0-aca7-4b44-b20a-52bd879575bc_en?filename=proposal-directive-amending-accounting-audit-csrd-csddd-directives_en.pdf.

ให้มีการลดขนาดของขอบเขต การขยายกรอบเวลา และ แนวทางการประเมินความเสี่ยงที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ซึ่งมุ่งเน้นไปที่คู่ค้าทางธุรกิจทางตรง แต่เลื่อนการบังคับใช้ออกไปสองปีและลดข้อกำหนดในการดำเนินการ¹³²

สำหรับรัฐสภายุโรป (European Parliament) ซึ่งคาดว่าจะมีการสรุปจุดยืนภายในเดือนตุลาคม 2568 ได้เสนอให้มีการจำกัดขอบเขตของกฎหมาย CSDDD เพิ่มขึ้น และยกเลิกข้อกำหนดทั้งหมดเกี่ยวกับแผนการเปลี่ยนผ่านด้านสภาพภูมิอากาศ¹³³ อย่างไรก็ตาม มาตรการที่ขัดแย้งภายในกลุ่มการเมืองทำให้ไม่สามารถสร้างฉันทามติได้ โดยสมาชิกบางรายเรียกร้องให้ยกเลิกกฎหมาย CSDDD ในขณะที่อีกฝ่ายคัดค้านการปฏิรูปแผน Omnibus¹³⁴

เมื่อทางรัฐสภาได้แสดงจุดยืนอย่างเป็นทางการ การเจรจาไตรภาคีระหว่างคณะกรรมการธิการยุโรป คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป และรัฐสภายุโรปจึงจะเริ่มต้นขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อบรรลุข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งหากประสบความสำเร็จ อาจนำไปสู่การรับรองกฎหมายฉบับปรับปรุงภายในสิ้นปี 2568 หรือต้นปี 2569 ตามด้วยการปรับใช้และเผยแพร่เป็นกฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิกฯ หรือกฎหมายระดับประเทศ (transposition into national law) ดังนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงจำเป็นต้องติดตามการพัฒนาของกฎหมาย CSDDD อย่างใกล้ชิด เพื่อให้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับภาระผูกพันและระยะเวลาในการดำเนินการ

ตารางด้านล่างได้ทำการเปรียบเทียบจุดยืนหรือข้อเสนอปัจจุบันของคณะกรรมการธิการยุโรป คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป และรัฐสภายุโรป (อ้างอิงตามร่างกฎหมาย ณ เดือนมิถุนายน 2568)

หัวข้อ	ข้อเสนอของกรรมาธิการยุโรป (ก.พ. 2568)	คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป	รัฐสภายุโรป (ร่าง)
เกณฑ์การบังคับใช้	ไม่มีในข้อเสนอ	พนักงาน > 5,000 คน รายได้ทั่วโลก > 1.5 พันล้านยูโร	พนักงาน > 3,000 คน รายได้ทั่วโลก > 450 ล้านยูโร
วันที่มีผลบังคับใช้	ก.ค. 2571	เลื่อนเป็นวันที่ 26 ก.ค. 2572	ยังไม่ได้ระบุ
กำหนดเวลาการปรับใช้และเผยแพร่เป็นกฎหมายภายในประเทศ	ก.ค. 2570	เลื่อนเป็นวันที่ 26 ก.ค. 2571	ยังไม่ได้ระบุ

¹³² คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป. (23/06/68). Simplification: Council agrees position on sustainability reporting and due diligence requirements to boost EU competitiveness [Press release]. คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป. เข้าถึงได้ที่: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/06/23/simplification-council-agrees-position-on-sustainability-reporting-and-due-diligence-requirements-to-boost-eu-competitiveness/>

¹³³ รัฐสภายุโรป, คณะกรรมาธิการด้านกฎหมาย. (13/06/68). Draft report on the proposal for a directive amending CSRD and CSDDD (JURI-PR(2025)774282) [Draft legislative resolution]. เข้าถึงได้ที่: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/JURI-PR-774282_EN.html

¹³⁴ Lexology. (03/07/68). Where has the EU's Omnibus got to now? เข้าถึงได้ที่: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=66973d3d2-1e6a-471e-8d9d-40e768b39af6>

<p>ขอบเขตการตรวจสอบและประเมินสถานะ (Due Diligence Scope)</p>	<p>แนวทางที่ยึดตามนิติบุคคล/หน่วยงาน (Entity-based approach):</p> <p>การตรวจสอบและประเมินสถานะ (due diligence) ครอบคลุมเฉพาะการดำเนินงานของบริษัทตนเอง บริษัทในเครือ และคู่ค้าทางธุรกิจโดยตรง (tier 1) เท่านั้น</p> <p>การตรวจสอบดังกล่าวสามารถขยายออกไปเกินกว่า tier 1 ได้ ในกรณีที่มีข้อมูลอันมีมูลความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับผลกระทบด้านลบ</p>	<p>แนวทางที่ยึดตามความเสี่ยง (Risk-based approach):</p> <p>ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานที่มีความเป็นไปได้สูงว่าจะก่อให้เกิดผลกระทบ โดยใช้การประเมินขอบเขตทั่วไปบนพื้นฐานของข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้โดยสมเหตุสมผลแทนที่การจัดทำแผนที่ (mapping) ยังคงข้อจำกัดเฉพาะ tier 1 เว้นแต่จะมีข้อมูลที่เป็นวัตถุวิสัยและสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งบ่งชี้ถึงผลกระทบด้านลบ อีกทั้งเสนอทบทวน/ยุติให้ ทบทวน การขยายขอบเขตการตรวจสอบออกไปเกินกว่า tier 1 ในอนาคต</p>	<p>การชี้แจงความหมายของคำว่า “ข้อมูลอันมีมูลความน่าเชื่อถือ”:</p> <p>หมายถึง “ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย เป็นข้อเท็จจริงและสามารถตรวจสอบได้ และทำให้บริษัทสามารถสรุปได้ว่ามีความเป็นไปได้อย่างสมเหตุสมผลที่ข้อมูลดังกล่าวเป็นความจริง”</p>
<p>แผนการเปลี่ยนผ่านด้านสภาพภูมิอากาศ (Climate Transition Plans)</p>	<p>กำหนดให้ต้องดำเนินการด้วย “ความพยายามอย่างดีที่สุด” เพื่อให้สอดคล้องกับความตกลงปารีส</p>	<p>จำกัดข้อผูกพันไว้เพียงการนำแผนการเปลี่ยนผ่านมาปรับใช้ โดยสามารถเลื่อนการปรับใช้แผนออกไปได้เป็นเวลา 2 ปี</p>	<p>ยกเลิกการบังคับใช้ข้อกำหนดการปรับใช้แผนการเปลี่ยนผ่าน</p>
<p>ความรับผิด</p>	<p>ยกเลิกกรอบความรับผิดชอบมาตรฐานเดียวกันในสหภาพยุโรป</p> <p>ยกเลิกการบังคับใช้กฎหมายของสหภาพยุโรปโดยอัตโนมัติ ในกรณีที่กฎหมายต่างประเทศมีผลบังคับใช้</p> <p>อย่างไรก็ดี ประเทศสมาชิกฯ ยังคงมีอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดหรือเฉพาะเจาะจงมากขึ้นในประเด็นอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อจัดการกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นใหม่ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ ๆ</p>	<p>คงข้อเสนอของ คณะกรรมาธิการยุโรปไว้</p>	<p>ห้ามมิให้มีการตรากฎหมายระดับประเทศที่ต่างไปจากข้อกำหนดของการตรวจสอบและประเมินสถานะ (Due Diligence) ในองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ขอบเขต คำนิยาม ข้อผูกพันทางกฎหมาย และกลไกการกำกับดูแล</p>

ในส่วนของกฎระเบียบ EUDR คณะกรรมาธิการยุโรปได้เสนอร่างแก้ไขกฎระเบียบ เพื่อปรับปรุงขอบเขตของกฎระเบียบ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคที่สำคัญหลายประการ ตัวอย่างเช่น มีการระบุอย่างชัดเจนว่า บรรจุภัณฑ์บางประเภทรวมถึงของเสีย สินค้ามือสอง และสินค้าที่นำกลับมาใช้ใหม่ จะไม่ถูกควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR¹³⁵

อีกหนึ่งองค์ประกอบใหม่ที่สำคัญของกฎระเบียบ EUDR คือ ร่างกฎหมายกำหนดแนวทางการปฏิบัติ (Implementing Act) ออกโดยคณะกรรมาธิการยุโรปเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2568 ซึ่งแสดงการจัดสถานะ "ความเสี่ยง" ของแต่ละประเทศ¹³⁶ โดยได้ระบุว่าประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงต่ำ (low-risk country)¹³⁷ ผลของการจัดประเภทดังกล่าวส่งผลให้บริษัทที่จัดหาแหล่งวัตถุดิบจากประเทศที่มีความเสี่ยงต่ำได้รับการยกเว้นจากขั้นตอนการประเมินและบรรเทาความเสี่ยงตามมาตรา 10 และ 11 ของกฎระเบียบ EUDR อย่างไรก็ตาม การยกเว้นนี้ไม่ได้ยกเลิกข้อผูกพันทางกฎหมายทั้งหมด โดยบริษัทยังคงต้องเก็บข้อมูลพิกัดทางภูมิศาสตร์และการผลิตอย่างครบถ้วน รับประกันความสามารถในการตรวจสอบย้อนกลับ (traceability) และส่งเอกสารแสดงการรับรองการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า (Due diligence statement) ก่อนนำสินค้าเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป โดยหน่วยงานที่มีอำนาจของประเทศสมาชิกฯ จะทำการตรวจสอบเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนด (ในแต่ละปี มีอย่างน้อย 1% ของผู้ประกอบการที่ได้จัดหาแหล่งวัตถุดิบจากประเทศที่มีความเสี่ยงต่ำ, 3% จากประเทศที่มีความเสี่ยงมาตรฐาน และ 9% จากประเทศที่มีความเสี่ยงสูง)¹³⁸

อีกหนึ่งข้อสังเกตที่สำคัญ คือ การจำแนกระดับความเสี่ยงของประเทศตามกฎระเบียบ EUDR ได้ถูกรัฐสภายุโรปปฏิเสธอย่างเป็นทางการในเดือนกรกฎาคม 2568 โดยทางรัฐสภาแสดงความกังวลเกี่ยวกับการขาดความโปร่งใส การใช้ข้อมูลที่ลำเอียงหรือไม่ครบถ้วน การไม่มีการกำหนดระดับ "ความเสี่ยงต่ำมาก" (negligible risk) ในการจำแนก ซึ่งส่งผลให้ระบบการจัดกลุ่มมีความน่าเชื่อถือและความเป็นธรรมลดลง¹³⁹

แม้ว่าจะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่การปฏิเสธนี้สะท้อนถึงแรงกดดันทางการเมืองอย่างเข้มข้น และอาจทำให้คณะกรรมาธิการยุโรปพิจารณาปรับปรุงระเบียบวิธีการจัดกลุ่มประเทศตามความเสี่ยง นอกจากนี้การถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศ "ความเสี่ยงต่ำ" นั้น ไม่ใช่สถานะที่คงอยู่ถาวร โดยคาดว่าคณะกรรมาธิการจะมีการทบทวนและปรับปรุงการจัดกลุ่มประเทศอย่างสม่ำเสมอ โดยการทบทวนครั้งต่อไปคาดว่าจะเกิดขึ้นในปี 2569 ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องตระหนัก

¹³⁵ คณะกรรมาธิการยุโรป. (04/68). EU rules to minimise deforestation & forest degradation – amendment of Annex I to the Deforestation Regulation. Better Regulation "Have your say" portal. เข้าถึงได้ที่: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14655-EU-rules-to-minimise-deforestation-forest-degradation-amendment-of-Annex-I-to-the-Deforestation-Regulation_en.

¹³⁶ คณะกรรมาธิการยุโรป. Commission Implementing Regulation laying down rules for the application of the Deforestation Regulation. CIRCABC Library. เข้าถึงได้ที่: <https://circabc.europa.eu/ui/group/34861680-e799-4d7c-bbad-da83c45da458/library/c03a8796-2ec9-40fa-b34d-52a4c2adcfac/details?download=true>.

¹³⁷ คณะกรรมาธิการยุโรป. Country Classification List under the EU Deforestation Regulation (EUDR) – benchmarking system. Green Forum. https://greenforum.ec.europa.eu/deforestation-regulation-implementation/eudr-cooperation-and-partnerships/country-classification-list_en.

¹³⁸ คณะกรรมาธิการยุโรป. (06/68). EUDR cooperation and partnerships. Green Forum (Deforestation Regulation implementation). เข้าถึงได้ที่: https://greenforum.ec.europa.eu/deforestation-regulation-implementation/eudr-cooperation-and-partnerships_en.

¹³⁹ รัฐสภายุโรป. (09/07/68). Resolution on Regulation (EU) 2025/1093 establishing the low/standard/high risk country classification under the EU Deforestation Regulation (EUDR) (TA-10-2025-0149). รัฐสภายุโรป. เข้าถึงได้ที่: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2025-0149_EN.html.

และติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด เพื่อรักษาสถานะประเทศความเสี่ยงต่ำและหลีกเลี่ยงการสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน

เนื่องจากการปรับปรุงกฎระเบียบเกิดขึ้นบ่อยครั้งและรายละเอียดที่ซับซ้อนของการดำเนินการยังอยู่ระหว่างการพัฒนา จึงเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามอาจยังไม่มีความเข้าใจที่ชัดเจนและครบถ้วนเกี่ยวกับข้อผูกพันทั้งหมดภายใต้กฎระเบียบดังกล่าว

2. การประเมินข้อมูล (Data Assessment)

2.1 บทนำ

ในส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์ระดับความเข้าใจของผู้ตอบแบบสอบถามต่อข้อผูกพันของกฎหมายทั้งสามฉบับ การวิเคราะห์ดังกล่าวจัดทำตามโครงสร้างแบบสอบถามที่บริษัท WVGB Advocaten ได้พัฒนาขึ้น โดยโครงสร้างของแบบสอบถามประกอบด้วยสี่องค์ประกอบหลัก ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อประเมินความพร้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียชาวไทยในการตอบสนองต่อข้อกำหนดของกฎระเบียบ/กฎหมายของสหภาพยุโรป (EU regulations/directive)

1) **ความตระหนักรู้ (Awareness)** หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคุ้นเคยหรือรับทราบเกี่ยวกับการมีอยู่ของกฎระเบียบ/กฎหมายที่เกี่ยวข้องของสหภาพยุโรป (เช่น กฎหมาย CSDDD, กฎระเบียบ EUDR หรือ กฎระเบียบ FLR)

2) **ความเข้าใจ (Comprehension)** ได้ประเมินระดับความเข้าใจของผู้ตอบแบบสอบถามต่อเนื้อหาของเครื่องมือทางกฎหมาย รวมถึงวัตถุประสงค์ ขอบเขต และข้อผูกพันเฉพาะ โดยประเมินว่าผู้ตอบสามารถ ตีความข้อกำหนดและความคาดหวังที่ต้องปฏิบัติตามของกฎระเบียบ/กฎหมายแต่ละฉบับได้อย่างถูกต้องหรือไม่

ความพร้อมและความมั่นใจในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Preparedness for compliance and confidence in compliance) เป็นการประเมินขั้นตอนปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามได้ดำเนินการเพื่อเป็นการปฏิบัติตามกฎระเบียบ/กฎหมาย รวมถึงการประเมินตนเองและความพร้อมในการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมาย

โดยการประเมินความพร้อมดังกล่าวประกอบด้วย การมีขั้นตอนกระบวนการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence), ระบบเอกสาร, นโยบายภายใน, การรับรองมาตรฐาน (certifications) และการตรวจสอบโดยบุคคลภายนอก (third-party verifications) ซึ่งสะท้อนถึงความพร้อมในการปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างแท้จริง

ในข้อ 2.1 ข้างต้น เป็นการแสดงถึงภาพรวมของการประเมินผลสำรวจที่ได้รับ ในขณะที่ข้อ 2.2 – 2.4 จะดำเนินการวิเคราะห์แบบแยกตามเครื่องมือทางกฎหมายแต่ละฉบับ (instrument-by-instrument analysis) โดยชี้ให้เห็นช่องว่างทางความรู้ที่มีร่วมกัน ความท้าทายเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรม และประเภทของการสนับสนุนที่บริษัทอาจต้องการเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายแต่ละฉบับได้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

2.2 ข้อมูลเชิงลึกในหลากหลายมิติ

เริ่มด้วยมิติของความตระหนักรู้ (Awareness) ข้อมูลที่ได้รับชี้ให้เห็นว่า โดยทั่วไปแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความตระหนักรู้ในกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ ได้แก่ กฎหมาย CSDDD กฎระเบียบ EUDR และ

กฎระเบียบ FLR¹⁴⁰ อย่างไรก็ตามจากคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนสองรายในกลุ่มสินค้าอาหาร พบว่ามีความตระหนักรู้เพียงบางส่วนหรือยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับกฎหมาย CSDDD¹⁴¹ ซึ่งจากข้อมูลที่มีอยู่ ยังไม่สามารถประเมินสาเหตุของการขาดความตระหนักรู้ดังกล่าวได้

ในมิติของความเข้าใจ (Comprehension) ผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มสินค้าอาหารแปรรูป สัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์อาหาร ระบุว่าตนมีความเข้าใจในระดับที่ค่อนข้างดีต่อกฎหมาย CSDDD โดยต่างระบุว่ามีความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งบทบัญญัติด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนของกฎหมาย CSDDD แม้ว่ายังมีข้อสงสัยอยู่ในบางประเด็น โดยเฉพาะกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามรายหนึ่งระบุถึงความสับสนเกี่ยวกับมิติด้านสิ่งแวดล้อมของกฎหมาย CSDDD¹⁴² ในทางตรงกันข้าม ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนสองรายจากกลุ่มสินค้าอาหารได้ระบุว่าตนยังขาดความเข้าใจต่อกฎหมาย CSDDD¹⁴³

ในบางกรณีแม้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะอ้างว่ามีความเข้าใจในข้อผูกพันทางกฎหมายที่ตนต้องปฏิบัติตาม แต่ความเข้าใจเชิงลึกยังคงเป็นประเด็นที่น่าสงสัย ตัวอย่างเช่น ผู้ผลิตสัตว์ปีกได้แสดงความกังวลว่าผลิตภัณฑ์ของตน อาจอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎระเบียบ EUDR เนื่องจากมีการใช้ถั่วเหลืองซึ่งเป็นสินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR เป็นอาหารสัตว์ในการเลี้ยงไก่¹⁴⁴ อย่างไรก็ตาม ข้อกังวลนี้ถือว่าไม่ถูกต้อง เนื่องจากผลิตภัณฑ์จากสัตว์ปีกมิได้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎระเบียบ EUDR

ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ระดับความเข้าใจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบริษัทและกลุ่มอุตสาหกรรม ย่อมแตกต่างกัน ไม่เพียงแต่ในเชิงความลึกเท่านั้น แต่ยังรวมถึงขอบเขตด้วย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางรายอาจมีความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับข้อผูกพันทางกฎหมายบางประการ แต่มีความเข้าใจในระดับที่น้อยกว่าในข้อผูกพันอื่น ๆ

¹⁴⁰ ผู้ตอบแบบสอบถาม 7 รายจากจำนวนทั้งหมด 9 ราย ระบุว่าตนมีความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือทางกฎหมายทั้งสามฉบับ

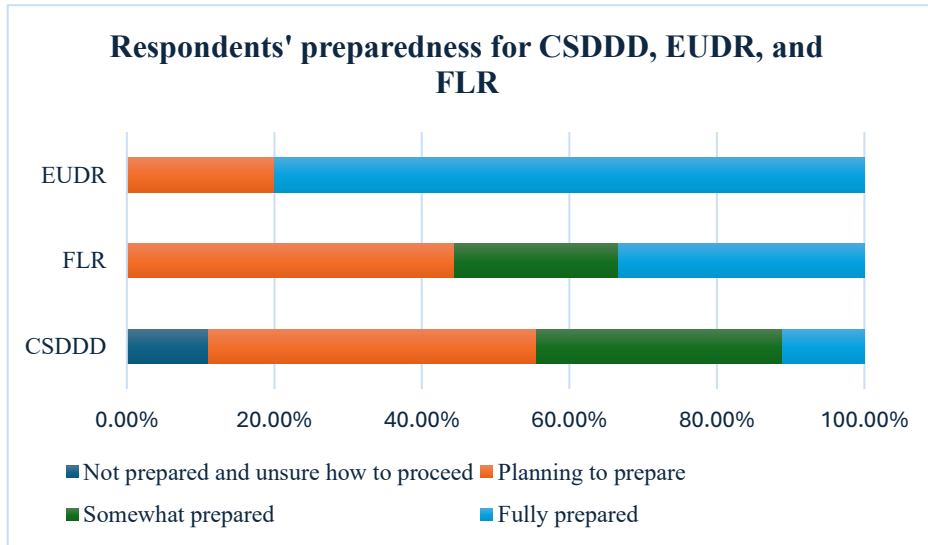
¹⁴¹ คำตอบที่ได้รับสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องบางประการ กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถามรหัส RB03 ระบุในตอนต้นว่า มิได้มีความรู้เกี่ยวกับ CSDDD แต่ต่อมากลับระบุว่ามีความคุ้นเคยกับวัตถุประสงค์และองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนของกฎหมายฉบับดังกล่าว ในทางกลับกัน ผู้ตอบแบบสอบถามรหัส RB05 มิได้ระบุชัดเจนว่าเคยมีความรู้เกี่ยวกับ CSDDD มาก่อนหรือไม่ แต่ต่อมากลับชี้ว่าไม่ทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์หรือบทบัญญัติด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชน และได้ระบุอย่างชัดเจนว่า “ไม่เข้าใจ” ข้อกำหนดของกฎหมายดังกล่าว

¹⁴² ผู้ตอบแบบสอบถามรหัส FO02 ระบุว่า “บริษัทได้ดำเนินกิจกรรมด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักการของกฎระเบียบ FLR และ CSDDD รวมถึงการศึกษาและใช้ข้อมูลจากกฎระเบียบ EUDR แล้ว แต่ยังคงขาดความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม และการดำเนินการตรวจสอบสถานะด้านสิ่งแวดล้อม (environmental due diligence) ตามหลักการของ CSDDD”

¹⁴³ ผู้ตอบแบบสอบถามรหัส RB05 และ RB03 เป็นผู้ให้ข้อมูลในประเด็นดังกล่าว โดย RB03 ระบุว่า “ไม่เข้าใจ” กฎหมาย CSDDD แต่ในขณะเดียวกันกลับรายงานว่ามีความรู้เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ตลอดจนองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนของกฎหมายดังกล่าว

¹⁴⁴ ผู้ตอบแบบสอบถามรหัส FO01 ระบุว่าสินค้าของตนอยู่ภายใต้บังคับของกฎระเบียบ EUDR โดยมีการระบุที่ใช้กากถั่วเหลือง (soybean meal) เป็น “วัตถุดิบอาหารสัตว์” ในขณะเดียวกัน ผู้ตอบแบบสอบถามรหัส FO03 ได้แสดงข้อกังวล โดยระบุว่า “สำหรับผลิตภัณฑ์ไก่แปรรูปเพื่อการส่งออก รัฐบาลควรดำเนินการวิเคราะห์ร่วมกับภาคเอกชน เนื่องจากผลิตภัณฑ์บางหมวดหมู่ไม่สามารถพิจารณาเหมือนกับไก่ทั้งตัว หากกากถั่วเหลืองอยู่ในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นไก่ก็จำเป็นต้องบริโภคกากถั่วเหลืองที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (deforestation-free source) และต้องมีการแยกตลอดห่วงโซ่มูลค่า (value chain segregation)”

ในมิติของระดับความพร้อม (Preparedness) ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อกฎระเบียบ/กฎหมายแต่ละฉบับ แผนภูมิทางด้านล่างได้แสดงภาพรวม ซึ่งสามารถสรุปแนวโน้มที่ชัดเจนได้สามประการ ดังนี้:

(ก) ประการแรก ในบรรดาผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าข่ายต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มสินค้าอาหารมีความพร้อมมากที่สุด โดยผู้ตอบทุกคนระบุว่าตนมี “ความพร้อมอย่างเต็มที่” (fully prepared) ที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบ ในทางตรงกันข้ามผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มสินค้าบรรจุภัณฑ์จากไม้ รายงานว่าตนอยู่ในขั้นตอน “กำลังวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อม” (planning to prepare) ซึ่งบ่งชี้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มสินค้าอาหารมีความก้าวหน้ามากกว่าในการดำเนินการเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย/กฎระเบียบ

(ข) ประการที่สอง ความพร้อมต่อกฎหมาย CSDDD ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนสี่รายระบุว่าอยู่ในขั้นตอน “กำลังวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อม”¹⁴⁵ และมีหนึ่งรายยอมรับว่า “ยังไม่พร้อมและไม่แน่ใจว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป”¹⁴⁶ ดังนั้นจึงถือได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนห้ารายยังไม่มีความพร้อม ทั้งนี้อาจอธิบายจากข้อเท็จจริงที่ว่ากฎหมาย CSDDD มุ่งเน้นไปที่บริษัทขนาดใหญ่เป็นหลัก ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายเป็นผู้ผลิตรายย่อยและยังไม่เห็นว่าตนเองได้รับผลกระทบโดยตรง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับขนาดของบริษัทซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และยังหาเหตุผลมาอธิบายถึงระดับความพร้อมที่จำกัดต่อกฎหมาย CSDDD ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถทำการประเมินอย่างชัดเจนในประเด็นนี้ได้

(ค) ประการที่สาม ในส่วนของกฎระเบียบ FLR พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทุกรายได้มีการดำเนินการแล้วบางส่วน หรือมีแผนที่จะปฏิบัติตาม อีกทั้งไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามรายใดระบุว่าตน “ไม่มีความพร้อมโดยสิ้นเชิง” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักรู้ในระดับสูง และถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการดำเนินการปฏิบัติตามกฎระเบียบในอนาคต

ในส่วนของความมั่นใจในการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ผู้ตอบรายงานด้วยตนเอง (self-reported confidence in compliance) พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีข้อสังเกตว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่

¹⁴⁵ RB04, RB05, FO02 และ FO04.

¹⁴⁶ WD01.

ระบุว่ามีความพร้อมสูงกว่ามักจะระบุว่ามีความมั่นใจสูงกว่าเช่นกัน ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างสองปัจจัยดังกล่าว อย่างไรก็ตาม มีกรณีของผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่ม RB02 ที่ระบุว่าตนปฏิบัติตามกฎหมาย CSDDD อย่างสมบูรณ์ แต่ไม่ได้เข้าถึงเครื่องมือที่ใช้อย่างเป็นทางการ เช่น ระบบการทำแผนที่ความเสี่ยง (risk mapping systems) ขั้นตอนการจัดทำเอกสาร หรือการกำกับดูแลโดยบุคคลภายนอก (third-party oversight) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างการปฏิบัติตามที่รับรู้ (perceived compliance) และการปฏิบัติตามจริง (actual compliance) ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการประเมินตนเอง (self-assessment) อาจไม่สามารถสะท้อนถึงข้อบกพร่องที่แท้จริงได้

2.3 ผลสำรวจแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมาย CSDDD

กฎหมาย CSDDD เป็นกฎหมายที่มีขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุมประเด็นที่หลากหลาย ดังนั้นคำถามที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้ จึงถูกแบ่งออกเป็นสามส่วนหลัก ได้แก่

1. นโยบายและกระบวนการเพื่อต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน การใช้แรงงานบังคับและแรงงานเด็ก และการเลือกปฏิบัติ รวมถึงการสร้างสภาพการทำงานที่เหมาะสม (decent working conditions)
2. นโยบายเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อม
3. นโยบายและระบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (supply chain management)

โดยการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้จะอ้างอิงโครงสร้างเดียวกัน

2.3.1 สิทธิมนุษยชนและแนวปฏิบัติด้านแรงงาน (Human rights and labor practices)

ประการแรกผู้ตอบแบบสอบถามรายงานว่าได้นำกลไกที่เป็นรูปธรรมมาใช้เพื่อสนับสนุนแนวทางการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ โดยผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดระบุว่ามีการดำเนินงานตามหลักจรรยาบรรณ (codes of conduct) ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถระบุถึงการดำเนินการตรวจสอบสถานะด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Due Diligence – HRDD) เพื่อประเมินและจัดการความเสี่ยง¹⁴⁷ นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดรายงานว่ามีการตรวจสอบจากบุคคลภายนอก (third-party verifications)

ประการที่สอง ในประเด็นนโยบายภายในด้านแรงงาน ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดรายงานว่าได้มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ เช่น อายุการทำงานขั้นต่ำ ชั่วโมงการทำงาน และค่าจ้างที่เท่าเทียมกัน ในขณะที่พบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 2 รายมีความโดดเด่นเพราะมีการจัดทำกระบวนการอย่างเป็นทางการ เช่น กลไกการ

¹⁴⁷ ผู้ตอบแบบสอบถามรหัส RB03, RB04 และ FO03 เป็นสามบริษัทที่รายงานว่ามีการใช้รายงาน HRDD โดยเฉพาะอย่างยิ่ง FO03 ระบุว่า “บริษัทได้ดำเนินการประเมินสิทธิมนุษยชนอย่างครอบคลุมทุก ๆ สามปี นับตั้งแต่ปี 2559 และได้ติดตามผลการดำเนินงาน รวมถึงทบทวนประเด็นความเสี่ยงเป็นรายปี” ส่วน RB04 ได้อ้างอิงเพิ่มเติมถึงการให้ รายงานความยั่งยืน และผลการประเมินของ EcoVadis

จัดการซื้อร้องเรียน การติดตามทรัพยากรบุคคลอย่างสม่ำเสมอ และระบบค่าตอบแทนที่เป็นธรรม¹⁴⁸ อย่างไรก็ตาม มีผู้ตอบแบบสอบถามสองรายที่ดูเหมือนจะยังไม่ยอมรับสภาพแรงงานอย่างสมบูรณ์¹⁴⁹

ประการที่สาม พบว่ามีช่องว่างสำคัญในด้านการรับรองทางสังคม (social certifications) โดยผู้ตอบแบบสอบถาม 6 รายถือครองใบรับรองบางประเภท โดย 2 ใน 6 รายนี้ ได้รับใบรับรองตามแนวทางการปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับแรงงาน (Good Labor Practices – GLP)²² แต่ผู้ตอบแบบสอบถาม 3 รายจากกลุ่มสินค้าอาหารและบรรจุภัณฑ์จากไม้ยังขาดใบรับรองทางสังคมที่เกี่ยวข้อง¹⁵⁰

2.3.2 การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental protection)

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดระบุว่าตนได้ปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทย และมีการใช้ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละรายระบุว่าได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่กำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Compliance Officer)¹⁵¹ นอกจากนี้ยังมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหนึ่งรายในกลุ่มสินค้าอาหารมีความโดดเด่นในการกำหนดเป้าหมายด้านความยั่งยืนที่ชัดเจน (เช่น การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การลดการใช้น้ำต่อหน่วยการผลิต การจัดหาวัตถุดิบที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่าและการมุ่งสู่การปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ (net-zero emissions) ตลอดห่วงโซ่คุณค่าภายในปี 2593)¹⁵² ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับการรับรอง ISO และจำนวนสองรายได้รับการรับรองจาก Forest Stewardship Council (FSC)¹⁵³

2.3.3 การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain management)

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดรายงานว่ามีการดำเนินนโยบายด้านความยั่งยืนในห่วงโซ่อุปทาน และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่กำกับดูแลด้านความยั่งยืนของห่วงโซ่อุปทาน (supply chain sustainability officer)¹⁵⁴ นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามทุกรายระบุว่า การตัดสินใจเลือกผู้จัดหาวัตถุดิบยังขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมของผู้จัดหา อีกทั้งยังมีกระบวนการประเมินผู้จัดหาวัตถุดิบ

¹⁴⁸ แม้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามทุกรายระบุว่ามีการรับประกันการจ่ายค่าจ้างที่เป็นธรรมและมาตรฐานแรงงานที่เกี่ยวข้อง แต่ FO02 ได้ให้คำอธิบายโดยละเอียด รวมถึงการใช้ระบบบันทึกเวลาเพื่อคำนวณค่าจ้างและการทำงานล่วงเวลา ตลอดจนมีกลไกรับเรื่องร้องเรียน ในขณะที่ FO04 ระบุว่ามีการตรวจสอบภายในโดยฝ่ายทรัพยากรบุคคล ควบคู่ไปกับการตรวจสอบภายนอก

¹⁴⁹ RB02 ระบุว่า “มิได้ให้การรับรองสภาพแรงงาน” ในขณะที่ FO01 ตอบว่า “ไม่ทราบ” ต่อคำถามเกี่ยวกับสิทธิของสภาพแรงงาน

¹⁵⁰ WD01, RB03 และ RB04 มิได้ถือครองใบรับรอง

¹⁵¹ FO01 ซึ่งมีสถานะเป็นสมาคม ตอบว่า “ใช่” ต่อคำถามที่ว่า “มีสมาชิกฝ่ายบริหารของบริษัท หรือบุคคลภายนอกที่ได้รับมอบหมายจากฝ่ายบริหาร รับผิดชอบในการส่งเสริมและกำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมภายในประเทศหรือไม่” อย่างไรก็ตาม จากคำตอบดังกล่าวยังไม่อาจสรุปได้ว่าสมาชิกทุกคนได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ทั้งนี้ บางกรณีมีความรับผิดชอบถูกแบ่งตามหน่วยงาน เช่น FO02 ระบุว่า “บริษัทได้แบ่งความรับผิดชอบเป็นรายฝ่าย โดยฝ่ายจัดซื้อรับผิดชอบต่อด้านกฎระเบียบ EUDR และห่วงโซ่อุปทาน ฝ่ายทรัพยากรบุคคลรับผิดชอบต่อด้านสิทธิมนุษยชนภายในโรงงาน และฝ่ายความยั่งยืนองค์กรรับผิดชอบต่อด้านสิ่งแวดล้อม”

¹⁵² FO03 ได้กำหนดเป้าหมายด้านความยั่งยืนแบบก้าวหน้า ได้แก่ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกร้อยละ 25 และการลดการใช้น้ำร้อยละ 30 ภายในปี 2568 (เมื่อเทียบกับฐานปี 2558) การเปลี่ยนผ่านไปสู่การผลิตที่มีของเสียเป็นศูนย์และบรรจุภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ทั้งหมดภายในปี 2573 และการบรรลุการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ภายในปี 2573

¹⁵³ มีเพียง WD01 และ RB05 เท่านั้นที่ได้ถือครองการรับรองมาตรฐาน ISO โดย WD01 และ RB03 ถือครองการรับรองมาตรฐาน FSC

¹⁵⁴ มีเพียง RB03 และ FO02 เท่านั้นที่ได้มีเจ้าหน้าที่กำกับดูแลด้านความยั่งยืนของห่วงโซ่อุปทาน อย่างไรก็ตาม FO02 ใช้คณะกรรมการบริหารระดับสูงเป็นผู้กำกับดูแลนโยบายและติดตามความก้าวหน้าแทน

ด้วยตนเอง (supplier self-assessment process)¹⁵⁵ ยกเว้นผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มสินค้าสัตว์ปีกที่ไม่ได้ให้ข้อมูลชัดเจนในประเด็นดังกล่าว¹⁵⁶ ซึ่งเป็นที่เข้าใจได้เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามรายดังกล่าวเป็นสมาคมผู้ค้าสัตว์ปีก

2.4 ผลสำรวจแนวทางการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR

ในการพิจารณาการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR การวิเคราะห์จะมุ่งเน้นเฉพาะผู้ตอบแบบสอบถามที่มีคุณสมบัติเข้าข่ายตามเงื่อนไขของกฎระเบียบ EUDR เท่านั้น ได้แก่ ผู้ตอบแบบสอบถาม 4 รายจากกลุ่มสินค้ายางพาราและผู้ตอบแบบสอบถาม 1 รายจากกลุ่มสินค้าบรรจุกัญชาจากไม้¹⁵⁷ โดยมีข้อสังเกตสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

- a. ผู้ตอบแบบสอบถามทุกรายสามารถระบุขอบเขตของกฎระเบียบ EUDR ได้อย่างถูกต้อง¹⁵⁸ ยกเว้นผู้ตอบแบบสอบถามหนึ่งรายที่ไม่ทราบว่ากฎระเบียบ EUDR มีผลบังคับใช้กับการขายผ่านช่องทางออนไลน์และผลิตภัณฑ์พลอยได้ (by-products) ด้วย¹⁵⁹
- b. ผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 5 รายระบุว่าได้เริ่มประเมินข้อมูลพิกัดทางภูมิศาสตร์ (Geolocation Data) โดยมี 2 รายระบุชื่อเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ Koltiva¹⁶⁰ และ GISTDA¹⁶¹ นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดยังได้กำหนดให้ผู้จัดหาวัตถุดิบต้องส่งเอกสารประกอบอย่างเป็นระบบ ซึ่งรวมถึงข้อมูลในระบบการตรวจสอบและประเมินสินค้า (Due Diligence System - DDS) สมุดทะเบียนเกษตรกร (Farmer Registration Book – สมุดเล่มเขียว) และสมุดทะเบียนเกษตรกรสวนยาง (Rubber Farmer Registration Book – สมุดเล่มเหลือง)¹⁶²

2.5 ผลสำรวจแนวทางการปฏิบัติตามกฎระเบียบ FLR

มีข้อสังเกตสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

¹⁵⁵ FO02 รายงานว่าซัพพลายเออร์ได้รับแบบฟอร์มการประเมินตนเองที่เรียกว่า Vendor Evaluation Form

¹⁵⁶ FO01 เลือกคำตอบ “ไม่ทราบ” สำหรับคำถามทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการประเมินตนเองของซัพพลายเออร์ การจัดลำดับความเสี่ยง และกลไกการเยียวยา

¹⁵⁷ ผู้ตอบแบบสอบถามที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ WD01, RB02, RB03, RB04 และ RB05 ทั้งนี้ FO01 อ้างว่าตนอยู่ภายใต้บังคับกฎระเบียบ EUDR เนื่องจาก “กากถั่วเหลืองเป็นส่วนผสมอาหารสัตว์” อย่างไรก็ตามกฎระเบียบ EUDR ใช้บังคับเฉพาะผู้ประกอบการที่วางจำหน่ายสินค้าโภคภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องในตลาดสหภาพยุโรปเท่านั้น ซึ่ง FO01 มิได้มีการส่งออกถั่วเหลืองหรือกากถั่วเหลืองเข้าสู่สหภาพยุโรป แต่ใช้กากถั่วเหลืองเป็นอาหารสัตว์ปีกภายในประเทศ ดังนั้น จึงไม่ถือว่าเป็น “ผู้ประกอบการ (operator)” ภายใต้กฎระเบียบ EUDR และไม่อยู่ภายใต้บังคับโดยตรงของกฎหมายดังกล่าว

¹⁵⁸ กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ระบุอย่างถูกต้องว่ากฎระเบียบ EUDR ใช้บังคับกับสินค้าโภคภัณฑ์บางประเภท (เช่น ไม้ ยางพารา ถั่วเหลือง ฯลฯ) รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่มีการผสมวัสดุหลายประเภทโดยไม่ครอบคลุมผลิตภัณฑ์รีไซเคิล

¹⁵⁹ RB03.

¹⁶⁰ Koltiva เป็นบริษัทด้าน agritech ที่ให้บริการและพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลเพื่อการติดตามและจัดการห่วงโซ่อุปทานเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนและครอบคลุม เข้าถึงได้ที่ <https://www.koltiva.com>

ทั้งนี้ RB03 รายงานว่าตนใช้เครื่องมือนี้เพื่อ “บริหารจัดการข้อมูลให้สอดคล้องกับกฎระเบียบ EUDR ทั้งหมด”

¹⁶¹ GISTDA (Geo-Informatics and Space Technology Development Agency) เป็นองค์การมหาชนของประเทศไทยที่มีหน้าที่พัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศและเทคโนโลยีอวกาศ <https://www.gistda.or.th> โดย WD01 ระบุว่า “ได้ส่งพิกัดของสวนป่าเชิงพาณิชย์ไปยัง GISTDA เพื่อทำการตรวจสอบการทับซ้อนกับพื้นที่ป่าไม้ของไทยและป่าตามค่านิยมของกฎระเบียบ EUDR”

¹⁶² ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายระบุว่ามีความจำเป็นต้องใช้เอกสารประกอบเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR เช่น RB03 ระบุว่า “หากเกษตรกรไม่สามารถแสดง หนังสือปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (Land Reform for Agriculture) จะไม่สามารถเข้าร่วมเป็นผู้จัดหายางพาราภายใต้กฎระเบียบ EUDR ได้”

FO03 ระบุว่าต้องจัดเตรียม (1) “หลักฐานสิทธิการใช้ที่ดินที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือเอกสารอื่นที่มีข้อมูลใกล้เคียงกับที่ได้รับจากรับรองจากรัฐ เช่น สมุดทะเบียนเกษตรกรเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สะดวกที่จะถ่ายสำเนาโฉนดเพื่อการตรวจสอบ”; (2) “พิกัดแปลงเพาะปลูก”; และ (3) “แบบฟอร์ม/หลักฐานการประเมินที่แสดงการปฏิบัติตามกฎหมายด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดไว้ในกฎระเบียบ EUDR”

ก) ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดได้ถือครองใบรับรองทางสังคมบางรูปแบบ โดยที่พบบ่อยที่สุดคือ SEDEX/SMETA (Sedex Members Ethical Trade Audit)¹⁶³ นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารรายหนึ่งยังอ้างถึงใบรับรองอื่น ๆ เช่น OHSAS 18001, BAP, ASC และ TLS 8001¹⁶⁴

ข) ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดได้แสดงถึงความตระหนักรู้ต่อขอบเขตของกฎระเบียบ FLR ความเสี่ยงของการตรวจสอบ และบทโทษสำหรับการไม่ปฏิบัติตาม อีกทั้งยังได้รายงานว่ามีกร+ดำเนินการเพื่อป้องกันการใช้แรงงานบังคับเรียบร้อยแล้ว (เช่น การกำหนดนโยบายภายในด้านแรงงานและการจัดตั้งระบบการรายงาน) ผู้ตอบแบบสอบถาม 6 รายระบุว่าตนมีการตรวจสอบเอกสารของผู้จัดหาวัตถุดิบ¹⁶⁵

ค) ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดรายงานเป็นเสียงเดียวกันว่าประสบปัญหาในการเก็บรวบรวมเอกสารจากผู้จัดหาวัตถุดิบ และพบว่าข้อกำหนดเฉพาะบางประการของกฎระเบียบ FLR ยังขาดความชัดเจน ด้วยเหตุนี้ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจึงเห็นพ้องกันว่าจำเป็นต้องมีการสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อช่วยให้พวกเขาสามารถปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดทำเอกสารที่ถูกกำหนดไว้ภายใต้กฎระเบียบ FLR¹⁶⁶

3. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยง (SWOT)

3.1 บทนำ

ด้วยขอบเขตของข้อมูลและผลสำรวจที่ได้รับ การวิเคราะห์ SWOT (“จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยง”) ถูกพิจารณาว่าเป็นระเบียบวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการวิเคราะห์และประเมินความพร้อมของผู้ส่งออกไทยต่อกฎหมายด้านความยั่งยืนฉบับใหม่ทั้งสามฉบับของสหภาพยุโรป

การวิเคราะห์ SWOT ถูกเลือกใช้เนื่องจากมีความสามารถในการนำเสนอแนวทางการตีความข้อมูลที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างสมดุล การประเมินนี้สามารถระบุทั้งปัจจัยภายในอย่างจุดแข็งและจุดอ่อน (internal strengths & weaknesses) ควบคู่ไปกับการระบุปัจจัยภายนอกอย่างโอกาสและความเสี่ยง (external opportunities & threats) ได้อย่างครอบคลุม ทั้งนี้ SWOT ไม่เพียงแต่สะท้อนสิ่งที่ผู้ประกอบการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน แต่ยังช่วยให้เห็นว่าผู้ประกอบการสามารถใช้ประโยชน์จากประเด็นใดบ้าง หรือมีประเด็นใดที่ต้องเร่งดำเนินการเพื่อรักษาความสามารถในการเข้าถึงตลาดและช่วงชิงความได้เปรียบทางการแข่งขัน

¹⁶³ FO01, FO02, FO03 และ FO04 รายงานว่ามีการใช้แพลตฟอร์ม SEDEX (Supplier Ethical Data Exchange) ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรที่จัดทำแพลตฟอร์มสำหรับให้บริษัทต่าง ๆ ใช้เพื่อแบ่งปันและจัดการข้อมูลด้านจริยธรรมของห่วงโซ่อุปทาน โดยมีกรตรวจสอบโดยบุคคลที่สาม เช่น SMETA เพื่อประเมินการปฏิบัติตามมาตรฐานด้านแรงงาน ความปลอดภัยและอาชีวอนามัย สิ่งแวดล้อม และจริยธรรมทางธุรกิจ

¹⁶⁴ FO03 ถือครองการรับรองเหล่านี้

¹⁶⁵ RB04, RB05 และ FO03 มิได้ให้คำตอบในคำถามดังกล่าวตามแบบสอบถาม

ทั้งนี้ FO02 ได้ดำเนินการ “สัมภาษณ์พนักงานของคู่ค้าธุรกิจแบบสุ่มและร้องขอเอกสารประกอบเพิ่มเติม”

WD01 กำหนดให้มี “หลักฐานการขึ้นทะเบียนผู้จัดหาสินค้า เป็นต้น”

ขณะที่ RB03 ได้ร้องขอ “สัญญาจ้างงาน รวมถึงเอกสารที่ยืนยันผลการประเมิน

¹⁶⁶ ผู้ตอบแบบสอบถามทุกบริษัทตอบ “ใช่” ต่อคำถามที่ว่า: “โครงการฝึกอบรมจะเป็นประโยชน์ต่อบริษัทของท่านหรือไม่ ในการพัฒนามาตรการและนโยบายการตรวจสอบและประเมินสถานะ (due diligence policy) เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายสหภาพยุโรปว่าด้วยการใช้แรงงานบังคับ”

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ได้บูรณาการทั้งข้อมูลเชิงลึกจากผลสำรวจที่ได้รับ และการวิเคราะห์ในเชิงมหภาค (macro-level analysis) ของกรอบกฎหมายและโครงสร้างห่วงโซ่อุปทานของประเทศไทย รวมถึงข้อกำหนดของสหภาพยุโรป เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับความท้าทายที่ผู้ส่งออกจำเป็นต้องเผชิญ

ในการวิเคราะห์นี้ กฎหมายแต่ละฉบับได้รับการพิจารณาแยกกันผ่านมุมมองสามประการ ได้แก่

1. **จุดแข็ง (Strengths):** สินทรัพย์ภายใน ศักยภาพ และประสบการณ์ที่สนับสนุนความพร้อมต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย
2. **จุดอ่อน (Weaknesses):** ข้อจำกัดภายใน ช่องว่าง หรือข้อบกพร่องที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย
3. **โอกาส (Opportunities):** สภาพภายนอก หรือแนวโน้มที่ผู้ส่งออกชาวไทยสามารถใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความได้เปรียบ

ส่วนสุดท้ายของการวิเคราะห์ส่วนนี้จะนำเสนอถึง “**ความเสี่ยง (Threats)**” ซึ่งเป็นความท้าทายหรือความเสี่ยงภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถของผู้ส่งออกในการปฏิบัติตามกฎหมายหรือในการแข่งขัน โดยปัจจัยความเสี่ยงได้รับการวิเคราะห์ร่วมกันสำหรับกฎหมายทั้งสามฉบับ เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามเผชิญความเสี่ยงร่วม (shared set of risks) ที่เกี่ยวเนื่องกับการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

อีกทั้งควรสังเกตว่า แม้กฎหมายแต่ละฉบับจะมีขอบเขตแตกต่างกัน แต่กฎหมาย CSDDD กฎระเบียบ EUDR และ กฎระเบียบ FLR ล้วนตั้งอยู่บนรากฐานร่วมกัน ได้แก่ พันธกรณีในการตรวจสอบและประเมินสถานะ (due diligence obligations) การตรวจสอบย้อนกลับในห่วงโซ่อุปทาน (supply chain traceability) ข้อกำหนดด้านการจัดทำเอกสารและการรายงาน (documentation & reporting requirements) และ การบังคับใช้ตามความเสี่ยง (risk-based enforcement) โดยหน่วยงานที่มีอำนาจของรัฐ ทั้งนี้กฎหมายทั้งสามฉบับมีลักษณะส่งเสริมซึ่งกันและกัน การปฏิบัติตามกฎหมายหนึ่งสามารถช่วยสนับสนุนการปฏิบัติตามอีกกฎหมายหนึ่งได้ ตัวอย่างเช่น บริษัทที่อยู่ภายใต้การบังคับใช้กฎหมาย CSDDD จำเป็นต้องประเมินความเสี่ยงด้านการใช้แรงงานบังคับในกิจการและห่วงโซ่อุปทานของตน ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดสำคัญของกฎระเบียบ FLR ดังที่สถาบันวิจัยแห่งหนึ่งกล่าวไว้ว่า “ข้อกำหนดที่กำหนดโดยกฎระเบียบ FLR มีแนวโน้มที่จะถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตรวจสอบและประเมินสถานะ (due diligence processes) ของบริษัทที่อยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมาย CSDDD”¹⁶⁷

¹⁶⁷ Senko, A., Burke Preputnik, L., Busby, S., & Strucke, M. (20/12/66). Assessing the potential impact of the EU Forced Labor Regulation and Corporate Sustainability Due Diligence Directive. CSIS Critical Questions. เข้าถึงได้ที่: <https://www.csis.org/analysis/assessing-potential-impact-eu-forced-labor-regulation-and-corporate-sustainability-due>.

	กฎหมาย CSDDD	กฎระเบียบ EUDR	กฎระเบียบ FLR
การกำหนดภาคส่วนที่เจาะจง	ไม่มี	มี (7 กลุ่มสินค้า: โค โกล์ กาแฟ ปาล์ม น้ำมัน ยางพารา ถั่ว เหลือง และไม้)	ไม่มี
การกำหนดขนาดบริษัท	มี (เฉพาะบริษัทขนาดใหญ่)	ไม่มี	ไม่มี
การตรวจสอบและประเมินสถานะ (Due Diligence)	มี	มี	มี
ข้อกำหนดทางการค้า (ห้ามนำเข้า/ส่งออก)	ไม่มี	มี (ห้ามนำเข้าที่เกี่ยวข้องกับการทำลายป่า)	มี (ห้ามนำเข้าที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานบังคับ)
แนวทางตามความเสี่ยง (Risk-based approach)	มี	มี	มี
ข้อกำหนดห่วงโซ่อุปทานต้นน้ำ	มี	มี	มี
ข้อกำหนดห่วงโซ่อุปทานปลายน้ำ	มี (รวมถึงการจัดจำหน่าย การขนส่ง และการจัดเก็บ)	ไม่มี	ไม่มี
หัวข้อด้านสิทธิมนุษยชน	มี	มี	มี
หัวข้อด้านสิ่งแวดล้อม	มี	มี	ไม่มี

3.2 การวิเคราะห์เฉพาะรายกฎหมาย (Instrument-specific analysis): จุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาส

3.2.1 การวิเคราะห์ SWOT: กฎหมาย CSDDD

จุดแข็ง:

จากผลสำรวจแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทยมีความตระหนักรู้ขั้นพื้นฐานในหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility – CSR) ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการต่อยอดจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 9 ราย มี 8 รายที่ถือครองใบรับรองมาตรฐาน ISO¹⁶⁸ ซึ่ง

¹⁶⁸ มีเพียง WDD01 ที่มีได้รายงานว่ามีใบรับรองมาตรฐาน ISO แต่มีการถือครองใบรับรอง FSC แทน

สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ว่าประเทศไทยถือเป็นผู้นำในระดับภูมิภาคด้านการนำมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 มาใช้ โดยในปี 2564 มีการบันทึกการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 มากกว่า 4,300 รายการในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นจำนวนที่สูงที่สุดในอาเซียน¹⁶⁹

นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดได้ดำเนินมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทาน ตามรายละเอียดที่กล่าวไว้แล้วในข้อ 2.3 โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทยมีความได้เปรียบหลายประการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย CSDDD

จุดอ่อน: ถึงแม้จะมีความคุ้นเคยกับภาระผูกพันของ CSR แต่จากข้อมูลที่ได้รับพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามยังขาดความรู้โดยละเอียดเกี่ยวกับข้อกำหนดของกฎหมาย CSDDD ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เข้าใจเพียงหลักการกว้าง ๆ ของกฎหมายนี้ แต่ยังไม่คุ้นเคยกับขั้นตอนที่เป็นรูปธรรมที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติตามกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายได้จัดทำแผนที่ความเสี่ยง (risk mapping) ที่ครอบคลุมทั้งห่วงโซ่อุปทาน ทั้งในมิติสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นข้อกำหนดหลักของกฎหมาย CSDDD¹⁷⁰ แต่ในทางปฏิบัติ ยังไม่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เช่น ยังขาดการตรวจสอบซัพพลายเออร์อย่างละเอียด ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชน

โอกาส (Opportunities):

หากผู้ประกอบการไทยพัฒนาระบบตรวจสอบและประเมินสถานะที่แข็งแกร่งตั้งแต่ตอนนี้ ต่างจะได้รับประโยชน์หลายประการ ดังนี้

ประการแรก จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือต่อผู้ซื้อจากสหภาพยุโรปและตลาดนานาชาติอื่น ๆ โดยผู้บริโภคนิวยอร์กมีทัศนคติเชิงบวกต่อห่วงโซ่อุปทานที่มีความรับผิดชอบด้านจริยธรรมและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากผลสำรวจพบว่า 82% ของผู้บริโภคนิวยอร์กมีความเชื่อว่าบริษัท “ไม่ควรขายสินค้าที่เป็นอันตรายต่อป่าไม้ของโลก”¹⁷¹

ประการที่สองการดำเนินการตรวจสอบและประเมินสถานะตามกฎหมาย CSDDD สามารถช่วยยกระดับการบริหารความเสี่ยงภายในของบริษัทต่าง ๆ ในไทย อันจะนำไปสู่ผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น การลดความเสี่ยงในการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทาน การยกระดับคุณภาพสินค้า และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

ประการที่สาม ข้อเท็จจริงที่ว่าบริษัทขนาดใหญ่จะต้องเริ่มปรับใช้ใช้กฎเกณฑ์อย่างเต็มรูปแบบในปี 2571 เป็นการให้เวลากับผู้ส่งออกชาวไทยในการเฝ้าสังเกตการณ์ เตรียมความพร้อม และปรับตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป¹⁷² โดย

¹⁶⁹ Hirata, R., & Ialnazov, D. S. (2567). Corporate governance characteristics of Japanese manufacturing companies and ISO 14001 adoption by their subsidiaries in Thailand. *Current Research in Environmental Sustainability*, 6, 100236. เข้าถึงได้ที่: <https://fr.scribd.com/document/853392035>.

¹⁷⁰ มีเพียงบริษัท RB02 และ RB04 ที่รายงานว่ามีกระบวนการบริหารจัดการความยั่งยืนของคู่ค้า (business partner sustainability management process) ครอบคลุมการประเมินความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG) สำหรับคู่ค้าแต่ละกลุ่ม โดยคู่ค้าสามารถทำการประเมินความเสี่ยงด้วยตนเอง และมีการประเมินภาคสนามสำหรับคู่ค้ารายสำคัญและรายที่มีความเสี่ยงสูง พร้อมทั้งกำหนดให้ต้องดำเนินการแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด รวมถึงจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพของคู่ค้าอีกด้วย

¹⁷¹ Grabbe, H., & Léry Moffat, L. (14/11/67). Extra time for deforestation: lessons for future EU environmental legislation. *Bruegel Policy Brief*, 28/2024. เข้าถึงได้ที่: <https://www.bruegel.org/policy-brief/extra-time-deforestation-lessons-future-eu-environmental-legislation>.

¹⁷² รัฐสภายุโรป. (31/03/68). Sustainability and due diligence: MEPs agree to delay application of new rules. เข้าถึงได้ที่: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20250331IPR27557/sustainability-and-due-diligence-meps-agree-to-delay-application-of-new-rules>.

สามารถติดตามพัฒนาการของแนวทางปฏิบัติที่จะออกมา เรียนรู้จากผู้ที่ทำเนิการก่อนหน้า และวางกลยุทธ์เชิงรุกในการปฏิบัติตามกฎหมาย

ท้ายสุด เนื่องจากกฎหมาย CSDDD ถูกบังคับใช้เฉพาะกับบริษัทขนาดใหญ่ ผู้ส่งออกของไทยจำนวนมากที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จะไม่ได้อยู่ในขอบเขตบังคับโดยตรง อันจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายด้านการปฏิบัติตามกฎหมายและลดข้อผูกพันทางกฎหมายที่ต้องปฏิบัติตามโดยทันที

3.2.2 การวิเคราะห์ SWOT: กฎระเบียบ EUDR

จุดแข็ง:

ประเทศไทยได้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม “ประเทศความเสี่ยงต่ำ (low-risk country)” ภายใต้กฎระเบียบ EUDR ซึ่งถือเป็นข้อได้เปรียบเชิงบวกอย่างยิ่ง สถานะนี้ช่วยให้ผู้ผลิตไทยได้รับประโยชน์จากสิทธิในการใช้ระบบการตรวจสอบและประเมินสินค้าแบบง่าย (Simplified Due Diligence) ในการแสดงถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบ¹⁷³

นอกจากนี้กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎระเบียบ EUDR มีความตระหนักรู้ต่อประเด็นการตัดไม้ทำลายป่าในระดับสูง ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างต่อเนื่อง และอยู่ในความสนใจของประชาคมระหว่างประเทศ¹⁷⁴

จุดอ่อน: แม้โดยรวมจะมีความตระหนักรู้และความมุ่งมั่น แต่ก็ยังมีจุดอ่อนและความท้าทายบางประการ ดังนี้ ประการแรก ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่ามีความกังวลด้านการจัดทำเอกสาร โดยผู้ตอบแบบสอบถาม 8 ใน 9 ระบุถึงความยากลำบากในการขอเอกสารสำคัญจากซัพพลายเออร์ เช่น โฉนดที่ดินอย่างเป็นทางการ หรือบันทึกข้อมูลดิจิทัล

ประการที่สอง ผู้ตอบแบบสอบถามเน้นย้ำถึงความท้าทายที่เกิดจากความโปร่งใสของห่วงโซ่อุปทานที่มีอยู่อย่างจำกัด¹⁷⁵ ปัญหานี้มีความรุนแรงเป็นพิเศษในกลุ่มสินค้าอย่างพาราที่ฐานผู้ผลิตมีความกระจายตัวสูง โดยข้อมูลสาธารณะบ่งชี้ว่ายางธรรมชาติประมาณ 90% ของประเทศไทยผลิตโดยเกษตรกรรายย่อยที่ถือครองพื้นที่เพาะปลูกเพียง 1–2 เฮกตาร์¹⁷⁶ ทำให้การเก็บรวบรวมพิกัดจีพีเอส (GPS coordinates) ของแต่ละแปลง การตรวจสอบประวัติการใช้ที่ดิน (เพื่อพิสูจน์ว่าไม่มีการตัดไม้ทำลายป่าหลังวันที่ 31 ธันวาคม 2563 ตามที่กฎระเบียบ EUDR ได้กำหนดไว้) และการอัปเดตข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นภารกิจที่สำคัญและมีความซับซ้อน

¹⁷³ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหมวด 1.3 ของรายงานฉบับนี้ เกี่ยวกับผลกระทบของการจัดประเภทความเสี่ยงต่ำ

¹⁷⁴ ประเทศไทยมีพันธกรณีแห่งชาติเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ และมีรากฐานที่มั่นคงเพื่อรองรับการปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) และยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580) รัฐบาลไทยได้กำหนดเป้าหมายอย่างมุ่งมั่นที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศจากร้อยละ 31 (16.35 ล้านเฮกตาร์) เป็นร้อยละ 40 (20.70 ล้านเฮกตาร์) ของพื้นที่ทั้งหมด

โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ United Nations Development Programme. (05/68). Thailand biodiversity finance plan (2023–2027). Biodiversity Finance Initiative (BIOFIN). เข้าถึงได้ที่: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-05/undp-biofin-eng.pdf>.

¹⁷⁵ RB03, FO02 และ FO03.

¹⁷⁶ สถาบันป่าไม้แห่งยุโรป. (30/07/67). New brief released on Thailand's natural rubber industry's response to the EU Deforestation Regulation. เข้าถึงได้ที่: <https://efi.int/news/new-brief-released-thailands-natural-rubber-industrys-response-eu-deforestation-regulation>. ภาคผนวก 3.

ประการที่สาม ผู้ส่งออกบางรายยังขาดความเข้าใจทางเทคนิคในรายละเอียดของกฎระเบียบ ตัวอย่างเช่น มีผู้ตอบแบบสอบถามรายหนึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมที่ใช้โดยหอสังเกตการณ์แห่งสหภาพยุโรป (EU Observatory) มีความแตกต่างจากแผนที่ที่ใช้ในประเทศไทย ซึ่งอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากในการปรับข้อมูลพิกัดทางภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องกัน (Geolocation Data Alignment)

ประการสุดท้าย ข้อจำกัดด้านทรัพยากรถือเป็นอีกหนึ่งข้อกังวล โดยเฉพาะสำหรับผู้ประกอบการรายย่อย ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ระบุถึงความจำเป็นในการใช้เงินลงทุนที่สูง และในการได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ เช่น การนำระบบสารสนเทศแบบใหม่มาใช้ การสมัครใช้บริการติดตามภาพถ่ายดาวเทียม หรือการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ภาคสนาม เป็นต้น¹⁷⁷

โอกาส:

แม้กฎระเบียบ EUDR จะสร้างความท้าทาย แต่ก็เปิดโอกาสสำคัญ ๆ หลายประการให้กับผู้ส่งออกของไทยและเศรษฐกิจไทยโดยรวม

ประการแรก การที่ประเทศไทยถูกจัดให้เป็นประเทศความเสี่ยงต่ำ ถือเป็นข้อได้เปรียบทางการแข่งขันที่สำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย และกัมพูชา ซึ่งถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงมาตรฐาน (standard risk) ส่งผลให้ประเทศเหล่านี้ต้องเผชิญกับข้อกำหนดที่เข้มงวดกว่าและถูกตรวจสอบบ่อยกว่าจากผู้ซื้อและหน่วยงานรัฐของสหภาพยุโรป นอกจากนี้ ประเทศอื่น ๆ ที่อยู่นอกเอเชียที่เป็นผู้ส่งออกเหมือนกัน เช่น โคอติดิวัวร์ และบราซิล ก็ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงมาตรฐานเช่นกัน

ประการที่สอง การปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR สามารถช่วยเสริมสร้างบทบาทของประเทศไทยในฐานะผู้นำของภูมิภาคด้านการผลิตอย่างยั่งยืน ประเทศไทยมีความก้าวหน้าเหนือคู่แข่งบางราย ไม่เพียงแต่ในด้านการจัดกลุ่มประเทศตามความเสี่ยงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพารา ตัวอย่างเช่น เวียดนามยังพึ่งพาการส่งออกยางดิบหรือกึ่งแปรรูป ในขณะที่ประเทศไทยได้ลงทุนเพิ่มในกระบวนการแปรรูปภายในประเทศเพื่อผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูงขึ้น เช่น ยางรถยนต์และถุงมือแพทย์¹⁷⁸

ประการที่สาม ตลาดส่งออกอื่น ๆ มีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามแนวทางของสหภาพยุโรป (เช่น สหรัฐอเมริกา หรือสหราชอาณาจักร)¹⁷⁹ ดังนั้นการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR ตั้งแต่ต้นจะช่วยให้ผู้ส่งออกไทยได้เปรียบในการปรับตัวเข้ากับบรรทัดฐานใหม่ของการค้า

ประการสุดท้าย กฎระเบียบ EUDR สามารถขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีในภาคส่วนเฉพาะ ข้อกำหนดในการติดตามและตรวจสอบย้อนกลับส่งเสริมให้เกิดการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้เพื่อติดตามสินค้าโภคภัณฑ์ เช่น ภาพถ่ายดาวเทียม บล็อกเชน และฐานข้อมูลดิจิทัล ซึ่งอาจนำไปสู่การเกิดอุตสาหกรรมใหม่

¹⁷⁷ WD01 ระบุว่า: “การตีความระหว่างกฎหมายภายในประเทศและข้อกำหนดของสหภาพยุโรปและกฎหมายไทยอาจมีความแตกต่างกัน เช่น แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม ของ EU Observatory และของประเทศไทยยังคงแตกต่างกันอยู่”

¹⁷⁸ B&Company. (09/06/68). Rubber industry in Vietnam: Production, export situation, challenges and prospects. B&Company Vietnam Briefing. เข้าถึงได้ที่: <https://b-company.jp/rubber-industry-in-vietnam-production-export-situation-challenges-and-prospect>.

¹⁷⁹ Weiss, J. G., Shin, K., Monard, E., Tilling, S., & Maniatis, B. (2563). Comparing recent deforestation measures of the United States, European Union and United Kingdom. *Environmental Law & Management*, 32(3), 91–94. เข้าถึงได้ที่: <https://www.stepto.com/a/web/220790/Weiss-final-c2-c2-c2.pdf>.

ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านความยั่งยืน โดยปัจจุบันมีการดำเนินโครงการความร่วมมือหลายโครงการ ตัวอย่างเช่น บริษัทเทคโนโลยีการเกษตรกำลังจับมือกับสหกรณ์เกษตรกรเพื่อทดลองระบบตรวจสอบย้อนกลับที่ออกแบบมาสำหรับสินค้าโภคภัณฑ์ของประเทศไทย เพื่อตอบสนองต่อกฎระเบียบ EUDR¹⁸⁰

3.2.3 การวิเคราะห์ SWOT: กฎระเบียบ FLR

จุดแข็ง:

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปที่สำคัญเพื่อจัดการกับปัญหาการใช้แรงงานบังคับและยกระดับมาตรฐานแรงงาน ซึ่งทำให้ผู้ส่งออกของไทยอยู่ในสถานะที่พร้อมปฏิบัติตามกฎระเบียบ FLR ที่กำลังจะมาถึง จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด พบว่าผู้ส่งออกทุกรายปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานของประเทศไทย ซึ่งรวมถึงข้อห้ามเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กและการใช้แรงงานบังคับ และค่าจ้างขั้นต่ำ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยังอ้างอิงถึงการรับรองหรือการตรวจสอบในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกักฎระเบียบ FLR เช่น SEDEX, SMETA และ GLP

จุดอ่อน:

จุดอ่อนสำคัญอยู่ที่การขาดการมองเห็นพฤติกรรมของหน่วยงานอื่น ๆ ในห่วงโซ่อุปทาน โดยมีความเป็นไปได้ที่จะมีการใช้แรงงานบังคับในสถานประกอบการที่มีการรับช่วงงาน (subcontracted workshops) ฟาร์มที่ผลิตวัตถุดิบ หรือแม้แต่กลุ่มผู้จัดหาแรงงาน (labor recruiters) ที่ดำเนินการอยู่นอกเหนือธุรกิจหลัก ส่งผลให้มีความจำเป็นในการเฝ้าระวังและการตรวจสอบย้อนกลับ ตัวอย่างเช่น ผู้ส่งออกถั่วเขียวอาจมีสภาพการจ้างงานที่ดีในโรงงานของตน แต่น้ำยางดิบอาจมาจากสวนที่มีการเอารัดเอาเปรียบแรงงานข้ามชาติ (migrant tappers) หรือโรงงานแปรรูปอาหารอาจปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน แต่ได้วัตถุดิบบางส่วนจากฟาร์มนอกระบบหรือเรือประมงที่มีการละเมิดสิทธิแรงงาน การขาดความโปร่งใสในระดับต้นน้ำ (upstream opacity) ของห่วงโซ่อุปทานจึงเป็นจุดอ่อนสำคัญ เนื่องจากกฎระเบียบ FLR กำหนดให้บริษัทต้องรับผิดชอบต่อการใช้แรงงานบังคับตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน¹⁸¹

นอกจากนี้ การพิสูจน์ว่าไม่มีการใช้แรงงานบังคับตามหลักการภาระในการพิสูจน์ (burden of proof) ของ กฎระเบียบ FLR ถือเป็นเรื่องท้าทาย เพราะผู้ส่งออกต้องไม่เพียงแค่ประกาศว่าไม่มีการใช้แรงงานบังคับ แต่ยังต้องแสดงหลักฐานที่เป็นรูปธรรมต่อผู้ตรวจสอบหรือหน่วยงานรัฐของสหภาพยุโรปด้วย เช่น รายงานการตรวจสอบทางสังคมจากบุคคลภายนอก (third-party social audit reports) ใบรับรอง (certifications) บันทึกการสัมภาษณ์แรงงาน (worker interview records) เป็นต้น เพื่อพิสูจน์ว่าไม่มีการใช้แรงงานบังคับ

โอกาส:

¹⁸⁰ Sari, G. A. P. C. (2025, June 20). KOLTIVA at Asia Fruit Logistica 2025: Scaling sustainable traceability for Asia Pacific's agribusiness ecosystem. เข้าถึงได้ที่: <https://www.koltiva.com/post/koltiva-at-asia-fruit-logistica-2025-scaling-sustainable-traceability-for-asia-pacific-agribusiness>.

¹⁸¹ รัฐสภายุโรป, & คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป. (27/11/67). Regulation (EU) 2024/3015 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2024 on prohibiting products made with forced labor on the Union market and amending Directive (EU) 2019/1937. Official Journal of the European Union, L 2024/3015, 12/12/67. เข้าถึงได้ที่: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/3015/oj/eng>.

หากผู้ส่งออกไทยสามารถจัดการใช้แรงงานบังคับให้หมดไปจากห่วงโซ่อุปทานของตนเองและสามารถพิสูจน์ได้ ก็จะสร้างข้อได้เปรียบด้านชื่อเสียงและข้อได้เปรียบทางการตลาด (และอาจเรียกเก็บค่าบริการพิเศษ (premium) ได้ด้วย เช่นเดียวกับผู้ผลิตฝ้ายและโพลีซิลิคอนที่ส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกา)

การปฏิบัติตามกฎระเบียบ FLR จะช่วยให้ผู้ผลิตไทยสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่คล้ายคลึงกันในตลาดส่งออกอื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติการค้าทาสยุคใหม่ของสหราชอาณาจักร (UK Modern Slavery Act)¹⁸² หรือพระราชบัญญัติการต่อสู้กับการใช้แรงงานบังคับและแรงงานเด็กในห่วงโซ่อุปทานของแคนาดา (Canadian Fighting Against Forced Labor and Child Labor in Supply Chains Act)¹⁸³

อีกทั้งยังมีโอกาสเชิงบวกภายในจากการปรับปรุงสภาพการทำงาน

เนื่องจากบริษัทที่ดูแลแรงงานอย่างเหมาะสมมักได้รับประโยชน์ เช่น ผลผลิตสูงขึ้นและอัตราการลาออกของพนักงานที่ลดลง ดังนั้น ความพยายามในการจัดการใช้แรงงานบังคับจึงถือได้ว่าเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ (human capital) ที่สามารถสร้างผลตอบแทนได้

3.3 ความเสี่ยงร่วม (Common Threats)

แม้กฎหมายแต่ละฉบับจะมีลักษณะเฉพาะและความท้าทายที่แตกต่างกัน แต่ในภาพรวม ผู้ส่งออกไทยกลับเผชิญกับความเสี่ยงร่วมกันหลายประการ ดังนี้

ความเสี่ยงที่เร่งด่วนที่สุด คือ ความเสี่ยงที่จะถูกตัดสิทธิ์การเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรป (EU market exclusion) อันเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมาย (non-compliance) โดยแม้ไม่ได้มีคำสั่งห้ามอย่างเป็นทางการ บริษัทผู้ส่งออกก็ยังเสี่ยงที่จะถูกผู้ซื้อจากสหภาพยุโรปยกเลิกสัญญาทางการค้า หากไม่สามารถจัดเตรียมเอกสารการตรวจสอบและประเมินสถานะ (due diligence documentation) ได้อย่างครบถ้วน

นอกเหนือจากการถูกกีดกันทางกฎหมายแล้ว ความเสียหายต่อชื่อเสียง (reputational damage) ยังเป็นความเสี่ยงสำคัญที่มีอาจมองข้ามได้ ซ้ำกล่าวหาใด ๆ เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย (เช่น ข้อร้องเรียน/การรายงานถึงการใช้แรงงานบังคับ หรือกรณีที่มีหน่วยงาน NGO อ้างว่าสินค้าไทยเป็นสาเหตุของการทำลายป่าไม้ เป็นต้น) สามารถกลายเป็นข้อมูลที่แพร่กระจายไปทั่วโลก และก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อชื่อเสียงของทั้งบริษัทผู้ส่งออก ตลอดจนชื่อเสียงของภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดในประเทศไทย ด้วยตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือกรณีการสืบสวนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิแรงงานในอุตสาหกรรมประมงของไทย ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์การส่งออกอาหารทะเลของประเทศ¹⁸⁴

¹⁸² รัฐสภาสหราชอาณาจักร คณะกรรมาธิการร่วมด้านสิทธิมนุษยชน. (2567). New inquiry: forced labor in UK supply chains. เข้าถึงได้ที่:

<https://committees.parliament.uk/committee/93/human-rights-joint-committee/news/204830/new-inquiry-forced-labor-in-uk-supply-chains/>.

¹⁸³ รัฐบาลแคนาดา. Fighting Against Forced Labor and Child Labor in Supply Chains Act. เข้าถึงได้ที่: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/cntrng-crm/frcd-lbr-cndn-sply-chns/index-en.aspx>.

¹⁸⁴ Reuters. (14/07/67). Comment: Lessons from 10 years of working together to address human rights in Thai seafood. เข้าถึงได้ที่:

<https://www.reuters.com/sustainability/society-equity/comment-lessons-10-years-working-together-address-human-rights-thai-seafood-2024-10-14>.

แรงกดดันด้านเวลา (time pressure) ยิ่งเพิ่มระดับความเสี่ยงให้สูงขึ้น แม้ว่าจะมีการขยายกำหนดเวลาบางส่วนออกไปแล้ว แต่กรอบระยะเวลาในการเตรียมตัวยังคงค่อนข้างสั้น¹⁸⁵ ผู้ส่งออกสินค้าจากประเทศอื่น ๆ (เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย บราซิล ฯลฯ) ก็กำลังเร่งดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนด และอาจใช้ความก้าวหน้าเหล่านี้เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงดูดผู้ซื้อ¹⁸⁶ หากผู้ส่งออกไทยไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้ทันเวลาที่ ผู้ซื้อจากสหภาพยุโรปอาจหันไปพึ่งพาซัพพลายเออร์รายอื่นที่สามารถรับประกันการปฏิบัติตามกฎหมายได้แทน

ข้อกังวลที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ**ความสามารถในการปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เท่าเทียมกัน (uneven compliance capacity)** โดยบริษัทขนาดใหญ่หรือบริษัทที่มีพันธมิตรระหว่างประเทศมักจะมีทรัพยากรและความเชี่ยวชาญทางเทคนิคเพียงพอที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของสหภาพยุโรปได้ แต่ผู้ส่งออกขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) หรือผู้ผลิตรายย่อยหลายรายกลับเสี่ยงที่จะถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจนำไปสู่ความหลากหลายที่ลดลงในภาคการส่งออก ความสามารถในการแข่งขันที่ถดถอย และอาจถึงขั้นเกิดการสูญเสียงาน หากผู้ส่งออกขนาดกลางและขนาดเล็กถูกบังคับให้ถอนตัวออกจากตลาด

เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว ความเสี่ยงร่วมเหล่านี้สะท้อนถึงความซับซ้อนและความเร่งด่วนของการปฏิบัติตามกฎระเบียบ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ความเสี่ยงดังกล่าวยังบ่งชี้ถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดทำกลยุทธ์การปฏิบัติตามกฎหมายในลักษณะบูรณาการ (integrated compliance approach) กล่าวคือ แทนที่จะมองว่ากฎระเบียบแต่ละฉบับเป็นกรอบการบังคับใช้ที่แยกจากกัน ผู้ส่งออกไทยสามารถได้รับประโยชน์จากการระบุข้อกำหนดที่เชื่อมโยงกัน รวมถึงจากกลไกเสริมประสิทธิภาพร่วมกันในการสร้างกลยุทธ์เพื่อปฏิบัติตามกฎระเบียบ

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Conclusion and Recommendations)

โดยสรุป ผลการสำรวจจากแบบสอบถามสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและความพยายามอย่างมีนัยสำคัญของผู้ส่งออกไทยในการปฏิบัติตามกฎหมายฉบับใหม่ของสหภาพยุโรป ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความตระหนักรู้ในระดับหนึ่งต่อกฎหมายดังกล่าว อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ระดับและความลึกซึ้งของความเข้าใจในข้อผูกพันทางกฎหมายยังคงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างผู้ตอบแต่ละราย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้เริ่มดำเนินการเตรียมความพร้อมตามความเข้าใจของตนเพื่อปฏิบัติตามภาระผูกพันของกฎหมายแต่ละฉบับ แม้กระนั้น การบรรลุถึงการปฏิบัติตามข้อกำหนดในระดับที่เพิ่มขึ้นหรืออย่างครบถ้วนยังจำเป็นต้องอาศัยความพยายามและการลงทุนเพิ่มเติม ในส่วนถัดไปนี้ จะมีการนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายบางประการที่อาจถูกพิจารณาเพื่อนำมาใช้ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวให้มากขึ้น

¹⁸⁵ กฎระเบียบว่าด้วยผลิตภัณฑ์ที่ปลอดจากการทำลายป่า, DG ด้านสิ่งแวดล้อม, คณะกรรมาธิการยุโรป ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 สหภาพยุโรปได้อนุมัติการขยายระยะเวลาการเปลี่ยนผ่านออกไปอีก 12 เดือน โดยให้ผลบังคับใช้กฎระเบียบดังกล่าวจนถึงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2568 สำหรับบริษัทขนาดใหญ่และขนาดกลาง และจนถึงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2569 สำหรับวิสาหกิจขนาดเล็กและขนาดย่อม เข้าถึงได้ที่: https://environment.ec.europa.eu/topics/forests/deforestation/regulation-deforestation-free-products_en.

¹⁸⁶ EU deforestation ban creates a hazy trade future, Breakingviews (Reuters), 23/09/67. เข้าถึงได้ที่: <https://www.reuters.com/breakingviews/eu-deforestation-ban-creates-hazy-trade-future-2024-09-23>.

เนื่องจากเหตุผลที่ว่ากฎหมายมีความซับซ้อน อีกทั้งยังมีความหลากหลายของผู้มีส่วนได้เสียตลอดห่วงโซ่อุปทาน และมีต้นทุนสูงในการปฏิบัติตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่รัฐบาลไทย ภาคเอกชน (โดยเฉพาะบริษัทขนาดใหญ่และสมาคม) และพันธมิตรระหว่างประเทศจะต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

และเพื่อความชัดเจนและความสมบูรณ์ของรายงานนี้ ทางบริษัท VVGB Advocaten ขอแจ้งหมายเหตุว่า ยังมีได้รับทราบถึงรายละเอียดทั้งหมดของมาตรการหรือความพยายามที่รัฐบาลไทยได้ดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ผู้ส่งออกไทยปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว

4.1 การฝึกอบรมและการเสริมสร้างขีดความสามารถ (Training and Capacity Building)

ประเด็นที่ปรากฏซ้ำ ๆ อย่างมีนัยสำคัญจากผู้ตอบแบบสอบถาม คือ การขาดความเข้าใจอย่างรอบด้านเกี่ยวกับข้อผูกพันของการตรวจสอบและประเมินสถานะ (due diligence obligations) ผู้ตอบหลายรายได้แสดงความไม่มั่นใจว่าการดำเนินการของตนถือว่าเพียงพอที่จะสอดคล้องกับข้อกำหนดหรือไม่ อีกทั้งยังมีความสับสนเกี่ยวกับเครื่องมือการจัดทำแผนที่ (mapping tools) และต้องการแนวทางปฏิบัติที่เรียบง่าย ชัดเจน และเข้าถึงได้สะดวก¹⁸⁷

นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายยังระบุว่าตนเองมีความไม่แน่ใจว่ามาตรการที่ตนได้ดำเนินการแล้วนั้นเพียงพอที่จะเป็นหลักฐานยืนยันการปฏิบัติตามกฎหมายของสหภาพยุโรปหรือไม่¹⁸⁸ และยังมีข้อสังเกตว่า มาตรฐานข้อมูลของประเทศไทยและของสหภาพยุโรปมีความแตกต่างกันในเรื่องแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม (satellite imagery maps)¹⁸⁹ และมีการเน้นย้ำถึงความแตกต่างเชิงวัฒนธรรมระหว่างสหภาพยุโรปและประเทศไทย โดยยกตัวอย่างกรณีที่ได้ก่อกวนแม่ทำการเกษตร ซึ่งในสังคมไทยถือเป็นเรื่องปกติและมิได้ถูกมองว่าเป็นการใช้แรงงานบังคับ¹⁹⁰

¹⁸⁷ FO03 ระบุว่า: “การปรับตัวอย่างเร่งด่วนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ และการทำให้ข้อกำหนดง่ายขึ้น ผู้ประกอบการทุกรายรวมถึงผู้มีบทบาทในห่วงโซ่อุปทาน (เช่น เกษตรกร) ต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลและตระหนักอย่างชัดเจนว่าต้องดำเนินการอะไร และต้องดำเนินการมากน้อยเพียงใดเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนด และควรมีตัวอย่างปฏิบัติที่สามารถใช้เป็นแนวทางได้ รวมทั้งสามารถเข้าถึงที่ปรึกษาหรือ ‘คลินิก’ เพื่อขอคำแนะนำ โดยไม่ต้องแบกรับต้นทุนการว่าจ้างที่ปรึกษาสูง” ในทำนองเดียวกัน บริษัท FO04 ได้ระบุถึงความต้องการแนวทางปฏิบัติและการฝึกอบรมเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย CSDDD

¹⁸⁸ ตัวอย่างเช่น RB04 ระบุว่าได้ประเมินความเสี่ยงจริงและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมแล้ว แต่ยังไม่แน่ใจว่าการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับกฎหมาย CSDDD หรือไม่

¹⁸⁹ WD01 ระบุว่า: “การตีความระหว่างกฎหมายภายในประเทศและข้อกำหนดของสหภาพยุโรปและกฎหมายไทยอาจมีความแตกต่างกัน เช่น แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมของ EU Observatory และของประเทศไทยยังคงแตกต่างกันอยู่”

¹⁹⁰ FO02 ระบุถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมว่าเป็นอุปสรรคสำคัญ โดยยกตัวอย่างว่า “การที่บุตรหลานมีส่วนช่วยเหลือในการทำเกษตร ซึ่งในยุโรปถือว่าการใช้แรงงานเด็ก (child labor) แต่สำหรับเกษตรกรไทยถือเป็นวิถีปฏิบัติของชุมชนเกษตรกรรมไทย”

ด้วยเหตุนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจึงเห็นพ้องกันถึงความจำเป็นในการได้รับการฝึกอบรม¹⁹¹ โดยเฉพาะ วิชาสหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งมักได้รับผลกระทบอย่างมากจากกฎหมายด้านความยั่งยืน และยังขาดทั้งองค์ความรู้และทรัพยากรที่เพียงพอ¹⁹²

เพื่อจัดการกับช่องว่างด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับข้อผูกพันทางกฎหมายดังกล่าว รัฐบาลไทยสามารถดำเนินมาตรการดังต่อไปนี้:

ก) การจัดทำโครงการฝึกอบรมเฉพาะภาคส่วนในระดับรากหญ้า (sector-specific grassroots training programmes): รัฐบาลไทยสามารถฝึกอบรม “โค้ชประจำท้องถิ่น” และจัดตั้ง “คลินิกความยั่งยืน” แบบเคลื่อนที่ ตามข้อเสนอของผู้ตอบแบบสอบถามบางราย เพื่อสนับสนุนเกษตรกรรายย่อยและผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ชนบท¹⁹³ คลินิกดังกล่าวจะช่วยให้เกษตรกรและวิสาหกิจขนาดเล็กเข้าถึงคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญที่สอดคล้องกับบริบทของตน (ทั้งในด้านภาษาที่เข้าใจง่ายและความต้องการเฉพาะ) โดยมีค่าใช้จ่ายต่ำหรือไม่เสียค่าใช้จ่าย วิธีการดังกล่าวยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำ เนื่องจากผู้ประกอบการรายใหญ่สามารถจัดเตรียมการปฏิบัติตามข้อผูกพันทางกฎหมายได้ง่ายกว่า แต่เกษตรกรรายย่อยและธุรกิจครอบครัวที่อยู่ต้นน้ำมีการเข้าถึงความช่วยเหลือเหล่านี้ได้ยากกว่า

ข) การสร้างแรงจูงใจให้แก่บริษัทขนาดใหญ่และสมาคมอุตสาหกรรม โดยสนับสนุนให้ร่วมมือกับคู่ค้าในสหภาพยุโรปเพื่อสนับสนุนผู้ผลิตต้นน้ำให้สามารถปฏิบัติตามกฎหมาย ผ่านการจัดฝึกอบรมและการสนับสนุนทางเทคนิค ตัวอย่างที่น่าสนใจ เช่น โรงงานแปรรูปเนื้อสัตว์แห่งหนึ่งในประเทศบราซิลได้จัดตั้ง “สำนักงานสีเขียว” (Green Offices) เพื่อให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงวัว และสนับสนุนการจัดทำเอกสารสิทธิครอบครองที่ดิน¹⁹⁴ หรือกรณีของบริษัทข้ามชาติในอุตสาหกรรมโกโก้ที่ประเทศโกตดิวัวร์ ที่ได้ให้การฝึกอบรมเกษตรกรผ่านสหกรณ์พันธมิตร¹⁹⁵

¹⁹¹ บริษัททุกแห่งที่ตอบแบบสอบถามยืนยันว่าโครงการฝึกอบรมจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนามาตรการและนโยบายการตรวจสอบและประเมินสถานะ (due diligence policy) เพื่อให้สอดคล้องกับกฎระเบียบ EUDR

RB03 เน้นถึง “ความจำเป็นในการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่ได้มาตรฐาน (standardized operating procedures) ที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของ กฎระเบียบ EUDR” FO02 ได้ตั้งคำถามว่า “ผลิตภัณฑ์หรือชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ใดบ้างที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎระเบียบ EUDR และที่จำเป็นต้องให้บริษัทตรวจสอบยืนยัน” พร้อมทั้งร้องขอการสนับสนุนหรือคำแนะนำเชิงลึกเกี่ยวกับ “กฎระเบียบของสหภาพยุโรปว่าด้วยการใช้แรงงานบังคับ รวมถึงระบบการตรวจสอบสวัสดิการแรงงานของรัฐ และการรับรอง” FO03 เสนอให้มีการฝึกอบรมในระดับชาติในหัวข้อ “กฎระเบียบ EUDR และแนวปฏิบัติของภาคธุรกิจภายใต้กฎระเบียบ EUDR”

¹⁹² UNIDO, Policy Brief Series: Insights on Industrial Development, “The costs of sustainability-driven regulations: Pathways for a fair distribution” ฉบับที่ 19 – มีนาคม 2025, หน้า 5.

¹⁹³ FO03 ระบุว่า: “การปรับตัวอย่างเร่งด่วนจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ และการทำให้ข้อกำหนดมีความเรียบง่าย ผู้ประกอบการทุกราย รวมถึงผู้มีส่วนได้เสียในห่วงโซ่อุปทาน (เช่น เกษตรกร) ต้องสามารถเข้าถึงและตระหนักได้ชัดเจนว่าต้องดำเนินการอะไร และต้องดำเนินการอย่างน้อยเพียงใดเพื่อให้เกิดความสอดคล้อง โดยควรมีตัวอย่างแนวปฏิบัติ และสามารถเข้าถึงที่ปรึกษาหรือ ‘คลินิก’ เพื่อให้คำแนะนำ โดยไม่ต้องแบกรับต้นทุนค่าที่ปรึกษาสูง”

¹⁹⁴ Climate & Company. (06/68). ABIEC and EUDR Compliance: Sector-Wide Mobilization in the Brazilian Beef Supply Chain.

<https://climateandcompany.org/wp-content/uploads/2025/07/ABIEC-and-EUDR-Compliance.pdf>. เข้าถึงได้ที่ ภาคผนวก 4. เข้าถึงได้ที่ JBS. (n.d.). Green Offices. JBS 360. <https://www.jbs360.com.br/en/green-offices/#:~:text=With%20the%20aim%20of%20assisting,doing%20business%20with%20the%20Company.>

¹⁹⁵ Trase. (10/03/68). Putting smallholder farmers at the heart of EUDR implementation. เข้าถึงได้ที่: <https://trase.earth/insights/putting-smallholder-farmers-at-the-heart-of-eudr-implementation>.

ค) การจัดทำและเผยแพร่ชุดเครื่องมือ (toolkits) และคู่มือภาพประกอบ (visual guides) เป็นภาษาไทย อธิบายขั้นตอนที่เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติตามกฎหมาย (เช่น การจัดทำระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (traceability) การจัดเก็บเอกสาร (documentation) การสร้างช่องทางร้องทุกข์ (grievance channels) และการทำแผนที่ความเสี่ยง (risk mapping) เป็นต้น) โดยชุดคู่มือเหล่านี้สามารถเผยแพร่ได้ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุและสื่อสังคมออนไลน์

4.2 การเสริมสร้างระบบการตรวจสอบย้อนกลับในห่วงโซ่อุปทาน (Strengthening Supply Chain Traceability)

ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายได้ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคในการตรวจสอบแหล่งที่มา สภาพที่ใช้ในการผลิต และการปฏิบัติตามมาตรฐานด้านแรงงาน (labour compliance) อีกทั้งได้เรียกร้องให้มีการเข้าถึงฐานข้อมูลของรัฐ¹⁹⁶ โดยผู้ตอบแบบสอบถามรายหนึ่งได้เสนอแนะให้รัฐบาลจัดตั้ง “ฐานข้อมูลแรงงานภาคเกษตรที่เชื่อมโยงกับเจ้าของที่ดิน (database of agricultural labour matched with landowners)”¹⁹⁷ เนื่องจากการจัดทำระบบตรวจสอบย้อนกลับในห่วงโซ่อุปทานต้องอาศัยเงินลงทุนจำนวนมากและเทคโนโลยีขั้นสูง รัฐบาลไทยและภาคเอกชนจึงจำเป็นต้องมีบทบาทร่วมกันในการพัฒนาระบบดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อสนับสนุน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง¹⁹⁸

เป็นที่เข้าใจว่า การยางแห่งประเทศไทย (Rubber Authority of Thailand: RAOT) ได้ดำเนินการสำคัญด้านการจัดทำแผนที่ (mapping) และการขึ้นทะเบียน โดยมีการระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์ (geolocation) ของแปลงเพาะปลูกยางพาราทั้งหมด เชื่อมโยงกับข้อมูลด้านการป่าไม้ เพื่อสร้างหลักฐานยืนยันว่าการผลิตยางพารา นั้น ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (deforestation-free rubber production)¹⁹⁹ ความพยายามดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งในการส่งเสริมระบบตรวจสอบย้อนกลับในห่วงโซ่อุปทานและการปฏิบัติตามกฎหมาย เนื่องจากผู้ผลิตยางธรรมชาติส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นเกษตรกรรายย่อย ซึ่งไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมายได้ด้วยตนเอง²⁰⁰ นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลว่าประเทศไทยมีระบบตรวจสอบย้อนกลับแห่งชาติ (national

¹⁹⁶ RB03, RB04, RB05, FO02 และ FO03 ชี้ให้เห็นว่าการขาดความโปร่งใสเป็นอุปสรรคสำคัญ

WD01 เน้นย้ำถึงความสำคัญของการ “ได้รับการสนับสนุนในการออกเอกสารเพื่อรับรองการใช้แรงงานอย่างถูกต้องตามที่สหภาพยุโรปรับรอง”

FO03 ระบุว่า ความท้าทายที่สำคัญคือ “ความพร้อมของห่วงโซ่อุปทานในการจัดทำข้อมูลและหลักฐานเพื่อยืนยันการปฏิบัติตามกฎระเบียบ” และเห็นว่าจำเป็นต้องมี “เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบตลอดห่วงโซ่อุปทาน”

¹⁹⁷ FO03 เสนอว่า: “รัฐบาลสามารถสนับสนุนโดยการจัดทำฐานข้อมูลแรงงานภาคเกษตรกรรม ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ได้ ทำให้สามารถติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายด้านแรงงานและสิทธิมนุษยชนได้ รวมทั้งสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านผ่านการดำเนินงานของภาคเอกชนในห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืนและมีต้นทุนที่คุ้มค่า”

ในทำนองเดียวกัน FO02 ได้ร้องขอให้สามารถเข้าถึง “ฐานข้อมูลของรัฐที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับไปถึงแหล่งผลิตได้”

¹⁹⁸ สมาคมผู้ประกอบการอุตสาหกรรมสัตว์ปีก (FO01) เน้นย้ำว่า บริษัทขนาดกลางและขนาดย่อมอาจประสบความยากลำบากในการปรับตัวให้สอดคล้องกับกฎหมายใหม่ โดยได้ระบุเพิ่มเติมว่า: “ต้นทุนมีมูลค่าสูงเกินไปจนไม่คุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ เนื่องจากขนาดกำลังการผลิตอาจไม่เหมาะสมกับการลงทุนเพิ่มเติม”

¹⁹⁹ สถาบันป่าไม้แห่งยุโรป และการยางแห่งประเทศไทย. (2567). Briefing: Thailand’s natural rubber producers are preparing for new market requirements under the EU Deforestation Regulation (EUDR). European Forest Institute. Retrieved from <https://efi.int/sites/default/files/files/publication-bank/2024/Briefing%20-%20Thailand%E2%80%99s%20natural%20rubber%20producers%20are%20preparing%20for%20new%20market%20requirements.pdf>. ภาคผนวก 3.

²⁰⁰ Ibid.

traceability system) ซึ่งแรกเริ่มมุ่งเน้นไปที่ผลิตภัณฑ์อาหารอินทรีย์²⁰¹ อย่างไรก็ตาม ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามรายใดกล่าวถึงมาตรการต่าง ๆ ข้างต้น ดังนั้น รัฐบาลไทยอาจพิจารณาดำเนินมาตรการดังต่อไปนี้:

ก) เพิ่มความตระหนักรู้ต่อระบบตรวจสอบย้อนกลับที่มีอยู่ เพื่อให้ผู้มีสิทธิสามารถเข้าร่วมและใช้ประโยชน์จากระบบได้มากขึ้น รวมถึงควรกำหนดกลไกในการเผยแพร่และแบ่งปันข้อมูลที่ถูกรวบรวมจากระบบตรวจสอบย้อนกลับ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียรายอื่นในห่วงโซ่อุปทานสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นหลักฐานแสดงการปฏิบัติตามกฎหมายได้ ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า การเข้าถึงฐานข้อมูลของรัฐจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการดำเนินงานของพวกเขา

ข) พัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับเพิ่มเติมเพื่อให้ครอบคลุมผลิตภัณฑ์ที่มีความเสี่ยงสูงชนิดอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยในเชิงเศรษฐกิจการส่งออก และเพื่อจัดการกับมิติอื่น ๆ ของความยั่งยืน เช่น มาตรฐานแรงงาน

ในขณะเดียวกัน ภาคเอกชนก็ควรมีบทบาทในการสนับสนุนระบบตรวจสอบย้อนกลับ เนื่องจากมีผลประโยชน์โดยตรงในการทำให้ซัพพลายเออร์ปฏิบัติตามกฎหมาย อีกทั้งยังมีศักยภาพด้านเทคนิคและการเงินในการขับเคลื่อนความพยายามเหล่านี้ ดังนั้น รัฐบาลไทยอาจพิจารณาสร้างแรงจูงใจแก่บริษัทขนาดใหญ่และบริษัทข้ามชาติ รวมถึงผู้ส่งออกและผู้ซื้อ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในด้านนี้ ตัวอย่างเช่น ในประเทศบราซิล บริษัทแปรรูปเนื้อสัตว์ข้ามชาติรายหนึ่งได้จ้างผู้ให้บริการด้านภูมิสารสนเทศ (geospatial service providers) เพื่อตรวจสอบและประเมินความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทาน²⁰² วิธีการนี้จะช่วยบรรเทาภาระทางการเงินของเกษตรกรรายย่อยในการปฏิบัติตามกฎหมาย

สุดท้าย การจัดตั้งความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (public-private partnerships: PPPs) ก็มีส่วนสนับสนุนความพยายามในการปฏิบัติตามกฎหมายได้เช่นกัน

4.3 การจัดการกับต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมาย (Addressing the Cost of Compliance)

ข้อกังวลที่ปรากฏอย่างแพร่หลายจากผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ต้นทุนทางการเงินในการปฏิบัติตามกฎหมาย (financial cost of compliance) โดยผู้ตอบบางรายได้ระบุว่ามีความจำเป็นต้องผลักภาระต้นทุนดังกล่าวไปยังผู้ซื้อในสหภาพยุโรปผ่านการปรับขึ้นราคา อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบบางรายกลับเห็นว่าการที่สามารถปฏิบัติตามกฎหมายโดยไม่เพิ่มต้นทุนอย่างมีนัยสำคัญ จะเป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้แก่ประเทศไทย²⁰³

²⁰¹ FoodNavigator, (23/12/2563) “Digitising Thailand’s food chain: National traceability system to focus on organic food products first – government insights” , เข้าถึงได้ที่ Digitising Thailand’s food chain: National traceability system to focus on organic products first – government insights.

²⁰² Climate & Company. (06/68). ABIEC and EUDR Compliance: Sector-Wide Mobilization in the Brazilian Beef Supply Chain. <https://climateandcompany.org/wp-content/uploads/2025/07/ABIEC-and-EUDR-Compliance.pdf>. ภาคผนวก 4.

²⁰³ WD01, RB03, FO01 และ FO03 วางแผนที่จะผลักภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้นไปยังลูกค้าในสหภาพยุโรปเท่านั้น โดยมีเพียง FO02 ที่ระบุว่าจะรับภาระต้นทุนเอง โดยอธิบายว่า “บริษัทจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายอยู่แล้ว”

FO01 ระบุเพิ่มเติมว่า: “บริษัทผู้ส่งออกขนาดกลางและขนาดย่อมที่เพิ่งเข้าสู่ธุรกิจส่งออกสัตว์ปีกอาจไม่สามารถปรับตัวได้ หรืออาจเผชิญกับความยากลำบากอย่างมีนัยสำคัญ ต้นทุนมีมูลค่าสูงเกินไปจนไม่คุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ เนื่องจากกำลังการผลิตไม่เหมาะสมกับการลงทุนเพิ่มเติม”

FO03 ย้ำว่า: “การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสหภาพยุโรปอย่างรวดเร็ว โดยไม่เพิ่มต้นทุนอย่างมีนัยสำคัญ จะช่วยให้ประเทศไทยได้เปรียบทางการแข่งขัน”

RB03 ระบุว่า: “บริษัทจำเป็นต้องลงทุนในเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเชื่อถือได้ รวมถึงต้องลงทุนในการเสริมสร้างองค์ความรู้ การจ้างที่ปรึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจให้แก่ทีมงาน และต้องปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติภายในเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ลูกค้าและลูกค้าว่าบริษัทมีศักยภาพในการบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย”

ทั้งนี้ หากข้อกังวลด้านต้นทุนได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม อาจก่อให้เกิดแรงกดดันต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เปราะบาง และอาจนำไปสู่การต้องถอนตัวออกจากตลาดของผู้ประกอบการบางกลุ่ม²⁰⁴ ความท้าทายเหล่านี้สามารถได้รับการแก้ไขผ่านมาตรการ ดังต่อไปนี้:

ก) การส่งเสริมการลงทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs): เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ผู้ส่งออกขนาดเล็กถูกกีดกันออกจากตลาดสหภาพยุโรป โดยประเทศไทยอาจพิจารณามาตรการลดต้นทุนล่วงหน้าในการปฏิบัติตามกฎหมาย ผ่านการสนับสนุนการร่วมลงทุนและกลไกการสนับสนุนระหว่างภาครัฐและเอกชน (public-private support) หนึ่งในแนวทางที่เป็นไปได้ คือ การจัดตั้งกองทุนความยั่งยืนแห่งชาติ (national sustainability fund) ที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือ SMEs โดยเฉพาะผ่านการจัดสรรเงินอุดหนุน สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น การจัดทำระบบแผนที่สารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS mapping) การตรวจสอบแรงงาน (labour audits) การให้คำปรึกษาในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG advisory) และการพัฒนาและใช้เครื่องมือดิจิทัลด้านการตรวจสอบย้อนกลับ (digital traceability tools)

ข) การใช้ประโยชน์จากความร่วมมือระหว่างประเทศและภาคอุตสาหกรรม (Leverage International and Industry Partnerships): ความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศสามารถช่วยสร้างขีดความสามารถในการปฏิบัติตามกฎหมาย ลดภาระทางการเงินแก่ผู้ส่งออก และเร่งความพร้อมของประเทศในการตอบสนองต่อข้อกำหนดของตลาดสหภาพยุโรป ตัวอย่างเช่น อินโดนีเซียและมาเลเซีย ได้รับความช่วยเหลือจาก โครงการ KAMI ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรป ซึ่งได้พัฒนาและขยายการใช้งานเครื่องมือด้านการตรวจสอบย้อนกลับ และจัดทำแนวทางเชิงนโยบายเพื่อการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR²⁰⁵ อีกหนึ่งตัวอย่าง คือ ประเทศเวียดนาม ที่ได้จัดตั้งฐานข้อมูลการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้ากาแฟ โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากการร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐและเอกชนที่นำโดยเนเธอร์แลนด์ ซึ่งมีบริษัท IDH และ JDE Peet's เข้าร่วมสนับสนุนด้วย²⁰⁶ จากกรณีตัวอย่างดังกล่าว ประเทศไทยสามารถดำเนินการระดมความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และส่งเสริมกลไกการจัดหาเงินทุนจากภาคเอกชน เพื่อเสริมสร้างและขยายโครงสร้างพื้นฐานด้านการปฏิบัติตามกฎหมายได้

FO03 ชี้ว่า ความท้าทายสำคัญคือ “ต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากการจัดหาสินค้าที่สอดคล้องกับกฎหมาย อันเนื่องมาจากการกำหนดราคาของคู่ค้าและการลงทุนในระบบการจัดการของบริษัทเอง”

²⁰⁴ FO03 ระบุเพิ่มเติมว่า: “หากบริษัทไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดทั้งหมดภายในกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดได้ และต้นทุนการปฏิบัติตามเพิ่มสูงขึ้น ลูกค้าย่อมพิจารณาดำเนินธุรกิจกับบริษัทอื่นที่มีความพร้อมมากกว่าในระหว่างนั้น”

FO03 ยังได้เตือนว่า “ราคาวัตถุดิบอาจปรับตัวสูงขึ้นเนื่องจากอุปทานที่จำกัด หรืออาจจำกัดการเติบโตของธุรกิจการส่งออกเนื่องจากวัตถุดิบไม่เพียงพอ” และท้ายที่สุด ผู้ตอบแบบสอบถามยังได้ชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงในมิติที่กว้างขึ้นว่า: “อาจเกิดช่องว่างทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระหว่างผู้ประกอบการที่มีความพร้อม กับผู้ประกอบการหรือเกษตรกรรายอื่นที่ไม่มีความพร้อมและไม่มียุทธศาสตร์รับ อันเนื่องมาจากต้นทุนการเตรียมความพร้อมและการติดตั้งระบบที่สูง หากไม่ได้รับการสนับสนุน”

²⁰⁵ Zero Deforestation Hub. (2568). KAMI – Sustainability of Indonesian and Malaysian palm oil. เข้าถึงได้ที่:

<https://zerodeforestationhub.eu/projects/kami-sustainability-of-indonesian-and-malaysian-palm-oil/>.

²⁰⁶ IDH – The Sustainable Trade Initiative. (14/12/67). Vietnam’s coffee sector marks a landmark step towards sustainability: Launching the EUDR database system for forest and coffee growing areas [Press release]. เข้าถึงได้ที่: <https://idh.org/news/vietnams-coffee-sector-marks-a-landmark-step-towards-sustainability-launching-the-eudr-database-system-for-forest-and-coffee-growing-areas>.

4.4 การทดลองปฏิบัติและการทดสอบทางเทคนิค (Dry Runs and Technical Testing for Compliance)

รัฐบาลไทยและสมาคมอุตสาหกรรมสามารถเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ส่งออกได้ผ่านการทดลองปฏิบัติ (dry runs) ก่อนที่ข้อผูกพันของกฎหมายฉบับต่าง ๆ จะมีผลบังคับใช้ ตัวอย่างเช่น สมาคมอุตสาหกรรมในประเทศบราซิลได้ดำเนินการประเมินในประเด็นการบูรณาการข้อมูล (data integration) กระบวนการตรวจสอบย้อนกลับ (traceability workflows) และ ความพร้อมด้านเอกสาร (documentation readiness) ของสมาชิก การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวเป็นการจำลองสถานการณ์จริงของการปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อระบุประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไข และเปิดโอกาสให้ผู้ส่งออกได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการของตนก่อนที่ข้อผูกพันทางกฎหมายจะมีผลบังคับใช้²⁰⁷

4.5 การติดตามการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างต่อเนื่อง (Continued Compliance Monitoring)

ดังที่ได้กล่าวไว้ใน ข้อ 1.3 กรอบกฎระเบียบด้านความยั่งยืนของสหภาพยุโรปยังคงมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จึงขอเสนอแนะว่ารัฐบาลไทยควรติดตามและตรวจสอบพัฒนาการของกฎหมายอย่างใกล้ชิด เพื่อให้สามารถรับทราบและปรับตัวต่อพันธกรณีที่ใช้บังคับต่อผู้ผลิตในประเทศไทยได้ นอกจากนี้ รัฐบาลไทยควรดำเนินการดังต่อไปนี้:

ก) ติดตามตรวจสอบระดับความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎหมายในแต่ละภาคส่วน เนื่องจากจากผลการสำรวจพบว่าผู้มีส่วนได้เสียมีระดับความพร้อมที่แตกต่างกัน การติดตามอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้รัฐบาลสามารถจัดสรรการสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ข) จัดทำการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (comparative analyses) ภายในปี พ.ศ. 2569 เมื่อมีข้อมูลและหลักฐานเพิ่มเติมเกี่ยวกับระดับความพร้อมของประเทศคู่แข่งและประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยในปัจจุบัน ประเทศคู่แข่งได้ดำเนินมาตรการหลายประการเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามกฎหมาย²⁰⁸ แต่เนื่องจากกลไกต่าง ๆ ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการนำไปปฏิบัติ จึงยังไม่มีข้อมูลสาธารณะเพียงพอเกี่ยวกับประสิทธิภาพของมาตรการเหล่านั้น

ค) จัดทำแผนปฏิบัติงานระดับชาติ (national-level work programs) พร้อมทั้ง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ และมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อเป็นกรอบแนวทางให้แก่หน่วยงานและผู้ประกอบการที่ต้องการพัฒนาการปฏิบัติตามกฎหมาย ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวควรได้รับการปรับปรุงอยู่เสมอตามผลที่ได้รับจากการติดตามอย่างต่อเนื่องตามที่แนะนำไว้ในข้อ (ก) และ (ข) ข้างต้น

²⁰⁷ Climate & Company. (06/68). ABIEC and EUDR Compliance: Sector-Wide Mobilization in the Brazilian Beef Supply Chain. <https://climateandcompany.org/wp-content/uploads/2025/07/ABIEC-and-EUDR-Compliance.pdf>. เข้าถึงได้ที่ ภาคผนวก 4.

²⁰⁸ เข้าถึงได้ที่ e.g., Climate & Company. (2025, June 17). Making the EUDR work: Real-World Pilots, Progress, and Innovation. <https://climateandcompany.org/publications/making-the-eudr-work-real-world-pilots-progress-and-innovation/>. ภาคผนวก 5.

4.6 การเจรจาทางการทูตกับสหภาพยุโรป (Diplomatic Engagement with the EU)

รัฐบาลไทยสามารถใช้ช่องทางการเจรจาทางการทูตกับสหภาพยุโรป เพื่อเจรจาขอผ่อนผันในบางข้อกำหนดให้แก่ผู้ส่งออกไทย เช่น การขยายระยะเวลาในการปรับใช้กฎหมาย (extended phase-in period) ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยอาจใช้ประโยชน์จากการเจรจาความตกลงการค้าเสรี (FTA) ที่กำลังดำเนินอยู่กับสหภาพยุโรป และสถานะล่าสุดที่ประเทศไทยได้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงต่ำ (low-risk country) เพื่อยื่นข้อเรียกร้องดังกล่าว การขอผ่อนผันนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้ส่งออกไทยมีเวลาที่เพียงพอในการปฏิบัติตามข้อผูกพันทางกฎหมาย พัฒนากลไกด้านเอกสารและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง และในที่สุดสามารถคงไว้ซึ่งการเข้าถึงตลาดในสหภาพยุโรปได้

บทที่ 3:

การค้าสินค้าเกษตร-อาหารและยางพาราของไทยกับสหภาพยุโรป:

การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ด้านสถิติการค้า

ศักยภาพทางการค้า และการค้าที่ยั่งยืน

-กลยุทธ์เพื่อความสามารถในการแข่งขันในตลาดระยะยาว-

1. บทนำ

ในระบอบที่หนึ่งของโครงการนี้ ทางบริษัท VVGB Advocaten (VVGB) ได้จัดทำข้อสรุปเกี่ยวกับข้อผูกพันของกฎหมายที่สำคัญด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหภาพยุโรปจำนวนสามฉบับ ได้แก่ 1) กฎระเบียบสหภาพยุโรปว่าด้วยสินค้าที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (EU Regulation on Deforestation-free products – “EUDR”) 2) กฎหมายว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับธุรกิจอย่างยั่งยืน (The Corporate Sustainability Due Diligence Directive - “CSDDD”) และ 3) กฎระเบียบว่าด้วยการใช้แรงงานบังคับในสหภาพยุโรป (EU FORCED LABOUR REGULATION – “FLR”) ทั้งนี้ VVGB ได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อประเมินระดับความตระหนักรู้ ความเข้าใจ และความพร้อมของผู้ส่งออกไทยต่อกฎหมายดังกล่าว โดยในระบอบที่สอง บริษัท VVGB ได้วิเคราะห์คำตอบของผู้มีส่วนได้เสียชาวไทยจำนวน 9 รายจากแบบสอบถาม และได้ประเมิน จุดแข็ง (strengths) จุดอ่อน (weaknesses) โอกาส (opportunities) และ ความเสี่ยง (threats) ในประเด็นการปฏิบัติตามกฎหมาย

ในระบอบปัจจุบัน VVGB ได้ทำการตรวจสอบสถิติการค้าในช่วงสามปีที่ผ่านมาสำหรับสินค้าสำคัญบางประเภทภายใต้พิกัดศุลกากรรหัส HS 01-24 และ 40 และได้ระบุถึงแนวโน้มการส่งออกไปยังสหภาพยุโรปของประเทศไทยและของคู่แข่งหลัก จากข้อมูลดังกล่าว รายงานฉบับนี้ได้สรุปความท้าทายที่ผู้ส่งออกไทยต้องเผชิญในช่วงเวลาดังกล่าว รวมถึงจุดแข็งของการส่งออกไทย นอกจากนี้รายงานยังได้วิเคราะห์แรงกดดันที่เกิดขึ้นจากอุปสรรคด้านนโยบายการค้า (trade policy barriers) และข้อกำหนดของการปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบ (regulatory compliance) จากการวิเคราะห์ดังกล่าว รวมถึงข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้มีส่วนได้เสียในระยะก่อนหน้า รายงานฉบับนี้จะอธิบายว่าท่ามกลางข้อกำหนดด้านความยั่งยืนที่เข้มงวดมากขึ้น และการแข่งขันในระดับโลกที่ทวีความรุนแรงขึ้น ประเทศไทยจะสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ในการคงความสามารถในการแข่งขัน และขยายการส่งออกสินค้าเกษตร อาหารและยางพาราไปยังตลาดสหภาพยุโรปได้อย่างไร

รายงานฉบับนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ในสี่ประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การส่งออกสินค้าเกษตรของประเทศไทย ประเด็นแรก คือ การวิเคราะห์อุปสรรคเชิงโครงสร้างในการส่งออกสินค้าเกษตรไปยังสหภาพยุโรป เช่น อัตราภาษีนำเข้าพื้นฐาน หรือ ภาษี MFN (Most-Favoured Nation - MFN tariffs) มาตรการโควตาอัตราภาษี (Tariff-Rate Quotas: TRQs) และ ความตกลงการค้าพิเศษ (preferential agreements) ที่เอื้อต่อประเทศคู่แข่งของไทย ประเด็นที่สอง คือ ภาพรวมกฎระเบียบสหภาพยุโรปที่สินค้าเกษตรของไทยต้องปฏิบัติตาม ซึ่งรวมถึงมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary: SPS measures) ขีดจำกัดปริมาณตกค้างของสารปราบศัตรูพืช (pesticide residue limits) และ การควบคุมตามแนวชายแดน (border controls) ประเด็นที่สาม คือ การวิเคราะห์แนวโน้มการส่งออกสินค้าเกษตรหลักห้าประเภทของไทยไปยังสหภาพยุโรป ได้แก่ เนื้อไก่ ข้าว น้ำตาล ยางพารา และอาหารทะเล รวมถึงการประเมินความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มสินค้าเหล่านี้ ประเด็นที่สี่ คือ การวิเคราะห์โอกาสใหม่ ๆ สำหรับผู้ส่งออกไทย ผ่านการพิจารณาผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในตลาดสหภาพยุโรป และกรณีศึกษาเกี่ยวกับสินค้าอาหารที่ผลิตอย่างยั่งยืนจากประเทศผู้ส่งออกอื่น ๆ ซึ่งสามารถถอดบทเรียนมาใช้ในบริบทของประเทศไทยได้ ท้ายสุด รายงานฉบับนี้จะ

สรุปและนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อช่วยให้ผู้ส่งออกไทยสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านความยั่งยืนของสหภาพยุโรปและความต้องการของตลาด อันจะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของไทยในระยะยาวได้

2. ความท้าทายที่ไทยต้องเผชิญในการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารไปยังสหภาพยุโรป (CHALLENGES FACING THAI AGRI-EXPORTS TO THE EU)

ผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารของไทยต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญสองประการในการเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป ได้แก่ อุปสรรคด้านราคาและการเข้าถึงตลาด อันเกิดจากการถูกกำหนดอัตราภาษีศุลกากรตามหลักการ Most-Favoured Nation (MFN tariffs) ที่อยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง ตลอดจนการถูกจำกัดด้วยโควตาอัตราภาษี (Tariff-Rate Quotas: TRQs) และมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่มีใช้ภาษี (Non-Tariff Barriers - NTBs) ซึ่งเกิดจากการขยายตัวทางกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน การตรวจสอบและประเมินสถานะ (Due Diligence) และการควบคุมตามแนวชายแดน

ในขณะที่ประเทศคู่แข่งมีสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ลดลงหรือเป็นศูนย์ ซึ่งเป็นผลมาจากความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreements: FTAs) หรือ โครงการสิทธิพิเศษทางภาษี (preferential trade schemes) จึงทำให้ความสามารถในการแข่งขันด้านราคาของไทยเสียเปรียบอย่างมีนัยสำคัญ

ในขณะเดียวกันกฎระเบียบที่เข้มงวด เช่น กฎระเบียบด้านความยั่งยืน (เช่น กฎระเบียบ EUDR กฎระเบียบ FLR และกฎหมาย CSDDD) รวมถึงมาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (เช่น ปริมาณตกค้างสูงสุด (MRLs) ของสารปราบศัตรูพืช และการตรวจสอบ SPS ที่เข้มงวด) ที่อยู่ในระดับสูงในสหภาพยุโรป จะส่งผลให้ต้นทุนการปฏิบัติตามกฎหมายสูงขึ้น ข้อกำหนดเหล่านี้ยังส่งผลให้มีภาระด้านการจัดทำเอกสารและการตรวจสอบย้อนกลับ (traceability) อีกทั้งยังเพิ่มความเสี่ยงที่จะเกิดความล่าช้า หรือถูกปฏิเสธการนำเข้าสินค้าที่ด่านศุลกากรของสหภาพยุโรป

ดังนั้น ในรายงานส่วนนี้จะเริ่มต้นด้วยการประเมินนโยบายกีดกันทางการค้า (trade policy barriers) ในรูปแบบของระบบอัตราภาษี ที่ผู้ส่งออกไทยต้องเผชิญในการเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป จากนั้นจะกล่าวถึงนโยบายสำคัญบางประการที่ควบคุมการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารสู่สหภาพยุโรป

2.1 นโยบายกีดกันทางการค้า (Trade Policy Barriers)

ในส่วนนี้จะอธิบายถึงนโยบายกีดกันทางการค้าที่เป็นตัวกำหนดการเข้าถึงตลาดสินค้าเกษตรและอาหารของไทยในสหภาพยุโรป โดยปัจจุบันสินค้าเกษตรและอาหารส่วนใหญ่ของไทยยังคงเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรปภายใต้ระบอบอัตราภาษี MFN ขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ซึ่งไทยต้องเผชิญกับอัตราภาษีและโควตาที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากไทยและสหภาพยุโรปยังมิได้มีการสรุปและลงนามใน ความตกลงการค้าเสรี (FTA) ร่วมกัน ในขณะที่ประเทศคู่แข่งจำนวนมากได้รับประโยชน์จากโครงการสิทธิพิเศษทางภาษี หรือ FTA ที่ให้สิทธิในการลดหรือยกเว้นอัตราภาษีนำเข้า ในช่วงที่ผ่านมา สหภาพยุโรปยังคงขยายเครือข่ายความตกลงทางการค้าและกรอบความร่วมมือด้านการค้าอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประเทศคู่แข่งรายสำคัญสามารถเข้าถึงตลาดยุโรปได้สะดวกยิ่งขึ้น และยิ่งทำให้ไทยเสียเปรียบมากขึ้นในการแข่งขันด้านราคาและการเข้าถึงตลาด ดังนั้นอัตราภาษีและสิทธิพิเศษทางการค้าจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสามารถในการ

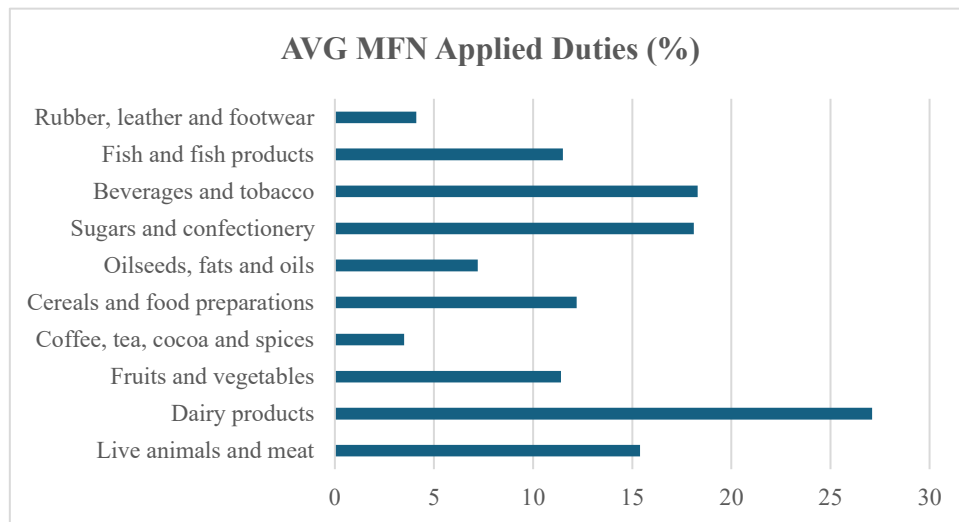
แข่งขันของไทยในตลาดสหภาพยุโรป ยิ่งไปกว่านั้น ความท้าทายดังกล่าวควรได้รับการพิจารณาภายใต้บริบทที่ว่าสหรัฐอเมริกาเพิ่งได้กำหนดอัตราภาษีศุลกากรที่สูงสำหรับสินค้านำเข้าหลายประเภท รวมทั้งสินค้าเกษตรจากประเทศไทยและประเทศคู่แข่ง มาตรการดังกล่าวคาดว่าจะส่งผลกระทบต่อทิศทางการค้าโลก โดยอาจนำไปสู่การเบี่ยงเบนของปริมาณการส่งออกที่จะไปยังสหรัฐฯ ไปยังภูมิภาคอื่น ๆ รวมถึงตลาดสหภาพยุโรปแทน

2.1.1 อัตราภาษี (Tariffs)

เมื่อมีการส่งออกสินค้าจากประเทศไทยไปยังสหภาพยุโรป สินค้าเกษตรของไทยส่วนใหญ่จะถูกเรียกเก็บอัตราภาษีนำเข้า (import tariffs) ภายใต้ระบอบ MFN²⁰⁹ ซึ่งเป็นกลไกหลักที่สหภาพยุโรปใช้ในการกำหนดอัตราภาษี

โดยเฉลี่ยแล้ว สินค้าเกษตรที่นำเข้าสู่สหภาพยุโรป จะถูกเรียกเก็บภาษีในอัตราที่สูงกว่าสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรอย่างมาก โดย อัตราภาษี MFN (simple average MFN tariff rate) สำหรับสินค้าเกษตรทุกประเภทที่นำเข้าสู่สหภาพยุโรปอยู่ที่ 11.3% ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรอยู่ที่เพียง 4.1% เท่านั้น²¹⁰ สำหรับสินค้าที่จัดเป็น “สินค้าอ่อนไหว” (sensitive products) เช่น เนื้อสัตว์ ข้าว และน้ำตาล จะมีอัตราภาษีนำเข้าสูงกว่า ตัวอย่างเช่น อัตราภาษี MFN เฉลี่ย 15.4% สำหรับเนื้อสัตว์, 12.2% สำหรับธัญพืช, และ 18.1% สำหรับน้ำตาล²¹¹

รูปที่ 1: ภาษีที่ใช้โดยเฉลี่ยของ MFN ในสหภาพยุโรป

นอกจากนี้ ปริมาณการนำเข้าสินค้าภายใต้ระบอบ MFN ยังถูกจำกัดด้วยโควตาอัตราภาษี (Tariff-Rate Quotas: TRQs)²¹² โดยโควตาดังกล่าวอนุญาตให้มีการนำเข้าสินค้าในปริมาณที่จำกัดภายใต้อัตราภาษีที่ต่ำ

²⁰⁹ คณะกรรมาธิการยุโรป, "International Trade in Goods: Tariffs", เข้าถึงได้ที่ <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods_-_tariffs#:~:text=In%202023%2C%20around%2072%2C%20A0,did%20so%20at%20zero%20tariff>.

²¹⁰ โปรดดูรายละเอียดที่ <https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/tariff_profiles/CE_e.pdf#:~:text=WTO%20member%20since,Ag%3A%20Tariff>.

²¹¹ โปรดดูรายละเอียดที่ <[CE_e.pdf](#)>.

²¹² คณะกรรมาธิการยุโรป, "Tariff Quotas", เข้าถึงได้ที่ <[QUOTA \(Tariff quotas and ceilings\) - European Commission](#)>.

กว่า แต่เมื่อปริมาณการนำเข้าเกินกว่าที่กำหนด อัตราภาษีที่สูงกว่าจะถูกนำมาใช้²¹³ กฎเกณฑ์เหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อ คุ่มครองเกษตรกรในยุโรป ภายใต้นโยบายเกษตรร่วมของสหภาพยุโรป (Common Agricultural Policy: CAP)²¹⁴

รูปที่ 2: ตัวอย่างโควตาอัตราภาษี (TRQ) เฉพาะสำหรับการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารของไทย

คำอธิบายสินค้า	หมายเลข	อัตราภาษีภายใต้โควตาที่ได้รับ
การจัดเตรียมผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ปีก (ยกเว้นไก่วงง) ²¹⁵	09.4257	630 ยูโรต่อ 1,000 กิโลกรัม สำหรับปริมาณสูงสุด 10,000 กิโลกรัม
การจัดเตรียมผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ปีก (ยกเว้นไก่วงง)	09.4258	10.9% สำหรับปริมาณสูงสุด 300,000 กิโลกรัม
ขึ้นเนื้อปลาทูน่าและปลา skipjack สำหรับการแปรรูป ²¹⁶	09.2790	0% สำหรับปริมาณสูงสุด 35,000 ตันต่อปี
กุ้งที่ปรุงสุกและแกะเปลือกแล้ว สำหรับการแปรรูป	09.2794	0% สำหรับปริมาณสูงสุด 4,500 ตันต่อปี
ข้าวสารที่สีเต็มเมล็ดหรือสีบางส่วน	09.4112	0% สำหรับปริมาณรวม 5,513,000 กิโลกรัม โดยแบ่งเป็นช่วงเวลาย่อย (sub-periods) ดังนี้: <ul style="list-style-type: none"> ➤ 5,513,000 กิโลกรัม สำหรับช่วงเวลา 1 มกราคม – 30 มิถุนายน ➤ โควตาที่เหลือ (carry over) สำหรับช่วงเวลา 1 กรกฎาคม – 31 สิงหาคม ➤ โควตาที่เหลือ (carry over) สำหรับช่วงเวลา 1 กันยายน – 31 ธันวาคม
น้ำตาลอ้อยดิบสำหรับการกลั่นให้บริสุทธิ์ ²¹⁷	09.4320	98 ยูโร ต่อ 1,000 กิโลกรัม สำหรับปริมาณสูงสุด 260,390,000 กิโลกรัม

²¹³ Trade Atlas, "What is a tariff quota?", เข้าถึงได้ที่ <[What is a Tariff Quota? | TRADEATLAS](#)>.

²¹⁴ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Common Agricultural Policy Overview", เข้าถึงได้ที่ <https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en>.

²¹⁵ โปรดดูรายละเอียดที่ Implementing Regulation (EU) 2020/761, เข้าถึงได้ที่ <[CL2020R0761EN0190010.0001_cp 1.2](#)>.

²¹⁶ โปรดดูรายละเอียดที่ Regulation (EU) 2023/2720, เข้าถึงได้ที่ <[CL2023R2720EN000020.0001_cp 1.1](#)>.

²¹⁷ โปรดดูรายละเอียดที่ Implementing Regulation (EU) 2020/761, เข้าถึงได้ที่ <[CL2020R0761EN0190010.0001_cp 1.2](#)>.

2.1.2 สิทธิพิเศษทางภาษี (Preferential Tariffs)

แม้ว่าสินค้าเกษตรที่นำเข้ามายังสหภาพยุโรปจะถูกกำหนดอัตราภาษีศุลกากรในระดับสูงตามระบบ MFN แต่ในทางปฏิบัติ สินค้านำเข้าส่วนใหญ่กลับสามารถเข้าสู่ตลาดยุโรปภายใต้อัตราภาษีที่ลดลงหรือเป็นศูนย์²¹⁸ เป็นผลมาจากโครงการสิทธิพิเศษทางภาษี (preferential schemes) และ ความตกลงทางการค้า (trade agreements) ที่สหภาพยุโรปจัดทำขึ้น ตัวอย่างเช่น ในปี 2566 72% ของสินค้าทั้งหมดที่นำเข้าสู่สหภาพยุโรปได้รับการยกเว้นภาษี โครงการสิทธิพิเศษทางภาษีดังกล่าวถูกออกแบบขึ้นเพื่อส่งเสริมการค้ากับประเทศกำลังพัฒนา หรือ ประเทศพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ (strategic partners) โดยมีหลายระบอบที่เปิดโอกาสให้สินค้าบางประเภทสามารถเสียภาษีนำเข้าในอัตราที่ลดลงหรือได้รับการยกเว้นอย่างสิ้นเชิง รายงานฉบับนี้จะพิจารณาใน 2 ระบอบหลัก ได้แก่ 1) ระบบสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (Generalised Scheme of Preferences: GSPs) และ 2) ความตกลงทางเศรษฐกิจและการค้า (Economic Trade Agreements)

เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้รับประโยชน์จากกลไกเหล่านี้ รายงานจึงจะสรุปด้วยการวิเคราะห์สถานะของประเทศไทยภายใต้ระบอบภาษีศุลกากรของสหภาพยุโรปในปัจจุบัน

หนึ่งในระบอบสิทธิพิเศษทางภาษีที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ GSP ซึ่งถือเป็นถือเป็นการให้ฝ่ายเดียว (unilateral program) จากสหภาพยุโรป ที่จัดทำขึ้นเพื่อลดหรือยกเลิกอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าที่นำเข้าจากประเทศกำลังพัฒนา²¹⁹ โดยโครงการนี้แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบตามกฎระเบียบของสหภาพยุโรปว่าด้วยการใช้ GSP (EU Regulation Applying a Generalised Scheme of Preferences)²²⁰ ได้แก่

ประเภทแรก คือ GSP มาตรฐาน (Standard GSP) เป็นข้อตกลงทั่วไปที่ประเทศกำลังพัฒนาได้รับประโยชน์จากอัตราภาษีที่ลดลงหรือเป็นศูนย์สำหรับสินค้าที่ไม่อ่อนไหวและสินค้าที่อ่อนไหว²²¹ โดยรวมแล้ว ประมาณ 66% ของพิกัดอัตราศุลกากรทั้งหมดได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีดังกล่าว²²²

โดยสินค้าที่ไม่อ่อนไหว (ระบุไว้ใน ภาคผนวก 5 ของข้อบังคับฯ) สามารถเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปโดยปลอดภาษี²²³ ในขณะที่สินค้าที่อ่อนไหว (ระบุไว้ใน ภาคผนวก 5 เช่นเดียวกัน) จะได้รับสิทธิลดอัตราภาษีตามราคา/มูลค่า (ad valorem duties) 3.5% และ ลดอัตราภาษีเฉพาะ (specific duties) 30%²²⁴

²¹⁸ คณะกรรมาธิการยุโรป, "International Trade in Goods: Tariffs", เข้าถึงได้ที่ <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods_-_tariffs#:~:text=In%202023%2C%20around%2072%2CA0,did%20so%20at%20zero%20tariff>.

²¹⁹ รัฐสภายุโรป, "Trade regimes applicable to developing countries", เข้าถึงได้ที่ <[Trade regimes applicable to developing countries | Fact Sheets on the European Union | European Parliament](#)>.

²²⁰ โปรดดูรายละเอียดที่ Regulation (EU) No 978/2012, เข้าถึงได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=celex:32012R0978>>.

²²¹ GSP Hub, "Standard GSP", เข้าถึงได้ที่ <[General GSP | gspshub](#)>.

²²² GSP Hub, "Standard GSP", เข้าถึงได้ที่ <[General GSP | gspshub](#)>.

²²³ Regulation (EU) No 978/2012, มาตรา 7(1).

²²⁴ Regulation (EU) No 978/2012, มาตรา 7(2-4).

ทั้งนี้ เมื่อปี 2555 สหภาพยุโรปได้ปรับเกณฑ์คุณสมบัติผู้ได้รับสิทธิให้เข้มงวดขึ้น โดยอนุญาตเฉพาะประเทศรายได้ต่ำ (low-income) และ ประเทศรายได้ปานกลางระดับต่ำ (lower-middle-income) ที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจเท่านั้น อีกทั้งยังมีกลไกการเพิกถอนสิทธิ (graduation mechanism) สำหรับประเทศที่มูลค่าการส่งออกสินค้าประเภทใดประเภทหนึ่งสูงเกินกว่าระดับที่กำหนด โดยจะมีการทบทวนกลไกนี้ทุก ๆ 3 ปี²²⁵ นอกจากนี้ ประเทศที่จัดอยู่ในกลุ่มรายได้สูง (high-income) หรือ รายได้ปานกลางระดับสูง (upper-middle-income) จะถูกตัดสิทธิจากการได้รับ GSP มาตรฐาน โดยอัตโนมัติ ซึ่งประเทศไทยถูกถอดออกจากบัญชีผู้ได้รับสิทธิภายใต้ EU GSP ตั้งแต่ปี 2558 และปัจจุบันมีเพียง 11 ประเทศเท่านั้น ที่ยังคงได้รับสิทธิประโยชน์จาก GSP มาตรฐาน²²⁶

ประเภทที่สอง คือ GSP+ ซึ่งเป็นข้อตกลงพิเศษในการสร้างแรงจูงใจที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและธรรมาภิบาลที่ดี²²⁷ โดยกำหนดให้อัตราภาษีนำเข้าเป็นศูนย์สำหรับประเทศกำลังพัฒนาที่มีความเปราะบาง 8 ประเทศ²²⁸ โดยประเทศเหล่านี้ต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาหลักระหว่างประเทศ 27 ฉบับ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิแรงงาน สิทธิมนุษยชน การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ การพัฒนาที่ยั่งยืน และธรรมาภิบาลที่ดี²²⁹ โดยสินค้าที่อยู่ในภาคผนวก 9 ของข้อบังคับ GSP จะได้รับการยกเว้นอัตราภาษีตามราคาและอัตราภาษีเฉพาะอย่างสมบูรณ์ โดยประเทศที่ได้รับสิทธิภายใต้ GSP+ จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาหลักทั้ง 27 ฉบับอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีดังกล่าว²³⁰ อีกทั้งต้องส่งรายงานการดำเนินการทุก ๆ 2 ปี และอาจถูกเพิกถอนสิทธิชั่วคราวหากไม่สามารถปฏิบัติตามอนุสัญญาดังกล่าวได้²³¹

ประเภทที่สาม คือ ระบบ Everything But Arms (EBA) ซึ่งเป็นมาตรการที่อนุญาตให้ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries: LDCs) 48 ประเทศ (ระบุไว้ใน ภาคผนวก 4 ของข้อบังคับฯ) สามารถส่งออกสินค้าเข้าสู่สหภาพยุโรปโดยปลอดภาษีและโควตาสำหรับสินค้าทุกประเภท ยกเว้นอาวุธยุทธโประกรณ์²³² ในบรรดาประเทศเหล่านี้ 34 ประเทศอยู่ในทวีปแอฟริกา 8 ประเทศอยู่ในทวีปเอเชีย 5 ประเทศอยู่ในแปซิฟิก และ 1 ประเทศอยู่ในแคริบเบียน (เฮติ)²³³ โดยสิทธิ EBA อาจถูกเพิกถอนได้เฉพาะในกรณีที่มีจำกัดเท่านั้นเช่น การทุจริตหรือการละเมิดกฎหมายว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า เพื่อรักษาเสถียรภาพของประเทศเหล่านี้ใน

²²⁵ Regulation (EU) No 978/2012, มาตรา 8.

²²⁶ คณะกรรมาธิการยุโรป, "List of GSP Beneficiaries 2025", เข้าถึงได้ที่ <[List of GSP beneficiary countries \(2025\).pdf](#)>.

²²⁷ GSP Hub, "GSP+", เข้าถึงได้ที่ <<https://gsphub.eu/about-gsp/gsp-plus>>.

²²⁸ คณะกรรมาธิการยุโรป, "List of GSP Beneficiaries 2025", เข้าถึงได้ที่ <[List of GSP beneficiary countries \(2025\).pdf](#)>.

²²⁹ Regulation (EU) No 978/2012, มาตรา 9-10.

²³⁰ Regulation (EU) No 978/2012, มาตรา 12.

²³¹ Regulation (EU) No 978/2012, มาตรา 14-16.

²³² Regulation (EU) No 978/2012, มาตรา 17.

²³³ GSP Hub, "EBA", เข้าถึงได้ที่ <<https://gsphub.eu/about-gsp/eba>>.

การเข้าถึงตลาด²³⁴ อย่างไรก็ดี หากประเทศใดได้ทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) กับสหภาพยุโรปแล้ว ประเทศนั้นจะหมดสิทธิในการได้รับสิทธิพิเศษภายใต้ระบบ EBA โดยอัตโนมัติ ไม่ว่าจะยังคงมีสถานะเป็นประเทศพัฒนา น้อยที่สุดหรือไม่ก็ตาม

2.1.3 ความตกลงทางเศรษฐกิจและการค้าของประเทศคู่แข่ง (Economic and Trade Agreements for Competitors)

เพื่อขยายบทบาททางการค้าในระดับโลก สหภาพยุโรปได้ทำความตกลงการค้าพิเศษกับหลายประเทศ และหลายภูมิภาคทั่วโลก ความตกลงเหล่านี้มีความแตกต่างกันทั้งในด้านโครงสร้างและเป้าหมาย แต่ล้วนมีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกให้ประเทศคู่ค้าสามารถเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรปได้ราบรื่นขึ้น ผ่านการลดหรือยกเว้นภาษีและโควตานำเข้า ซึ่งส่งผลให้ปริมาณการนำเข้าสินค้าจากประเทศคู่ค้าบางรายเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ²³⁵

ตัวอย่างแรกคือ ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ (Economic Partnership Agreements: EPAs) ซึ่งเป็นความตกลงด้านการค้าและการพัฒนาที่สหภาพยุโรปได้จัดทำกับกลุ่มประเทศในแอฟริกา แคริบเบียน และแปซิฟิก หรือเรียกว่ากลุ่มประเทศ ACP (ACP countries) ภายใต้ความตกลงเหล่านี้สหภาพยุโรปได้เปิดตลาดอย่างเต็มรูปแบบให้แก่ประเทศคู่ค้า ACP สามารถส่งออกสินค้า²³⁶ เช่น โกโก้และผลไม้เขตร้อน มายังสหภาพยุโรปโดยปลอดภาษีและไม่ถูกจำกัดปริมาณ ตัวอย่างประเทศที่ได้รับประโยชน์จาก EPAs²³⁷ ได้แก่ โคอติดิวัวร์ แคมเมอรูน และกานา ซึ่งสามารถส่งออกโกโก้ภายใต้เงื่อนไขที่เอื้อประโยชน์ โดยเฉพาะในช่วงที่ราคาสินค้าดังกล่าวปรับตัวสูงขึ้นทั่วโลก ทำให้การนำเข้าโกโก้ของสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้นอย่างมากในปี 2566-2567²³⁸

นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังได้ลงนามความตกลงการค้าเสรี (FTAs) กับประเทศและภูมิภาคหลายแห่งทั่วโลก โดยเนื่องจากการค้าผลิตภัณฑ์เกษตรมีความสำคัญอย่างยิ่ง ความตกลงเหล่านี้จึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สหภาพยุโรปใช้ในการสร้างเงื่อนไขทางการค้าที่เอื้อประโยชน์แก่ประเทศคู่ค้า²³⁹ ด้วยเหตุนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาผลกระทบของความตกลงการค้าเสรีที่สหภาพยุโรปทำกับประเทศคู่แข่งหลักของไทย ได้แก่ สหราชอาณาจักร ยูเครน

²³⁴ Regulation (EU) No 978/2012, มาตรา 18.

²³⁵ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Monitoring Agri Trade Policy: Evolution of EU Agri-food Trade Flows Following the Implementation of Trade Agreements", หน้า 12. เข้าถึงได้ที่ <https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/d986eb51-6bcc-4ff8-8a06-cf05f17d4a37_en?filename=monitoring-agri-trade-post-analysis-fta-implementation-2012-23_en.pdf>.

²³⁶ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Economic Partnership Agreements", เข้าถึงได้ที่ <<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/economic-partnership-agreements-epas#:~:text=Economic%20Partnership%20Agreements%20%28EPAs%29%20,25%20years>>>.

²³⁷ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Economic Partnership Agreements", เข้าถึงได้ที่ <<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/economic-partnership-agreements-epas#:~:text=Economic%20Partnership%20Agreements%20%28EPAs%29%20,25%20years>>>.

²³⁸ ระหว่างปี 2565 ถึง 2567 การนำเข้าของโกตดิวัวร์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 109 การนำเข้าของแคมเมอรูน เพิ่มขึ้นร้อยละ 165 และการนำเข้าของกานา เพิ่มขึ้นร้อยละ 37 โปรดดูรายละเอียดที่ <[Access2Markets Statistics page](#)>.

²³⁹ Ferrari, E., Elleby, C., et al. (2568). *Trade Winds of Change: Cumulative Effects of Bilateral Trade Agreements on the EU Agri-food Sector*, หน้า 1, เข้าถึงได้ที่ <[Trade Winds of Change: Cumulative Effects of Bilateral Trade Agreements on the EU Agri-food Sector - Ferrari - EuroChoices - Wiley Online Library](#)>.

เวียดนาม และตลาดรวมอเมริกาใต้ตอนล่าง (MERCOSUR) เนื่องจากประเทศเหล่านี้แข่งขันกับไทยในการส่งออกสินค้าเกษตรที่ถือว่ามีความสำคัญสูงสุดกับไทย

สุดท้าย ยังควรต้องพิจารณาถึงกรอบความตกลงสหรัฐอเมริกา-สหภาพยุโรปว่าด้วยการค้าแบบต่างตอบแทน ที่เป็นธรรมและสมดุล (U.S.-EU Framework on an Agreement on Reciprocal, Fair, and Balanced Trade) ที่เพิ่งบรรลุผลเมื่อไม่นานมานี้

เริ่มที่ความตกลงกับสหราชอาณาจักร โดยความตกลงความร่วมมือทางการค้า EU-UK Trade Cooperation Agreement (TCA) ได้กำหนดให้สินค้าทั้งหมดที่ซื้อขายระหว่างสหราชอาณาจักรและสหภาพยุโรปรวมถึงสินค้าเกษตรอยู่ภายใต้ระบบปลอดภาษีและปลอดโควตา (zero tariffs and zero quotas)²⁴⁰

ในขณะที่ยูเครนและสหภาพยุโรปได้ร่วมบังคับใช้เขตการค้าเสรีเชิงลึกและครอบคลุม (Deep and Comprehensive Free Trade Area: DCFTA) ตั้งแต่ปี 2559²⁴¹ เดิมทีได้มีการกำหนดให้สินค้าส่วนใหญ่ได้รับการยกเว้นภาษี ในขณะที่สินค้าบางส่วนอยู่ภายใต้โควตาอัตราภาษี แต่ในเดือนมิถุนายน 2565²⁴² ภายหลังการรุกรานโดยรัสเซีย สหภาพยุโรปได้ประกาศมาตรการชั่วคราว Autonomous Trade Measures (ATMs) โดยยกเลิกภาษีและโควตาชั่วคราวสำหรับสินค้าเกษตรจากยูเครน เพื่อช่วยเหลือยูเครนในการชดเชยต้นทุนการส่งออกที่สูงขึ้น²⁴³ โดยมาตรการนี้สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2568 และปัจจุบันอยู่ระหว่างการเจรจาเพื่อตกลงเงื่อนไขใหม่ภายใต้ DCFTA ซึ่งคาดว่าโควตาที่ได้รับจะสูงกว่าช่วงก่อนเริ่มสงคราม²⁴⁴ แต่ต่ำกว่าช่วงที่มีการใช้มาตรการ ATMs²⁴⁵

ความตกลงการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปและเวียดนาม มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2563²⁴⁶ ภายใต้ข้อตกลงนี้สหภาพยุโรปอนุญาตให้เวียดนามส่งออกสินค้าเกษตรบางประเภทภายใต้ระบบโควตาปลอดภาษี (zero-duty tariff quotas) โดยมีปริมาณที่กำหนดตายตัวและคงที่ในแต่ละปี เช่น ไข่ กระเทียม เห็ด ข้าว

²⁴⁰ ความตกลงด้านการค้าและความร่วมมือ (Trade and Cooperation Agreement) ระหว่าง สหภาพยุโรปและประชาคมพลังงานปรมาณูแห่งยุโรป (European Atomic Energy Community) ฝ่ายหนึ่ง กับ สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์ อีกลฝ่ายหนึ่ง เข้าถึงได้ที่ <EUR-Lex - 22021A0430(01) - EN - EUR-Lex>.

²⁴¹ ความตกลงสมาคมระหว่าง สหภาพยุโรปและประชาคมพลังงานปรมาณูแห่งยุโรป รวมทั้งรัฐภาคีสมาชิก ฝ่ายหนึ่ง กับ ประเทศยูเครนอีกลฝ่ายหนึ่ง เข้าถึงได้ที่ <EUR-Lex - 02014A0529(01)-20230424 - EN - EUR-Lex>.

²⁴² คณะกรรมาธิการยุโรป, "Deep and Comprehensive Free Trade Area", เข้าถึงได้ที่ <<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area>>.

²⁴³ โปรดดูรายละเอียดที่ Regulation (EU) 2024/1392, เข้าถึงได้ที่ <Regulation - EU - 2024/1392 - EN - EUR-Lex>.

²⁴⁴ Abnett, K., and Polityuk, P. (2568). *EU reimposes pre-war agri duties on Ukraine, seeks compromise in new deal*, Reuters. เข้าถึงได้ที่ <<https://www.reuters.com/world/europe/new-eu-ukraine-agri-trade-quotas-be-in-between-current-deal-wartime-exemptions-2025-06-06/>>.

²⁴⁵ European Policy Centre, "EU-Ukraine trade: From emergency measures to a renewed trade agreement". เข้าถึงได้ที่ <EU-Ukraine trade: From emergency measures to a renewed trade agreement>.

²⁴⁶ ความตกลงการค้าเสรีระหว่าง สหภาพยุโรปกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม, เข้าถึงได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2020:186:FULL&from=EN>>.

น้ำตาล และข้าวโพดหวาน²⁴⁷ ในขณะที่ความตกลงการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปและกลุ่ม MERCOSUR จะมอบสิทธิในการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรปภายใต้โควตาอัตราภาษี (TROs) สำหรับสินค้า เช่น เนื้อวัว เนื้อไก่ เนื้อหมู น้ำตาล และข้าวโพด²⁴⁸

ท้ายสุด สหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาเพิ่งได้ข้อสรุปกรอบความตกลงกรอบความตกลงว่าด้วยการค้าแบบต่างตอบแทน ที่เป็นธรรมและสมดุล (Framework on an Agreement on Reciprocal, Fair, and Balanced Trade)²⁴⁹ ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนอัตราภาษีและพันธกรณีในภาคส่วนต่าง ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายต้องนำไปจัดทำเป็นข้อผูกพันทางกฎหมาย แม้กรอบดังกล่าวยังเป็นแนวทางเบื้องต้นที่ยังไม่มีผลผูกพัน (non-binding guidance)²⁵⁰ และรายละเอียดเงื่อนไขยังไม่แล้วเสร็จ แต่มีศักยภาพที่จะส่งผลกระทบต่อไทยในอนาคต

หากสหภาพยุโรปเปิดตลาดหรือโควตาให้สินค้าเกษตรจากสหรัฐฯ ไทยจะเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น อีกทั้งภายใต้กรอบความตกลงนี้ สหภาพยุโรปได้ตกลงที่จะพิจารณาประเด็นข้อกังวลของผู้ส่งออกสหรัฐฯ เกี่ยวกับกฎระเบียบ EUDR และ กฎหมาย CSDDD²⁵¹ โดยหากสหภาพยุโรปยอมลดภาระด้านเอกสารหรือยอมรับมาตรการที่เทียบเท่าของสหรัฐฯ ภายใต้กฎหมาย CSDDD ก็อาจทำให้ผู้ส่งออกไทยต้องเผชิญภาระการจัดทำเอกสารที่มากกว่า และเสียเปรียบเมื่อเทียบกับซัพพลายเออร์จากสหรัฐฯ

นอกจากนี้ หากสินค้าสหรัฐฯ ได้รับสิทธิพิเศษในการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรป สินค้าเกษตรของไทยจะเสียเปรียบยิ่งขึ้น เนื่องจากยังคงอยู่ภายใต้เงื่อนไขระบอบอัตราภาษี MFN ของสหภาพยุโรป ดังนั้น ผู้ส่งออกไทยควรติดตามความคืบหน้าในการดำเนินการตามกรอบความตกลงระหว่างสหภาพยุโรปและสหรัฐฯ อย่างใกล้ชิด และควรดำเนินการเชิงรุก เช่น การเร่งสร้างความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR, CSDDD และ FLR ตลอดจนการทำสัญญากับผู้ซื้อเพื่อการลือคปริมาณการส่งออกไว้ล่วงหน้า ก่อนที่เงื่อนไขสิทธิพิเศษจะมีการเปลี่ยนแปลง

เนื่องจากประเทศไทย ไม่มีสิทธิพิเศษทางการค้าหรือความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพยุโรป การส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปยังสหภาพยุโรปจึงต้องเสียภาษีนำเข้าตามระบอบอัตราภาษี MFN และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านเอกสารอย่างเข้มงวด ขณะที่คู่แข่งที่มีสิทธิพิเศษ สามารถส่งออกสินค้าได้ในอัตราภาษีที่ต่ำหรือเป็นศูนย์และได้รับโควตา ทำให้สามารถลดราคาสินค้าให้แข่งขันได้และผูกขาดผู้ซื้อไว้ได้มากขึ้น ความตกลงใหม่

²⁴⁷ คณะกรรมาธิการยุโรป, "EU-Vietnam Free Trade Agreement", เข้าถึงได้ที่ <<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-vietnam-free-trade-agreement>>.

²⁴⁸ คณะกรรมาธิการยุโรป, "EU-Mercosur Partnership Agreement", เข้าถึงได้ที่ <[OPENING OPPORTUNITIES FOR EUROPEAN FARMERS](#)>.

²⁴⁹ ทำเนียบขาว, เอกสารแถลงข่าวและคำแถลงการณ์ "Joint Statement on a United States – European Union Framework on an Agreement on Reciprocal, Fair, and Balanced Trade", เข้าถึงได้ที่ <[Joint Statement on a United States-European Union Framework on an Agreement on Reciprocal, Fair, and Balanced Trade – The White House](#)>.

²⁵⁰ Gijs, C. (2568). *US to cap tariffs on European cars, medicines at 15 percent*. POLITICO, เข้าถึงได้ที่ <[US to cap tariffs on European cars, medicines at 15 percent – POLITICO](#)>.

²⁵¹ คณะกรรมาธิการยุโรป, ความมั่นคงทางการค้าและเศรษฐกิจ, "Joint Statement on a United States – European Union framework on an agreement on reciprocal, fair and balanced trade", เข้าถึงได้ที่ <[Joint Statement on a United States-European Union framework on an agreement on reciprocal, fair and balanced trade - European Commission](#)>.

ๆ ระหว่างสหภาพยุโรปและสหรัฐฯที่ช่วยเปิดตลาดหรือผ่อนปรนกฎเกณฑ์ให้แก่ผู้ส่งออกสหรัฐฯ จะยิ่งทำให้ไทยเสียเปรียบ เว้นแต่ประเทศไทยจะสามารถเจรจาขอสิทธิพิเศษ หรือเร่งสร้างความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านความยั่งยืนของสหภาพยุโรปได้ทัน่วงที

รูปที่ 3: ภาพรวมความสัมพันธ์ทางการค้าของสหภาพยุโรปกับประเทศผู้ส่งออกที่เป็นคู่แข่งภายใต้การวิเคราะห์สินค้า²⁵²

สหภาพยุโรป-บราซิล	Mercosur Association Agreement	การเจรจาเสร็จสิ้นในปี 2562
สหภาพยุโรป-แคนาดา	Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)	มีผลบังคับใช้ชั่วคราวตั้งแต่ปี 2560
สหภาพยุโรป-โกตดิวัวร์	Economic Partnership Agreement (EPA)	มีผลบังคับใช้ชั่วคราวตั้งแต่ปี 2559
สหภาพยุโรป-เอสวาตีนี	Economic Partnership Agreement (EPA)	มีผลบังคับใช้ชั่วคราวตั้งแต่ปี 2559
สหภาพยุโรป-กานา	Economic Partnership Agreement (EPA)	มีผลบังคับใช้ชั่วคราวตั้งแต่ปี 2559
สหภาพยุโรป-มอริเชียส	Economic Partnership Agreement (EPA)	มีผลบังคับใช้ชั่วคราวตั้งแต่ปี 2555
สหภาพยุโรป-นอร์เวย์	Economic Area Agreement	มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2537
สหภาพยุโรป-เซอร์เบีย	Stabilisation and Association Agreement	มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2556
สหภาพยุโรป-แอฟริกาใต้	Economic Partnership Agreement (EPA)	มีผลบังคับใช้ชั่วคราวตั้งแต่ปี 2559
สหภาพยุโรป-เกาหลีใต้	Free Trade Agreement (FTA)	มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2558
สหภาพยุโรป-ตุรกี	Custom Union	มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2538
สหภาพยุโรป-ยูเครน	Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA)	มีผลบังคับใช้ชั่วคราวตั้งแต่ปี 2559
สหภาพยุโรป-สหราชอาณาจักร	Trade and Cooperation Agreement (TCA)	มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2564
สหภาพยุโรป-เวียดนาม	Free Trade Agreement (FTA)	มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2564

2.2 การปฏิบัติตามกฎระเบียบและมาตรฐานด้านความยั่งยืน (Regulatory Compliance & Sustainability Standards)

การเข้าถึงตลาดสินค้าเกษตรและอาหารของสหภาพยุโรปมีแนวโน้มที่จะถูกกำหนดด้วยการปฏิบัติตามกฎระเบียบและมาตรฐานด้านความยั่งยืนที่มีความซับซ้อน นอกจากมาตรการคุ้มครองทางการค้าที่มีมาอย่างยาวนาน

²⁵²

โปรดดูรายละเอียดที่ <https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/negotiations-and-agreements_en>.

เช่น นโยบายเกษตรร่วม (CAP) และมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชที่เข้มงวด (SPS) แล้ว สหภาพยุโรปยังได้ออกกฎระเบียบใหม่ ๆ ได้แก่ กฎระเบียบ EUDR กฎระเบียบ FLR และ กฎหมาย CSDDD ซึ่งกำหนดข้อผูกพันทางกฎหมายที่เข้มงวดต่อผู้ส่งออกจากประเทศนอกสหภาพยุโรป ทั้งนี้ยังมีการควบคุมตามแนวชายแดนที่เข้มงวดเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของมาตรการดังกล่าว

แม้กฎระเบียบเหล่านี้ถูกออกแบบมาเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยด้านอาหาร ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานทางสังคม แต่ก็ถือเป็นมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี (non-tariff barriers) ที่สำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สูงขึ้น และเพิ่มความเสี่ยงในการถูกกีดกันออกจากตลาดสำหรับผู้ส่งออกจากประเทศที่สามสำหรับประเทศไทย การปรับตัวให้สอดคล้องกับมาตรฐานของสหภาพยุโรปที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่เพียงเพื่อรักษาสิทธิในการเข้าถึงตลาดเท่านั้น แต่ยังเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของไทยในฐานะผู้จัดหาวัตถุดิบที่เชื่อถือได้ในบริบทที่ความยั่งยืน การตรวจสอบย้อนกลับ และความโปร่งใส กลายเป็นเกณฑ์ชี้ขาดที่กำหนดความสามารถในการแข่งขัน

2.2.1 นโยบายคุ้มครองทางการค้าของสหภาพยุโรป (Protectionist EU Policies)

นโยบายเกษตรร่วม (CAP) ประจำปี 2566–2570 ซึ่งถือเป็นเสาหลักสำคัญภายใต้ Green Deal ของสหภาพยุโรป ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนผู้ผลิตภายในสหภาพยุโรป เพื่อลดการพึ่งพา และลดความยืดหยุ่นด้านราคาของแหล่งอุปทานนอกสหภาพยุโรป โดยมีการจ่ายเงินอุดหนุนโดยตรงจำนวนมากเพื่อช่วยรักษารายได้ของเกษตรกรโดยไม่คำนึงถึงผลผลิต

ในขณะที่การสนับสนุนเป้าหมายเฉพาะ (targeted top-ups) สำหรับพื้นที่ที่มีข้อจำกัดทางธรรมชาติ และการชำระเงินแบบกระจาย (redistributive payment) สำหรับเกษตรกรรายย่อย จะช่วยรักษาระดับการแข่งขันด้านการผลิตในทุกภูมิภาคของสหภาพยุโรป²⁵³

อีกทั้งยังมีการสนับสนุนรายได้แบบควบคู่ (coupled income support) เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบความยากลำบากจากเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือสิ่งแวดล้อม²⁵⁴

การอุดหนุนด้านสิ่งแวดล้อม (eco-schemes) พันธกรณีด้านสภาพภูมิอากาศ (climate commitments) และมาตรการสนับสนุนสวัสดิภาพสัตว์ (animal-welfare support) จะช่วยให้ผู้ผลิตภายในสหภาพยุโรปสามารถบรรเทาต้นทุนจากกฎระเบียบที่ผู้ส่งออกจากต่างประเทศต้องแบกรับเมื่อเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป โดยที่ประเทศเหล่านั้นไม่มีมาตรการชดเชยภายในประเทศตนเองที่เปรียบเทียบได้²⁵⁵

²⁵³ คณะกรรมาธิการยุโรป, "The 28 Cap Strategic Plans Underway", หน้า 5-6. เข้าถึงได้ที่ <<https://webgate.ec.europa.eu/circabc-ewpp/d/d/workspace/SpacesStore/3841fb7d-cd43-4322-afd8-b977f486c4b1/download>>.

²⁵⁴ คณะกรรมาธิการยุโรป, "The 28 Cap Strategic Plans Underway", หน้า 7. เข้าถึงได้ที่ <<https://webgate.ec.europa.eu/circabc-ewpp/d/d/workspace/SpacesStore/3841fb7d-cd43-4322-afd8-b977f486c4b1/download>>.

²⁵⁵ คณะกรรมาธิการยุโรป, "The 28 Cap Strategic Plans Underway", หน้า 8, 22 และ 27. เข้าถึงได้ที่ <<https://webgate.ec.europa.eu/circabc-ewpp/d/d/workspace/SpacesStore/3841fb7d-cd43-4322-afd8-b977f486c4b1/download>>.

นอกจากนั้น สหภาพยุโรปยังใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GIs) เพื่อคุ้มครองสินค้าเกษตรและอาหารที่มีมูลค่าสูง โดยกำหนดขอบเขตของชื่อสินค้าและช่องทางการตลาดเฉพาะเพื่อไม่ให้ถูกเลียนแบบจากสินค้านำเข้าอื่น ๆ²⁵⁶

ในอีกด้านหนึ่ง คณะกรรมาธิการยุโรปเพิ่งเผยแพร่ เอกสารวิสัยทัศน์ด้านการเกษตรและอาหารประจำปี 2568 (The Vision for Agriculture and Food in 2025) ซึ่งระบุแนวทางและวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างความน่าดึงดูดและขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร-อาหารของสหภาพยุโรปในตลาดโลก²⁵⁷ โดยมีเป้าหมายที่จะนำแนวทางใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดทำมาตรการอำนวยความสะดวกทางการค้าแบบต่างตอบแทน (reciprocal trade facilitation measures) ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งออกของสหภาพยุโรปไปยังประเทศที่สาม และในทางกลับกัน²⁵⁸

2.2.2 การตรวจสอบตามแนวชายแดนและระบบการแจ้งล่วงหน้า (Border Controls and Pre-arrival Systems)

สำหรับผู้ส่งออกของประเทศไทย ขั้นตอนการนำเข้าสินค้าของสหภาพยุโรป (EU import entry procedures) ก่อให้เกิดความซับซ้อนด้านโลจิสติกส์อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้สหภาพยุโรปกำหนดให้ การนำเข้าสัตว์ สินค้าจากสัตว์ ผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารสัตว์ที่มีไข่สัตว์ ตลอดจนพืชส่วนใหญ่ ต้องมีหนังสือรับรองอย่างเป็นทางการที่แสดงถึงการปฏิบัติตามข้อกำหนดของสหภาพยุโรป และต้องมีการแจ้งล่วงหน้าผ่านระบบออนไลน์ เช่น ระบบ Import Control System 2 (ICS2) และ ระบบ Trade Control and Expert System (TRACES)²⁵⁹

ก่อนที่สินค้าจะได้รับอนุญาตให้เข้าสู่สหภาพยุโรป ผู้ประกอบการต้องจัดทำและยื่นใบขนสินค้าแบบย่อ (Entry Summary Declaration: ENS) เข้าสู่ระบบ ICS2 ของสหภาพยุโรป โดยต้องแสดงข้อมูลความปลอดภัยและความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการขนส่งและรูปแบบธุรกิจที่ใช้²⁶⁰ ทั้งนี้ระบบ ICS2 ใช้การวิเคราะห์ความเสี่ยงโดยอัตโนมัติ และมีการอ้างอิงและตรวจสอบข้อมูลกับฐานข้อมูลของสหภาพยุโรปเพื่อระบุและจัดการกับการขนส่งสินค้าที่มีความเสี่ยงสูง (high-risk consignments) ขณะเดียวกันก็อำนวยความสะดวกให้สินค้าที่มีความเสี่ยงต่ำสามารถเคลื่อนย้ายได้รวดเร็ว

²⁵⁶ คณะกรรมาธิการยุโรป, "CAP Specific Objectives Explained: Farmer Position in Value Chains", หน้า 8. เข้าถึงได้ที่ <https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/6d7791a2-5643-4b38-9673-ca57fa25dc70_en?filename=cap-specific-objectives-brief-3-farmer-position-in-value-chains_en.pdf>.

²⁵⁷ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Vision for Agriculture and Food", เข้าถึงได้ที่ <https://agriculture.ec.europa.eu/overview-vision-agriculture-food/vision-agriculture-and-food_en>.

²⁵⁸ สารจากคณะกรรมาธิการยุโรป, "A Vision for Agriculture and Food Shaping Together an Attractive Farming and Agri-food Sector for Future Generations", หน้า 12. เข้าถึงได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0075>>.

²⁵⁹ คณะกรรมาธิการยุโรป, Food Safety, How does TRACES work?. เข้าถึงได้ที่ <[How does TRACES work? - European Commission](#)>.

²⁶⁰ คณะกรรมาธิการยุโรป, Taxation and Customs, Import Control System 2 (ICS2). เข้าถึงได้ที่ <[Import Control System 2 - European Commission](#)>.

ยิ่งขึ้น²⁶¹ โดยถ้าหากไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด อาจถูกกำหนดโทษปรับหรือประสพปัญหาความล่าช้าในการจัดการ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทาน²⁶²

นอกจากนี้ ตามกฎระเบียบ Official Controls Regulation (EU) 2017/625²⁶³ สินค้าอาหารและอาหารสัตว์ทั้งหมดจะอยู่ภายใต้ระบบการตรวจสอบตามความเสี่ยงที่มีผลบังคับใช้ทั่วทั้งสหภาพยุโรป ณ ด้านตรวจสอบ (Border Control Posts: BCPs) ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบด้านเอกสาร การตรวจสอบอัตลักษณ์²⁶⁴ รวมถึงการตรวจสอบทางกายภาพเมื่อมีความจำเป็น โดยอัตราค่าธรรมเนียมถูกออกแบบให้จูงใจในการปฏิบัติตามข้อกำหนด ด้วยการลดความถี่ในการตรวจสอบและลดค่าธรรมเนียมโดยรวม²⁶⁵ อย่างไรก็ตาม สำหรับอาหารที่ไม่ใช่สัตว์บางประเภทที่มีความเสี่ยงสูง จะมีความถี่ในการตรวจสอบทั้งทางกายภาพและอัตลักษณ์เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น สำหรับประเทศไทย ณ ปัจจุบัน มาตรการดังกล่าวถูกบังคับใช้กับพริก (ยกเว้นพริกหวาน) และเสาวรส/เสาวรสโคลัมเบีย เนื่องจากมีความเสี่ยงจากสารตกค้างของยาฆ่าแมลง โดยมีการเพิ่มความถี่ของการตรวจสอบขึ้น 30% และ 10% ตามลำดับ

สินค้าเหล่านี้ที่ถูกนำเข้าสู่สหภาพยุโรปต้องมีเอกสารประกอบการนำเข้าด้านสุขอนามัยกลาง (Common Health Entry Document: CHED) เพื่อใช้แจ้งล่วงหน้าถึงการมาถึงของสินค้าที่ต้องผ่านการควบคุมด้านสัตวแพทย์หรือสุขอนามัยพืช ณ ด้านตรวจสอบ และเพื่อบันทึกผลการตรวจสอบอย่างเป็นทางการ ตลอดจนบันทึกผลการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเกี่ยวข้องกับสินค้าดังกล่าว²⁶⁶ เอกสาร CHED ต้องถูกยื่นโดยผู้นำเข้าผ่านระบบ TRACES ก่อนที่สินค้าจะเดินทางมาถึงชายแดน²⁶⁷

กระบวนการดังกล่าวอาจเป็นความท้าทายสำหรับผู้ส่งออก เนื่องจากการออกเอกสาร CHED ต้องการการจัดทำเอกสารที่ถูกต้องแม่นยำและระบบการรับรองที่มีความซับซ้อน²⁶⁸ โดยถ้าหากมีความคลาดเคลื่อน

²⁶¹ Savino Del Bene, "ICS2: what it is, how it works, implementation, and business impacts", เข้าถึงได้ที่ <[ICS2: what it is, how it works and what changes | Savino Del Bene](#)>.

²⁶² คณะกรรมาธิการยุโรป, Taxation and Customs, "ICS2: The new EU Customs Advance Cargo Information System", เข้าถึงได้ที่ <[201021_factsheet_taxud_ics2_en_0.pdf](#)>.

²⁶³ โปรดดูรายละเอียดที่ Regulation (EU) 2017/625, เข้าถึงได้ที่ <[Regulation \(EU\) 2017/625 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on official controls and other official activities performed to ensure the application of food and feed law, rules on animal health and welfare, plant health and plant protection products, amending Regulations \(EC\) No 999/2001, \(EC\) No 396/2005, \(EC\) No 1069/2009, \(EC\) No 1107/2009, \(EU\) No 1151/2012, \(EU\) No 652/2014, \(EU\) 2016/429 and \(EU\) 2016/2031 of the European Parliament and of the Council, Council Regulations \(EC\) No 1/2005 and \(EC\) No 1099/2009 and Council Directives 98/58/EC, 1999/74/EC, 2007/43/EC, 2008/119/EC and 2008/120/EC, and repealing Regulations \(EC\) No 854/2004 and \(EC\) No 882/2004 of the European Parliament and of the Council, Council Directives 89/608/EEC, 89/662/EEC, 90/425/EEC, 91/496/EEC, 96/23/EC, 96/93/EC and 97/78/EC and Council Decision 92/438/EEC \(Official Controls Regulation\)Text with EEA relevance.>.](#)

²⁶⁴ Regulation (EU) 2017/625, อาร์มบท (57).

²⁶⁵ Regulation (EU) 2017/625, อาร์มบท (66).

²⁶⁶ Regulation (EU) 2017/625, อาร์มบท (60).

²⁶⁷ Freightos, "Common Health Entry Document (CHED)", เข้าถึงได้ที่ <[What is the Common Health Entry Document \(CHED\)? | Freightos](#)>.

²⁶⁸ คณะกรรมาธิการยุโรป, TRACES NT Documentation, "Getting started", เข้าถึงได้ที่ <[Getting started](#)>.

อาจทำให้สินค้าถูกกักไว้ ณ ด่านตรวจสอบ และก่อให้เกิดต้นทุนเพิ่มเติม²⁶⁹ อีกทั้ง หากไม่มีการยื่นเอกสาร CHED เลย เจ้าหน้าที่ศุลกากรมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องกักสินค้าไว้ หรือเรียกค่านำไปเก็บไว้ภายใต้การควบคุมอย่างเป็นทางการ

การยื่นเอกสารที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นไปตามข้อกำหนดอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อห่วงโซ่อุปทาน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ศุลกากรมีอำนาจปฏิเสธมิให้นำสินค้าเข้าสู่สหภาพยุโรป นอกจากนี้ ในการวางแผนรูปแบบธุรกิจ ผู้ส่งออกของไทยยังต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของต้นทุนค่าธรรมเนียม ณ ด่านตรวจสอบ (BCP fees) เนื่องจากหน่วยงานรัฐมีอำนาจเรียกเก็บค่าธรรมเนียมดังกล่าวเพื่อดำเนินการตรวจสอบ ณ ด่านตรวจสอบ

2.2.3 การควบคุมด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary – SPS Controls)

สำหรับผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารของไทย การควบคุมด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS controls) ถือเป็นหนึ่งในมาตรการที่เข้มงวดและมีความซับซ้อนมากที่สุดในการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรป มาตรการการตรวจสอบ ณ ด่านตรวจสอบเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ และพืช แต่ในทางปฏิบัติกลับก่อให้เกิดภาระในการจัดทำเอกสารการรับรอง การตรวจสอบ และการเฝ้าระวังที่ซับซ้อน โดยเฉพาะสำหรับสินค้าที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง เช่น เนื้อสัตว์ปีก อาหารทะเล และพืช ซึ่งสหภาพยุโรปกำหนดข้อบังคับโดยละเอียด ซึ่งหากไม่สามารถปฏิบัติตามได้ครบถ้วน อาจส่งผลให้เกิดความล่าช้า ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม หรือแม้กระทั่งการถูกปฏิเสธมิให้นำเข้าสินค้า ณ ชายแดน

สหภาพยุโรปกำหนดมาตรการ SPS ผ่านกฎระเบียบหลายฉบับ²⁷⁰ สำหรับผู้ส่งออกไทย แบบอย่างของใบรับรองสุขภาพสัตว์ (model animal health certifications) ถูกระบุไว้ในภาคผนวก 3 ของกฎระเบียบ Implementing Regulation (EU) 2020/2235²⁷¹

นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการเฝ้าระวังสารตกค้าง (residue monitoring) สำหรับสัตว์มีชีวิตและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสัตว์ โดยประเทศผู้ส่งออกจะต้องจัดทำแผนการเฝ้าระวังสารตกค้าง (residue

²⁶⁹ Freightos, "Common Health Entry Document (CHED)", เข้าถึงได้ที่ <What is the Common Health Entry Document (CHED)? | Freightos>.

²⁷⁰ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Conditions for entry into the European Union of animals, products of animal origin, animal by-products and germinal products", เข้าถึงได้ที่ < Conditions for entry into the European Union of animals, products of animal origin, animal by-products and germinal products>. ภาคผนวก 1.

²⁷¹ โปรดดูรายละเอียดที่ Implementing Regulation (EU) 2020/2235, เข้าถึงได้ที่ <Commission Implementing Regulation (EU) 2020/ of 16 December 2020 laying down rules for the application of Regulations (EU) 2016/429 and (EU) 2017/625 of the European Parliament and of the Council as regards model animal health certificates, model official certificates and model animal health/official certificates, for the entry into the Union and movements within the Union of consignments of certain categories of animals and goods, official certification regarding such certificates and repealing Regulation (EC) No 599/2004, Implementing Regulations (EU) No 636/2014 and (EU) 2019/628, Directive 98/68/EC and Decisions 2000/572/EC, 2003/779/EC and 2007/240/EC>. โปรดดูรายละเอียดที่ บทที่ 13-18 สำหรับเนื้อสัตว์ปีก และบทที่ 28-30 สำหรับปลาและสัตว์จำพวกกุ้ง

monitoring plan) เพื่อพิสูจน์การปฏิบัติตามข้อกำหนดของสหภาพยุโรป แนนดังกล่าวครอบคลุมการทดสอบสารตกค้างจากสารกำจัดศัตรูพืช ยาสำหรับสัตว์ โลหะหนัก และสารปนเปื้อนอื่น ๆ²⁷²

สำหรับการนำเข้าอาหารทะเล สหภาพยุโรปกำหนดว่าจะอนุญาตให้นำเข้าสินค้าได้เฉพาะจากเรือและสถานประกอบการที่ได้รับการขึ้นทะเบียนและรับรองว่าเป็นไปตามข้อกำหนดของสหภาพยุโรป โดยต้องผ่านการรับรองจากหน่วยงานที่มีอำนาจของประเทศผู้ส่งออก²⁷³ ในส่วนของสินค้าสัตว์ปีก ประเทศผู้ส่งออกจำเป็นต้องมีมาตรการควบคุมเชื้อ Salmonella ที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของสหภาพยุโรป หากแผนการฝ่าฝืนระงับสารตกค้างของสัตว์ปีกจากประเทศนอกสหภาพยุโรปได้รับผลการประเมินเชิงบวก คณะกรรมาธิการยุโรปโดยสำนักงานอาหารและสัตวแพทย์ (Food and Veterinary Office: FVO) จะดำเนินการตรวจสอบในประเทศนั้น ๆ และหากผลการประเมินเป็นบวก คณะกรรมาธิการยุโรปด้านสุขภาพและความปลอดภัยทางอาหาร (Directorate General for Health and Food Safety) จะหารือกับผู้แทนประเทศสมาชิกฯ เกี่ยวกับข้อเสนอการอนุญาตการนำเข้าสินค้า จากนั้นประเทศผู้ส่งออกถึงจะสามารถนำสินค้าสัตว์ปีกเข้ามายังสหภาพยุโรปได้ภายใต้เงื่อนไขการนำเข้าที่เฉพาะเจาะจง²⁷⁴

สำหรับพืชและผลิตภัณฑ์จากพืชที่นำเข้าสู่สหภาพยุโรป จะต้องมีใบรับรองสุขอนามัยพืช (Phytosanitary Certificate) ที่รับรองว่าสินค้าได้ผ่านการตรวจสอบอย่างถูกต้อง ปราศจากศัตรูพืชกักกัน และปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ Regulation (EU) 2019/2072²⁷⁵ การตรวจสอบสุขอนามัยพืชเป็นข้อบังคับสำหรับพืชและผลิตภัณฑ์จากพืชทุกชนิดที่นำเข้าจากประเทศนอกสหภาพยุโรป การตรวจสอบดังกล่าวครอบคลุม (1) การตรวจสอบใบรับรองสุขอนามัยพืชและเอกสารรับรองการปฏิบัติตามกฎหมายของสหภาพยุโรป (2) การตรวจสอบอัตลักษณ์ของสินค้าให้ตรงกับใบรับรอง และ (3) การตรวจสอบยืนยันว่าสินค้าปราศจากสิ่งมีชีวิตที่เป็นอันตราย²⁷⁶

แม้ว่าการตรวจสอบจะเป็นข้อบังคับทั่วไป แต่สามารถดำเนินการได้ในความถี่ที่ลดลง หากสินค้าแต่ละชนิดจากประเทศหนึ่ง ๆ มีการส่งออกเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 200 ครั้งต่อปีในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา และรวมทั้งหมดไม่

²⁷² สำหรับอาหารทะเล โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, "EU import conditions for seafood and other fishery products", เข้าถึงได้ที่ <ia_trade_import-cond-fish_en.pdf>. สำหรับสัตว์ปีก โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, "European Union import conditions for poultry and poultry products", เข้าถึงได้ที่ <ia_trade_import-cond-poultry_en.pdf>.

²⁷³ คณะกรรมาธิการยุโรป, "EU import conditions for seafood and other fishery products", เข้าถึงได้ที่ <ia_trade_import-cond-fish_en.pdf>.

²⁷⁴ คณะกรรมาธิการยุโรป, "European Union import conditions for poultry and poultry products", เข้าถึงได้ที่ <ia_trade_import-cond-poultry_en.pdf>.

²⁷⁵ Implementing Regulation (EU) 2019/2072, เข้าถึงได้ที่ <Commission Implementing Regulation (EU) 2019/ of 28 November 2019 establishing uniform conditions for the implementation of Regulation (EU) 2016/2031 of the European Parliament and the Council, as regards protective measures against pests of plants, and repealing Commission Regulation (EC) No 690/2008 and amending Commission Implementing Regulation (EU) 2018/2019>. โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Food Safety, Trade in plants and plant products within the EU. เข้าถึงได้ที่ <Trade in plants and plant products within the EU - European Commission>.

²⁷⁶ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Food Safety, Inspection of imported plants and plant products. เข้าถึงได้ที่ <Inspection of imported plants and plant products - European Commission>.

น้อยกว่า 600 ครั้งในช่วงเวลาเดียวกัน²⁷⁷ อย่างไรก็ตาม หากพบว่ามีสารสกัดกันสินค้าอย่างน้อย 1% เนื่องจากพบสารอันตราย สินค้าจะไม่ได้รับสิทธิในการตรวจสอบ ณ ความถี่ที่ลดลง²⁷⁸ สำหรับประเทศไทย ขณะนี้มีเพียงรากและหัวขมิ้นชันที่มีสิทธิได้รับการตรวจสอบ ณ ความถี่ที่ลดลง 35%²⁷⁹

กฎหมายที่เข้มงวดของสหภาพยุโรปเกี่ยวกับการนำเข้าพืชหรือผลิตภัณฑ์จากพืชได้สร้างความท้าทายอย่างมากต่อผู้ส่งออกของไทย โดยประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปมีสิทธิเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตรวจสอบสุขอนามัยพืชจากผู้นำเข้า²⁸⁰ และหากพบว่าสินค้านำเข้าไม่เป็นไปตามข้อกำหนด สินค้าสามารถถูกปฏิเสธการนำเข้าสู่สหภาพยุโรป และหากพบการติดเชื้อหรือสิ่งปนเปื้อน สินค้านั้นอาจถูกกักกัน หรืออาจถูกสั่งให้นำออกจากสหภาพยุโรป หรือแม้กระทั่งถูกทำลาย²⁸¹

กล่าวโดยสรุป มาตรการควบคุมด้านความปลอดภัยทางอาหาร สุขภาพสัตว์ และสุขภาพพืชของสหภาพยุโรป ถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดสำหรับการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารจากประเทศไทยไปยังสหภาพยุโรป ซึ่งอาจก่อให้เกิดความล่าช้า ค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม และความเสี่ยงที่จะถูกปฏิเสธ โดยจะส่งผลให้ต้นทุนเพิ่มขึ้นและลดทอนขีดความสามารถในการแข่งขัน ในเชิงปฏิบัติมาตรการเหล่านี้จึงเปรียบเสมือนอุปสรรคทางการค้า

2.2.4 ขีดจำกัดปริมาณตกค้างของสารปราบศัตรูพืช (Pesticide Limits)

สหภาพยุโรปมีการกำหนดค่าปริมาณสารตกค้างสูงสุด (Maximum Residue Levels – MRLs) ที่เข้มงวดที่สุดในโลกสำหรับสารปราบศัตรูพืช ซึ่งมีการทบทวนและปรับแก้อย่างสม่ำเสมอ โดยค่า MRL หมายถึงระดับสารตกค้างสูงสุดของสารปราบศัตรูพืชที่กฎหมายอนุญาตให้มีอยู่ในอาหารได้²⁸² สหภาพยุโรปได้กำหนดระดับ MRLs โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในสหภาพยุโรปจากการได้รับสารตกค้างในอาหารหรืออาหารสัตว์ในระดับที่ไม่สามารถยอมรับได้²⁸³ การไม่ปฏิบัติตามมาข้อกำหนดดังกล่าวอาจส่งผลให้เกิดการ

²⁷⁷ Implementing regulation (EU) 2025/355, เข้าถึงได้ที่ <[Commission Implementing Regulation \(EU\) 2025/355 of 21 February 2025 amending Implementing Regulation \(EU\) 2022/2389 concerning the establishment of frequency rates for identity checks and physical checks on consignments of plants, plant products and other objects entering the Union](#)>

²⁷⁸ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Trade in plants & plant products from non-EU countries, Reduced frequency checks. เข้าถึงได้ที่ <[Reduced frequency checks - European Commission](#)>.

²⁷⁹ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Notification of reduced plant health checks for certain products", เข้าถึงได้ที่ <[Notification of Reduced Plant Health Checks for Certain Products](#)>.

²⁸⁰ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Trade in plants & plant products from non-EU countries, Inspection of imported plants and plant products., เข้าถึงได้ที่ <[Inspection of imported plants and plant products - European Commission](#)>.

²⁸¹ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Trade in plants & plant products from non-EU countries, Non-compliance with EU requirements. เข้าถึงได้ที่ <[Non-compliance with EU requirements - European Commission](#)>.

²⁸² คณะกรรมาธิการยุโรป, Food Safety, "Maximum Residue Levels". เข้าถึงได้ที่ <[Maximum Residue Levels - European Commission](#)>.

²⁸³ Agrinfo, "EU pesticide regulations (maximum residue levels) explained", เข้าถึงได้ที่ <[eu-pesticide-regulations-maximum-residue-levels-explained \(1\).pdf](#)>.

ปฏิเสธการนำเข้าสินค้าที่ขายแดน การออกมาตรการฉุกเฉิน หรือแม้กระทั่งการจำกัดระยะเวลาสำหรับสินค้าบางชนิด สำหรับผู้ส่งออกไทย มาตรการนี้ถือเป็นทั้งความท้าทายและโอกาสในเวลาเดียวกัน

เมื่อสหภาพยุโรปอยู่ระหว่างการพิจารณาแก้ไขหรือปรับปรุง MRLs ผู้ส่งออกจำเป็นต้องตรวจสอบหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices – GAPs) เพื่อให้มั่นใจว่าสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดได้ โดยมาตรฐาน GAPs เป็นชุดมาตรฐานที่อธิบายไว้ในภาคผนวกที่ 2 ของระเบียบสภา (Council Regulation) ฉบับที่ 1306/2013 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน²⁸⁴ ผลกระทบจากการปรับใช้ MRLs ใหม่ในสหภาพยุโรปอาจรวมถึงความจำเป็นในการแก้ไขฉลากสินค้า อีกทั้งผู้ผลิตและผู้ส่งออกอาจต้องปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติ และในบางกรณีอาจต้องยุติการใช้สารปราบศัตรูพืชบางชนิดและหาทางเลือกอื่นทดแทน²⁸⁵

หน่วยงานผู้มีส่วนในประเศสมาชิกสหภาพยุโรปมีหน้าที่ตรวจสอบและบังคับใช้มาตรการ MRLs สำหรับสินค้านำเข้า ณ ขยายแดน²⁸⁶ และเมื่อพบถึงความเสี่ยงต่อสุขภาพของผู้บริโภค หน่วยงานดังกล่าวจะต้องสื่อสารไปยังระบบแจ้งเตือนความปลอดภัยอาหารและอาหารสัตว์ (Rapid Alert System for Food and Feed – RASFF) ซึ่งเป็นกลไกในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประเศสมาชิกเพื่อให้หน่วยงานด้านความปลอดภัยทางอาหารสามารถดำเนินมาตรการได้อย่างทันท่วงที²⁸⁷ การแจ้งเตือนผ่านระบบ RASFF อาจนำไปสู่การดำเนินการในหลายรูปแบบ ตั้งแต่การแลกเปลี่ยนข้อมูลทั่วไป ไปจนถึงการปฏิเสธสินค้า ณ ขยายแดน หรือแม้กระทั่งการแจ้งเตือนให้มีการถอนสินค้านั้นออกจากตลาด ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับระดับความเสี่ยง²⁸⁸

สำหรับสารเคมีปนเปื้อน (chemical contaminants) ภาคผนวก I ของกฎระเบียบ Regulation (EU) 2023/915 ได้จัดกลุ่มค่าปริมาณสูงสุดที่ได้รับอนุญาต (maximum levels) ตามตระกูลสารเคมีและประเภทสินค้า โดยมีสารเคมีสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ส่งออกไทย ได้แก่ สารหนู (arsenic) ซึ่งมีการกำหนดค่าปริมาณสูงสุดของสารเคมีชนิดนี้ในข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าวโดยเฉพาะ

²⁸⁴ Regulation (EU) No 1306/2013, เข้าถึงได้ที่ <Regulation - 1306/2013 - EN - EUR-Lex>.

²⁸⁵ Agrinfo, "EU pesticide regulations (maximum residue levels) explained", เข้าถึงได้ที่ <eu-pesticide-regulations-maximum-residue-levels-explained (1).pdf>.

²⁸⁶ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Food Safety, Maximum Residue Levels, Enforcement. เข้าถึงได้ที่ <Enforcement - European Commission>.

²⁸⁷ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Food Safety, Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF). เข้าถึงได้ที่ <RASFF - European Commission>.

²⁸⁸ Agrinfo, "EU pesticide regulations (maximum residue levels) explained", เข้าถึงได้ที่ <eu-pesticide-regulations-maximum-residue-levels-explained (1).pdf>.

การปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับสารปราบศัตรูพืชจำเป็นต้องมีระบบการทดสอบ การเฝ้าระวัง²⁸⁹ และความร่วมมือกับเกษตรกรในพื้นที่²⁹⁰ ซึ่งย่อมก่อให้เกิดต้นทุนการผลิตและภาระการจัดทำเอกสารที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้ง การยื่นคำร้อง Import tolerance เพื่อขออนุญาตให้ปรับเพิ่มค่า MRL สำหรับสารปราบศัตรูพืชที่ได้รับอนุมัติในสหภาพยุโรปมักมีขั้นตอนที่ยืดเยื้อและมีค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการเลือกวิธีการผลิต²⁹¹ ดังนั้น ผู้ส่งออกไทยควรตรวจสอบการปรับปรุงล่าสุดของปริมาณ MRLs ก่อนการจัดส่งสินค้า เนื่องจากโดยปกติจะมีการปรับแก้ไข MRLs อยู่บ่อยครั้ง²⁹² โดยผู้ส่งออกสามารถตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวได้จาก EU Pesticides Database ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่แสดง MRLs ล่าสุดตามพืชแต่ละชนิด²⁹³

ข้อกำหนดเหล่านี้ก่อให้เกิดอุปสรรคโดยเฉพาะสำหรับผู้ผลิตรายย่อยของไทยที่ขาดทรัพยากรเพียงพอในการปรับตัวได้อย่างทันท่วงที

แต่อย่างไรก็ดี ผู้ส่งออกไทยที่ลงทุนในระบบการเฝ้าระวังสารปราบศัตรูพืชและระบบควบคุมสารตกค้างที่มีประสิทธิภาพ สามารถใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าวเพื่อเสริมสร้างชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือในตลาดสหภาพยุโรปได้²⁹⁴ ผ่านการรับประกันว่าสินค้าเป็น “ผลิตผลสะอาด” (clean produce) ที่มีลักษณะเป็นไปตามหรือสูงกว่ามาตรฐานของสหภาพยุโรป ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง เช่น อินเดียหรือเวียดนาม ซึ่งในอดีตมักประสบปัญหาการตรวจสอบที่เข้มงวดมากกว่า โดยเป็นผลมาจากการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดซ้ำ ๆ อยู่หลายครั้ง²⁹⁵ ตัวอย่างเช่น ระหว่างปี 2567 ถึงต้นปี 2568 การส่งออกจากเวียดนามได้รับการแจ้งเตือนจากสหภาพยุโรปถึง 130 ครั้ง ในขณะที่ประเทศไทยได้รับเพียง 74 ครั้ง²⁹⁶

²⁸⁹ Global FoodMate, "Thailand publishes "Maximum Pesticide Residue Limits in Food Products", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand Publishes "Maximum Pesticide Residue Limits in Food Products" Latest News, News & Articles Food Safety and Compliance Service](#)>.

²⁹⁰ FAO, "Guide to Develop and Strengthen National Pesticide Monitoring Programmes", เข้าถึงได้ที่ <[Guide to develop and strengthen national pesticide residue monitoring programmes](#)>.

²⁹¹ Agrinfo, "EU pesticide regulations (maximum residue levels) explained", เข้าถึงได้ที่ <[eu-pesticide-regulations-maximum-residue-levels-explained \(1\).pdf](#)>.

²⁹² โปรดดูรายละเอียดที่ Implementing Regulation (EU) 2025/854, เข้าถึงได้ที่ <[Commission Implementing Regulation \(EU\) 2025/854 of 7 May 2025 concerning a coordinated multiannual control programme of the Union for 2026, 2027 and 2028 to ensure compliance with maximum residue levels of pesticides and to assess the consumer exposure to pesticide residues in and on food of plant and animal origin and repealing Implementing Regulation \(EU\) 2024/989](#)>.

²⁹³ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Food Safety, EU Pesticides database. เข้าถึงได้ที่ <[EU Pesticides Database - MRLs](#)>.

²⁹⁴ ASEAN, "Regional Guide to Develop and Strengthen National Pesticide Residue Monitoring Programmes in ASEAN Member States", เข้าถึงได้ที่ <[asean.org/wp-content/uploads/2022/12/Regional-Guide-to-Develop-and-Strengthen-National-Pesticide-Residue-Monitoring-Programmes-in-ASEAN-Member-States_Final_Jan-2023.pdf](#)>.

²⁹⁵ Withworth, J. (2568). *Pesticide residues dominate EU import control changes*. Food Safety News, เข้าถึงได้ที่ <[Pesticide residues dominate EU import control changes | Food Safety News](#)>.

²⁹⁶ Fresh Plaza, "Vietnam faces 130 EU warnings over pesticide residue and food safety violations", เข้าถึงได้ที่ <[Vietnam faces 130 EU warnings over pesticide residues and food safety violations](#)>.

2.2.5 การควบคุมการนำเข้าอาหารออร์แกนิก (Organic Food Import Controls)

หากพิจารณาในเชิงปริมาณ แม้ประเทศไทยจะอยู่ในลำดับที่ 34 ของประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์และอาหารออร์แกนิกไปยังสหภาพยุโรป²⁹⁷ แต่ประเด็นความท้าทายในการส่งออกสินค้าอาหารออร์แกนิกยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากความต้องการของผู้บริโภคในสหภาพยุโรปต่ออาหารออร์แกนิกยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง²⁹⁸ ทั้งนี้ ส่วนแบ่งของประเทศไทยในตลาดนำเข้าสินค้าอาหารออร์แกนิกของสหภาพยุโรปได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นระหว่างปี 2566-2567

รูปที่ 4: ปริมาณการนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์และอาหารออร์แกนิกจากประเทศไทยไปยังสหภาพยุโรป

ปี	ปริมาณการนำเข้า (ตัน)	การเปลี่ยนแปลง (%)	สัดส่วนจากการนำเข้าทั้งหมด (%)
2022	15,734	-21,6	0,6
2023	13,097	-16,8	0,5
2024	14,841	+13,3	0,6

การนำเข้าอาหารออร์แกนิกเข้าสู่สหภาพยุโรปนั้นอยู่ภายใต้การกำกับของกฎระเบียบ Regulation (EU) 2018/848²⁹⁹ การส่งออกเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปสามารถดำเนินการได้ภายใต้สามช่องทาง ได้แก่³⁰⁰ (i) การปฏิบัติตามกฎหมายของสหภาพยุโรป ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานตรวจสอบภาครัฐ (Control Authority – CA) ที่ได้รับการรับรอง (ii) ประเทศผู้ส่งออกได้รับประโยชน์จากความตกลงว่าด้วยความเท่าเทียมกัน (equivalence agreement) กับสหภาพยุโรป, และ (iii) สินค้าได้รับการรับรองแล้วภายใต้ระบบเดิมของ Council Regulation (EC) No 834/2007³⁰¹

ทั้งนี้เป็นที่สังเกตว่า เมื่อเปรียบเทียบ Regulation (EU) 2018/848 กับกฎหมายก่อนหน้า Council Regulation (EC) No 834/2007 จะเห็นได้ว่าสหภาพยุโรปได้เปลี่ยนทิศทางจากการยอมรับ “ความเท่าเทียมกันในวงกว้าง (broad equivalence)” ไปสู่ “การปฏิบัติตามข้อกำหนด (compliance)” กล่าวคือ ประเทศผู้ส่งออกต้องมีกฎระเบียบภายในที่สะท้อนตามกฎของสหภาพยุโรป และได้รับการรับรองโดยหน่วยงาน

²⁹⁷ คณะกรรมาธิการยุโรป, "EU imports of organic agri-food products – Key developments in 2024", เข้าถึงได้ที่ <[EU Agricultural Economic briefs](#)>.

²⁹⁸ Market Data Forecast, "Europe Organic Food market Report", เข้าถึงได้ที่ <[Europe Organic Food Market Size, Share & Analysis, 2023](#)>.

²⁹⁹ โปรดดูรายละเอียดที่ Regulation (EU) 2018/848, เข้าถึงได้ที่ <[Regulation \(EU\) 2018/ of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation \(EC\) No 834/2007](#)>.

³⁰⁰ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the recognition of third countries for the purpose of equivalence on organic products", เข้าถึงได้ที่ <[eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0728](#)>.

³⁰¹ โปรดดูรายละเอียดที่ Council Regulation (EC) No 834/2007, เข้าถึงได้ที่ <[eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R0834](#)>.

ตรวจสอบภาครัฐที่ได้รับการรับรองจากสหภาพยุโรปอีกทีหนึ่ง (EU-recognised CA) ในช่วงที่กฎหมายฉบับก่อนหน้ายังมีผลบังคับใช้ สหภาพยุโรปได้ให้การรับรองความเท่าเทียมกันสำหรับ 11 ประเทศ³⁰² และการรับรองดังกล่าวถูกขยายเวลาไปจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2569 นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังได้ทำความเข้าใจว่าด้วยความเท่าเทียมกันกับ ชิลี³⁰³ สวิตเซอร์แลนด์³⁰⁴ และสหราชอาณาจักร³⁰⁵ สำหรับประเทศอื่น ๆ เช่นประเทศไทย การตรวจสอบและการรับรองต้องดำเนินการโดยหน่วยงานตรวจสอบภาครัฐ (CA) ที่ได้รับการรับรองและมีการกำกับดูแลโดยคณะกรรมการยุโรป³⁰⁶ ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกฎหมายแยกเฉพาะ³⁰⁷ ซึ่งหาก CA ไม่ได้ได้รับการรับรองจากสหภาพยุโรป สินค้าดังกล่าวไม่สามารถได้รับการรับรองว่าเป็น “สินค้าอินทรีย์” ในตลาดสหภาพยุโรปได้

นอกจากนี้ สินค้าอินทรีย์ทุกชนิดที่นำเข้าสู่สหภาพยุโรปต้องมีหนังสือรับรองการตรวจสอบสินค้าอินทรีย์ (electronic Certificate of Inspection – COI)³⁰⁸ โดย CA ซึ่งเป็นผู้ออกใบรับรอง ต้องเป็นผู้บันทึกและอัปโหลดหนังสือ COI ลงในระบบ TRACES ของสหภาพยุโรป ทั้งนี้สินค้าอินทรีย์ที่นำเข้ามาจะต้องผ่านการตรวจสอบอัตลักษณ์ และการตรวจสอบทางกายภาพ ณ จุดตรวจสอบที่ถูกกำหนดไว้ ซึ่งมีได้จำกัดเฉพาะด่านตรวจสอบ (BCPs) ที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้³⁰⁹ นอกจากนี้ สินค้าอินทรีย์ยังคงต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ด้านสัตว์แพทย์และสุขอนามัยพืช (veterinary and phytosanitary rules)³¹⁰ เช่นเดียวกับสินค้าเกษตรทั่วไป ซึ่งทำให้กระบวนการส่งออกมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้ส่งออกต้องปฏิบัติตามกรอบกฎเกณฑ์ด้านโลจิสติกส์ที่แตกต่างกันถึงสองชุด

ดังนั้น การส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์และอาหารออร์แกนิกของไทยไปยังสหภาพยุโรปจึงเผชิญกับภาระสองชั้น (double burden) ได้แก่ (i) ความจำเป็นต้องปฏิบัติโดยสมบูรณ์ตามกฎหมายระเบียบสินค้าอินทรีย์ของสหภาพยุโรป ภายใต้การตรวจสอบจากหน่วยงานตรวจสอบภาครัฐซึ่งได้รับการรับรองจากสหภาพยุโรป (EU-

³⁰² ประเทศเหล่านี้ได้แก่ อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย แคนาดา คอสตาริกา อินเดีย อิสราเอล ญี่ปุ่น ตุรกี สาธารณรัฐเกาหลี นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา โปรดดูรายละเอียดที่ Implementing Regulation (EU) 2021/2325, เข้าถึงได้ที่ <CL2021R2325EN0060010.0001.3bi_cp_1.1>.

³⁰³ โปรดดูรายละเอียดที่ ความตกลงระหว่างสหภาพยุโรปกับสาธารณรัฐชิลีว่าด้วยการค้าผลิตภัณฑ์อินทรีย์, เข้าถึงได้ที่ <AGREEMENT - between the European Union and the Republic of Chile on trade in organic products>.

³⁰⁴ ความตกลงระหว่างประชาคมยุโรปกับสมาพันธ์รัฐสวิส ว่าด้วยการค้าผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม, เข้าถึงได้ที่ <CL2002A4430EN0060010.0001.3bi_cp_1.3>.

³⁰⁵ โปรดดูรายละเอียดที่ ความตกลงด้านการค้าและความร่วมมือ (Trade and Cooperation Agreement) ระหว่าง สหภาพยุโรปและประชาคมพลังงานปรมาณูแห่งยุโรป (European Atomic Energy Community) ฝ่ายหนึ่ง กับ สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ อีกฝ่ายหนึ่ง, เข้าถึงได้ที่ <eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02021A0430(01)-20250104>.

³⁰⁶ สำหรับ CA ที่บังคับใช้ในประเทศไทย, โปรดดูรายละเอียดที่ Implementing Regulation (EU) 2021/1378, เข้าถึงได้ที่ <CL2021R1378EN0070010.0001.3bi_cp_1.1>.

³⁰⁷ โปรดดูรายละเอียดที่ Delegated Regulation (EU) 2021/2306, เข้าถึงได้ที่ <CL2021R2306EN0030010.0001.3bi_cp_1.1>.

³⁰⁸ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Agriculture and rural development, Trade in organics. เข้าถึงได้ที่ <Trade - European Commission>.

³⁰⁹ โปรดดูรายละเอียดที่ Delegated Regulation (EU) 2019/2123, อาร์มบท (11), เข้าถึงได้ที่ <eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R2123>.

³¹⁰ Delegated Regulation (EU) 2021/2036, มาตรา 6(4)(a), เข้าถึงได้ที่ <CL2021R2036EN0030010.0001.3bi_cp_1.1>.

recognised organic CA) (ในขณะที่มีเพียงประเทศคู่ค้าจำนวนเล็กน้อยที่ได้รับสิทธิพิเศษในลักษณะ “ความตกลงที่เท่าเทียมกัน”) และ (ii) ความจำเป็นในการจัดทำหนังสือรับรองการตรวจสอบสินค้าอินทรีย์ (COI) ผ่านระบบนำเข้าของสหภาพยุโรปสำหรับการขนส่งทุกเที่ยว ตลอดจนต้องเผชิญกับการตรวจสอบอัตลักษณ์และการตรวจสอบทางกายภาพเพิ่มเติม ณ จุดผ่านแดน ควบคู่ไปกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขภาพสัตว์และสุขภาพพืช ภาระค่านานในการขอหนังสือรับรองและการควบคุมตามแนวชายแดนย่อมเพิ่มเวลา ค่าใช้จ่าย และความเสี่ยงในการถูกปฏิเสธการนำเข้า ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนสูงขึ้นและบั่นทอนขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย แม้ความต้องการสินค้าอินทรีย์ในตลาดสหภาพยุโรปจะขยายตัวอย่างต่อเนื่องก็ตาม

2.2.6 กฎหมายด้านความยั่งยืน (Sustainability Legislations)

กฎระเบียบ EUDR กฎระเบียบ FLR และ กฎหมาย CSDDD ถือเป็นกฎหมายสำคัญด้านความยั่งยืน 3 ฉบับที่จะกำหนดข้อผูกพันเพิ่มเติมให้แก่ผู้ส่งออกสินค้าเกษตรของไทย ข้อผูกพันของกฎหมายเหล่านี้ได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียดเรียบร้อยแล้วในขั้นตอนก่อนหน้าของโครงการนี้ รายงานฉบับนี้จึงขออ้างอิงตามการอภิปรายดังกล่าว

โดยสรุปกฎระเบียบ EUDR มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มั่นใจว่าสินค้าที่บริโภคภายในสหภาพยุโรปจะไม่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า (deforestation) หรือทำให้ป่าเสื่อมโทรม (forest degradation) ในระดับโลก กฎหมายนี้ครอบคลุมสินค้าโภคภัณฑ์ 7 ประเภท และผลิตภัณฑ์บางชนิดที่ผลิตจากสินค้าเหล่านี้ รวมถึงสินค้าที่มีความสำคัญต่อประเทศไทย เช่น ยางพารา และ น้ำมันปาล์ม กฎระเบียบ EUDR กำหนดให้ผู้ส่งออกมีข้อผูกพันในการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า (due diligence obligations) เพื่อจัดเก็บข้อมูลและเอกสารเพื่อยืนยันว่าสินค้าของตนปฏิบัติตามกฎระเบียบ

นอกจากนี้กฎระเบียบ EUDR ยังจัดให้มีกลไกประเมินความเสี่ยง (benchmarking mechanism) โดยมอบหมายให้คณะกรรมการการยุโรปจัดประเภทประเทศคู่ค้าตามระดับความเสี่ยงต่อการตัดไม้ทำลายป่า ทั้งนี้ คณะกรรมการการยุโรปจัดประเทศไทยให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงต่ำ (low-risk country) แตกต่างจากประเทศคู่แข่งบางประเทศที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงมาตรฐาน (standard-risk countries) เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย กัมพูชา โกตดิวัวร์ และบราซิล ส่งผลให้ผู้ส่งออกของไทยเผชิญกับข้อกำหนดที่น้อยกว่าในการตรวจสอบและประเมินสถานะ และมีการตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของสหภาพยุโรปในความถี่ที่ต่ำกว่า³¹¹ ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบในการแข่งขันสำหรับผู้ส่งออกสินค้าเกษตรบางประเภท

สำหรับกฎระเบียบ FLR ได้กำหนดห้ามสินค้าที่มีการใช้แรงงานบังคับ (forced labour) ในกระบวนการผลิตเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป โดยกฎหมายนี้มีผลบังคับใช้ครอบคลุมตลอดทั้งวงจรชีวิตของสินค้า กล่าวคือ หากมีการใช้แรงงานบังคับในห่วงโซ่อุปทานในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายจะถูกห้ามนำเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปโดยเด็ดขาด

³¹¹ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมการการยุโรป, Green Forum, Deforestation Regulation Implementation, Country Classification List. เข้าถึงได้ที่ <Country Classification List - European Commission>.

สำหรับกฎหมาย CSDDD มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานที่ยั่งยืนและการมีความรับผิดชอบของภาคธุรกิจ ทั้งในกระบวนการดำเนินงานของบริษัทเองและตลอดห่วงโซ่มูลค่าทั่วโลก โดยกฎหมาย CSDDD กำหนดให้บริษัทขนาดใหญ่ในสหภาพยุโรป และบริษัทนอกสหภาพยุโรปบางแห่งที่มีรายได้สูงในตลาดสหภาพยุโรป ต้องจัดให้มี ระบบการตรวจสอบสถานะตามความเสี่ยง (risk-based due diligence system) อย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินและป้องกันความเสี่ยงด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนและผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมในห่วงโซ่มูลค่าของตน³¹²

โดยสรุป กฎหมายทั้งสามฉบับนี้ได้กำหนดข้อผูกพันเพิ่มเติมด้านการตรวจสอบและประเมินสถานะและการจัดทำเอกสารประกอบการตรวจสอบให้กับผู้ส่งออกสินค้าเข้าสู่สหภาพยุโรป ซึ่งจะส่งผลให้มีต้นทุนการปฏิบัติตามกฎหมายเพิ่มขึ้น อันเป็นความท้าทายที่ผู้มีส่วนได้เสียของไทยได้สะท้อนต่อแบบสอบถามในระยะก่อนหน้าแล้ว

2.2.7 ความท้าทายร่วมกันภายใต้กฎหมายดังกล่าว (Common Challenges under These Laws)

ผู้ส่งออกของไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายร่วมกันหลายประการภายใต้กฎหมายเหล่านี้ โดยความเสี่ยงในการสูญเสียสิทธิการเข้าถึงตลาดถือเป็นความเสี่ยงที่เร่งด่วนที่สุด ซึ่งจะเกิดขึ้นหากผู้ส่งออกไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดต่าง ๆ ได้ โดยอาจนำไปสู่การถูกปฏิเสธสินค้า ณ จุดผ่านแดนสหภาพยุโรป การถูกยกเลิกสัญญากับผู้ค้าปลีกในสหภาพยุโรป หรือแม้กระทั่งการถูกกีดกันออกจากตลาดสหภาพยุโรปในระยะยาว

ความเสี่ยงด้านชื่อเสียง (reputational risks) นั้นมีนัยสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน การถูกกล่าวหาว่าไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับมาตรฐานแรงงาน สारตค่างจากการใช้สารปราบศัตรูพืช หรือข้อกำหนดด้านความยั่งยืน ต่างก็ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของบริษัทและแบรนด์โดยตรง ตลอดจนภาพลักษณ์ของสินค้าเกษตรและอาหารของประเทศไทยในวงกว้างด้วย ดังในกรณีของอุตสาหกรรมประมงที่การสืบสวนเรื่องการละเมิดสิทธิแรงงานได้สร้างผลกระทบต่อภาพลักษณ์การส่งออกอาหารทะเลของไทยในระดับโลก³¹³

อีกหนึ่งความท้าทาย คือ ภาระทางโลจิสติกส์ที่เพิ่มมากขึ้น โดยผู้ส่งออกต้องปฏิบัติตามกระบวนการตรวจสอบหลายชั้น เช่น การยื่นเอกสาร ENS ในระบบ ICS2, การยื่นเอกสาร CHED ในระบบ TRACES, และการจัดทำ หนังสือรับรอง COI สำหรับสินค้าอินทรีย์ รวมถึงเอกสารทางสัตวแพทย์และสุขอนามัยพืช ความผิดพลาดหรือความล่าช้าในการจัดทำระบบเหล่านี้สามารถก่อให้เกิดความล่าช้าที่มีต้นทุนสูง ณ ด้านตรวจสอบ (BCPs) และสร้างความเสียหายต่อห่วงโซ่อุปทาน โดยสำหรับสินค้าบางประเภทของไทย เช่น พริก เสาวรส และ

³¹² Leenoi, P. (2568). *Supply Chain Sustainability Laws: Are Thai Businesses Up to the Challenge?*. Krungsri, เข้าถึงได้ที่ <Supply Chain Sustainability Laws: Are Thai Businesses Up to the Challenge?>. ภาคผนวก 2.

³¹³ Thurley, M. (2567). *Comment: Lessons from 10 years of working together to address human rights in Thai seafood*. Reuters, เข้าถึงได้ที่ <<https://www.reuters.com/sustainability/society-equity/comment-lessons-10-years-working-together-address-human-rights-thai-seafood-2024-10-14/>>.

เสาวรสโคลัมเบีย สหภาพยุโรปได้เพิ่มความถี่ในการตรวจสอบที่ชายแดนเรียบร้อยแล้ว ซึ่งยิ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อความล่าช้าในการจัดส่งและต้นทุนที่สูงขึ้น

ข้อจำกัดด้านเวลาถือเป็นอีกหนึ่งข้อกังวล แม้ว่าการบังคับใช้กฎหมายบางฉบับ เช่น กฎระเบียบ EUDR และ กฎหมาย CSDDD จะถูกเลื่อนออกไป แต่ประเทศคู่แข่ง เช่น เวียดนาม บราซิล และอินโดนีเซีย กำลังลงทุนเชิงรุกเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามกฎหมายของสหภาพยุโรปได้³¹⁴ โดยผู้ที่เริ่มได้เร็วกว่าอาจดึงดูดผู้ซื้อจากสหภาพยุโรปที่กำลังมองหาซัพพลายเออร์ที่เชื่อถือได้และยั่งยืน ทำให้ผู้ที่ปรับตัวช้ากว่าเสียเปรียบ³¹⁵

ท้ายสุด พบว่ายังมีความไม่เท่าเทียมกันด้านขีดความสามารถในการปฏิบัติตามกฎหมายในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารของไทย โดยอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีเครือข่ายระหว่างประเทศสามารถลงทุนในระบบตรวจสอบย้อนกลับ การจัดทำรายงานความยั่งยืน และการตรวจสอบสารตกค้างได้ ในทางตรงกันข้ามผู้ประกอบการ SMEs จำนวนมากมีความเสี่ยงที่จะถูกทิ้งไว้ข้างหลัง เผชิญกับต้นทุนที่สูงในการขอใบรับรองและเอกสารที่ซับซ้อนโดยปราศจากทรัพยากรที่เพียงพอ ปัญหานี้อาจนำไปสู่การลดลงของความหลากหลายในการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารของไทย ลดทอนขีดความสามารถในการแข่งขัน และส่งผลกระทบต่อการทำงานของชุมชนชนบท ถ้าหากผู้ประกอบการรายย่อยถูกบังคับให้ออกจากตลาดสหภาพยุโรป

3. แนวโน้มการค้าสินค้าเกษตรในสหภาพยุโรป ระหว่างปี 2565–2568 (Trends in EU Agri-products Trade 2022–2025)

3.1 บทนำ (Introduction)

ในบทที่ 3 นี้ จะมุ่งวิเคราะห์แนวโน้มของการค้าสินค้าเกษตรในสหภาพยุโรประหว่างปี 2565–2568 พร้อมทั้งประเมินบทบาทและผลการดำเนินงานของประเทศไทยในภูมิภาคดังกล่าว โดยเริ่มต้นด้วยการประเมินสถานการณ์ปัจจุบัน (state-of-play assessment) ของการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารจากประเทศนอกสหภาพยุโรป เพื่อระบุมูลค่าทางการค้า อัตราการเติบโต และส่วนแบ่งทางการตลาด ก่อนที่จะเจาะลึกไปยังโครงสร้างการส่งออกของประเทศไทย โดยพิจารณาลำดับการจัดอันดับของไทยในฐานะประเทศคู่ค้าที่ส่งออกไปยังสหภาพยุโรป มูลค่าและองค์ประกอบของการส่งออก รวมถึงพลวัตของการเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงเวลาดังกล่าว

ต่อจากนั้น รายงานจะพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญในตลาดสหภาพยุโรปที่มีอิทธิพลทำให้เกิดผลลัพธ์ต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงในความต้องการของผู้บริโภค วัฏจักรราคา สภาพแวดล้อมด้านภาษีและโควตา ตลอดจนความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของกฎระเบียบด้านความยั่งยืนและข้อกำหนดของการตรวจสอบและประเมิน

³¹⁴ สำหรับเวียดนาม โปรดดูรายละเอียดที่ IDH, "Vietnam's Coffee Sector Marks a Landmark Step towards Sustainability: Launching the EUDR Database System for Forest and Coffee Growing Areas", เข้าถึงได้ที่ <Vietnam's EUDR Database System for Forest and Coffee Growing>. สำหรับบราซิล โปรดดูรายละเอียดที่ Andreoni, M., and Mano, A. (2568), Why Brazil's 'King of Cattle' is embracing a plan to save the Amazon. Reuters, เข้าถึงได้ที่ <Why Brazil's 'King of Cattle' is embracing a plan to save the Amazon | Reuters>. สำหรับอินโดนีเซีย โปรดดูรายละเอียดที่ (2567). Indonesia designs agricultural commodities digital tracker in sustainability push. Reuters, เข้าถึงได้ที่ <Indonesia designs agricultural commodities digital tracker in sustainability push | Reuters>.

³¹⁵ Alias, A.F. (2567). EU deforestation ban creates a hazy trade future. Reuters, เข้าถึงได้ที่: <<https://www.reuters.com/breakingviews/eu-deforestation-ban-creates-hazy-trade-future-2024-09-23>>.

สถานะสินค้า (due diligence) เพื่อชี้ให้เห็นถึงโอกาสและข้อจำกัดที่ปัจจัยเหล่านี้สร้างขึ้นสำหรับผู้ประกอบการไทย

จากนั้นรายงานจะมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับสินค้าสำคัญ 5 ประเภท ได้แก่ สัตว์ปีก ข้าว น้ำตาล ยางพารา และอาหารทะเล โดยการวิเคราะห์สินค้าแต่ละประเภทจะครอบคลุมหัวข้อหลักดังต่อไปนี้ แนวโน้มล่าสุดของตลาดสหภาพยุโรปและการเคลื่อนไหวของคู่แข่ง ตำแหน่งทางการตลาดของประเทศไทยในแง่ของมูลค่า ปริมาณ และราคา กรอบกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องตลอดจนการวิเคราะห์ SWOT ที่สรุปจุดแข็งและจุดอ่อนภายในควบคู่ไปกับโอกาสและความเสี่ยงจากภายนอก

นอกจากนี้ยังได้เน้นย้ำถึงประเด็นร่วมต่าง ๆ เช่น บทบาทของสิทธิพิเศษทางการค้า ความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎหมาย โครงสร้างต้นทุน และปัญหาด้านโลจิสติกส์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่อธิบายถึงช่องว่างด้านผลการดำเนินงานหรือความสามารถในการปรับตัวต่อความท้าทายของตลาด

ตอนท้ายของการวิเคราะห์ของแต่ละสินค้าจะเป็นการนำเสนอข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงสำหรับผู้ส่งออกไทย ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดตำแหน่งทางการตลาด (market positioning) การยกระดับขีดความสามารถ (capability upgrades) นโยบายหรือมาตรการสนับสนุนในภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้รายงานฉบับนี้ไม่เพียงวินิจฉัยการเปลี่ยนแปลงในตลาดสหภาพยุโรปเท่านั้น แต่ยังระบุแนวทางที่ประเทศไทยสามารถดำเนินการเพื่อรักษาและขยายส่วนแบ่งทางการตลาดในปี 2568 และหลังจากนั้นได้

3.2 สถานการณ์ปัจจุบันของตลาดนำเข้าสินค้าเกษตรในสหภาพยุโรป (State of Play of the EU Agri-product Import Market)

3.2.1 สินค้าเกษตรหลักที่ส่งออกจากไทยไปยังสหภาพยุโรป (Main Agri-product Exports from Thailand to the EU)

ตามรายงาน Agri-Food Monitoring Reports ของคณะกรรมการการค้ายุโรป พบว่าในปี 2565 มูลค่าการค้าสินค้าเกษตรและอาหารของสหภาพยุโรปมีมูลค่ารวม 401.5 พันล้านยูโร โดยแบ่งเป็นการนำเข้า 171.8 พันล้านยูโร และการส่งออก 229.8 พันล้านยูโร ส่งผลให้เกิดการค้าเกินดุล (trade surplus) 58 พันล้านยูโร³¹⁶

ในปี 2566 ราคาสินค้านำเข้ามีแนวโน้มลดลง ขณะที่การส่งออกสินค้าแปรรูปมูลค่าสูง (high-value processed goods) เช่น ไวน์ ผลิตภัณฑ์นม และอาหารสำเร็จรูปจากธัญพืช ยังคงมีความแข็งแกร่ง ส่งผลให้มูลค่าการนำเข้าลดลงเหลือ 158.6 พันล้านยูโร และการค้าเกินดุลขยายตัวขึ้นเป็นสถิติสูงสุดที่ 70.1 พันล้านยูโร แม้ว่าในสินค้าบางหมวด เช่น เมล็ดพืช น้ำมัน กาแฟ ผลไม้และถั่ว โกโก้ ชา และเครื่องเทศ จะยังคงอยู่ในสถานะที่สหภาพยุโรปเป็นผู้นำเข้าสุทธิ โดยรวมรูปแบบของผู้ส่งออกมีการเปลี่ยนแปลง โดยมีการนำเข้าลดลงจากอาร์เจนตินาและบราซิล แต่เพิ่มขึ้นจากตุรกี³¹⁷

อย่างไรก็ดี ในปี 2567 การนำเข้าของสหภาพยุโรปกลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้ง โดยอยู่ที่ 171.8 พันล้านยูโร เทียบเท่าระดับสูงสุดในปี 2565 อันเป็นผลมาจากราคาที่สูงขึ้นของโกโก้ กาแฟ และผลไม้และถั่ว โดยมีการ

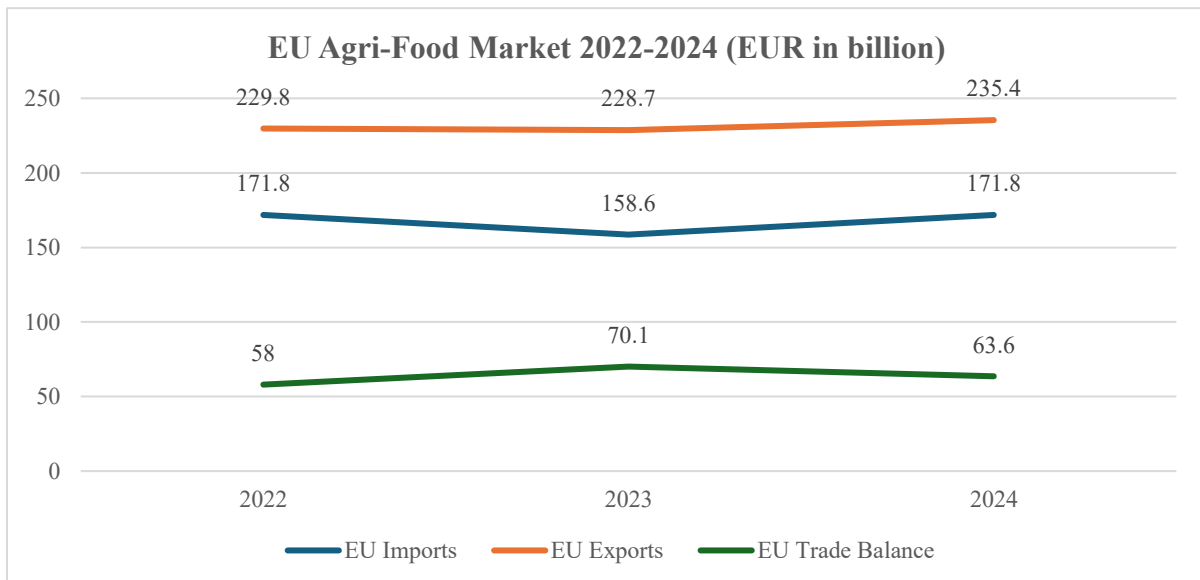
³¹⁶ คณะกรรมาธิการยุโรป, Monitoring EU agri-food trade: Developments in 2022, หน้า 3. เข้าถึงได้ที่ <7b271dbb-cc64-4191-acc1-f7c6ddda3478_en>

³¹⁷ คณะกรรมาธิการยุโรป, Monitoring EU agri-food trade: Developments in 2023, หน้า 3. เข้าถึงได้ที่ <Monitoring EU agri-food trade>.

นำเข้าที่เพิ่มขึ้นจากโกตดิวัวร์ ไนจีเรีย และ ยูเครน ขณะที่การนำเข้าจากรัสเซีย และ ออสเตรเลีย ลดลง และในปี 2567 การค้าเกินดุลหดตัวลงเหลือ 63.6 พันล้านยูโร³¹⁸

แรงส่งดังกล่าวยังคงดำเนินต่อไปจนถึงเดือนเมษายน 2568 ซึ่งการนำเข้ารายเดือนมีมูลค่าสูงถึง 16.2 พันล้านยูโร (เพิ่มขึ้น 8% เมื่อเทียบกับเมษายน 2567) และเมื่อรวมยอดตั้งแต่เดือนมกราคม-เมษายน 2568 การนำเข้ามีมูลค่ารวม 64.4 พันล้านยูโร เพิ่มขึ้น 17% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันในปี 2567 การที่มูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นนี้มีสาเหตุมาจากราคานำเข้าที่สูงขึ้นของกาแฟและโกโก้ รวมถึงผลไม้และถั่ว โดยการนำเข้าจากโกตดิวัวร์ยังคงอยู่ในระดับสูง ในขณะที่การนำเข้าจากรัสเซียลดลงต่อเนื่อง ส่งผลให้ในเดือนเมษายน 2568 มีการค้าเกินดุลรายเดือนอยู่ที่ 3.9 พันล้านยูโร และเมื่อรวมยอดตั้งแต่เดือนมกราคม-เมษายน 2568 การค้าเกินดุลสะสมลดลง 7.2 พันล้านยูโร เหลือเพียง 15.3 พันล้านยูโร อันเป็นผลมาจากราคานำเข้าที่สูงขึ้น³¹⁹

รูปที่ 5: ตลาดเกษตรและอาหารของสหภาพยุโรป 2565-2567

ในปี 2567 การนำเข้าสินค้าทั้งหมดของสหภาพยุโรปจากประเทศไทยมีมูลค่าประมาณ 27.4 พันล้านยูโร ส่งผลให้ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 20 ของประเทศคู่ค้าสำคัญที่ส่งออกมายังสหภาพยุโรป³²⁰ จากมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด 6.3% เป็น ยางพาราและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง³²¹ และ 10.9% เป็นสินค้าเกษตร³²²

³¹⁸ คณะกรรมาธิการยุโรป, Monitoring EU agri-food trade: Developments in 2024, หน้า 3. เข้าถึงได้ที่ <Monitoring EU Agri-Food Trade>.

³¹⁹ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Monitoring EU agri-food trade: Developments in April 2025, หน้า 3. เข้าถึงได้ที่ <Monitoring EU Agri-Food Trade>.

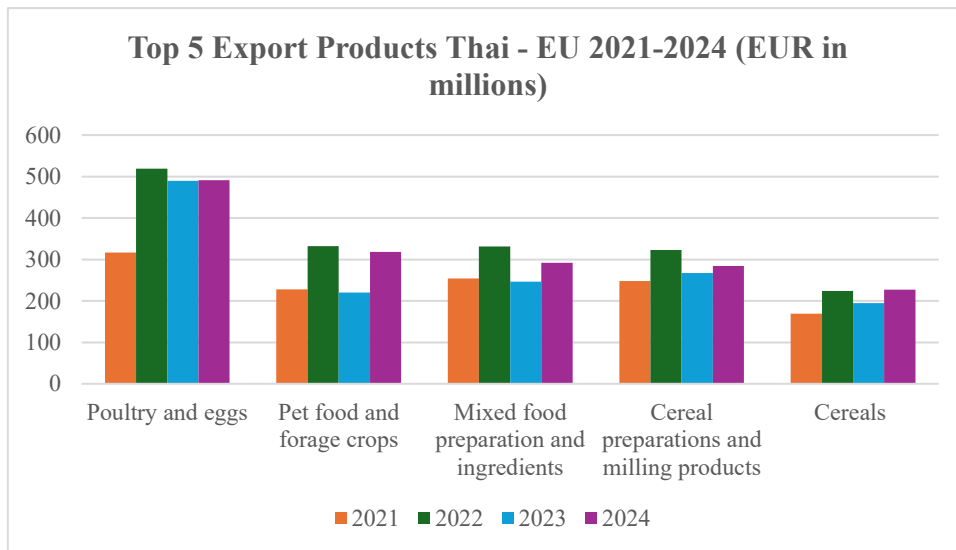
³²⁰ คณะกรรมาธิการยุโรป, "European Union, Trade in goods with Thailand", หน้า 9, เข้าถึงได้ที่ <details_thailand_en.pdf>.

³²¹ Trading Economics, "European Union Imports from Thailand", เข้าถึงได้ที่ <European Union Imports from Thailand - 2025 Data 2026 Forecast 2000-2024 Historical>.

³²² คณะกรรมาธิการยุโรป, "European Union, Trade in goods with Thailand", หน้า 4 and 6, เข้าถึงได้ที่ <details_thailand_en.pdf>.

ในปีเดียวกัน ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 23 ของประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่สหภาพยุโรป โดยการนำเข้าของสหภาพยุโรปจากประเทศไทยคิดเป็น 1.2% ของการนำเข้าทั้งหมดจากประเทศนอกสหภาพยุโรป หรือคิดเป็นมูลค่า 2,101 ล้านยูโร³²³ สินค้าเกษตรและอาหารที่ไทยส่งออกเข้าสู่สหภาพยุโรปสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ สัตว์ปีกและไข่ (23.4%) อาหารสัตว์เลี้ยงและพืชอาหารสัตว์ (15.1%) อาหารผสมและวัตถุดิบอาหาร (13.9%) ผลิตภัณฑ์จากธัญพืชและแป้ง (13.5%) และธัญพืช (10.8%)

รูปที่ 6: สินค้าเกษตรและอาหารที่ไทยส่งออกเข้าสู่สหภาพยุโรปสูงสุด 5 อันดับแรก

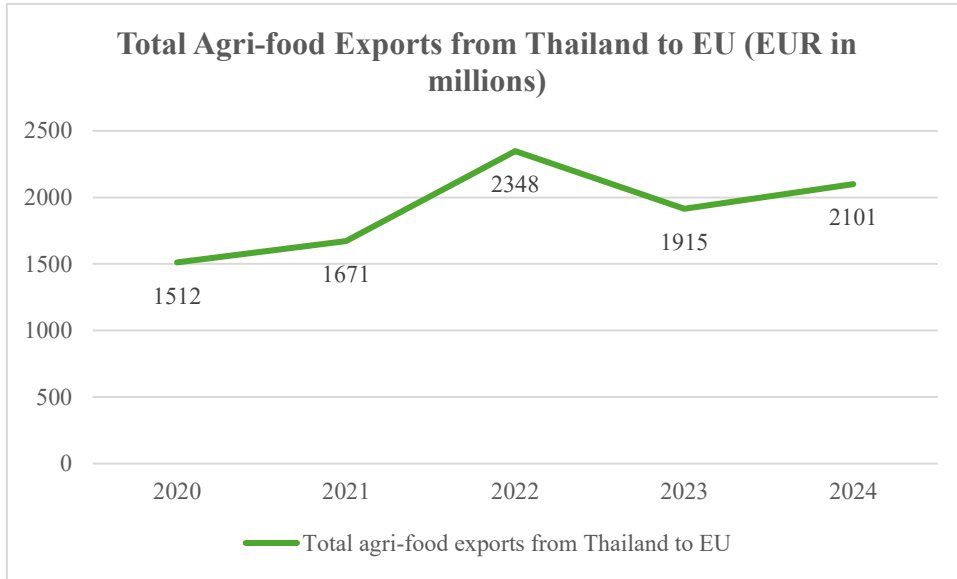
ทั้งนี้ บริษัท WVGB ได้ดำเนินการประเมินเชิงลึกเกี่ยวกับการนำเข้าสินค้าเกษตรและยางพาราจากประเทศไทยไปยังสหภาพยุโรปในช่วงปี 2565–2567 (ครอบคลุมพิกัดศุลกากร HS 01–HS 24 สำหรับสินค้าเกษตร และ HS 40 สำหรับยางพารา) โดยการวิเคราะห์ครอบคลุมตั้งแต่ระดับพิกัดศุลกากร 2 หลัก ไปจนถึง 4 หลัก เพื่อจัดทำกรคำนวณการเปลี่ยนแปลงร้อยละ ส่วนแบ่งตลาดการนำเข้า รวมถึงการระบุสินค้าหลัก จุดกระจุกตัว และการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารจากประเทศไทยไปยังสหภาพยุโรป รายละเอียดฉบับเต็มปรากฏในภาคผนวก เรื่อง “การวิเคราะห์โดยละเอียดเกี่ยวกับการนำเข้าสินค้าเกษตรและยางพาราของสหภาพยุโรปจากประเทศไทย” (detailed analysis of EU imports of agri-rubber imports from Thailand)

โดยสรุป ในช่วงปี 2564–2567 การนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารของสหภาพยุโรปจากประเทศไทยมีการเติบโตอย่างชัดเจน จาก 1,512 ล้านยูโร ในปี 2564 เพิ่มขึ้นเป็น 2,101 ล้านยูโร ในปี 2567 โดยปีที่มีมูลค่าการนำเข้าสูงสุด คือ ปี 2565 มีมูลค่าการนำเข้าอยู่ที่ 2,348 ล้านยูโร ก่อนที่จะลดลงชั่วคราวในปี 2566 และฟื้นตัวขึ้นมาบางส่วนในปี 2567

³²³

คณะกรรมการการยุโรป, "Agri-Food Trade Statistical Factsheet European Union – Thailand", หน้า 2, เข้าถึงได้ที่ <https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-05/agrifood-thailand_en.pdf>. ภาคผนวก 3.

รูปที่ 7: การส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารจากไทยไปยังสหภาพยุโรป

3.2.2 แนวโน้มสินค้าเกษตรในตลาดสหภาพยุโรป (Agri-product Trends on the EU Market)

ในส่วนนี้จะมุ่งประเมินสถานะของประเทศไทยในสินค้าเกษตรเชิงยุทธศาสตร์ 5 รายการที่นำเข้าสู่สหภาพยุโรป ได้แก่ สัตว์ปีก ข้าว น้ำตาล ยางพารา และอาหารทะเล โดยพิจารณาจากทั้งตัวชี้วัดเชิงปริมาณและหลักฐานเชิงคุณภาพ ระเบียบวิธีที่เลือกใช้ คือ การวิเคราะห์ SWOT (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ความเสี่ยง) ซึ่งช่วยให้ได้มุมมองที่สมดุลทั้งในส่วน ของจุดแข็ง (ทรัพยากร ศักยภาพ การปฏิบัติตามกฎระเบียบ และคุณภาพสินค้า) และจุดอ่อน (แรงกดดันด้านต้นทุน ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง และช่องว่างด้านขีดความสามารถ) ซึ่งเป็นปัจจัยภายใน และยังมี การพิจารณาปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาส (การเปิดตลาด การเปลี่ยนแปลงนโยบาย และแนวโน้มการบริโภค) และความเสี่ยง (การเคลื่อนไหวของคู่แข่ง การเพิ่มความเข้มงวดด้านกฎระเบียบ และผลกระทบจากปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาค)

การวิเคราะห์ในแต่ละสินค้าจะเริ่มจากการสรุปแนวโน้มล่าสุดของตลาดสหภาพยุโรปและสถานะของ ประเทศไทยในปัจจุบัน จากนั้นจะมีการตีความข้อเท็จจริงดังกล่าวผ่านการวิเคราะห์ SWOT เพื่ออธิบายว่าผู้ ส่งออกไทยดำเนินการได้ดีในจุดใด มีข้อจำกัดอะไรบ้าง สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสได้อย่างไร และมีความเสี่ยงใดบ้างที่อาจส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันหากไม่ได้รับการแก้ไข การวิเคราะห์นี้ได้บูรณา การข้อมูลการค้าสาธารณะ รายงานตลาด มุมมองระดับมหภาคของกฎระเบียบสหภาพยุโรป ตลอดจน โครงสร้างห่วงโซ่อุปทานของไทย เพื่อให้ได้ภาพรวมที่ชัดเจนและสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจต่อไป

i. สัตว์ปีก (Poultry)

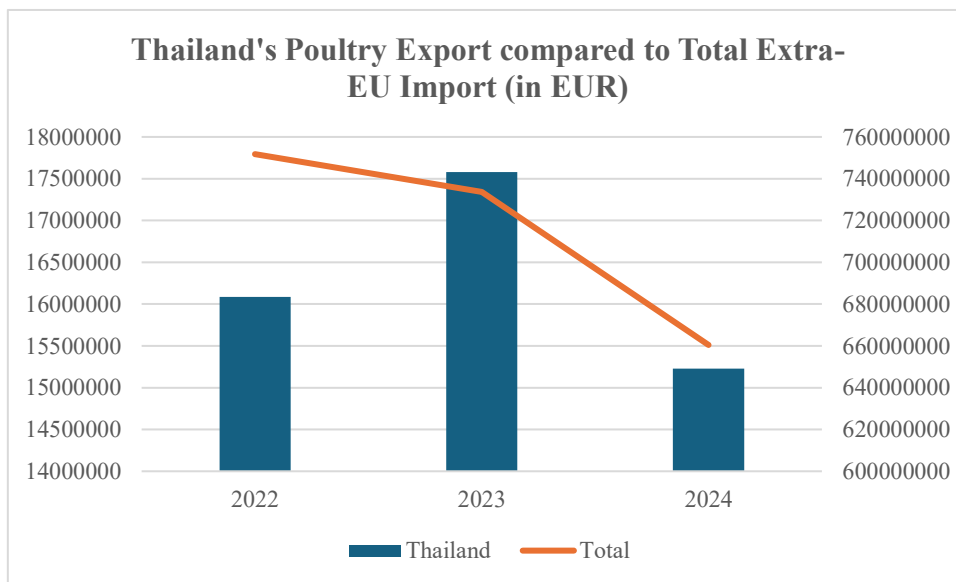
เนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์ปีกถือเป็นหนึ่งในภาคการค้าที่มีมูลค่าสูงและมีการแข่งขัน รุนแรงที่สุดในตลาดนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารของสหภาพยุโรป ปัจจัยที่กำหนดตลาดสัตว์ปีกของสหภาพยุโรป ได้แก่

ความต้องการของผู้บริโภค กฎระเบียบด้านความปลอดภัยทางอาหาร ข้อกังวลด้านสุขอนามัย และการเปลี่ยนแปลงการเข้าถึงตลาดของผู้ส่งออกจากประเทศที่สาม³²⁴

โดยในรายงานนี้จะมุ่งเน้นไปที่สินค้าสัตว์ปีก (พิกัด HS 0207) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในหมวดสินค้าที่มีศักยภาพสูงสุดของไทยในการส่งออกไปยังสหภาพยุโรป

ในปี 2567 การนำเข้าสัตว์ปีกและไข่จากประเทศไทยมีมูลค่าประมาณ 491 ล้านยูโร คิดเป็น 23.4% ของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมดของไทยไปยังสหภาพยุโรป โดยตัวเลขนี้สะท้อนเฉพาะการนำเข้าสัตว์ปีกเท่านั้น เนื่องจากการนำเข้าไข่ (HS 0407) จากไทยแทบไม่มีนัยสำคัญ (เช่น ในปี 2565 สหภาพยุโรปนำเข้าไข่จากไทยเพียง 1 กิโลกรัม ซึ่งมีมูลค่าเพียง 4 ยูโร)³²⁵ การนำเข้าสัตว์ปีกจากไทยมีมูลค่าสูงสุดอยู่ที่ 519 ล้านยูโรในปี 2565 ก่อนจะทรงตัวในปี 2566 และ 2567³²⁶

รูปที่ 8: การส่งออกสัตว์ปีกทั้งหมดของไทยไปยังสหภาพยุโรป เทียบกับการนำเข้าจากประเทศนอกสหภาพยุโรปทั้งหมด

ตลาดสัตว์ปีกของสหภาพยุโรปมีความผันผวนในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา อันเป็นผลมาจากนโยบายการค้าระหว่างประเทศ วิกฤตโรคระบาดสัตว์ และการแข่งขันที่ทวีความเข้มข้น

³²⁴ Zootechnica Poultry Magazine, "EU Poultry Market in 2024: Production Rebound, Stable Imports and Export Growth Amid Ongoing AI Challenges", เข้าถึงได้ที่ <EU Poultry Market in 2024: Production Rebound, Stable Imports, and Export Growth Amid Ongoing AI Challenges - Zootechnica | Poultry Magazine>.

³²⁵ โปรดดูรายละเอียดที่ <Access2Markets Statistics page>.

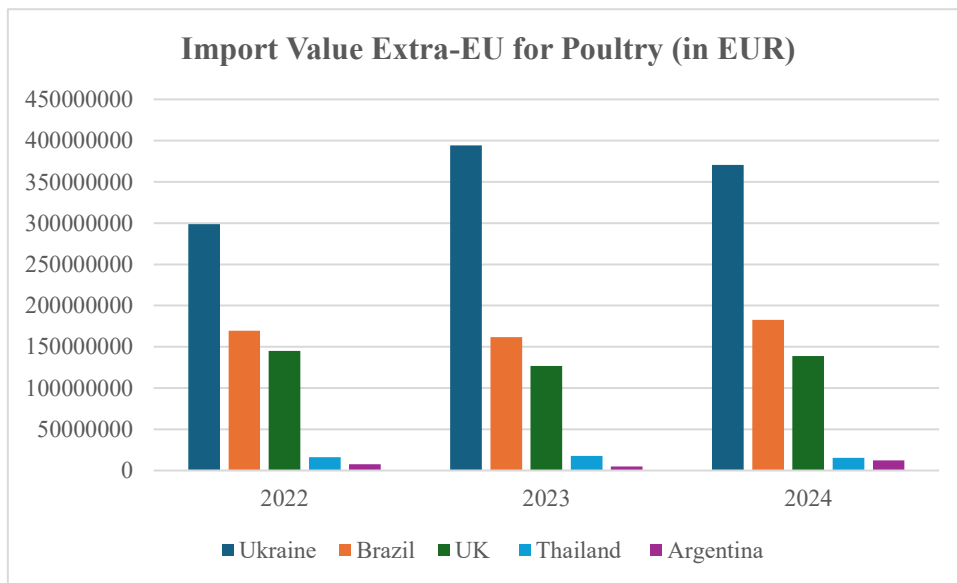
³²⁶ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Agri-Food Trade Statistical Factsheet European Union – Thailand", หน้า 6, เข้าถึงได้ที่ <https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-05/agrifood-thailand_en.pdf>. ภาคผนวก 3.

ในปี 2565 เทียบกับ 2564 ปริมาณการนำเข้าเนื้อสัตว์ปีกเพิ่มขึ้นจาก 146,000 ตัน เป็น 194,000 ตัน มูลค่าการนำเข้าเนื้อสัตว์ปีกแซ่แข็งเพิ่มขึ้น 10% เป็น 450 ล้านยูโร โดยมีบราซิลและยูเครนเป็นผู้ส่งออกหลัก³²⁷

ปี 2566 ปริมาณการนำเข้าสัตว์ปีกเพิ่มขึ้น 5.3% โดยการนำเข้าจากยูเครนและไทยเพิ่มขึ้น 45% และ 13% ตามลำดับ ในขณะที่การนำเข้าจากบราซิลลดลง 4.4%³²⁸

ปี 2567 บราซิลยังคงครองสัดส่วน 1 ใน 3 ของการนำเข้าสัตว์ปีกทั้งหมดไปยังสหภาพยุโรป และข้อมูลล่าสุดของคณะกรรมการสิทธิการสหภาพยุโรประบุว่า การนำเข้าจากบราซิลเพิ่มขึ้น 24.7% เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี 2567³²⁹

รูปที่ 9: มูลค่าการนำเข้าสัตว์ปีกจากประเทศนอกสหภาพยุโรป

ถึงกระนั้น สหภาพยุโรปยังคงนำเข้าไก่ตัดแต่งและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสัตว์ปีกที่มีมูลค่าสูง เช่น เนื้อส่วนอกไก่จากผู้ส่งออกที่เชื่อถือได้ เช่น ประเทศไทย โดยในช่วงมกราคม-เมษายน 2568 การนำเข้าสัตว์ปีกแปรรูปจากไทยเพิ่มขึ้น 10% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของเพื่อทำความเข้าใจสถานะของประเทศไทยในตลาดที่กำลังเปลี่ยนแปลงนี้ การวิเคราะห์ SWOT จะแสดงให้เห็นถึงพลวัตภายในและภายนอกที่มีผลต่อประสิทธิภาพการส่งออกสัตว์ปีกของไทย

จุดแข็งของไทยในตลาดสัตว์ปีกนั้นมีรากฐานมาจากการที่ประเทศไทยมีศักยภาพในการส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์ปีกที่มีคุณภาพสูงและมีมูลค่าเพิ่มอย่างสม่ำเสมอ ประเทศไทยมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในด้านการปฏิบัติตามมาตรฐานสุขอนามัย ด้วยโรงงานแปรรูปที่ได้รับการรับรองจากสหภาพยุโรป และระบบความปลอดภัยทางอาหารที่เข้มแข็ง

³²⁷ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Monitoring EU agri-food trade: Developments in 2022", หน้า 7, เข้าถึงได้ที่ <[7b271dbb-cc64-4191-acc1-f7c6ddda3478_en](#)>.

³²⁸ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Short-term outlook for EU agricultural markets 2024", หน้า 26, เข้าถึงได้ที่ <[short-term outlook for eu agricultural markets in-KFAR24001ENN.pdf](#)>.

³²⁹ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Agriculture and Rural Development, "AGRI Dashboard: Poultry Meat", อัปเดต 20/08/68, เข้าถึงได้ที่ <[0ce25b9f-1571-4310-8531-3fe3346c49e0_en](#)>.

หลังการระบาดของโรคไข้หวัดนกครั้งล่าสุดเมื่อปี 2550 ฟาร์มไก่ของไทยได้พัฒนาและใช้ระบบทำความเย็นด้วยการระเหยน้ำ (evaporative air-cooling systems – EVAPs) เพื่อลดอัตราการติดเชื้อ³³⁰ นอกจากนี้ เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีกไทยยังใช้ระบบการเลี้ยงแบบปิด (closed farming systems) ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานขององค์การสุขภาพสัตว์โลก (World Organisation for Animal Health – WOAH) โดยระบบดังกล่าวอยู่ภายใต้การตรวจสอบอย่างต่อเนื่องเพื่อคุ้มครองสุขภาพของสัตว์ และมีมาตรการรักษาความปลอดภัยทางชีวภาพ (biosecurity measures) เช่น การทำความสะอาดและการฆ่าเชื้อที่บังคับใช้สำหรับบุคลากรและยานพาหนะ³³¹ กลยุทธ์ดังกล่าวช่วยให้ผู้ผลิตไทยสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดที่เข้มงวดของสหภาพยุโรปได้ โดยเฉพาะการนำเข้าเนื้อสัตว์ปีกที่ปรุงสุกและผ่านการแปรรูป ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมาไม่พบรายงานการระบาดของไข้หวัดนกในประเทศไทยอีกเลย³³² ซึ่งช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจของไทยในฐานะผู้ส่งออก

การส่งออกสัตว์ปีกของไทยได้รับการสนับสนุนจากความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและภาคเอกชน โดยทางรัฐบาลไทยได้เร่งรัดการอนุมัติใบรับรองการส่งออก (export certifications) สำหรับโรงงานแปรรูปเพิ่มอีก 15 แห่ง ในขณะเดียวกัน กรมปศุสัตว์ได้พัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับด้วยบล็อกเชน (blockchain traceability systems) เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและเสริมสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยทางอาหารให้แก่ผู้บริโภคในต่างประเทศ³³³

นอกจากนี้ บริษัทขนาดใหญ่ของไทยยังได้รับประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (economies of scale) ซึ่งขับเคลื่อนด้วยความต้องการที่เพิ่มขึ้นและต้นทุนอาหารสัตว์ที่ลดลง³³⁴ ตัวอย่างเช่น ในปี 2565 ร้อยละ 90 ของผลผลิตไก่เนื้อจำนวน 1.93 พันล้านตัว ถูกผลิตโดยผู้ประกอบการรายใหญ่ซึ่งลงทุนครอบคลุมทั้งห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การผลิตอาหารสัตว์ต้นน้ำไปจนถึงโรงงานแปรรูปปลายน้ำที่มีการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตที่เป็นที่ยอมรับ³³⁵ จึงทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพด้านต้นทุน

โดยสรุป ผู้ส่งออกสัตว์ปีกไทยจึงได้เปรียบจากการใช้เทคนิคการผลิตสมัยใหม่ เทคโนโลยีขั้นสูง มาตรฐานการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการตลาด การควบคุมและป้องกันการระบาดของไข้หวัดนกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงความเชี่ยวชาญของแรงงานในประเทศ

³³⁰ Kornboonritros, S. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Chilled, Frozen and Processed Chicken Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <Industry Outlook: Chilled, frozen and processed chicken>. ภาคผนวก 4.

³³¹ AviNews Thailand, Thailand to boost chicken exports after China and EU suspend imports from Brazil, เข้าถึงได้ที่ <Thailand to boost chicken exports after China and EU suspend imports from Brazil - aviNews>.

³³² Kornboonritros, S. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Chilled, Frozen and Processed Chicken Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <Industry Outlook: Chilled, frozen and processed chicken>. ภาคผนวก 4.

³³³ Market Research Thailand, Thailand Poultry Export Surge: Brazil Outbreak Opportunity, เข้าถึงได้ที่ <Thailand Poultry Export Surge: Brazil Outbreak Opportunity>.

³³⁴ Kornboonritros, S. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Chilled, Frozen and Processed Chicken Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <Industry Outlook: Chilled, frozen and processed chicken>. ภาคผนวก 4.

³³⁵ Kornboonritros, S. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Chilled, Frozen and Processed Chicken Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <Industry Outlook: Chilled, frozen and processed chicken>. ภาคผนวก 4.

อย่างไรก็ตาม ยังมีจุดอ่อนภายในหลายประการที่จำกัดความสามารถของไทยในการใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบเหล่านี้อย่างเต็มที่ สินค้าสัตว์ปีกของไทยมักมีราคาสูงกว่าสินค้าจากประเทศคู่แข่ง เช่น บราซิลและยูเครน สาเหตุหลักมาจากต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า รวมถึงต้นทุนแรงงาน พลังงาน และอาหารสัตว์³³⁶

โดยอาหารสัตว์เป็นต้นทุนหลักของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่³³⁷ โดยบราซิลซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ผลิตข้าวโพดและอาหารสัตว์รายใหญ่ที่สุด สามารถตอบสนองต่อความต้องการภายในประเทศได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำ ในขณะที่ประเทศไทยยังไม่สามารถผลิตอาหารสัตว์ได้เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ³³⁸ ส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยของไทยมีต้นทุนสูงและได้รับผลกระทบจากการแข่งขันที่รุนแรง

นอกจากนี้ ผู้ส่งออกรายย่อยของไทยซึ่งมีมูลค่าการส่งออกประมาณร้อยละ 10 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด³³⁹ อาจเผชิญปัญหาคอขวดด้านโลจิสติกส์ และมีความยืดหยุ่นจำกัดในการขยายกำลังการผลิตหรือเพิ่มความหลากหลายของสินค้า³⁴⁰ ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของความต้องการในสหภาพยุโรปหรือการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดทางกฎหมายได้อย่างทันท่วงที

อย่างไรก็ตาม ยังมีโอกาสภายนอกที่สำคัญซึ่งอาจเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศไทย โดยคู่แข่งสำคัญสองรายของไทย ได้แก่ ยูเครน และบราซิล ได้ประสบปัญหาการหยุดชะงักร้ายแรงในการส่งออกเนื้อสัตว์ปีกไปยังสหภาพยุโรป สำหรับยูเครน สิทธิพิเศษในการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรปภายใต้มาตรการ Autonomous Trade Measures (ATMs) ได้สิ้นสุดลงเมื่อเดือนมิถุนายน 2567 และได้กลับมาใช้ระบบโควตาแทน ส่งผลให้ปริมาณการนำเข้าเนื้อสัตว์ปีกลดลง 17% ไนโตรมาสที่ 3 ของปี 2567³⁴¹ ทั้งนี้ ปริมาณการนำเข้าในอนาคตคาดว่าจะลดลงจาก 57,110 ตัน เหลือประมาณ 40,000 ตันต่อปี³⁴²

สำหรับบราซิล ซึ่งเป็นผู้ส่งออกเนื้อสัตว์ปีกรายใหญ่ที่สุดของสหภาพยุโรปในปี 2567 โดยมีส่วนแบ่งทางการตลาด 32% ขณะนี้กำลังประสบปัญหาถูกสั่งห้ามนำเข้าเนื้อสัตว์ปีก เนื่องจากมีการตรวจพบเชื้อไข้หวัดนกชนิดร้ายแรง (Highly Pathogenic Avian Influenza - HPAI) ในฟาร์มสัตว์ปีก³⁴³ ส่งผลให้สหภาพยุโรประงับสถานะปลอดโรค

³³⁶ สถาบันวิจัยกสิกรรมไทย, "Export opportunity for "Thai chicken" as bird flu drags down trading partners" chicken production", เข้าถึงได้ที่ <Export opportunity for "Thai chicken" as bird flu drags down trading partners" chicken production - KASIKORN RESEARCH CENTER>.

³³⁷ Novus, "Perspectives on Thailand's Poultry Industry", เข้าถึงได้ที่ <Perspectives on Thailand's Poultry Industry | Novus International, Inc.>.

³³⁸ Nation Thailand, "Thailand is the world's 3rd-largest chicken exporter, generates THB100 bn revenue", เข้าถึงได้ที่ <Thailand is world's 3rd-largest chicken exporter, generates THB100 bn revenue>.

³³⁹ ธนาคารแห่งประเทศไทย, "Structural headwinds and risks to Thai exports outlook", เข้าถึงได้ที่ <Monetary Policy Report>.

³⁴⁰ Kornboonritros, S. (2566). *Industry Outlook 2023-2025: Chilled, Frozen and Processed Chicken Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <2023-2025 Chilled, Frozen and Processed Chicken>.

³⁴¹ Style, G. (2568). *EU 2024 poultry imports drop 4% YOY as market redefined by Ukraine quota restrictions*. S&P Global, เข้าถึงได้ที่ <EU 2024 poultry imports drop 4% YOY as market redefined by Ukraine quota restrictions | S&P Global>.

³⁴² Bounds, A., and Tamma, P. (2568). *EU set to impose much higher tariffs on Ukrainian imports*. Financial Times, เข้าถึงได้ที่ <EU set to impose much higher tariffs on Ukrainian imports>.

³⁴³ Blenkinsop, P., and de La Hamaide, S. (2568). *Brazil can no longer export poultry and meat to EU due to bird flu*. Reuters, เข้าถึงได้ที่ <Brazil can no longer export poultry and meat to EU due to bird flu | Reuters>.

ของบราซิล โดยยังไม่มีกำหนดเวลาในการยกเลิกการระงับดังกล่าว การระงับนี้ได้ลดโอกาสในการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรปของบราซิลลงอย่างมาก³⁴⁴ ทั้งนี้ มีการประเมินว่าจากการระบาดของไข้หวัดนกในบราซิล อาจทำให้บราซิลมีปริมาณการส่งออกเนื้อสัตว์ปีกทั่วโลกลดลงมากถึง 1.5 ล้านเมตริกตันในปี³⁴⁵ ซึ่งประเทศไทยอยู่ในฐานะที่จะสามารถขยายการส่งออกเพื่อทดแทนได้มากถึง 400,000 ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 1.5 พันล้านยูโร

ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย ได้แก่ ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่ลดลง โดยในปี 2568 ราคาของส่วนประกอบหลักในการผลิตอาหารสัตว์ปีกได้ลดลงประมาณร้อยละ 30 ส่งผลให้ต้นทุนอาหารสัตว์ลดลงตามไปด้วย³⁴⁶ อีกทั้งยังคาดว่ายอดขายเนื้อไก่จะเพิ่มขึ้นจากการที่ผู้บริโภคทั่วโลกให้ความนิยมบริโภคเนื้อไก่ในฐานะเป็นแหล่งโปรตีนที่มีราคาถูก³⁴⁷

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังสามารถใช้ประโยชน์จากโควตาอัตราภาษี (TRQs) ที่กำหนดไว้สำหรับผลิตภัณฑ์ปีกหลายประเภท เช่น สินค้าแปรรูปเนื้อสัตว์ปีก (ยกเว้นไก่วง) ภายใต้ (Order 09.4215) มีอัตราภาษีในโควตา (In-quota duty) 8% สำหรับปริมาณ 53,866,000 ตันต่อปี ขณะที่บราซิลได้เพียง 37,453,000 ตันต่อปี

เนื้อสัตว์ปีกหมักเกลือ (Order 09.4212) สามารถส่งออกไปยังสหภาพยุโรปด้วยอัตราภาษี 15.4% สำหรับปริมาณ 81,968,000 ตันต่อปี และเนื้อไก่สด (Order 09.4411) ได้รับสิทธิอัตราภาษีเป็นศูนย์ สำหรับปริมาณ 4,432,000 ตันต่อปี

โดยเมื่อไม่นานมานี้ สหภาพยุโรปได้แก้ไขกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการกำหนดโควตานำเข้าเนื้อสัตว์ปีกผ่าน กฎระเบียบลำดับรอง Commission Delegated Regulation (EU) 2024/2637³⁴⁸ โดยกฎระเบียบฉบับนี้ได้ยกเลิกโควตาของประเทศที่สามทั้งหมด ("all Third countries") ออกจากกลุ่มที่ใช้ในการคำนวณปริมาณอ้างอิงของผู้นำเข้า ซึ่งภายใต้กฎระเบียบอันเก่า³⁴⁹ ผู้ส่งออกจากประเทศที่สามมีข้อได้เปรียบในการแข่งขันทางอ้อม เนื่องจากสามารถเข้าถึงโควตาที่ออกแบบมาเพื่อประเทศอื่น ๆ ได้ แต่สำหรับกฎระเบียบฉบับใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อจำกัดผลกระทบจากการนำเข้าเสรีจากยูเครนต่อการเข้าถึงโควตาของประเทศอื่น ๆ³⁵⁰ โดยปัจจุบัน การนำเข้าเฉพาะของแต่ละประเทศเท่านั้นที่จะนำมาพิจารณาในการเข้าถึงโควตาของประเทศนั้น ๆ ซึ่งเป็นการคุ้มครองผู้ส่งออกเนื้อสัตว์ปีกของไทยมิให้ถูกกระทบจากการนำเข้าของประเทศอื่น ๆ เช่น ยูเครน ที่อาจทำให้โควตาของไทยลดลง

³⁴⁴ โปรดดูรายละเอียดที่ Commission Implementing Decision (EU) 2025/896, เข้าถึงได้ที่ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202500896>.

³⁴⁵ Market Research Thailand, Thailand Poultry Export Surge: Brazil Outbreak Opportunity, เข้าถึงได้ที่ <[Thailand Poultry Export Surge: Brazil Outbreak Opportunity](#)>.

³⁴⁶ Wyckoff, J. (2568). *Weekly global protein digest: Brazil says HPAI under control, Thai poultry sector eyes growth amid Brazil bird flu disruptions*. The Poultry Site, เข้าถึงได้ที่ <[Weekly global protein digest: Brazil says HPAI under control, Thai poultry sector eyes growth amid Brazil bird flu disruptions | The Poultry Site](#)>.

³⁴⁷ USDA, "Livestock and Poultry: World Markets and Trade", เข้าถึงได้ที่ <[livestock_poultry.pdf](#)>.

³⁴⁸ Commission Delegated Regulation (EU) 2024/2637, เข้าถึงได้ที่ <[Delegated regulation - EU - 2024/2637 - EN - EUR-Lex](#)>.

³⁴⁹ โปรดดูรายละเอียดที่ Commission Delegated Regulation (EU) 2020/760, เข้าถึงได้ที่ <[Delegated regulation - 2020/760 - EN - EUR-Lex](#)>.

³⁵⁰ โปรดดูรายละเอียดที่ AGRINFO, Poultry tariff quotas, เข้าถึงได้ที่ <[Poultry tariff quotas - AGRINFO Platform](#)>.

พัฒนาการดังกล่าวนี้ถือเป็นช่องทางเชิงยุทธศาสตร์สำหรับประเทศไทย โดยผู้ผลิตชาวไทยสามารถเติมเต็มช่องว่างด้านอุปทานในตลาดสหภาพยุโรปในปัจจุบันได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผู้ประกอบการต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านราคาและการส่งมอบ อีกทั้งประเทศไทยยังมีโอกาสลงทุนในเทคโนโลยีการแปรรูปที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสหภาพยุโรปในด้านความยั่งยืนและประสิทธิภาพด้านต้นทุน³⁵¹

อย่างไรก็ดี ยังคงมีความเสี่ยง (Threats) หลายประการที่ประเทศไทยต้องเผชิญ ประการแรก สหราชอาณาจักรคาดว่าจะกลายเป็นผู้จัดส่งเนื้อสัตว์ปีกรายใหญ่ที่สุดของสหภาพยุโรปในปี 2568 โดยผู้ส่งออกจากสหราชอาณาจักรมีข้อได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ในการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรป และสามารถจัดส่งเนื้อสัตว์ปีกในรูปแบบสดหรือแช่เย็นได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ผู้ส่งออกจากสหราชอาณาจักรยังนำเข้าเนื้อสัตว์ปีกราคาต่ำจากยูเครนเพื่อนำมาแปรรูปใหม่และส่งออกอีกที อันก่อให้เกิดข้อได้เปรียบทางการแข่งขันถึงสองชั้น นอกจากนี้ แม้ว่าปัจจุบันบราซิลจะถูกจำกัดการส่งออกแต่หากสามารถแก้ไขปัญหาด้านสุขอนามัยได้ บราซิลอาจกลับมาเป็นผู้นำส่งออกลูกของสหภาพยุโรปได้อีกครั้ง³⁵²

ประการที่สอง สหภาพยุโรปได้ปรับปรุงบัญชีรายชื่อประเทศที่มีสิทธินำเข้าสินค้าเนื้อสัตว์ปีกเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป โดยกฎระเบียบสำหรับการบังคับใช้ (Implementing Regulation) ฉบับล่าสุดได้อนุญาตให้ประเทศที่สาม ได้แก่ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และแคนาดา สามารถส่งออกเนื้อสัตว์ปีกและเนื้อสดเข้าสู่สหภาพยุโรปได้³⁵³ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถือเป็นความเสี่ยงต่อผู้ส่งออกสัตว์ปีกของไทย เนื่องจากสหภาพยุโรปกำลังเปิดโอกาสทางการค้าให้แก่คู่แข่งของไทย

ประการที่สาม ความเข้มงวดด้านกฎระเบียบของสหภาพยุโรปยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคณะกรรมการการค้ายุโรปกำลังอยู่ระหว่างการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อให้มาตรฐานสินค้านำเข้ามีความสอดคล้องกับมาตรฐานของสหภาพยุโรป³⁵⁴ ในขณะเดียวกันกลุ่มผู้รณรงค์ก็กำลังกดดันให้ผู้กำกับดูแลของสหภาพยุโรปมีการออกข้อกำหนดการนำเข้าที่เข้มงวดมากยิ่งขึ้น³⁵⁵ อีกทั้ง การควบคุมสารตกค้างทางเคมีและยาต้านจุลชีพที่เข้มงวดขึ้น ตลอดจน

³⁵¹ USDA, "Thailand: Food Processing Ingredients", หน้า 2. เข้าถึงได้ที่ <https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Food%20Processing%20Ingredients%20Annual_Bangkok_Thailand_TH2024-0023.pdf>.

³⁵² USDA, "Poultry and Products Annual 2024", หน้า 3 เข้าถึงได้ที่ <https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Poultry%20and%20Products%20Annual_Paris_European%20Union_E42024-0027.pdf>.

³⁵³ โปรดดูรายละเอียดที่ Commission Implementing Regulation (EU) 2025/678, เข้าถึงได้ที่ <[Implementing regulation - EU - 2025/678 - EN - EUR-Lex](#)>.

³⁵⁴ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Revision of the animal welfare legislation", เข้าถึงได้ที่ <[Revision of the animal welfare legislation - European Commission](#)>.

³⁵⁵ Eurogroup for Animals, "Stop Cruel Imports: Applying EU animal welfare standards to all products placed on the EU market", เข้าถึงได้ที่ <[2025_07_efa_stop_cruel_imports_report.pdf](#)>.

การบังคับใช้กฎเกณฑ์เกี่ยวกับค่าปริมาณสารตกค้างสูงสุด (MRLs) สำหรับยาฆ่าศัตรู³⁵⁶ ทำให้ความเสี่ยงในการละเมิดมาตรฐานด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) มีสูงขึ้น³⁵⁷ นอกจากนี้ ข้อกำหนดในอนาคตเกี่ยวกับความยั่งยืนและสวัสดิภาพสัตว์ อาจส่งผลให้ต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบของผู้ผลิตไทยสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากไม่มีการลงทุนเชิงรุก

ประการที่สี่ ผลผลิตสัตว์ปีกภายในสหภาพยุโรปคาดว่าจะเพิ่มขึ้น 1.8% อันเป็นผลมาจากความต้องการของผู้บริโภคที่สูง ประกอบกับต้นทุนอาหารสัตว์ที่ลดลงเล็กน้อย ทั้งนี้ คาดการณ์ว่าผลผลิตสัตว์ปีกในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในปี 2569 จะยังคงเพิ่มขึ้น หากราคาสัตว์ปีกยังคงอยู่ในระดับสูงและสามารถควบคุมการระบาดของไข้หวัดนก (HPAI) ได้³⁵⁸ การเพิ่มขึ้นของอุปทานภายในดังกล่าวอาจทำให้ตลาดมีการแข่งขันที่เข้มข้นยิ่งขึ้นและส่งผลกระทบต่อโอกาสของผู้ส่งออกจากประเทศที่สาม

โดยสรุป การส่งออกเนื้อสัตว์ปีกจากไทยไปยังสหภาพยุโรปอยู่ในจุดหัวเลี้ยวหัวต่อ แม้ประเทศไทยจะมีชื่อเสียงด้านการปฏิบัติตามมาตรฐานและกฎระเบียบ รวมถึงคุณภาพสินค้าที่ดี ซึ่งถือเป็นรากฐานที่มั่นคง แต่ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและปัจจัยความเสี่ยงภายนอกที่เพิ่มขึ้นจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างตรงจุด การลงทุนเชิงกลยุทธ์ในด้านประสิทธิภาพการแปรรูป โลจิสติกส์ และการรับรองด้านความยั่งยืนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาและขยายสถานะของประเทศไทยในตลาดเนื้อสัตว์ปีกของสหภาพยุโรปที่มีความผันผวนและแข่งขันสูงได้

รูปที่ 10: การวิเคราะห์ SWOT – สัตว์ปีก

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสัตว์ปีกชั้นนำของโลก โดยมีขนาดการผลิตขนาดใหญ่และมีประสบการณ์ยาวนานในการผลิตสินค้าสัตว์ปีกแปรรูปและสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่ม</p> <p>ต้นทุนแรงงานที่สามารถแข่งขันได้ ประกอบกับแรงงานที่มีทักษะสูง</p> <p>ผู้ประกอบการแบบบูรณาการครอบครองตลาดส่วนใหญ่ ส่งผลให้ห่วงโซ่อุปทานมีความเข้มแข็งและมี</p>	<p>ต้นทุนการผลิตสูง (ค่าอาหารสัตว์ พลังงาน แรงงาน) เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง เช่น บราซิล หรือยูเครน</p> <p>โครงสร้างตลาดที่กระจายตัว โดยผู้ส่งออกขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านความยืดหยุ่นและมักประสบปัญหาด้านโลจิสติกส์</p> <p>การพึ่งพาการส่งออกจากผู้ประกอบการรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย</p>

³⁵⁶ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Maximum levels for certain contaminants in food", เข้าถึงได้ที่ <Maximum levels for certain contaminants in food | EUR-Lex>.

³⁵⁷ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Residues of veterinary medicinal products", เข้าถึงได้ที่ <Residues of veterinary medicinal products - European Commission>.

³⁵⁸ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Short-term outlook for EU agricultural markets 2025", หน้า 29. เข้าถึงได้ที่ <short-term outlook for eu agricultural markets in-KF0125020ENN.pdf>.

<p>มาตรการรักษาความปลอดภัยทางชีวภาพ (biosecurity) อยู่ในระดับสูง</p> <p>ตัวเลือกผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ได้แก่ สัตว์ปีก สัตว์เลี้ยง และแปรรูป (พร้อมรับประทาน หมักปรุงรส ชุบเกล็ดขนมปัง)</p> <ul style="list-style-type: none"> มีชื่อเสียงมายาวนานในตลาดโลกในด้านคุณภาพ ความปลอดภัยทางอาหาร และการปฏิบัติตามมาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช 	
<p>โอกาส</p>	<p>ความเสี่ยง</p>
<p>ความต้องการโปรตีนราคาที่ย่อมเยาของผู้บริโภคในสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้น โดยสัตว์ปีกถือเป็นทางเลือกที่มีราคาถูกกว่าและมีไขมันต่ำกว่าเนื้อแดง</p> <p>แนวโน้มการบริโภคที่เปลี่ยนไปสู่ความสะดวกสบาย ทำให้ความต้องการผลิตภัณฑ์สัตว์ปีกพร้อมรับประทานและสัตว์ปีกแปรรูปเพิ่มสูงขึ้น</p> <p>ศักยภาพในการขยายตลาดไปสู่สินค้าพรีเมียม เช่น สินค้าที่ได้รับการรับรองด้านสวัสดิภาพสัตว์ ผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก และผลิตภัณฑ์ปลอดยาปฏิชีวนะ</p> <p>การกระจายตัวของตลาดผู้ซื้อทั่วโลก โดยมีตลาดใหม่ที่กำลังเติบโต เช่น ตะวันออกกลาง ญี่ปุ่น เกาหลี และจีน</p> <p>การสร้างจุดขายด้านความยั่งยืน: การลงทุนด้าน ESG ระบบตรวจสอบย้อนกลับ และการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ สามารถรักษาปริมาณการส่งออกในตลาดสหภาพยุโรป</p> <ul style="list-style-type: none"> สิทธิประโยชน์จากโควตาอัตราภาษี (TROs) เฉพาะของแต่ละประเทศ ช่วยให้ไทยสามารถเข้าถึงตลาดด้วยภาษีนำเข้าที่ต่ำและป้องกันไม่ให้คู่แข่งแย่งสิทธิการจัดสรร 	<ul style="list-style-type: none"> สหราชอาณาจักรคาดว่าจะกลายเป็นผู้ส่งออกสัตว์ปีกเข้าสู่สหภาพยุโรปรายใหญ่ที่สุดภายในปี 2568 โดยมีข้อได้เปรียบดังนี้: <ul style="list-style-type: none"> ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้ชิดกับสหภาพยุโรป ทำให้สามารถส่งออกสินค้าแบบสดหรือแช่เย็นได้อย่างรวดเร็ว การนำเข้าสินค้าสัตว์ปีกจากยูเครนซึ่งมีต้นทุนต่ำ เพื่อนำมาแปรรูปและส่งออกอีกที ก่อให้เกิดข้อได้เปรียบ 2 ชั้น บราซิล: หากข้อจำกัดด้านสุขอนามัย ถูกยกเลิก อาจกลับมาเป็นผู้ครองตลาดหลักได้อย่างรวดเร็ว โควตาอัตราภาษี (TROs) ของสหภาพยุโรป มีลักษณะเฉพาะประเทศ ไม่สามารถโอนสิทธิและไม่สามารถสะสมได้ การฟื้นตัวของการผลิตสัตว์ปีกในสหภาพยุโรปในช่วงปี 2567/2568 อาจนำไปสู่การจำกัดพื้นที่ทางการตลาดของสินค้านำเข้า การขยายสิทธิการนำเข้าสัตว์ปีกไปยังประเทศคู่แข่ง (สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และแคนาดา) ในบัญชีรายชื่อของสหภาพยุโรป ทำให้มีทางเลือกของผู้จัดหาที่สินค้าหลากหลายมากขึ้น ความเข้มงวดของกฎระเบียบสหภาพยุโรป ได้แก่:

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ การขยายมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมถึงสินค้านำเข้า ➤ การกำหนดมาตรฐาน ESG ที่เข้มงวดมากขึ้น เช่น CSRD และ CSDDD ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบเพิ่มสูงขึ้น ➤ การควบคุมสารตกค้างจากยาฆ่าศัตรูและการตรวจสอบด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช ที่เข้มงวดขึ้นส่งผลให้ความเสี่ยงด้านการไม่ปฏิบัติตามเพิ่มขึ้น
--	---

ii. ข้าว (Rice)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ธัญพืช (พิกัด HS 10) รวมถึงข้าว (พิกัด HS 1006) มีสัดส่วน 10.8% ของการนำเข้าสินค้าเกษตรอาหารทั้งหมดจากประเทศไทยสู่ตลาดสหภาพยุโรป ด้วยเหตุที่สินค้าประเภทนี้มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่อการค้าระหว่างประเทศ จึงควรพิจารณาพัฒนาการของตลาดธัญพืชโดยรวมก่อน แล้วค่อยวิเคราะห์เจาะลงในตลาดข้าว โดยเฉพาะ สินค้าประเภทนี้ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ ทั้งพลวัตด้านราคาสินค้าในตลาดโลก การเปลี่ยนแปลงของนโยบายการค้า สภาพการแข่งขัน ตลอดจนความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป³⁵⁹

ระหว่างปี 2565–2567 การนำเข้าธัญพืชของสหภาพยุโรปมีมูลค่าลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยในปี 2566 ลดลง 9% หรือคิดเป็นมูลค่า 1.1 พันล้านยูโร และในปี 2567 ลดลง 17% หรือคิดเป็นมูลค่า 2 พันล้านยูโร เหลือเพียง 9.7 พันล้านยูโร ทั้งนี้มีสาเหตุจากความความต้องการที่ลดลง แต่เป็นผลมาจากราคาธัญพืชที่ตกต่ำ อย่างไรก็ตาม ปริมาณการนำเข้าของสหภาพยุโรปยังคงทรงตัวที่ 35.6 ล้านตันในปี 2567³⁶⁰ โดยมีการคาดการณ์ว่าการนำเข้าธัญพืชในปี 2568 จะลดลง 19% เมื่อเทียบกับปี 2566³⁶¹ เนื่องจากผลผลิตภายในสหภาพยุโรปสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากสภาพอากาศที่เอื้ออำนวยและการขยายพื้นที่เพาะปลูก จึงอาจตอบสนองต่อความต้องการภายในประเทศได้มากขึ้น³⁶²

สหภาพยุโรปนำเข้าธัญพืชส่วนใหญ่จากยูเครน ซึ่งครองสถานะเป็นแหล่งนำเข้าหลักในปี 2567 โดยมีสัดส่วน 59% ของปริมาณรวมการนำเข้าธัญพืชทั้งหมด และจากสหรัฐอเมริกาในสัดส่วน 14% ขณะที่ส่วนแบ่งทางการตลาดของ

³⁵⁹ CBI, "Entering the European Market for specialty rice", เข้าถึงได้ที่ <Entering the European market for specialty rice | CBI>, CBI, "The European market potential for specialty rice", เข้าถึงได้ที่ <The European market potential for specialty rice | CBI>.

³⁶⁰ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Monitoring EU agri-food trade: Developments in 2024", หน้า 11. เข้าถึงได้ที่ <Monitoring EU Agri-Food Trade>.

³⁶¹ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Monitoring EU agri-food trade: Developments in 2025", หน้า 12. เข้าถึงได้ที่ <short-term outlook for eu agricultural markets in-KF0125020ENN (1).pdf>.

³⁶² คณะกรรมาธิการยุโรป, "Monitoring EU agri-food trade: Developments in 2025", หน้า 11. เข้าถึงได้ที่ <short-term outlook for eu agricultural markets in-KF0125020ENN (1).pdf>.

กลุ่ม MERCOSUR ลดลงจาก 11% เหลือ 6% ในช่วงเวลาเดียวกัน³⁶³ ส่วนประเทศไทยมีส่วนแบ่งทางการตลาดเพียง 2.4% เท่านั้น³⁶⁴

ยิ่งไปกว่านั้น สหภาพยุโรปพร้อมที่จะใช้นโยบายแทรกแซงทางการค้าสำหรับสินค้าธัญพืชเพื่อรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมือง เช่น ในปี 2567 คณะกรรมาธิการยุโรปได้กำหนดอัตราภาษีนำเข้าที่ 95 ยูโรต่อหนึ่งตันสำหรับธัญพืชที่นำเข้าจากรัสเซียและเบลารุส และห้ามไม่ให้สินค้าดังกล่าวเข้าสู่ระบบอัตราโควตาภาษี (TRQs) ของสหภาพยุโรป ทั้งนี้เพื่อปกป้องเกษตรกรในสหภาพยุโรป โดยมาตรการดังกล่าวทำให้ราคาธัญพืชสูงขึ้นกว่าเดิมกว่า 50%³⁶⁵

เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างการผลิต ข้อจำกัดด้านพื้นที่เพาะปลูก และการพึ่งพายูเครนและสหรัฐอเมริกาอย่างสูงของสหภาพยุโรป ทำให้ประเทศไทยไม่อาจแข่งขันในตลาดธัญพืชได้ แต่ยังมีโอกาสทางการค้าในตลาดเฉพาะกลุ่ม (value niches) โดยเฉพาะในสินค้าข้าวบางประเภท ดังนั้น ในลำดับถัดไปจะเป็นการวิเคราะห์ตลาดข้าวในสหภาพยุโรปและศักยภาพในการแสวงหาโอกาสสำหรับประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย ข้าวยังคงเป็นหนึ่งในสินค้าส่งออกที่มีความสำคัญที่สุดทั้งเชิงวัฒนธรรมและเชิงเศรษฐกิจ โดยมีผลโดยตรงต่อรายได้ของเกษตรกรและต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ³⁶⁶ สำหรับตลาดสหภาพยุโรป ข้าวหอมมะลิไทยเป็นสินค้าที่มีภาพลักษณ์โดดเด่นและเป็นที่น่าจดจำในครัวเรือนยุโรป³⁶⁷ โดยยังคงครองสถานะสินค้าพรีเมียมอย่างไรก็ตาม ความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในตลาดสหภาพยุโรปโดยรวมเริ่มถูกบั่นทอนจากข้อเสียเปรียบเชิงโครงสร้าง เช่น ภาษีและความผันผวนของค่าเงิน

ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่อันดับสองของโลก รองจากอินเดีย³⁶⁸ โดยในปี 2567 ไทยส่งออกข้าวประมาณ 9 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 6.67 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ³⁶⁹ อย่างไรก็ตาม ในตลาดสหภาพยุโรป ปากีสถานยังคงเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ที่สุดระหว่างปี 2565-2567 โดยมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มจาก 399.1 ล้านยูโรในปี 2565 เป็น 445.4 ล้านยูโรในปี 2566 (+11.6%) ก่อนที่จะลดลงเล็กน้อยในปี 2567 เหลือ 440.5 ล้านยูโร (-1.1%) ทั้งนี้ ปากีสถานยังคงมีมูลค่าการนำเข้าข้าวสู่สหภาพยุโรปสูงกว่าประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ไทยถูกจัดอยู่ในอันดับสอง แต่ก็ยังคงมีเสถียรภาพ

³⁶³ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Monitoring EU agri-food trade: Developments in 2024", หน้า 11. เข้าถึงได้ที่ <Monitoring EU Agri-Food Trade>.

³⁶⁴ โปรดดูรายละเอียดที่ <Access2Markets Statistics page>.

³⁶⁵ Bounds, A. (2567). *EU moves against grain imports from Russia and Belarus*. Financial Times, เข้าถึงได้ที่ <EU moves against grain imports from Russia and Belarus>.

³⁶⁶ SS Rice News, "Thailand promotes rice exports to key markets", เข้าถึงได้ที่ <Thailand promotes rice exports to key markets>.

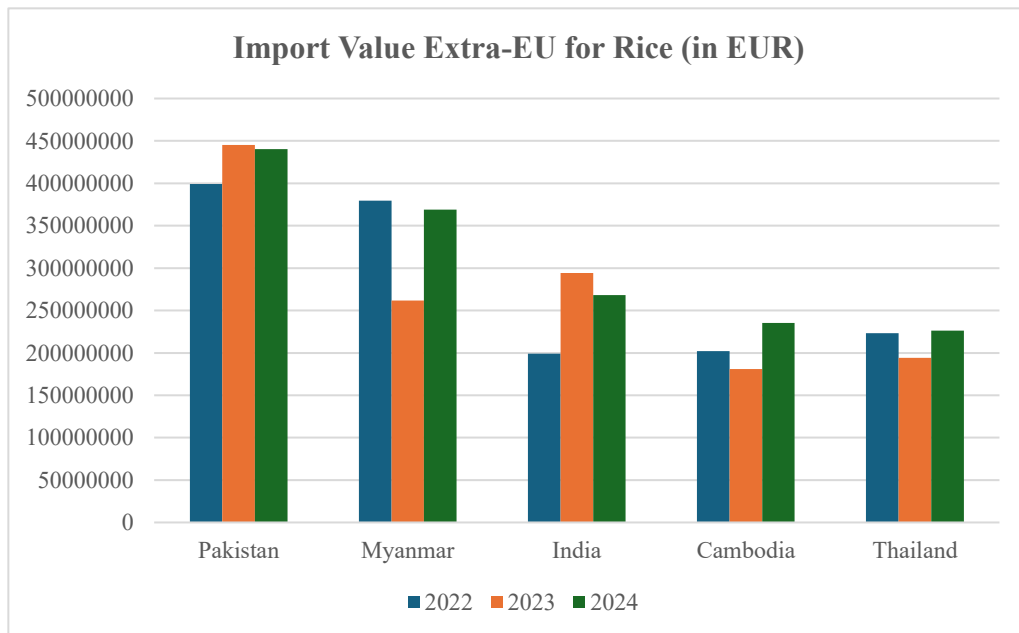
³⁶⁷ Lotus Rice, "Top 5 Rice Exporting Countries in 2025 – Global Market Overview", เข้าถึงได้ที่ <Top 5 Rice Exporting Countries In 2025- Global Market Overview - Lotus Rice>.

³⁶⁸ Schipani, A., Savage, S., and Jilani, H. (2025). *Prices slide as India unwinds ban on rice exports*. Financial Times, เข้าถึงได้ที่ <Prices slide as India unwinds ban on rice exports>.

³⁶⁹ Sawasdee Thailand, "Thai Rice Exports Tall 8.35 Million Tons during 10 months of 2024", เข้าถึงได้ที่ <Thai Rice Exports Tally 8.35 Million Tons during 10 Months of 2024 - THAILAND.GO.TH>.

สำหรับประเทศไทย มูลค่าการส่งออกข้าวไปยังสหภาพยุโรปลดลงจาก 223.4 ล้านยูโรในปี 2565 เหลือ 194.1 ล้านยูโรในปี 2566 (-13.1%) ก่อนจะฟื้นตัวขึ้นในปี 2567 เป็น 226.4 ล้านยูโร (+16.6%) ขณะที่พม่ามีการส่งออกลดลงอย่างมากจาก 379.7 ล้านยูโรในปี 2565 เหลือ 261.6 ล้านยูโรในปี 2566 (-31.1%) ก่อนจะฟื้นตัวในปี 2567 ส่วนอินเดียเพิ่มการส่งออกไปยังสหภาพยุโรปจาก 199 ล้านยูโรในปี 2565 เป็น 294 ล้านยูโรในปี 2566 (+47.7%) ก่อนจะลดลงเหลือ 268.3 ล้านยูโรในปี 2567 (-8.8%) ขณะที่กัมพูชามีการส่งออกข้าวลดลงจาก 202 ล้านยูโร ในปี 2565 เหลือ 181.1 ล้านยูโร ในปี 2566 (-10.4%) แต่กลับมาฟื้นตัวในปี 2567 เป็น 235.1 ล้านยูโร (+29.9%)

รูปที่ 11: มูลค่าการนำเข้าข้าวจากประเทศนอกสหภาพยุโรป

แม้ว่าสหภาพยุโรปจะให้ความสำคัญต่อการผลิตภายในภูมิภาคมากขึ้น แต่ก็ยังคงพึ่งพาการนำเข้าสำหรับข้าวบางประเภท เช่น ข้าวอินดิกา (indica rice) ที่ยังคงมีความต้องการสูง แต่การผลิตในสหภาพยุโรปมีไม่เพียงพอ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ส่งออกข้าวอินดิกาจากประเทศอื่น ๆ รวมทั้งประเทศไทย ขยายการส่งออกเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในสหภาพยุโรปได้³⁷⁰

³⁷⁰ USDA, "Grain and Feed Annual 2025", หน้า 39. เข้าถึงได้ที่ https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Grain%20and%20Feed%20Annual_Madrid_European%20Union_F42025-0004.

อย่างไรก็ตาม ตลาดข้าวในสหภาพยุโรปไม่ได้มีสภาพการแข่งขันที่เท่าเทียม (level playing field) ประเทศคู่แข่งของไทยมักได้รับประโยชน์จากข้อตกลงพิเศษทางการค้าและต้นทุนการผลิตที่ต่ำ ซึ่งทำให้มีข้อได้เปรียบด้านราคาเหนือกว่าไทย

ดังนั้น ส่วนถัดไปจะนำเสนอการวิเคราะห์ SWOT เกี่ยวกับศักยภาพภายในและข้อจำกัดของประเทศไทยในการผลิตและส่งออกข้าว รวมถึงการพิจารณาโอกาสและความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกสำหรับผู้ส่งออกข้าวไทย จุดแข็งของไทย คือ มีชื่อเสียงที่มีอย่างยาวนานและเป็นที่ยอมรับในระดับโลกในด้านการผลิตข้าวหอมและข้าวชนิดพิเศษที่มีคุณภาพสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ข้าวหอมมะลิ” รวมถึงการพัฒนาสายพันธุ์ข้าวทั้งแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ ๆ ที่หลากหลาย ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยวิธีการผลิตที่ยั่งยืนและเทคโนโลยีขั้นสูง สิ่งนี้ช่วยให้ผู้ส่งออกข้าวไทยสามารถเจาะตลาดกลุ่มพรีเมียม (premium niches) เช่น ตลาดสหภาพยุโรป ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพมากกว่าราคา³⁷¹ อีกทั้งการเปลี่ยนทิศทางการผลิตไปสู่ข้าวพรีเมียมยังสามารถนำไปสู่การเพิ่มราคาสินค้าให้สูงขึ้นและการมีเสถียรภาพมากขึ้นสำหรับเกษตรกรไทย³⁷² การส่งออกข้าวของไทยมีความหลากหลายสูง โดยข้าวพื้นเมืองไทยมีความหลากหลายทางพันธุกรรม (genetic diversity) ในระดับสูง ทำให้เหมาะสมต่อการผลิตในวงกว้าง โดยการส่งออกครอบคลุมข้าวหลายประเภท เช่น ข้าวขาว (white rice) ข้าวเหนียว (parboiled rice) ข้าวหอมมะลิ (jasmine rice) ข้าวหัก (broken rice) และข้าวเหนียว (glutinous rice)³⁷³ ความหลากหลายของสินค้าได้เอื้อให้ประเทศไทยสามารถตอบสนองต่อความต้องการทั้งตลาดระดับพรีเมียมและตลาดที่เน้นปริมาณได้พร้อมกัน

ภาคอุตสาหกรรมการสีข้าวของประเทศไทยมีขนาดใหญ่และมีการกระจายตัวอย่างมียุทธศาสตร์ โดยมีโรงสีที่ขึ้นทะเบียนแล้วจำนวน 1,477 แห่ง ตั้งอยู่ใกล้กับพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งลดต้นทุนการขนส่งและสร้างความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ผลิตและผู้แปรรูป³⁷⁴ โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีระบบบูรณาการ (large integrated operators) ซึ่งสามารถควบคุมห่วงโซ่คุณค่าตั้งแต่การสี การบรรจุ ไปจนถึงการส่งออก ทำให้เกิดประสิทธิภาพและมาตรฐานการควบคุมคุณภาพที่สูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถติดตามและจัดทำเอกสารตลอดห่วงโซ่อุปทานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้มั่นใจว่าได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านความยั่งยืน

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังอยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่านไปสู่รูปแบบการผลิตข้าวที่ทันสมัย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้น โดยผนวกแนวคิดความยั่งยืนและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน ความพยายามดังกล่าวรวมถึงการขึ้นทะเบียนข้าวเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI), พัฒนาข้าวคาร์โบไฮเดรตต่ำ (low-

³⁷¹ Thailand Info, "Thailand invests in premium rice to boost exports – focus on EU, Middle East and Japan", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand strengthens exports of premium rice to the EU and Asia](#)>.

³⁷² Thailand Info, "Thailand invests in premium rice to boost exports – focus on EU, Middle East and Japan", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand strengthens exports of premium rice to the EU and Asia](#)>.

³⁷³ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Rice Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook Rice Industry | Industry Outlook](#)>. ภาคผนวก 5.

³⁷⁴ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Rice Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook Rice Industry | Industry Outlook](#)>. ภาคผนวก 5.

carbohydrate rice) และข้าวที่มีอายุการเก็บรักษายาวนานขึ้น³⁷⁵ รัฐบาลไทยยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมข้าวระดับพรีเมียมและข้าวที่ยั่งยืน โดยในงาน **Thailand Rice Convention 2025** มีการสนับสนุนการทำสัญญาส่งออกข้าวพรีเมียมเกินกว่า 500,000 ตัน ครอบคลุมทั้งข้าวออร์แกนิก ข้าวพิเศษ และข้าวพร้อมรับประทาน ผ่านยุทธศาสตร์ “Food Storage Hub”³⁷⁶ ซึ่งช่วยเชื่อมโยงเกษตรกร ผู้ส่งออก และผู้ซื้อในตลาดโลก มาตรการเหล่านี้ได้ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในการส่งออกไปยังตลาดสหภาพยุโรป

ในด้านสิ่งแวดล้อม เกษตรกรไทยยังได้ปรับใช้เทคนิคเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมของดินและการสูญเสียทรัพยากรน้ำ เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการผลิตข้าว³⁷⁷ ซึ่งสอดคล้องกับความคาดหวังที่เพิ่มขึ้นของผู้บริโภคและผู้กำหนดนโยบายของสหภาพยุโรป ที่ให้ความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ ทั้งนี้ ร้อยละ 90 ของผู้มีส่วนร่วมในอุตสาหกรรมข้าวยั่งยืนสำหรับผู้ค้าปลีกในสหภาพยุโรป ระบุว่าผู้บริโภคยินดีที่จะจ่ายราคาในระดับพรีเมียมสำหรับข้าวที่ผลิตโดยวิธีการยั่งยืน³⁷⁸

การกระจายตัวของเกษตรกรรายย่อยยังคงเป็นจุดอ่อนที่ใหญ่ที่สุดของไทย การผลิตข้าวในไทยส่วนใหญ่มาจากเกษตรกรรายย่อย แม้จะมีการคาดการณ์ว่าจะเกิดการรวมกลุ่มเกษตรกร (farm consolidation)³⁷⁹ แต่ความการกระจายตัวยังคงมีอยู่ ส่งผลให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (economies of scale) ได้อย่างเต็มที่ เกษตรกรรายย่อยจึงมีอำนาจต่อรองต่ำและต้นทุนสูง³⁸⁰

นอกจากนี้ เกษตรกรไทยยังเผชิญกับต้นทุนการผลิตที่สูง โดยเฉพาะค่าเช่าที่ดินและราคาปุ๋ยที่ยังคงอยู่ในระดับสูงมากเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งที่มีราคาข้าวต่ำกว่า³⁸¹ เช่น อินเดียและเวียดนาม อีกทั้งราคาปุ๋ยที่สูงยังทำให้เกษตรกรลดการใช้ปุ๋ยลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลผลิตต่อไร่ที่ลดลง³⁸²

ปัจจัยภูมิอากาศ ถือเป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง โดยการพึ่งพาการปลูกข้าวนาขั้นบันไดและการปลูกนาปรังทำให้การผลิตข้าวไทยเสี่ยงต่อภัยแล้งและความผันผวนของสภาพอากาศ อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังคงมีโอกาสในการขยาย

³⁷⁵ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Rice Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook Rice Industry | Industry Outlook](#)>. ภาคผนวก 5.

³⁷⁶ Sawasdee Thailand, "Thai Rice Makes Global Strides1 TRC 2025 Drives Exports over 500,000 tons Meeting Premium Market Demand", เข้าถึงได้ที่ <[Thai Rice Makes Global Strides1 TRC 2025 Drives Exports Over 500,000 Tons Meeting Premium Market Demand - THAILAND.GO.TH](#)>.

³⁷⁷ Isabdra, C. (2568). *A New era of rice farming in Thailand: Beyond traditional practices*. Asia Food Journal, เข้าถึงได้ที่ <[A new era of rice farming in Thailand: Beyond traditional practices - Asia Food Journal](#)>.

³⁷⁸ Sustainable Rice platform, "EU retailers survey points to emerging demand for sustainable rice", เข้าถึงได้ที่ <[EU retailer survey points to emerging demand for sustainable rice - Sustainable Rice Platform \(SRP\)](#)>.

³⁷⁹ Promkhambut, A., Yokying, P., et al. (2566) *Rethinking agrarian transition in Southeast Asia through rice farming in Thailand*. Elsevier, หน้า 1, เข้าถึงได้ที่ <[Rethinking agrarian transition in Southeast Asia through rice farming in Thailand](#)>.

³⁸⁰ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Rice Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook Rice Industry | Industry Outlook](#)>. ภาคผนวก 5.

³⁸¹ Setboonsang, C. and Thepgumpanat, P. (2568). *Trump tariffs threaten to pile more pain on Thailand's rice sector*. Reuters, เข้าถึงได้ที่ <[Trump tariffs threaten to pile more pain on Thailand's rice sector | Reuters](#)>.

³⁸² Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Rice Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook Rice Industry | Industry Outlook](#)>. ภาคผนวก 5.

ตลาดส่งออกข้าวไปยังสหภาพยุโรป โดยตลาดสหภาพยุโรปมีความต้องการเพิ่มขึ้นสำหรับข้าวที่มีดัชนีน้ำตาลต่ำ (low-glycaemic index rice) ข้าวออร์แกนิก และข้าวพิเศษ โดยเฉพาะข้าวที่มีกลิ่นหอม (aromatic rice) เช่น ข้าวหอมมะลิ ซึ่งเกิดจากความสนใจของผู้บริโภคต่ออาหารเพื่อสุขภาพและยั่งยืน³⁸³ นี่จึงเป็นโอกาสสำคัญให้ผู้ส่งออกข้าวไทยมุ่งสู่ตลาดที่เน้นคุณภาพพรีเมียมมากกว่าปริมาณ³⁸⁴ กระแสการบริโภคเพื่อความยั่งยืนนี้ยังสามารถต่อยอดได้ผ่านการขยายการรับรองมาตรฐานข้าวยั่งยืน หรือ “Sustainable Rice Platform (SRP) ให้กับข้าวไทย

อีกทั้งโควตาการค้า (trade quotas) ของประเทศคู่แข่งยังเปิดช่องทางให้ผู้ส่งออกข้าวไทยเข้าตลาดสหภาพยุโรปได้เมื่อโควตาของประเทศนั้น ๆ ถูกใช้เต็มจำนวน ตัวอย่างเช่น ภายใต้ความตกลงการค้าเสรีสหภาพยุโรป-เวียดนาม (EVFTA) ข้าวจากเวียดนามได้รับสิทธิพิเศษทางภาษี แต่จำกัดเพียง 80,000 ตันต่อปี³⁸⁵ โดยในปี 2566 เวียดนามส่งออกถึง 104,000 ตัน³⁸⁶ ซึ่งเกินโควตาที่กำหนดไว้ ในขณะที่ในปี 2567 อยู่ที่ 66,230 ตัน³⁸⁷ ซึ่งยังอยู่ต่ำกว่าโควตาที่ได้ อย่างไรก็ตาม ความผันผวนของการค้าโลก เช่น การที่สหรัฐอเมริกากำหนดอัตราภาษีนำเข้าที่สูง³⁸⁸ อาจทำให้การส่งออกที่จะไปยังตลาดสหรัฐหันไปยังตลาดสหภาพยุโรปแทนและทำให้โควตาของประเทศคู่แข่งเช่น เวียดนาม เต็มเร็วขึ้น เมื่อโควตาดังกล่าวถูกใช้หมด การส่งออกส่วนเกินจะต้องเสียภาษีตามอัตรา MFN ซึ่งถือเป็นโอกาสให้ผู้ส่งออกข้าวไทยสามารถเข้ามาแทนที่และนำเสนอข้าวคุณภาพพรีเมียมแก่ผู้บริโภคในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะในช่วงครึ่งหลังของปี

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความเสี่ยงจากการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดข้าวของสหภาพยุโรปจากผู้ส่งออกรายใหญ่หลายประเทศที่ได้รับประโยชน์จากความตกลงพิเศษทางการค้า (preferential trade agreements) ซึ่งทำให้สามารถแข่งขันด้วยการตั้งราคาต่ำกว่าข้าวไทยได้

ปากีสถาน ได้ครองส่วนแบ่งทางการตลาดประมาณร้อยละ 22 ของการนำเข้าข้าวของสหภาพยุโรปในปี 2567 โดยได้รับสิทธิพิเศษภายใต้ระบบ GSP+³⁸⁹ จึงทำให้ข้าวเปลือก (husked rice) ของปากีสถานสามารถเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปโดยไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า³⁹⁰ ในขณะที่ข้าวเปลือกของไทย (ยกเว้นข้าวบาสมาดิ) ยังคงถูกเก็บภาษีนำเข้าที่อัตรา 30

³⁸³ CBI, "Entering the European market for specialty rice", เข้าถึงได้ที่ <[Entering the European market for specialty rice | CBI](#)>.

³⁸⁴ Lotus Rice, "Global Rice Market: Record Exports, Falling prices – Opportunity Or Challenge?", เข้าถึงได้ที่ <[Global Rice Market: Record Exports, Falling Prices- Opportunity Or Challenge? !\[\]\(44f01b3571e1e8aa8664a8ae8b672740_img.jpg\) - Lotus Rice](#)>.

³⁸⁵ SS Rice News, "EVFTA boosts Vietnamese rice's market prospects in Austria", เข้าถึงได้ที่ <[EVFTA boosts Vietnamese rice's market prospects in Austria](#)>.

³⁸⁶ Agribank, "Rice exports to the EU are at a record high, far exceeding the EVFTA quota", เข้าถึงได้ที่ <[Rice exports to the EU are at a record high, far exceeding the EVFTA quota](#)>.

³⁸⁷ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Agridata, Dashboard Rice, เข้าถึงได้ที่ <<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardRice/RiceTrade.html#>>.

³⁸⁸ The Economic Times, "Trump effect: Indians may have to eat Pakistani rice or pay 50 per cent extra for Indian import", เข้าถึงได้ที่ <[Trump effect: Indians may have to eat Pakistani rice or pay 50 per cent extra for Indian import - The Economic Times](#)>.

³⁸⁹ คณะกรรมาธิการยุโรป, "List of GSP Beneficiaries 2025", เข้าถึงได้ที่ <https://policy.trade.ec.europa.eu/development-and-sustainability/generalised-scheme-preferences_en>.

³⁹⁰ โปรดดูรายละเอียดที่ <[Entering the European market for specialty rice](#)>. โปรดดูรายละเอียดที่ Council Decision 2004/618/EC, เข้าถึงได้ที่ <<https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2004/618/oj/eng>>.

ยุโรปต่อหนึ่งตัน³⁹¹ ความแตกต่างด้านภาษีนี้ทำให้ปากีสถานได้เปรียบด้านราคาและสามารถแข่งขันเชิงรุกในตลาดข้าวอินดิกา (Indica rice) ได้ แม้คุณภาพจะแตกต่างจากข้าวไทยก็ตาม

อินเดีย ซึ่งเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของโลก³⁹² ได้ครองส่วนแบ่งทางการตลาดในสหภาพยุโรปร้อยละ 14 ในปี 2567 โดยได้รับสิทธิพิเศษภายใต้ระบบ GSP มาตรฐาน³⁹³ แม้ว่าสิทธิจะน้อยกว่า GSP+ แต่ยังคงทำให้ผู้ส่งออกข้าวอินเดียได้รับการลดภาษีนำเข้าบางรายการลงร้อยละ 30 และลดภาษีตามมูลค่า/ราคา (ad valorem duty) ลงร้อยละ 3.5 ตาม มาตรา 7(2-4) และ ภาคผนวก 5 ของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง³⁹⁴

กัมพูชาและพม่า ได้เปรียบในการแข่งขันจากระบบ EBA ของสหภาพยุโรป ซึ่งให้สิทธินำเข้าสินค้าโดยปลอดภาษีและไม่จำกัดโควตาสำหรับสินค้าทั้งหมด ยกเว้นอาวุธยุทโธปกรณ์³⁹⁵

เวียดนาม ได้รับสิทธิพิเศษภายใต้ความตกลงการค้าเสรีสหภาพยุโรป-เวียดนาม (EVFTA) ทำให้สามารถส่งออกข้าวเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปด้วยภาษีที่ลดลง และยังได้รับโควตาพิเศษ ส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันของเวียดนามแข็งแกร่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง³⁹⁶

นอกจากนี้ ปากีสถานยังเสริมความน่าเชื่อถือผ่านการมีส่วนร่วมในโครงการ Sustainable Rice Platform (SRP) และการเป็นพันธมิตรกับบริษัทเอกชน เช่น Syngenta Pakistan เพื่อลดการใช้สารปราบศัตรูพืช ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้ซื้อในสหภาพยุโรปที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน³⁹⁷ ส่วนอินเดียก็ใช้ประโยชน์จากกำลังการผลิตขนาดใหญ่ ความหลากหลายของสายพันธุ์ และความร่วมมือกับสถาบันวิจัยข้าวระหว่างประเทศ หรือ International Rice Research Institute (IRRI) เพื่อยกระดับคุณภาพและวิธีการเพาะปลูกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยเสริมสร้างตำแหน่งทางการตลาดของอินเดีย³⁹⁸

กรณีของกัมพูชา สมาคมข้าวกัมพูชา (Cambodian Rice Federation: CRF) และรัฐบาลกัมพูชาได้ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านชลประทาน งานวิจัยและพัฒนา (R&D) และโรงสีข้าวที่ทันสมัย ส่งผลให้ทั้งราคาขายและคุณภาพของข้าวกัมพูชาสามารถแข่งขันได้ดีขึ้น ขณะที่เวียดนามก็มีความได้เปรียบจากสายพันธุ์ข้าวพิเศษที่ตรงกับความต้องการ

³⁹¹ โปรดดูรายละเอียดที่ <Access2Markets Results>.

³⁹² Schipani, A., Savage, S., and Jilani, H. (2568). *Prices slide as India unwinds ban on rice exports*. Financial Times, เข้าถึงได้ที่ <Prices slide as India unwinds ban on rice exports>.

³⁹³ โปรดดูรายละเอียดที่ <https://gsphub.eu/country-info/India#:~:text=India%20is%20a%20beneficiary%20of,among%20the%20Standard%20GSP%20countries.>.

³⁹⁴ โปรดดูรายละเอียดที่ Regulation (EU) No 978/2012, เข้าถึงได้ที่ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/978/oj/eng>.

³⁹⁵ Regulation (EU) No 978/2012, มาตรา 17-18. เข้าถึงได้ที่ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/978/oj/eng>. โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Everything but Arms", เข้าถึงได้ที่ <Everything but Arms (EBA) | Access2Markets>.

³⁹⁶ Ha Vu, P., and Thi Phoung Dam, T. (2567). *Effect of the EU-Vietnam Free Trade Agreement (EVFTA) on the Export of Vietnam's Rice to the European Union (EU)*. Springer Link, เข้าถึงได้ที่ <Effect of the EU-Vietnam Free Trade Agreement (EVFTA) on the Export of Vietnam's Rice to the European Union (EU) | SpringerLink>.

³⁹⁷ โปรดดูรายละเอียดที่ <Entering the European market for specialty rice>.

³⁹⁸ โปรดดูรายละเอียดที่ <Entering the European market for specialty rice>.

ของผู้บริโภคสหภาพยุโรป ซึ่งมีความต้องการในข้าวออร์แกนิกและข้าวดัชนีน้ำตาลต่ำ (low-GI rice) เพิ่มขึ้น³⁹⁹ โดยส่วนแบ่งทางการตลาดของเวียดนามในตลาดสหภาพยุโรปได้ทำลายสถานะของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าข้าวที่มีมูลค่าสูง (Higher-Value Niches)

นอกจากนี้ ภายหลังจากการยกเลิกข้อจำกัดการส่งออกของอินเดียเมื่อต้นปี 2567⁴⁰⁰ ปริมาณข้าวอินเดียที่เข้าสู่ตลาดโลกเพิ่มขึ้นจนก่อให้เกิดภาวะข้าวล้นตลาด (oversupply) และกดราคามาตรฐานโลกให้ต่ำลง⁴⁰¹ ข้าวอินเดียแม้จะเป็นคนละสายพันธุ์กับข้าวจากไทย แต่มีราคาถูกกว่าข้าวไทยเฉลี่ยประมาณ 40 ดอลลาร์สหรัฐต่อหนึ่งตัน

เมื่อพิจารณาตามข้อมูลเชิงราคา ข้าวขาว 15% ของไทยมีราคาส่งออกเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 400-405 ดอลลาร์สหรัฐต่อหนึ่งตัน ซึ่งสูงกว่าข้าวเวียดนาม (385 ดอลลาร์สหรัฐ/ตัน) และข้าวอินเดีย (365 ดอลลาร์สหรัฐ/ตัน)⁴⁰² ความเสียหายเปรียบด้านราคานี้ยิ่งทวีความรุนแรงจากค่าเงินบาทที่แข็งค่า ทำให้ราคาข้าวไทยเมื่อคิดเป็นเงินยูโรสูงขึ้นในสายตาของผู้ซื้อในสหภาพยุโรป ทำให้ข้าวไทยมีความน่าสนใจน้อยกว่าข้าวทางเลือกอื่น ๆ⁴⁰³

อีกทั้ง อินเดียยังมีความสามารถในการใช้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) และการผลิตต้นทุนต่ำ ซึ่งยิ่งเพิ่มความท้าทายให้กับประเทศไทย รวมไปถึงภาวะอุปทานข้าวล้นตลาดทั่วโลกที่ทำให้กำไรในภาคส่วนนี้ลดลง

ยิ่งไปกว่านั้น ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์และพลวัตทางการค้าภายนอกสหภาพยุโรปยังมีผลต่อการแข่งขันภายใน เช่น การที่สหรัฐอเมริกากำหนดอัตราภาษีนำเข้าข้าวบาสมาดิจิตอลจากอินเดียสูงถึงร้อยละ 50⁴⁰⁴ อาจทำให้ผู้ส่งออกจากอินเดียหันมาเน้นตลาดในสหภาพยุโรปมากขึ้น โดยเฉพาะภายหลังจากการยกเลิกข้อจำกัดการส่งออก ข้าวอินเดียจึงเข้ามาแข่งขันโดยตรงกับข้าวไทยในตลาดพรีเมียมในสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นหนึ่งในตลาดที่สำคัญที่สุดของไทย หากข้าวไทยถูกเบียดออกจากตลาดนี้ ผู้ส่งออกอาจจำเป็นต้องหันเหวงโซ่อุปทานไปยังตลาดสหรัฐอเมริกา หรือปรับลดราคาลง ซึ่งจะก่อให้เกิดต้นทุนทางเศรษฐกิจที่สูงมาก

โดยสรุปประเทศไทยยังคงมีรากฐานที่แข็งแกร่งจากชื่อเสียงในฐานะผู้ผลิตข้าวหอมพรีเมียม (premium aromatic rice) พันธุ์ข้าวที่หลากหลาย และมาตรฐานด้านความยั่งยืนที่ได้รับการยกระดับ แต่ต้นทุนการผลิตที่สูง ความเสียหายเปรียบด้านราคา และความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์ ทำให้ประเทศไทยเผชิญกับแรงกดดันรุนแรงจากประเทศคู่แข่งที่ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า อย่างไรก็ตาม ความต้องการที่เพิ่มขึ้นของสหภาพยุโรปต่อข้าวยั่งยืนและข้าวพิเศษ (sustainable & specialty rice) รวมถึงการจำกัดโควตาของประเทศคู่ค้า FTA ยังคงเป็น

³⁹⁹ Lotus Rice, "Vietnam Rice Hits Record Export – Key 2025 Trends", เข้าถึงได้ที่ <[Vietnam Rice Hits Record Export- Key 2025 Trends - Lotus Rice](#)>.

⁴⁰⁰ USDA, "Thailand: Grain and Feed Annual 2024", หน้า 6. เข้าถึงได้ที่ <[DownloadReportByFileName](#)>.

⁴⁰¹ Jadhav, R. (2025). *Global rice prices have hit a floor, but India's supply glut will smother any gains*. Reuters, เข้าถึงได้ที่ <[Global rice prices have hit a floor, but India's supply glut will smother any gains | Reuters](#)>.

⁴⁰² Arunmas, P. (2025). *Thai rice exports fall 30% as Trump tariff fears grow*. Bangkok Post, เข้าถึงได้ที่ <[Bangkok Post - Thai rice exports fall 30% as Trump tariff fears grow](#)>.

⁴⁰³ โปรดดูรายละเอียดที่ <[Entering the European market for specialty rice](#)>.

⁴⁰⁴ Rice News Today, "US tariff hike on India opens door for Pakistan to expand aromatic rice market share", เข้าถึงได้ที่ <[US tariff hike on India opens door for Pakistan to expand aromatic rice market share](#)>.

โอกาสที่จับต้องได้ให้กับไทย แต่การแข่งขันที่รุนแรง ภาวะอุปทานล้นตลาด และค่าเงินบาทที่แข็งค่า ยังคงเป็นความเสี่ยงสำคัญที่ต้องการกลยุทธ์เพื่อปรับตัวโดยเร่งด่วน

รูปที่ 12: การวิเคราะห์ SWOT – ข้าว

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>ประเทศไทยมีชื่อเสียงในระดับสากลในฐานะผู้ผลิตข้าวคุณภาพพรีเมียม โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ และข้าวที่มีกลิ่นหอม (aromatic rice)</p> <p>ความหลากหลายทางพันธุกรรมของพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่น และการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของตลาด</p> <p>ศักยภาพการสีข้าวที่กว้างขวาง มีโรงสีข้าวจดทะเบียนจำนวน 1,477 โรง ตั้งอยู่ใกล้แหล่งเพาะปลูก ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตและการบูรณาการตลอดห่วงโซ่อุปทาน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การมุ่งเน้นความยั่งยืน โดยมีมาตรการป้องกันการเสื่อมโทรมของดินและทรัพยากรน้ำ การเข้าร่วมโครงการ Sustainable Rice Platform (SRP) และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 	<p>ระบบการผลิตข้าวยังคงกระจายตัว โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรรายย่อย ส่งผลให้ขาดประสิทธิภาพทางขนาด (economies of scale) และมีอำนาจต่อรองในตลาดต่ำ</p> <p>ต้นทุนการผลิตสูง ทั้งในส่วนของปุ๋ย ค่าเช่าที่ดิน และค่าแรง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง</p> <p>ความอ่อนไหวต่อราคา (price sensitivity) เนื่องจากราคาข้าวมีความผันผวนในตลาดโลก</p> <p>ความเปราะบางต่อสภาพภูมิอากาศ (climate vulnerability) เนื่องจากพึ่งพาการทำน่าน้ำฝน มีความเสี่ยงจากภัยแล้งและผลกระทบจากปรากฏการณ์เอลนีโญ</p>
โอกาส	ความเสี่ยง
<p>ความต้องการของตลาดสหภาพยุโรปที่เพิ่มขึ้นต่อข้าวออร์แกนิก ข้าวดัชนีน้ำตาลต่ำ (low-GI rice) และข้าวสายพันธุ์พิเศษที่มีกลิ่นหอม (aromatic specialty rice)</p> <p>การเปลี่ยนทิศทางการผลิตไปสู่ข้าวพรีเมียม ช่วยสร้างเสถียรภาพด้านราคาและรายได้ที่สูงขึ้นให้แก่เกษตรกรไทย</p> <p>การจำกัดโควตาของประเทศคู่แข่ง (quota limits) สามารถเปิดโอกาสให้ผู้ส่งออกข้าวไทยเข้าสู่ตลาด</p> <p>การเบี่ยงเบนของกระแสการค้า (diversion of trade flows) เช่น การที่สหรัฐอเมริกากำหนดภาษีสูงต่อข้าวจากอินเดีย อาจผลักดันให้ผู้ซื้อในสหรัฐฯ หันมานำเข้าข้าวจากประเทศไทยแทน</p>	<p>การแข่งขันอย่างรุนแรงจากประเทศคู่แข่งที่ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าจากสหภาพยุโรป ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ปากีสถาน: ได้รับสิทธิ GSP+ ทำให้นำเข้าโดยปลอดภาษี ➤ เมียนมา: ได้รับสิทธิภายใต้ระบบ EBA ทำให้นำเข้าโดยปลอดภาษีและโควตา ➤ อินเดีย: ได้รับสิทธิภายใต้ GSP มาตรฐาน โดยมีการลดอัตราภาษีนำเข้า และสามารถเสนอขายในราคาถูกกว่าข้าวไทยประมาณ 40 ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน ➤ กัมพูชา: ได้รับสิทธิภายใต้ระบบ EBA และมีความสามารถแข่งขันสูงขึ้นผ่านการสนับสนุนของ Cambodian Rice Federation (CRF) และการลงทุนของรัฐบาล

	<p>➤ เวียดนาม: ได้รับสิทธิภายใต้ EVFTA ทำให้มีอัตราภาษีที่ลดลงและมีความแข็งแกร่งในตลาดข้าวพันธุ์พิเศษ (specialty rice)</p> <p>ภาวะอุปทานล้นตลาดโลก (global oversupply) ส่งผลให้ราคาตลาดและอัตรากำไรลดต่ำลง</p> <p>พลวัตทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitical dynamics) เช่น การที่สหรัฐอเมริกากำหนดอัตราภาษีสูงต่อข้าวบาสมาดิจจากอินเดีย ทำให้อินเดียหันมาเน้นการส่งออกไปยังสหภาพยุโรปมากขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การเบียดผู้ส่งออกไทยออกจากตลาด</p>
--	---

iii. น้ำตาลและไอโซกลูโคส (Sugar and Isoglucose)

ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลรายใหญ่อันดับสองของโลก โดยส่งออกประมาณ 75% ของปริมาณการผลิตน้ำตาลทั้งหมด⁴⁰⁵ ดังนั้น น้ำตาล (พิกัด HS 17) จึงถือเป็นสินค้าส่งออกเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศไทย⁴⁰⁶ ทั้งนี้ ประเทศไทยส่งออกน้ำตาลทั้งในรูปแบบน้ำตาลดิบ (raw sugar) และน้ำตาลขัดสี (refined sugar)

โดยการค้าน้ำตาลระหว่างประเทศได้รับผลกระทบจากความผันผวนทางภูมิอากาศ วัฏจักรการผลิต และการกำหนดนโยบายของประเทศผู้ผลิตหลัก ตัวอย่างเช่น ในปี 2567 ปริมาณอุปทานน้ำตาลในตลาดโลกลดลงเนื่องจากภัยแล้งในประเทศบราซิล และการใช้มาตรการจำกัดการส่งออกของประเทศอินเดีย⁴⁰⁷ ส่งผลให้ราคาน้ำตาลในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้นและเปิดโอกาสแก่ผู้ส่งออกน้ำตาลของประเทศไทย⁴⁰⁸

ในปี 2567 มูลค่าการนำเข้าน้ำตาลและไอโซกลูโคส (isoglucose – น้ำตาลฟรุกโตสที่ผลิตจากแป้ง) ของสหภาพยุโรปลดลง 1.1 พันล้านยูโร (คิดเป็นการลดลง 38%) เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2566⁴⁰⁹ ทั้งนี้เป็นผลจากปริมาณการนำเข้าที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าราคานำเข้าจะคงที่ก็ตาม⁴¹⁰ สำหรับปี 2568 มีการคาดการณ์ว่าการนำเข้าน้ำตาลของสหภาพยุโรปจะลดลงต่อเนื่องจนอยู่ในระดับต่ำสุดเป็นประวัติการณ์ที่ 0.7 ล้านตัน อันเนื่องมาจาก (i) ปริมาณน้ำตาลที่ผลิตได้ภายในสหภาพยุโรปเพิ่มสูงขึ้น (ii) การบริโภคภายในประเทศคงที่ และ (iii) การนำเข้าที่ลดลงจากยูเครน⁴¹¹ โดย

⁴⁰⁵ Thai Times, "The Sweet future of Thailand's Sugar Industry", เข้าถึงได้ที่ <The Sweet Future of Thailand's Sugar Industry - Thai Times>.

⁴⁰⁶ UkrAgroConsult, "Thailand targets record sugar production", เข้าถึงได้ที่ <Thailand targets record sugar production>.

⁴⁰⁷ USDA, "Sugar Annual Thailand 2025", เข้าถึงได้ที่ <DownloadReportByFileName>.

⁴⁰⁸ Jadhav, R., and Bhardwaj, M. (2024). *India to extend sugar export ban to boost local supplies ethanol output, sources say*, Reuters, เข้าถึงได้ที่ <Exclusive: India to extend sugar export ban to boost local supplies, ethanol output, sources say | Reuters>.

⁴⁰⁹ โปรดดูรายละเอียดที่ <<https://www.unescwa.org/sd-glossary/isoglucose>>.

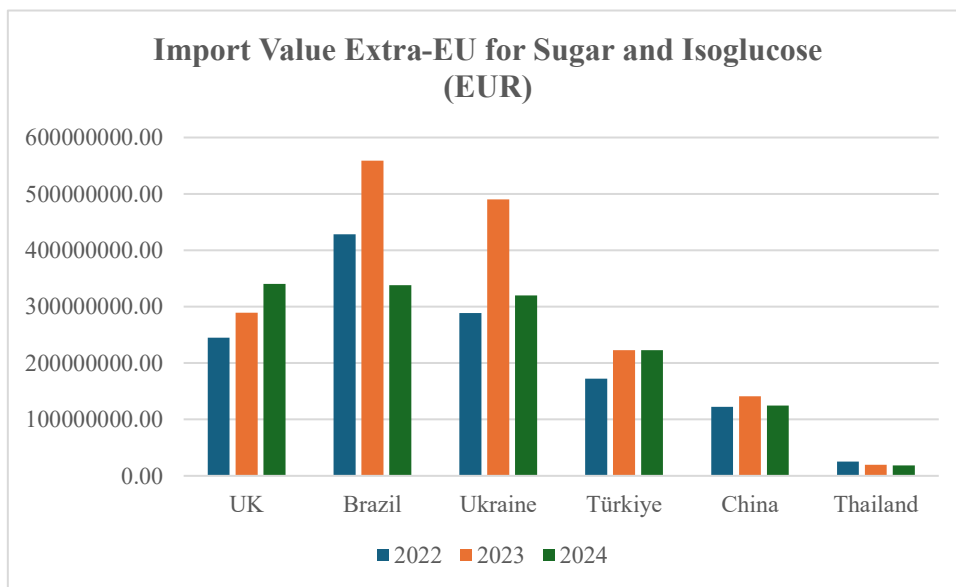
⁴¹⁰ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Monitoring EU agri-food trade: Developments in 2024", หน้า 11. เข้าถึงได้ที่ <Monitoring EU Agri-Food Trade>.

⁴¹¹ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Short-term outlook for EU agricultural markets 2025", หน้า 14. เข้าถึงได้ที่ <[short-term outlook for eu agricultural markets in-KF0125020ENN \(2\).pdf](#)>.

ภายหลังสิ้นสุดการบังคับใช้มาตรการการค้าชั่วคราว ATMs การนำเข้าน้ำตาลจากยูเครนจะอยู่ภายใต้การควบคุมมากขึ้นในการเข้าถึง ผ่านกลไกโควตาภาษี (tariff quotas) เพื่อตอบสนองต่อความกังวลของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป⁴¹²

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลและไอโซกลูโคสที่ใหญ่เป็นอันดับสองของโลก แต่การส่งออกไปยังสหภาพยุโรปยังคงมีสัดส่วนต่ำมาก โดยในปี 2567 ประเทศไทยมีส่วนแบ่งทางการตลาดเพียง 0.74% ของการนำเข้าน้ำตาลและไอโซกลูโคสของสหภาพยุโรป และมูลค่าการส่งออกของไทยลดลงจาก 12 ล้านยูโรในปี 2565 เหลือเพียง 6 ล้านยูโรในปี 2567⁴¹³ ส่วนแบ่งทางการตลาดที่ต่ำดังกล่าวสะท้อนถึงอุปสรรคที่ผู้ส่งออกไทยต้องเผชิญในการเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป เช่น อุปสรรคด้านมาตรการทางภาษี และการไม่มีสิทธิพิเศษด้านโควตา (preferential quotas) เป็นต้น

รูปที่ 13: มูลค่าการนำเข้าน้ำตาลและไอโซกลูโคสจากประเทศนอกสหภาพยุโรป

เพื่อทำความเข้าใจสถานะของประเทศไทยในตลาดที่กำลังเปลี่ยนแปลงนี้ การวิเคราะห์ SWOT ต่อไปนี้จะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของไทยในการส่งออกน้ำตาล

ประเทศไทยมีจุดแข็งหลายประการ โดยยังคงเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลรายใหญ่ในตลาดโลก โดยมีผลิตภัณฑ์น้ำตาลที่หลากหลายและมีคุณภาพสูง อุตสาหกรรมน้ำตาลของไทยสามารถผลิตน้ำตาลทรายดิบคุณภาพสูง (Very High Polarisation - VHP) และน้ำตาลขัดสีคุณภาพสูงได้ นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการผลิตน้ำตาลของไทยยังมีประสิทธิภาพ

⁴¹² USDA, "Sugar Annual European Union 2025", เข้าถึงได้ที่ <DownloadReportByFileName>.

⁴¹³ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Agri-Food Trade Statistical Factsheet European Union – Thailand", หน้า 8. เข้าถึงได้ที่ <https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-05/agrifood-thailand_en.pdf>. ภาคผนวก 3.

ด้านโลจิสติกส์ โดยมีโรงงานน้ำตาลเกือบ 60 แห่งตั้งอยู่ใกล้ไร่อ้อย ซึ่งช่วยลดต้นทุนการขนส่งและเพิ่มประสิทธิภาพในการติดต่อสื่อสารระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกับโรงงานน้ำตาล ซึ่งเอื้อต่อการให้ความช่วยเหลือที่จำเป็น⁴¹⁴

อุตสาหกรรมน้ำตาลของไทยยังมีการดำเนินธุรกิจด้านพลังงานชีวภาพ (bioenergy) โดยผู้ผลิตน้ำตาลสามารถใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์พลอยได้ (byproducts) ของกระบวนการผลิตน้ำตาล เช่น ชานอ้อย (bagasse) เพื่อนำมาใช้ผลิตพลังงาน และกากน้ำตาล (molasses) เพื่อใช้ในการผลิตเอทานอล (ethanol) อันช่วยกระจายความเสี่ยงและสร้างรายได้เสริม⁴¹⁵

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้พิสูจน์ให้เห็นในอดีตว่ามีความสามารถในการปรับเปลี่ยนการส่งออกน้ำตาลระหว่างตลาดต่าง ๆ ได้อย่างยืดหยุ่นเมื่อเกิดช่องว่างทางอุปทาน (supply gaps) การส่งออกน้ำตาลของไทยในตลาดโลกฟื้นตัวขึ้นถึง 10 ล้านตันในปี 2567/2568⁴¹⁶ เพิ่มขึ้น 14% เมื่อเทียบกับปี 2566/2567 ก่อนจะกลับเข้าสู่ภาวะปกติเมื่อการแข่งขันในตลาดกลับมาอีกครั้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพด้านอุปทานของประเทศไทยอย่างชัดเจน

ประเทศไทยยังคงเผชิญกับจุดอ่อนภายใน อาทิเช่น ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยอุตสาหกรรมน้ำตาลของไทยมีลักษณะการดำเนินงานที่มีการกระจายตัวสูง กล่าวคือ สัดส่วนของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 25 เฮกตาร์ สูงถึงร้อยละ 85⁴¹⁷ และมากกว่าร้อยละ 80 ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในประเทศไทยเป็นเกษตรกรรายย่อย หรือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ⁴¹⁸ โครงสร้างการผลิตที่พึ่งพาเกษตรกรรายย่อยดังกล่าวส่งผลให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) ได้อย่างเพียงพอ หนึ่งในผลกระทบสำคัญคือ ปริมาณผลผลิตต่อพื้นที่เพาะปลูกของประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศผู้ผลิตน้ำตาลรายใหญ่อื่น ๆ ของโลก⁴¹⁹

นอกจากนี้ เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยของไทยยังต้องเผชิญกับต้นทุนปัจจัยการผลิตที่สูง ไม่ว่าจะเป็นราคาปุ๋ย และพลังงานที่สูง ส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากไม่สามารถบำรุงรักษาพืชผลได้อย่างเหมาะสม⁴²⁰ จนนำไปสู่

⁴¹⁴ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Sugar Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook Sugar Industry | Industry Outlook](#)>. ภาคผนวก 6.

⁴¹⁵ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Sugar Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook Sugar Industry | Industry Outlook](#)>. ภาคผนวก 6.

⁴¹⁶ USDA, "Sugar Annual Thailand 2025", เข้าถึงได้ที่ <[DownloadReportByFileName](#)>.

⁴¹⁷ Kunsiripunyo, W. (2566). *Market Analysis: Sugarcane Products in Thailand*, หน้า 5. เข้าถึงได้ที่ <https://www.researchgate.net/publication/370056504_Market_Analysis_Sugarcane_products_in_Thailand>.

⁴¹⁸ FFTC Agricultural Policy Platform (FFTC-AP), "The Challenge for Thai Sugarcane Farmers", เข้าถึงได้ที่ <[The Challenge for Thai Sugarcane Farmers | FFTC Agricultural Policy Platform \(FFTC-AP\)](#)>.

⁴¹⁹ Kunsiripunyo, W. (2566). *Market Analysis: Sugarcane Products in Thailand*, หน้า 9. เข้าถึงได้ที่ <https://www.researchgate.net/publication/370056504_Market_Analysis_Sugarcane_products_in_Thailand>.

⁴²⁰ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2024-2026: Sugar Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook Sugar Industry | Industry Outlook](#)>.

ผลผลิตต่อไร่ที่ลดลง ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและค่าแรงที่สูง โดยเฉพาะในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวอ้อย ยังคงเป็นความท้าทายเชิงโครงสร้างที่สำคัญของอุตสาหกรรมน้ำตาลไทย⁴²¹ อีกทั้งอุตสาหกรรมน้ำตาลของไทยยังมีความอ่อนไหวต่อสภาพภูมิอากาศ โดยในช่วงที่ผ่านมาปรากฏการณ์เอลนีโญได้ก่อให้เกิดคลื่นความร้อนและภาวะแห้งแล้งต่อเนื่อง⁴²² ส่งผลกระทบต่อการเก็บเกี่ยวอ้อยและทำให้ผลผลิตน้ำตาลของไทยมีความผันผวนสูงถึงกระนั้น ก็ยังมีโอกาสสำคัญ ๆ สำหรับผู้ส่งออกน้ำตาลของไทย กล่าวคือ ความสามารถในการผลิตน้ำตาลของไทยกำลังฟื้นตัวหลังจากเผชิญภัยแล้งที่รุนแรง โดยปี 2567/2568 การเก็บเกี่ยวอ้อยคาดว่าจะเพิ่มขึ้น 24% เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2566/2567 เนื่องจากสภาพอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก และจากความสามารถในการทำกำไรของอ้อยที่สูงกว่าพืชทางเลือกชนิดอื่น⁴²³

ในขณะเดียวกัน องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) คาดการณ์ว่าราคาน้ำตาลในตลาดโลกจะปรับตัวสูงขึ้น เนื่องจากสภาพอากาศที่เลวร้ายในบราซิล และการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอินเดียที่เพิ่มสัดส่วนการนำอ้อยไปใช้ผลิตเอทานอลแทนการผลิตน้ำตาล ทั้งนี้ ปัจจัยดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากอินเดียเป็นผู้ผลิตน้ำตาลรายใหญ่อันดับสามของโลก และเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลไปยังสหภาพยุโรปในลำดับที่ 22 ขณะที่บราซิลเป็นหนึ่งในผู้ส่งออกน้ำตาลรายใหญ่ที่สุดไปยังสหภาพยุโรป ดังนั้น ผู้ส่งออกน้ำตาลของไทยจึงมีโอกาสเข้ามาเติมเต็มช่องว่างทางการตลาด (market gap) ที่เกิดจากการลดลงของการนำเข้าน้ำตาลจากอินเดียและบราซิล

ในฝั่งของสหภาพยุโรป คาดการณ์ว่าการผลิตน้ำตาลภายในภูมิภาคจะลดลงในปี 2568/2569 ในขณะที่ระดับการบริโภคจะยังคงที่ ตัวอย่างเช่น ผู้ผลิตน้ำตาลในเยอรมนีและฝรั่งเศสรายงานว่าปริมาณซูโครสผลผลิตลดลงและมีแผนที่จะลดพื้นที่เพาะปลูกหัวปีต้นน้ำตาลลง 13% ในช่วงปี 2568/2569⁴²⁴ ดังนั้น สหภาพยุโรปจึงจำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าน้ำตาลมากขึ้นเพื่อเติมเต็มช่องว่างการผลิตภายในประเทศ ซึ่งถือเป็นโอกาสเชิงยุทธศาสตร์สำหรับผู้ส่งออกน้ำตาลไทยในการขยายส่วนแบ่งทางการตลาด

อุตสาหกรรมน้ำตาลของประเทศไทยกำลังเผชิญกับความเสี่ยงหลายประการในตลาดสหภาพยุโรป โดยคู่แข่งที่ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าสามารถครองความได้เปรียบเชิงโครงสร้างในตลาดน้ำตาลดิบของสหภาพยุโรป เนื่องจากสามารถจำหน่ายในราคาต่ำกว่าประเทศที่ถูกจัดเก็บภาษีตามอัตรา MFN เช่น ประเทศไทย⁴²⁵

⁴²¹ Tan, S.E. (2567). *COMMODITIES 2025: Asian sugar market to see shifts amid evolving biofuel landscape, supply challenges*. S&P Global, เข้าถึงได้ที่ <[COMMODITIES 2025: Asian sugar market to see shifts amid evolving biofuel landscape, supply challenges | S&P Global](#)>.

⁴²² CropGPT, "Thailand Sugar Market – March 2025", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand Sugar Market – March 2025](#)>.

⁴²³ FAO, "Food Outlook – Biannual report on global food markets 2024", หน้า 6. เข้าถึงได้ที่ <<https://doi.org/10.4060/cd3177en>>. โปรดดูรายละเอียดที่ Tan, S.E. (2567). *COMMODITIES 2025: Asian sugar market to see shifts amid evolving biofuel landscape, supply challenges*. S&P Global, เข้าถึงได้ที่ <[COMMODITIES 2025: Asian sugar market to see shifts amid evolving biofuel landscape, supply challenges | S&P Global](#)>.

⁴²⁴ Ashiwaju, C. (2567). *COMMODITIES 2025: European producers set to cut sugar output*. S&P Global, เข้าถึงได้ที่ <[COMMODITIES 2025: European producers set to cut sugar output | S&P Global](#)>.

⁴²⁵ USDA, "EU Sugar Annual 2025", เข้าถึงได้ที่ <https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Sugar+Annual_Brussels+USEU_European+Union_E42025-0004.pdf>.

ความเสี่ยงที่เร่งด่วนที่สุดในช่วงที่ผ่านมา คือการที่สหภาพยุโรปอนุญาตให้ประเทศยูเครนสามารถส่งออกน้ำตาลปลอดภาษีเข้าสู่ตลาดยุโรปภายใต้มาตรการการค้าชั่วคราว หรือ ATMs ส่งผลให้ปริมาณการนำเข้าน้ำตาลจากยูเครนเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยในปี 2567 มีปริมาณน้ำตาลส่งออกจากยูเครนเข้าสู่สหภาพยุโรปจำนวน 265,000 ตัน และเพิ่มขึ้นอีก 110,000 ตันในช่วงกลางปี 2568⁴²⁶ ทั้งนี้มาตรการ ATMs ดังกล่าวมีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2565⁴²⁷ โดยในปี 2563 มูลค่าการส่งออกน้ำตาลจากยูเครนไปยังสหภาพยุโรปอยู่ที่ประมาณ 7.8 ล้านยูโร และ 6.3 ล้านยูโรในปี 2564 แต่เพิ่มขึ้นเป็น 212.8 ล้านยูโรในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นกว่า 3,200% แม้ว่ายูเครนยังอยู่ในภาวะสงครามก็ตาม นี่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่มาตรการ ATMs มีต่อตลาดน้ำตาลในสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตามมาตรการ ATMs ได้สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2568 และความสัมพันธ์ทางการค้ากับยูเครนถูกปรับกลับไปสู่ระบบโควตาภายใต้เขตการค้าเสรีเชิงลึกและครอบคลุม (Deep and Comprehensive Free Trade Area: DCFTA) เช่นเดิม⁴²⁸ แต่คณะกรรมการการค้ายืนยันว่าจะจัดสรรโควตาการนำเข้าน้ำตาลสำหรับยูเครนใหม่ให้อยู่ในระดับที่สูงกว่าก่อนสงคราม แต่ต่ำกว่าปริมาณสูงสุดช่วงสงคราม⁴²⁹ ดังนั้น แม้ความเสี่ยงจากการทะลักอย่างฉับพลันของน้ำตาลยูเครนมายังตลาดสหภาพยุโรปจะลดลง แต่ยูเครนยังคงมีความได้เปรียบในการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรปมากกว่าไทย

นอกจากนี้ ไทยยังคงเผชิญกับข้อเสียเปรียบเชิงโครงสร้างในตลาดน้ำตาลของสหภาพยุโรป เนื่องจากผู้ส่งออกภายใต้กรอบ EPA/EBA ได้รับสิทธิการนำเข้าน้ำตาลปลอดภาษี ซึ่งตรงกันข้ามกับประเทศไทยที่ถูกจัดเก็บภาษีตามอัตรา MFN ความแตกต่างดังกล่าวส่งผลให้ราคาส่งออกน้ำตาลของไทยสูงกว่าคู่แข่งอย่างมีนัยสำคัญ⁴³⁰ โดยในปี 2567/2568 ประเทศคู่ค้าภายใต้กรอบ EPA/EBA ยังคงเป็นผู้ส่งออกหลักที่ส่งออกน้ำตาลเข้าสู่สหภาพยุโรป โดยคิดเป็นเกือบหนึ่งในสามของการนำเข้าน้ำตาลทั้งหมด โดยมีรัสเซียครองสัดส่วน 60% และแอสวาตินีครองสัดส่วน 23% ของการส่งออกภายใต้กรอบ EPA/EBA

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2564 เป็นต้นมา โครงสร้างการนำเข้าน้ำตาลของสหภาพยุโรปได้เปลี่ยนแปลงไป โดยนอกจากยูเครนแล้ว บราซิลและแอฟริกาใต้ได้เพิ่มการส่งออกน้ำตาลเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป ซึ่งส่งผลให้มีการทดแทนการนำเข้าน้ำตาลจากกลุ่มประเทศภายใต้ EPA/EBA อย่างค่อยเป็นค่อยไป⁴³¹ ปัจจุบันบราซิลเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลรายใหญ่อันดับสองของสหภาพยุโรป และแอฟริกาใต้เป็นผู้ส่งออกอันดับที่ 15 โดยประเทศเหล่านี้ได้เข้ามาครองตลาดสหภาพ

⁴²⁶ USDA, "EU Sugar Annual 2025", หน้า 11. เข้าถึงได้ที่ https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Sugar+Annual_Brussels+USEU_European+Union_E42025-0004.pdf.

⁴²⁷ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Trade and Economic Security, Ukraine. เข้าถึงได้ที่ <EU trade relations with Ukraine>.

⁴²⁸ Payne, J., and Blenkinsop, P. (2568). *Pre-war EU-Ukraine trade deal may temporarily return when tariff suspension expires.*, Reuters, เข้าถึงได้ที่ <Pre-war EU-Ukraine trade deal may temporarily return when tariff suspension expires | Reuters>.

⁴²⁹ Abnett, K., and Polityuk, P. (2568). *EU reimposes pre-war agri duties on Ukraine, seeks compromise in a new deal.* Reuters, เข้าถึงได้ที่ <EU reimposes pre-war agri duties on Ukraine, seeks compromise in new deal | Reuters>.

⁴³⁰ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Expert Group Common Market Organisation on Arable Crops, Sugar Market Situation MY 2024/25", หน้า 27-29.

⁴³¹ USDA, "EU Sugar Annual 2025", หน้า 13.

ยุโรปตั้งแต่ปี 2564⁴³² ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ตลาดน้ำตาลของสหภาพยุโรปมีการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นสำหรับประเทศไทย เนื่องจากต้องแข่งขันทั้งกับผู้ส่งออกปกติและผู้ส่งออกที่มีการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น

นอกจากนี้ การฟื้นตัวของการผลิตน้ำตาลในบราซิล ซึ่งคาดว่าจะเกิดขึ้นในปี 2568/2569 ยังเป็นแรงกดดันต่อราคาน้ำตาลในตลาดโลก และอาจเบียดผู้ส่งออกที่มีต้นทุนสูง เช่น ประเทศไทย ออกจากตลาด⁴³³ โดยโรงงานน้ำตาลในบราซิลมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนการผลิตระหว่างเอทานอลและน้ำตาลตามราคาตลาด ซึ่งทำให้บราซิลมีศักยภาพในการส่งออกน้ำตาลที่สูงขึ้นและเป็นความเสี่ยงต่อประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง⁴³⁴

องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) คาดการณ์ว่าราคาน้ำตาลโลกจะลดลงในช่วงปี 2568-2577 ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออัตรากำไรของผู้ส่งออกที่มีต้นทุนสูง เช่น ประเทศไทย⁴³⁵ นอกจากนี้ ต้นทุนการขนส่งทางทะเลที่สูงขึ้น การขาดแคลนตู้คอนเทนเนอร์ และการหลีกเลี่ยงเส้นทางทะเลแดงในการเดินเรือ

(Red Sea Diversions) ในปี 2567/2568 มีแนวโน้มที่จะเพิ่มต้นทุนการนำเข้าน้ำตาลไปยังสหภาพยุโรป⁴³⁶ ส่งผลให้การนำเข้าจากระยะทางไกลมีความน่าสนใจน้อยลง

โดยสรุป แม้ประเทศไทยจะสามารถฟื้นฟูศักยภาพการผลิตและการส่งออกน้ำตาลได้แล้ว แต่ในการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรป ประเทศไทยยังคงเสียเปรียบเชิงโครงสร้างจากอุปสรรคด้านมาตรการภาษีและข้อจำกัดด้านต้นทุนของเกษตรกรรายย่อย อย่างไรก็ตาม การเบี่ยงเบนการใช้ไปยังการผลิตเอทานอลแทนการผลิตน้ำตาลของอินเดีย การจำกัดโควตาของสหภาพยุโรปต่อยูเครน และการลดพื้นที่เพาะปลูกหัวบีตน้ำตาลภายในสหภาพยุโรป ยังคงเป็นช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์ที่ผู้ส่งออกน้ำตาลไทยสามารถใช้ประโยชน์ได้

รูปที่ 14: การวิเคราะห์ SWOT – น้ำตาล

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลรายใหญ่อันดับสามของโลก โดยมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ เช่น น้ำตาลดิบคุณภาพสูง และน้ำตาลขัดสี</p> <p>อุตสาหกรรมการผลิตน้ำตาล โดยมีประสิทธิภาพ โดยมีโรงงานน้ำตาลประมาณ 60 แห่ง ตั้งอยู่ใกล้แหล่งเพาะปลูกอ้อย ช่วยลดต้นทุนด้านการ</p>	<p>โครงสร้างอุตสาหกรรมน้ำตาลไทยมีลักษณะกระจายตัวสูง (highly fragmented sector) โดยสัดส่วนของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 25 เฮกตาร์ สูงถึง 85% และมากกว่า 80% เป็นเกษตรกรรายย่อย ส่งผลให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จาก economies of scale ได้เต็มที่</p>

⁴³² USDA, "EU Sugar Annual 2025", หน้า 13.

⁴³³ โปรดดูรายละเอียดที่ USDA, "Sugar Annual Thailand 2025", เข้าถึงได้ที่ <DownloadReportByFileName>.

⁴³⁴ Teixeira, M. (2567). Brazil mills boost sugar capacity, "leave ethanol to corn processors. Reuters, เข้าถึงได้ที่ <Brazil mills boost sugar capacity, "leave" ethanol to corn processors | Reuters>.

⁴³⁵ OECD and FAO, "OECD-FAO Agricultural Outlook 2025-2034", หน้า, 81. เข้าถึงได้ที่ <OECD-FAO Agricultural Outlook 2025-2034 (EN)>.

⁴³⁶ Ashiwaju, C. (2567). COMMODITIES 2025: European producers set to cut sugar output. S&P Global, เข้าถึงได้ที่ <COMMODITIES 2025: European producers set to cut sugar output | S&P Global>.

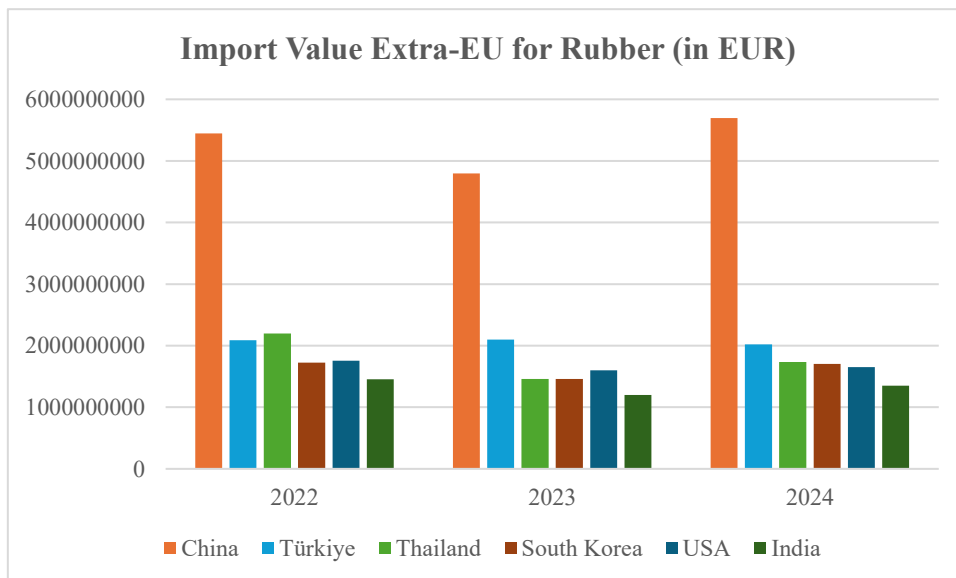
<p>ขนส่งและเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและการประสานงานระหว่างเกษตรกรกับโรงงาน</p> <p>การผลิตพลังงานชีวภาพ โดยใช้ขานอ้อยสำหรับการผลิตพลังงาน และกากน้ำตาลสำหรับการผลิตเอทานอล ทำให้สามารถสร้างแหล่งรายได้เพิ่มเติม</p> <p>มีความสามารถในการปรับตัวด้านการส่งออกเพื่อรองรับช่องว่างของอุปทานในตลาดโลกได้</p> <p>มีศักยภาพในการรักษาความต่อเนื่องของอุปทาน โดยสามารถฟื้นตัวได้หลังจากเผชิญปัจจัยเสี่ยงภายนอก</p>	<p>ผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำกว่าผู้ผลิตน้ำตาลรายใหญ่รายอื่น ๆ ของโลก</p> <p>ต้นทุนการผลิตสูง ทั้งด้านปุ๋ย พลังงาน และแรงงาน ส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากละเลยการดูแลผลผลิต และทำให้ผลผลิตต่อไร่ลดลง</p> <p>ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและค่าแรงที่สูง โดยเฉพาะในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวอ้อย</p> <p>การไม่มีสิทธิพิเศษทางการค้า ร่วมกับความไม่มีประสิทธิภาพเชิงโครงสร้าง ส่งผลให้ต้นทุนสูงและความสามารถในการแข่งขัน ต่ำกว่าคู่แข่ง</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ความสามารถในการขยายการผลิต (มีข้อจำกัด แม้ว่า FAO จะคาดการณ์ว่าราคาน้ำตาลโลกจะเพิ่มขึ้นก็ตาม
โอกาส	ความเสี่ยง
<p>การฟื้นตัวของการผลิต โดยการเก็บเกี่ยวอ้อยในฤดูการผลิตปี 2567/2568 คาดว่าจะเพิ่มขึ้น 24% เมื่อเทียบกับปี 2566/2567</p> <p>การที่ประเทศอินเดียปรับเปลี่ยนการผลิตโดยใช้อ้อยไปผลิตเอทานอล ส่งผลให้การส่งออกน้ำตาลเข้าสู่สหภาพยุโรปลดลง เกิดช่องว่างทางการตลาดที่ประเทศไทยสามารถเข้ามาแทนที่ได้</p> <p>การคาดการณ์ว่าการผลิตน้ำตาลภายในสหภาพยุโรปจะลดลงในปี 2567/2568 จะนำไปสู่ความต้องการนำเข้าน้ำตาลที่เพิ่มขึ้น</p> <p>การบริโภคน้ำตาลภายในสหภาพยุโรปมีความคงที่ ทำให้เกิดความต้อการนำเข้าในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง</p> <p>ราคาอ้อยในตลาดโลกที่สูงขึ้น เป็นแรงจูงใจให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกอ้อยในประเทศไทย</p>	<p>มีผู้ส่งออกหลายรายที่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีในตลาดน้ำตาลของสหภาพยุโรป</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ประเทศภายใต้กรอบ EPA/EBA เช่น มอริเชียส และเอสวาตินี ที่ได้รับสิทธิให้นำเข้าน้ำตาลปลอดภาษี และครองตลาดส่วนใหญ่ <p>บราซิลมีความยืดหยุ่นสูงในการสลับการใช้อ้อยเพื่อผลิตระหว่างเอทานอลและน้ำตาลตามราคาตลาด ซึ่งเป็นแรงกดดันต่อการส่งออกของไทย</p> <p>OECD คาดการณ์ว่าราคาน้ำตาลโลกจะลดลงอย่างต่อเนื่องในทศวรรษ ซึ่งจะส่งผลต่ออัตรากำไรของประเทศผู้ส่งออกที่มีต้นทุนการผลิตสูง เช่น ประเทศไทย</p> <p>ต้นทุนด้านโลจิสติกส์ที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งค่าใช้จ่ายในการขนส่ง การขาดแคลนตู้คอนเทนเนอร์ และการเบี่ยงเส้นทางเดินเรือไม่ให้ผ่านทะเลแดง จะทำให้น้ำตาล</p>

<ul style="list-style-type: none"> ● การสิ้นสุดของมาตรการการค้าชั่วคราว ATMs สำหรับประเทศยูเครน ส่งผลให้เกิดช่องว่างของส่วนแบ่งทางการตลาดขนาดใหญ่ ซึ่งผู้ส่งออกไทยอาจใช้เป็นโอกาสในการขยายการส่งออกเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป 	จากไทยมีความน่าสนใจน้อยลงในตลาดการค้าระยะไกล (long-haul trade) กับสหภาพยุโรป
---	--

iv. ยางธรรมชาติและผลิตภัณฑ์ยาง (Rubber and Rubber Products)

ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตยางธรรมชาติรายใหญ่ที่สุดของโลก⁴³⁷ โดยในปี 2567 ประเทศไทยได้ผลิตยางธรรมชาติประมาณ 4.79 ล้านตัน และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.9 เป็น 4.93 ล้านตัน ในปี 2568⁴³⁸ นอกจากนี้ในปี 2567 ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกราย (พิกัด HS40) รายใหญ่อันดับสามของโลกไปยังสหภาพยุโรปรองจากประเทศตุรกีและประเทศจีน โดยมีส่วนแบ่งทางการตลาด 7.5% ของการนำเข้ายางสู่สหภาพยุโรป

รูปที่ 15: มูลค่าการนำเข้ายางพาราจากประเทศนอกสหภาพยุโรป

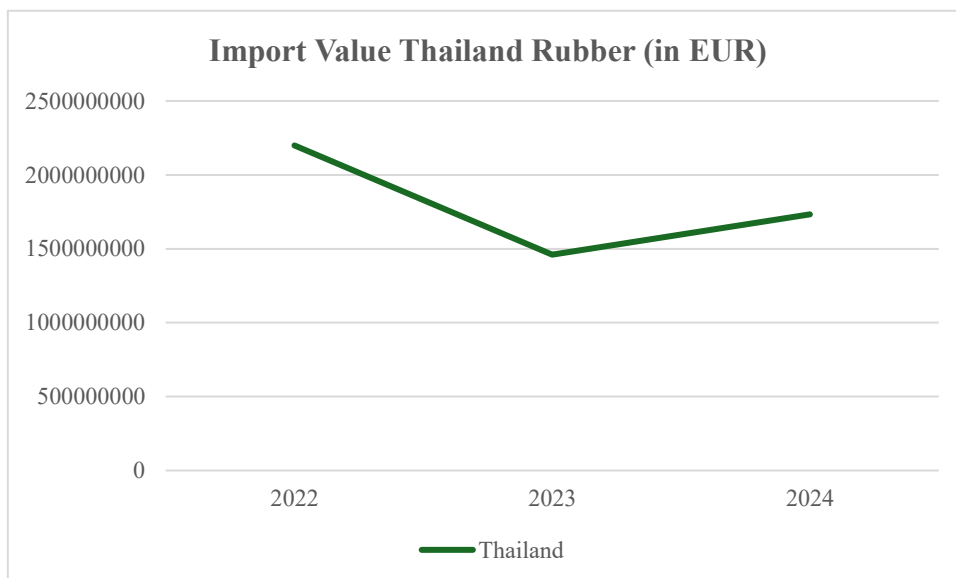
⁴³⁷ สถาบันป่าไม้แห่งยุโรป (EFI), "Thailand's natural rubber producers are preparing for new market requirements", เข้าถึงได้ที่ <Thailand's natural rubber producers are preparing for new market requirements | European Forest Institute>.

⁴³⁸ SunSirs, "Thailand's Rubber Production is Expected to Increase by 2.9% to 4.93 Million Tons in 2025", เข้าถึงได้ที่ <SunSirs: Thailand's Rubber Production is Expected to Increase by 2.9% to 4.93 Million Tons in 2025>.

อย่างไรก็ดี ส่วนแบ่งทางการตลาดของไทยในสหภาพยุโรปลดลงร้อยละ 1 ในปี 2567 เมื่อเทียบกับปี 2565 โดยในช่วงเวลาเดียวกัน มูลค่าการนำเข้ายางของสหภาพยุโรปจากไทยลดลงประมาณ 466 ล้านยูโร (-21%)

การที่ประเทศไทยสูญเสียส่วนแบ่งทางการตลาดในสหภาพยุโรป เกิดจากการขยายตัวของผู้ส่งออกรายอื่น ได้แก่ เซอร์เบีย (+38%) จีน (+4.5%) และโกตดิวัวร์ (+8%) ซึ่งสามารถเพิ่มทั้งมูลค่าและส่วนแบ่งทางการตลาดได้ในช่วงเวลาเดียวกัน การลดลงของการส่งออกยางของไทยยังสอดคล้องกับแนวโน้มของผู้ส่งออกที่เพิ่มขึ้นจากอาเซียน (มาเลเซียและอินโดนีเซีย) แสดงให้เห็นถึงการแข่งขันระดับภูมิภาคและการทดแทนแหล่งจัดหายางของสหภาพยุโรป

รูปที่ 16: มูลค่าการนำเข้ายางพาราของไทย

เพื่อให้เข้าใจสถานะของประเทศไทยในตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ดียิ่งขึ้น การวิเคราะห์ SWOT จึงถูกนำมาใช้เพื่อสะท้อนถึงปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อศักยภาพการแข่งขันด้านการส่งออกยางของไทย

ประเทศไทยมีจุดแข็งหลายประการ โดยยังคงเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกยางธรรมชาติรายใหญ่ที่สุดของโลก มีความได้เปรียบเชิงขนาดจากพื้นที่เพาะปลูกที่กว้างขวางและห่วงโซ่อุปทานที่มีเสถียรภาพ⁴³⁹จนทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือในหมู่ผู้ซื้อระดับโลก

นอกเหนือจากการผลิตยางดิบ ประเทศไทยได้ขยายการผลิตไปยังผลิตภัณฑ์ปลายน้ำ เช่น ถุงมือยาง ยางรถยนต์ และผลิตภัณฑ์ยางทางเทคนิค (technical rubber products) ซึ่งรองรับภาคธุรกิจสุขภาพและยานยนต์ ความหลากหลายของสินค้าดังกล่าวเป็นข้อได้เปรียบสำคัญของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง เช่น โกลด์วีวอร์ ที่ยังคงมุ่งเน้นการส่งออกยางดิบเป็นหลัก นอกจากนี้การลงทุนจากต่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถการผลิตของไทย โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ปลายน้ำ ไทยได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานยางรถยนต์ของสหภาพยุโรป อีกทั้งยังได้กลายเป็นจุดหมายปลายทางหลักสำหรับการลงทุนของอุตสาหกรรมยางรถยนต์ระดับโลก⁴⁴⁰ ตัวอย่างเช่น บริษัท Continental ได้ลงทุนเพิ่มกว่า 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อขยายโรงงานผลิตยางรถยนต์ในประเทศไทย⁴⁴¹

นอกจากนี้ ประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงต่ำภายใต้กฎระเบียบ EUDR⁴⁴² ซึ่งหมายความว่าประเทศไทยได้รับการยกเว้นจากกระบวนการประเมินและบรรเทาความเสี่ยง (risk assessment and mitigation) ตามมาตรา 10 และมาตรา 11 ของกฎระเบียบ EUDR ซึ่งต่างจากประเทศในกลุ่มประเทศความเสี่ยงมาตรฐาน เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย กัมพูชา โกลด์วีวอร์ และบราซิล กล่าวคือ ผู้ส่งออกจากประเทศไทยเพียงแค่จัดทำข้อมูลพิกัดทางภูมิศาสตร์ การตรวจสอบย้อนกลับ (traceability) และเอกสารแสดงการรับรองการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า (Due diligence statement) เท่านั้น

อย่างไรก็ดี ควรสังเกตว่าประเทศจีนและตุรกี ซึ่งเป็นผู้ส่งออกยางรายใหญ่ที่สุดไปยังสหภาพยุโรป ก็ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงต่ำเช่นกัน และจะเป็นคู่แข่งโดยตรงของไทยในการช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาดจากประเทศที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงมาตรฐาน

⁴³⁹ Campoy, R. (2567), *Brief Analysis of Natural Rubber Production in Thailand*, Global Rubber Markets, เข้าถึงได้ที่ <[Brief Analysis of Natural Rubber Production in Thailand – Global Rubber Market News](#)>.

⁴⁴⁰ Thailand Tyre, "2025 Tire Factory in Thailand: Recent Developments and Trends", เข้าถึงได้ที่ <[2025 Tire Factory in Thailand Recent Developments and Trends](#)>.

⁴⁴¹ โปรดดูรายละเอียดที่ Reuters, "Thailand approves \$400 mln investment by Continental AG to expand tyre facility", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand approves \\$400 mln investment by Continental AG to expand tyre facility | Reuters](#)>.

⁴⁴² คณะกรรมาธิการยุโรป, "Country Classification List under the EU Deforestation Regulation (EUDR) – benchmarking system", Green Forum. เข้าถึงได้ที่ <https://green-forum.ec.europa.eu/deforestation-regulation-implementation/eudr-cooperation-and-partnerships/country-classification-list_en>.

อุตสาหกรรมยางพาราของไทยประสบปัญหาความกระจายตัวของเกษตรกรรายย่อย โดยประมาณร้อยละ 90 ของผลผลิตยางพาราไทยมาจากเกษตรกรรายย่อย⁴⁴³ สภาพการณ์ดังกล่าวส่งผลให้การดำเนินงานด้านการตรวจสอบย้อนกลับในห่วงโซ่อุปทานเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียของไทยได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นหนึ่งในความท้าทายที่สำคัญที่สุด⁴⁴⁴ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรรายย่อยจำนวนมากยังขาดโฉนดที่ดินอย่างเป็นทางการ หรือบันทึกข้อมูลดิจิทัล ซึ่งทำให้การตรวจสอบย้อนกลับตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น⁴⁴⁵ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีช่องว่างด้านความพร้อมระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่กับผู้ประกอบการรายย่อยในอุตสาหกรรมยางพารา โดยแม้บริษัทขนาดใหญ่บางแห่งอาจมีความพร้อมหรือมีศักยภาพเพียงพอในการปฏิบัติตามกฎระเบียบดังกล่าว แต่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามได้⁴⁴⁶

นอกจากนี้ ปัจจัยต้นทุนการผลิตและต้นทุนแรงงานที่เพิ่มสูงขึ้น ยังเป็นความท้าทายที่สำคัญต่อผู้ผลิตรายพาราในไทย ต้นทุนการผลิตยางปรับตัวสูงขึ้นจากราคาปุ๋ยที่แพงขึ้น และค่าใช้จ่ายด้านการขนส่งที่เพิ่มขึ้น⁴⁴⁷ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อภาระต้นทุนของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในไทย อีกทั้งประเทศไทยได้ปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำรายวัน ตั้งแต่เดือนมกราคม 2568⁴⁴⁸ และยังกำหนดให้มีการจ่ายค่าล่วงเวลาเพิ่มเติมเมื่อมีการทำงานเกินเวลาที่กำหนด⁴⁴⁹

นอกจากนี้แม้ว่าจะมีการคาดการณ์ว่าปริมาณผลผลิตยางพาราจะเพิ่มขึ้นในปี 2568 แต่อุตสาหกรรมยางพาราของไทยยังคงต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพการผลิต ทำให้การผลิตรายพารายังไม่สามารถดำเนินงานภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่สุดได้ โดยอุตสาหกรรมยางไทยกำลังประสบปัญหาต่าง ๆ ได้แก่

โครงสร้างอายุของต้นยางที่สูงขึ้น (aging tree age structure) และการขาดแรงจูงใจในการปลูกต้นยางใหม่⁴⁵⁰ อีกทั้งยังมีผลผลิตยางพาราต่อเฮกตาร์ที่ต่ำกว่าประเทศคู่แข่ง อันเนื่องมาจากต้นยางที่มีอายุมาก รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพาะปลูกยางไปเป็นพืชเศรษฐกิจอื่น เช่น ปาล์มน้ำมันและทุเรียน การแพร่กระจายของโรคใบร่วง (leaf drop disease)⁴⁵¹

⁴⁴³ สถาบันป่าไม้แห่งยุโรป (EFI), "Thailand's natural rubber producers are preparing for new market requirements", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand's natural rubber producers are preparing for new market requirements | European Forest Institute](#)>.

⁴⁴⁴ โปรดดูรายละเอียดที่ Report on the opportunities and challenges in aligning Thai agri-products with EU sustainability standards, หน้า ii.

⁴⁴⁵ โปรดดูรายละเอียดที่ Report on the opportunities and challenges in aligning Thai agri-products with EU sustainability standards, หน้า 14-15.

⁴⁴⁶ โปรดดูรายละเอียดที่ Report on the opportunities and challenges in aligning Thai agri-products with EU sustainability standards, หน้า 21-22.

⁴⁴⁷ โปรดดูรายละเอียดที่ LH Bank, "Rubber Business", เข้าถึงได้ที่ <[PowerPoint Presentation](#)>.

⁴⁴⁸ Tilleke & Gibbins, "Thailand increases Minimum Wage across All Provinces", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand Increases Minimum Wage across All Provinces - Tilleke & Gibbins](#)>.

⁴⁴⁹ Chambers and Partners, Practice Guide, "Employment 2024: Thailand", เข้าถึงได้ที่ <[Employment 2024 - Thailand | Global Practice Guides | Chambers and Partners](#)>.

⁴⁵⁰ Campoy, R. (2567), *Brief Analysis of Natural Rubber Production in Thailand*, Global Rubber Markets, เข้าถึงได้ที่ <[Brief Analysis of Natural Rubber Production in Thailand - Global Rubber Market News](#)>.

⁴⁵¹ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2025-2027: Rubber Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook 2025-2027: Rubber Industry](#)>. ภาคผนวก 7.

และผลกระทบจากภัยแล้งอันเกิดจากปรากฏการณ์เอลนีโญ (El Niño-induced drought) ในปี 2566 ที่สร้างความเสียหายต่อผลผลิต⁴⁵² ปัจจุบันดังกล่าว รวมถึงความอ่อนไหวต่อสภาพภูมิอากาศทำให้ผลผลิตยางพาราของไทยมีความผันผวนสูง

นอกจากนี้ การปฏิบัติตามกฎหมายด้านความยั่งยืนของสหภาพยุโรปยังเป็นความท้าทายต่อผู้ผลิตยางพาราไทยอีกด้วย

ประเทศไทยยังคงมีโอกาสนในการเพิ่มการส่งออกยางพาราไปยังสหภาพยุโรป โดยตราบใดที่ประเทศไทยยังคงถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงต่ำภายใต้กฎระเบียบ EUDR ผู้ส่งออกไทยจะยังคงได้รับประโยชน์จากภาระการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่น้อยกว่าประเทศคู่แข่ง เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย โกตดิวัวร์ และบราซิล ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวสามารถเอื้อให้ผู้ผลิตไทยเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด ในการส่งออกยางพาราและผลิตภัณฑ์ยางไปยังสหภาพยุโรปได้

นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ เช่น การติดตามและตรวจสอบด้วยดาวเทียม (satellite monitoring) การตรวจสอบย้อนกลับด้วยเทคโนโลยีบล็อกเชน (blockchain traceability) และระบบขึ้นทะเบียนเกษตรกร (farmer registration systems) เพื่อจัดทำหลักฐานแสดงถึงการผลิตรายางพาราที่ปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (deforestation-free rubber) จะทำให้ประเทศไทยมีโอกาสก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในภูมิภาคในด้านการปฏิบัติตามกฎหมายด้านความยั่งยืนของอุตสาหกรรมยาง⁴⁵³

ความต้องการผลิตภัณฑ์ยางยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปัจจัยด้านโครงสร้างประชากร โดยเฉพาะในประเทศพัฒนาแล้วที่มีสังคมผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น นำไปสู่ความต้องการอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุเหล่านั้น เช่น ถุงมือยางและอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ทำจากยางพารา ในขณะเดียวกัน ราคาน้ำมันดิบโลกซึ่งมีความผันผวนอันเกิดจากความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ส่งผลให้เกิดความต้องการยางธรรมชาติเพิ่มขึ้นในฐานะสินค้าทดแทนยางสังเคราะห์⁴⁵⁴ อีกทั้งความต้องการยางรถยนต์มีการขยายตัวอย่างก้าวกระโดดตามอุปสงค์การผลิตยานยนต์ทั่วโลกเพื่อตอบสนองต่อความต้องการรถยนต์ที่เพิ่มขึ้น⁴⁵⁵ ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดโอกาสแก่ผู้ส่งออกยางพาราของไทย และยังเปิดโอกาสให้ประเทศไทยสามารถลงทุนในการแปรรูปภายในประเทศเพื่อผลิตสินค้ามูลค่าเพิ่มในขั้นปลายน้ำ (higher-value downstream rubber products)⁴⁵⁶

ในขณะเดียวกัน ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และการแพร่ระบาดของโรคใบร่วง ถือเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้ปลูกยางจำนวนมาก โดยเฉพาะในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์

⁴⁵² Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2025-2027: Rubber Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook 2025-2027: Rubber Industry](#)>. ภาคผนวก 7.

⁴⁵³ สถาบันป่าไม้แห่งยุโรป (EFI), "Thailand's natural rubber producers are preparing for new market requirements", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand's natural rubber producers are preparing for new market requirements | European Forest Institute](#)>.

⁴⁵⁴ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2025-2027: Rubber Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook 2025-2027: Rubber Industry](#)>. ภาคผนวก 7.

⁴⁵⁵ Globex, "Sector Update: Thailand Rubber", หน้า 9. เข้าถึงได้ที่ <[THAILAND RUBBER](#)>

⁴⁵⁶ B&Company (2568). "Rubber Industry in Vietnam: Production, Export, Situation, Challenges And Prospect", เข้าถึงได้ที่ <[Rubber Industry in Vietnam: Production, Export Situation, Challenges and Prospect - B-Company](#)>.

หันไปปลูกปาล์มน้ำมันและทุเรียนแทนยางพารา⁴⁵⁷ ซึ่งส่งผลให้อุปทานยางพาราจากประเทศคู่แข่งตึงตัวและกลายเป็นโอกาสของผู้ผลิตยางพาราไทยในการขยายส่วนแบ่งทางการตลาด

อย่างไรก็ดีอุตสาหกรรมยางพาราของไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายสำคัญจากความผันผวนด้านราคาและตลาด โดยราคายางสามารถถูกกำหนดจากสภาวะเศรษฐกิจโลก สภาพอากาศ และการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ในอุตสาหกรรมหลัก เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์และการผลิต⁴⁵⁸

โดยในตลาดสหภาพยุโรป ร้อยละ 75 ของยางธรรมชาติถูกใช้ในอุตสาหกรรมยางรถยนต์⁴⁵⁹ ทำให้ผู้ส่งออกยางพาราไทยต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมดังกล่าว และมีความเสี่ยงสูงต่อความผันผวนของอุปสงค์ในอุตสาหกรรมนี้

นอกจากนี้ ประเทศไทยเคยประสบปัญหาฝนตกหนักและอุทกภัยในเดือนธันวาคม ปี 2567 ส่งผลให้มีการสูญเสียผลผลิตยางจำนวนมาก⁴⁶⁰ เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างแรงกดดันให้ผู้ผลิตและผู้ส่งออกต้องปรับใช้กลยุทธ์ที่สามารถรับมือกับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศได้ เพื่อรักษาความต่อเนื่องของผลผลิตยางในอนาคต

ยิ่งไปกว่านั้น ประเทศคู่แข่งที่เป็นผู้ผลิตยางรายสำคัญ เช่น อินโดนีเซีย เวียดนาม โกลด์โคสต์ และมาเลเซีย อาจเสนอราคาที่ต่ำกว่า เนื่องจากได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าในการเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป⁴⁶¹ ในขณะที่ประเทศไทยยังส่งออกยางไปยังสหภาพยุโรปภายใต้อัตราภาษี MFN โดยไม่มีสิทธิพิเศษหรือโควตาเหมือนประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (LDCs) เช่น โกลด์โคสต์ พม่า และกัมพูชา ซึ่งมีความได้เปรียบด้านราคาและการเข้าถึงตลาดที่มากกว่า ส่งผลให้ไทยอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบเชิงโครงสร้างเมื่อเทียบกับประเทศผู้ส่งออกยางจากกลุ่ม ACP หรือประเทศที่อยู่ภายใต้กรอบ EBA

นอกจากนี้ รัฐสภากำลังตั้งคำถามเกี่ยวกับความโปร่งใสของระบบการจัดกลุ่มประเทศตามความเสี่ยงต่อการตัดไม้ทำลายป่า ภายใต้กฎระเบียบ EUDR โดยเรียกร้องให้มีการปรับปรุงระบบดังกล่าวให้มีความโปร่งใสมากขึ้น ใช้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และสะท้อนความแตกต่างเชิงภูมิภาค⁴⁶² โดยสถานะการจัดกลุ่มประเทศของไทยจะถูกทบทวนในปี 2569 ซึ่งหากถูกปรับลดสถานะ จะทำให้ต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบสูงขึ้น⁴⁶³ นอกจากนี้ ภาคอุตสาหกรรมยางพาราของไทย

⁴⁵⁷ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2025-2027: Rubber Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <Industry Outlook 2025-2027: Rubber Industry>. ภาคผนวก 7.

⁴⁵⁸ 6Wresearch, "Thailand Natural Rubber Market (2025-2031) Outlook", เข้าถึงได้ที่ <Thailand Natural Rubber Market (2025-2031) | Trends, Outlook & Forecast>.

⁴⁵⁹ AidEnvironment, "Natural Rubber Production & Consumption", เข้าถึงได้ที่ <Slide 1>.

⁴⁶⁰ Vinachem, "Thailand expects 25 percent loss of rubber production in December due to storms", เข้าถึงได้ที่ <Thailand expects 25 percent loss of rubber production in December due to storms :: Content :: Tập đoàn Hoà chất Việt Nam (Vinachem)>.

⁴⁶¹ Sowcharoensuk, C. (2567). *Industry Outlook 2025-2027: Rubber Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <Industry Outlook 2025-2027: Rubber Industry>. ภาคผนวก 7.

⁴⁶² Cater, L. (2568). *Parliament rejects EU anti-deforestation black list*. POLITICO, เข้าถึงได้ที่ <Parliament rejects EU anti-deforestation black list - POLITICO>.

⁴⁶³ Meridia, "EUDR benchmarking and risk categories explained: a simple guide", เข้าถึงได้ที่ <EUDR benchmarking and risk categories explained: a simple guide — Meridia>.

ยังมีความเสี่ยงสูงด้านการใช้แรงงานบังคับภายใต้กฎระเบียบ FLR เนื่องจากแรงงานในสวนยางพาราภาคใต้ของไทยไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 เป็นแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน⁴⁶⁴

กล่าวโดยสรุป ขนาดการผลิต ชื่อเสียง และสถานะความเสี่ยงต่ำตามกฎระเบียบ EUDR เป็นปัจจัยที่ทำให้ประเทศไทยมีฐานที่มั่นคงในตลาดสหภาพยุโรป แต่อุตสาหกรรมยางพาราไทยยังคงมีจุดอ่อนจากการกระจายตัวของเกษตรกรรายย่อย ต้นทุนการผลิตที่สูง และช่องว่างในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ในขณะที่ความต้อการด้านความยั่งยืนและตลาดเฉพาะที่มีมูลค่าเพิ่ม (premium niches) ถือเป็นโอกาสในการเติบโต แต่ความเสี่ยงจากการถูกปรับลดสถานะการจัดกลุ่มประเทศ การตรวจสอบด้านแรงงาน และผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศยังคงเป็นอุปสรรคต่อความสามารถในการแข่งขันของไทยในระยะยาว

รูปที่ 17: การวิเคราะห์ SWOT – ยางและผลิตภัณฑ์ยาง

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้นำระดับโลก: ไทยเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกยางธรรมชาติรายใหญ่ที่สุดในโลก ● ขนาดการผลิตและความน่าเชื่อถือ: มีพื้นที่เพาะปลูกกว้างขวางและห่วงโซ่อุปทานที่มั่นคง → เป็นที่ไว้วางใจของผู้ซื้อทั่วโลก ● ความหลากหลายของการส่งออก: ไม่ได้ส่งออกเฉพาะยางดิบ แต่ยังรวมถึงผลิตภัณฑ์ปลายน้ำ เช่น ถุงมือยาง ยางรถยนต์ และผลิตภัณฑ์ยางทางเทคนิค ที่ตอบสนองต่อความต้องการในธุรกิจสุขภาพและอุตสาหกรรมยานยนต์ ● การลงทุนจากต่างประเทศ: ได้รับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในอุตสาหกรรมยางรถยนต์อย่างเข้มข้น เช่น การลงทุนขยายโรงงานมูลค่า 400 ล้านดอลลาร์ของบริษั Continental ● การเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานของสหภาพยุโรป: มีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมยางรถยนต์ของสหภาพยุโรป ● ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงต่ำภายใต้กฎระเบียบ EUDR: มีภาระการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่น้อยกว่าประเทศคู่แข่ง 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความกระจายตัวของเกษตรกรรายย่อย: เกือบร้อยละ 90 ของผลผลิตมาจากเกษตรกรรายย่อย → ต้นทุนสูงและการปฏิบัติตามข้อกำหนดยุ่งยากซับซ้อน ● ต้นทุนปัจจัยการผลิตและค่าแรงสูง: ทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดลง โดยเฉพาะในช่วงราคายางตกต่ำ ● ข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพการผลิต: <ul style="list-style-type: none"> ➢ ต้นยางแก่และขาดการปลูกทดแทน ➢ ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าคู่แข่ง ● ความอ่อนไหวต่อสภาพภูมิอากาศ: ผลผลิตผันผวนจากภัยแล้ง (เอลนีโญ ปี 2566) และน้ำท่วม (ปี 2567) ● ช่องว่างด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนด: บริษัทขนาดใหญ่มีความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR แต่ผู้ประกอบการ SME ยังล่าช้าในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ CSDDD, EUDR และ FLR ● ปัญหาการตรวจสอบย้อนกลับ: เกษตรกรรายย่อยจำนวนมากไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินอย่างเป็นทางการหรือบันทึกข้อมูลการเกษตรแบบดิจิทัล

⁴⁶⁴ Winrock, "Tapped Out – A Research Study on Forced Labor and trafficking in Persons in the Thai Rubber Industry", เข้าถึงได้ที่ <Thailand-CTIP-Tapped-Out-Rubber-Industry-002.pdf>. ภาคผนวก 8.

โอกาส	ความเสี่ยง
<ul style="list-style-type: none"> ● ความได้เปรียบจากสถานะประเทศความเสี่ยงต่ำภายใต้กฎระเบียบ EUDR: มีความสามารถในการแข่งขันมากกว่าประเทศคู่แข่ง ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บราซิล และโกตดิวัวร์ ● ความเป็นผู้นำด้านความยั่งยืน: การขยายการใช้เทคโนโลยี เช่น การติดตามและตรวจสอบด้วยดาวเทียม การตรวจสอบย้อนกลับด้วยบล็อกเชน และระบบขึ้นทะเบียนเกษตรกร ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือในตลาดสหภาพยุโรป ● ความต้องการที่เพิ่มขึ้น: <ul style="list-style-type: none"> ○ อุปกรณ์ทางการแพทย์และถุงมือยางจากโครงสร้างสังคมผู้สูงอายุ ○ ยางรถยนต์ จากการเติบโตของยอดขายยานยนต์ ○ ยางธรรมชาติในฐานะสินค้าทดแทนยางสังเคราะห์ เมื่อราคาน้ำมันดิบผันผวนสูง ● อุปทานจากคู่แข่งที่ลดลง: เกษตรกรในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ หันไปปลูกพืชอื่น ๆ เนื่องจากโรคใบร่วง ส่งผลให้อุปทานยางพาราโลกหดตัว 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความผันผวนของราคา: ราคายางแปรผันตามภาวะเศรษฐกิจโลก สภาพอากาศ และอุปสงค์จากอุตสาหกรรมยานยนต์ ● ความเปราะบางของเกษตรกรรายย่อย: ขาดเงินสำรองในการกักตุนในช่วงราคายางตกต่ำ ● ตลาดมีการกระจุกตัวสูง: เกือบร้อยละ 75 ของความต้องการยางในสหภาพยุโรปผูกติดกับอุตสาหกรรมยางรถยนต์ → ความเสี่ยงสูงจากการพึ่งพาเพียงภาคส่วนเดียว ● ผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศ: น้ำท่วมในเดือนธันวาคม 2567 ทำให้ผลผลิตหดตัวร้อยละ 25; ภัยแล้งส่งผลให้ผลผลิตลดลง ● แรงกดดันจากการแข่งขัน: อินโดนีเซีย เวียดนาม มาเลเซีย โกตดิวัวร์ และประเทศ LDCs (พม่า กัมพูชา และโกตดิวัวร์) ได้รับสิทธิพิเศษในการเข้าถึงตลาดอียูแบบปลอดภาษี ขณะที่ไทยต้องเสียภาษีตามอัตรา MFN ● ความเสี่ยงด้านกฎระเบียบ: <ul style="list-style-type: none"> ➤ การทบทวนกฎระเบียบ EUDR ปี 2569 อาจทำให้ประเทศไทยถูกปรับลดสถานะจากประเทศความเสี่ยงต่ำ ส่งผลให้ต้นทุนการปฏิบัติตามข้อกำหนดสูงขึ้น ➤ ความเสี่ยงด้านการใช้แรงงานบังคับ ภายใต้กฎระเบียบ FLR เนื่องจากแรงงานสวนยางภาคใต้ร้อยละ 90 เป็นแรงงานข้ามชาติ ➤ รัฐสภายุโรปผลักดันให้มีการปรับปรุงเกณฑ์การจัดกลุ่มประเทศตามความเสี่ยงให้เข้มงวดมากขึ้น → ทำให้สถานะของประเทศไทยไม่แน่นอน

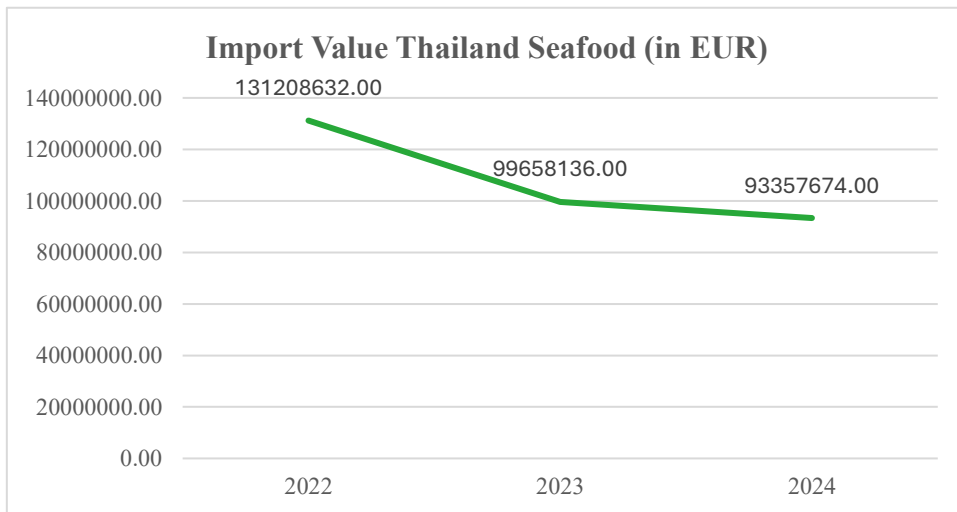
v. สินค้าอาหารทะเล (Seafood)

ประเทศไทยเป็นผู้แปรรูปและส่งออกอาหารทะเล (พิกัด HS03) ระดับโลกมาอย่างยาวนาน⁴⁶⁵ โดยเฉพาะในสินค้าสำคัญ ได้แก่ ปลาทูน่ากระป๋องและ กุ้ง โดยในปี 2567 ไทยมีมูลค่าการส่งออกสินค้าอาหารทะเลทั้งหมดสูงสุดในรอบ 10 ปี อยู่ที่ประมาณ 7.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยส่วนใหญ่เป็นสินค้าอาหารทะเลแปรรูป โดยมีสินค้าหลัก ได้แก่ ปลาทูน่ากระป๋อง (มูลค่า 2.42 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ) และ อาหารสุนัขและแมวประเภทกระป๋อง (มูลค่า 819 ล้านดอลลาร์สหรัฐ)⁴⁶⁶

อย่างไรก็ดี การส่งออกสินค้าอาหารทะเลของไทยไปยังสหภาพยุโรปยังคงมีข้อจำกัด โดยตลาดสหภาพยุโรปคิดเป็นเพียง 5% ของการส่งออกอาหารทะเลทั้งหมดของประเทศไทย⁴⁶⁷ แม้ว่าสหภาพยุโรปยังคงเป็นหนึ่งในตลาดผู้นำเข้าที่ใหญ่ที่สุดของโลกในภาคส่วนอาหารทะเล แต่ในปี 2566 ความต้องการบริโภคอาหารทะเลในครัวเรือน เช่น ปลา ลดลงเนื่องจากภาวะเงินเฟ้อ⁴⁶⁸

การนำเข้าอาหารทะเลของสหภาพยุโรปจากประเทศไทยปรับตัวลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยมูลค่าลดลงจาก 131.2 ล้านยูโรในปี 2565 เหลือเพียง 93.4 ล้านยูโรในปี 2567 โดยลดลง 28.9% นอกจากนี้ ตลาดนำเข้าอาหารทะเลของสหภาพยุโรปยังมีแนวโน้มหดตัวเช่นกัน โดยมูลค่าการนำเข้าอาหารทะเลจากประเทศนอกสหภาพยุโรปปรับตัวลดลงจาก 8.3 พันล้านยูโรในปี 2565 เหลือ 8.12 พันล้านยูโรในปี 2567 หรือคิดเป็นการลดลง 7.5%⁴⁶⁹

รูปที่ 18: มูลค่าการนำเข้าอาหารทะเลไทยของสหภาพยุโรป

⁴⁶⁵ Asian Agribiz, "Thailand's seafood exports reach a 10-year high", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand's seafood exports reach a 10-year high – Asian Agribiz](#)>.

⁴⁶⁶ Sawasdee Thailand, "Thailand's Fishery Exports Valued at USD 7.08 B in 2024, Highest in 10 Years", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand's Fishery Exports Valued at USD 7.08 B in 2024, Highest in 10 Years - THAILAND.GO.TH](#)>.

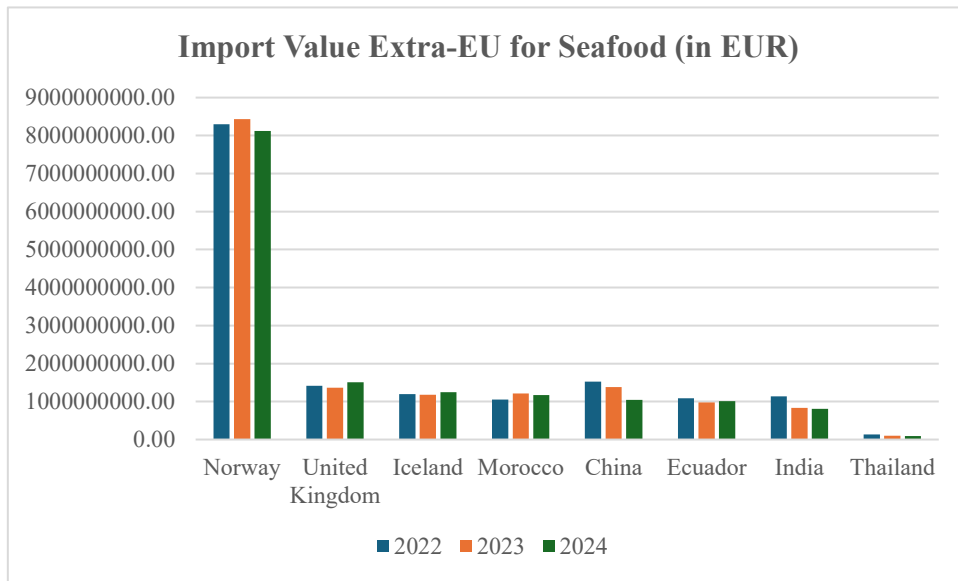
⁴⁶⁷ มูลนิธิความยุติธรรมเชิงสิ่งแวดล้อม (EJF), "High and Dry: A Policy Briefing on the Future of Thai Fisheries", เข้าถึงได้ที่ <[High-and-Dry_Final_August2023.pdf](#)>. ภาคผนวก 9.

⁴⁶⁸ คณะกรรมาธิการยุโรป, Oceans and Fisheries, "EU Fish Market report 2024 reveals trends and insights", เข้าถึงได้ที่ <[https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/news/eu-fish-market-report-2024-reveals-trends-and-insights-2024-12-12_en](#)>.

⁴⁶⁹ โปรดดูรายละเอียดที่ [Access2Markets Statistics page](#)

ประเทศคู่แข่งสำคัญที่ครองตลาดนำเข้าอาหารทะเลของสหภาพยุโรป ได้แก่ นอร์เวย์ สหราชอาณาจักร และไอซ์แลนด์ ซึ่งแม้ตลาดจะหดตัว แต่ประเทศเหล่านี้กลับสามารถเพิ่มทั้งมูลค่าและส่วนแบ่งทางการตลาดได้ในขณะเดียวกัน เวียดนามได้รับประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรี EVFTA ที่ทยอยยกเลิกภาษีสำหรับสินค้าอาหารทะเลหลายรายการ ส่งผลให้การแข่งขันด้านการครอบครองพื้นที่ตลาดและด้านราคาในตลาดสหภาพยุโรปมีความเข้มข้นมากขึ้น⁴⁷⁰

รูปที่ 19: มูลค่าการนำเข้าอาหารทะเลจากประเทศนอกสหภาพยุโรป

เพื่อทำความเข้าใจสถานะของประเทศไทยในตลาดที่กำลังเปลี่ยนแปลงนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น การวิเคราะห์ SWOT จะช่วยให้เห็นถึงพลวัตภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งออกอาหารทะเลของประเทศไทย

ประเทศไทยมีจุดแข็งภายในที่สำคัญในอุตสาหกรรมนี้ โดยประเทศไทยได้รับการยอมรับว่าเป็นศูนย์กลางระดับโลก (Global hub) ในด้านการผลิตและส่งออกปลาทูน่ากระป๋อง กุ้ง และอาหารทะเลแปรรูป สภาพแวดล้อมภายในประเทศถือว่าเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งจัดหาวัตถุดิบอาหารทะเล ด้วยภูมิศาสตร์และภูมิอากาศที่เอื้ออำนวย รวมทั้งมีการเข้าถึงน่านน้ำทางทะเลได้อย่างสะดวก⁴⁷¹ อีกทั้งประเทศไทยยังมีเป้าหมายที่จะก้าวขึ้นเป็นหนึ่งในผู้ส่งออกอาหารแปรรูปที่ใหญ่ที่สุดของโลกภายในปี 2570 และกลายเป็นผู้เล่นหลักในตลาดอาหารแห่งอนาคต (Future Food Market)⁴⁷²

⁴⁷⁰ โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, Access2Markets, EU-Vietnam Free Trade Agreement. เข้าถึงได้ที่ <EU-Vietnam Free Trade Agreement | Access2Markets>.

⁴⁷¹ Kornboonritros, S. (2567). *Industry Outlook: 2023-2025: Processed Seafood Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <Industry Outlook 2023-2025: Processed Seafood Industry>.

⁴⁷² USDA, "Food Processing Ingredients Annual 2024 – Thailand", เข้าถึงได้ที่ <USDA - Food Processing Ingredients Annual_Bangkok_Thailand_TH2024-0023 (1).pdf>

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีต้นทุนแรงงานที่ต่ำกว่าประเทศคู่แข่งรายสำคัญ เช่น จีน หรือ นอร์เวย์ ขณะเดียวกันยังมีแรงงานที่มีทักษะสูงในภาคการผลิตอาหารทะเล⁴⁷³ อีกทั้งโครงสร้างพื้นฐานทางอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นการประมงชายฝั่ง (shoreline fisheries) หรือการประมงน้ำจืด (Inland fisheries) ล้วนสนับสนุนการแปรรูปอาหารทะเลได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁴⁷⁴

สำหรับอุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋องโดยเฉพาะ ประเทศไทยยังคงรักษาความได้เปรียบด้านขนาดการผลิต ซึ่งทำให้ราคาส่งออกปลาหูฉลามกระป๋องต่ำและสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก⁴⁷⁵

ตั้งแต่ปี 2558 ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปอย่างเข้มงวดเพื่อจัดการกับการทำการประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: IUU fishing) รวมถึงการปรับปรุงสภาพการทำงานในภาคการประมง⁴⁷⁶ การปฏิรูปดังกล่าวได้สร้างความเชื่อมั่นให้แก่หน่วยงานกำกับดูแลของสหภาพยุโรปจนได้ปลด “ใบเหลือง” (Yellow card) ที่เคยบังคับใช้กับประเทศไทยได้ในที่สุด⁴⁷⁷

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยยังคงเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างหลายประการ อาทิ ผลผลิตจากการจับสัตว์น้ำทางทะเลที่ลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2546 อันเป็นผลมาจากการทำการประมงเกินขนาด การทำลายแหล่งที่อยู่อาศัย และการระบาดของโรคในฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ⁴⁷⁸

นอกจากนี้ การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประมง (Fisheries Act) อาจนำไปสู่แนวปฏิบัติที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การจับปลาในเวลากลางคืน ซึ่งอาจสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศที่เป็นฐานทรัพยากรสำคัญต่อการประมงประเภทอื่น ๆ⁴⁷⁹ อันอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงในการเข้าถึงผู้บริโภคในสหภาพยุโรป เนื่องจากผู้บริโภคในปัจจุบันให้ความสำคัญกับสินค้าที่ถูกผลิตอย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงสินค้าอาหารทะเล⁴⁸⁰

⁴⁷³ กรมประมง, "Shrimp Master Plan: Thai Marine Shrimp Farming Restoration Plan to increase production to 400,000 tons by 2023", เข้าถึงได้ที่ <Department of Fisheries | Thailand>.

⁴⁷⁴ Kornboonritros, S. (2567). *Industry Outlook: 2023-2025: Processed Seafood Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <Industry Outlook 2023-2025: Processed Seafood Industry>.

⁴⁷⁵ Lapmak, R. (2568). *Industry Outlook 2025-2027: Canned Seafood Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <Canned Seafood Industry>. ภาคผนวก 10.

⁴⁷⁶ กรมประมง, "Thailand's Success in Combatting IUU Fishing", เข้าถึงได้ที่ <Department of Fisheries | Thailand>.

⁴⁷⁷ The Nation Thailand, "Urgent: European Commission lifts 'yellow card' from Thailand for its action against illegal fishing", เข้าถึงได้ที่ <Urgent: European Commission lifts 'yellow card' from Thailand for its action against illegal fishing>.

⁴⁷⁸ Kornboonritros, S. (2567). *Industry Outlook: 2023-2025: Processed Seafood Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <Industry Outlook 2023-2025: Processed Seafood Industry>.

⁴⁷⁹ Roney, T. (2568). *Special Report: Thailand "Bringing Back The Bad Old Days" For Fisheries, Say Activists*. Bangkok Tribune, เข้าถึงได้ที่ <SPECIAL REPORT: Thailand "bringing back the bad old days" for fisheries, say activists | Bangkok Tribune>.

⁴⁸⁰ Allen, M. (2568), *Nothing fishy about fish: consumer demand drives push for more sustainable seafood*. Renewable Matter, เข้าถึงได้ที่ <Nothing fishy about fish: consumer demand drives push for more sustainable seafood Materia Rinnovabile | Renewable Matter>.

ประเทศไทยยังคงถูกเชื่อมโยงกับปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีตเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิแรงงาน (labour abuses) และการทำการประมงที่ผิดกฎหมาย (IUU fishing)⁴⁸¹ ซึ่งการปรับลดมาตรการแก้ไขปัญหา IUU Fishing ที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2558 อาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนและชื่อเสียงของภาคอุตสาหกรรมอาหารทะเลไทย⁴⁸² หากมีการผ่อนคลายกฎระเบียบด้านการประมงย่อมทำให้ความกังวลถูกจุดขึ้นอีกครั้ง และอาจส่งผลให้ประเทศไทยเผชิญมาตรการคว่ำบาตรจากสหภาพยุโรปอีกครั้งได้⁴⁸³

ในเชิงนโยบาย ประเทศไทยได้จัดทำแผนการจัดการประมงแห่งชาติแห่งชาติ (National Marine Fisheries Management Plan – FMP) โดยมีการกำหนดโควตาการจับสัตว์น้ำทางทะเล ซึ่งส่งผลให้ปริมาณการจับลดลง⁴⁸⁴ อีกทั้งกฎระเบียบอื่นๆ ที่กำหนดโดยรัฐบาลยังส่งผลให้จำนวนเรือประมงไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง⁴⁸⁵ นอกจากนี้อุตสาหกรรมอาหารทะเลไทยยังต้องเผชิญกับปัญหาต้นทุนที่สูงขึ้นจากราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์น้ำและค่าใช้จ่ายด้านพลังงานปรับตัวเพิ่มขึ้น⁴⁸⁶

ประเทศไทยยังเสียเปรียบเชิงโครงสร้างเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง โดยเฉพาะนอร์เวย์และสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นผู้ส่งออกอาหารทะเลรายใหญ่ที่สุดไปยังสหภาพยุโรป เนื่องจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้ชิดกับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ทำให้ประเทศเหล่านั้นสามารถส่งมอบอาหารทะเลสดซึ่งเป็นสินค้าที่เน่าเสียง่าย⁴⁸⁷ได้อย่างรวดเร็ว ยกตัวอย่างเช่น นอร์เวย์ใช้สวีเดนเป็นด่านสำคัญสำหรับการนำอาหารทะเลที่มีมูลค่าสูงเข้าสู่ตลาด⁴⁸⁸

แม้จะมีข้อจำกัดดังกล่าว แต่อุตสาหกรรมอาหารทะเลของประเทศไทยยังคงมีโอกาสหลายประการ โดยประเทศไทยเป็นที่รู้จักในระดับโลกในด้านศักยภาพการผลิต ทั้งในด้านกระบวนการแปรรูป ความหลากหลายด้านรสชาติ คุณภาพและความปลอดภัยของสินค้า⁴⁸⁹

⁴⁸¹ Cowan, C. (2567). *Thai plan to relax fishing law stokes fear of return to illegal catches, workers abuse*. Mongabay, เข้าถึงได้ที่ <[Thai plan to relax fishing law stokes fear of return to illegal catches, worker abuse \(1\).pdf](#)>.

⁴⁸² Market Advisory Council ("MAC"), "Advice: Negotiation of EU – Thailand Free Trade Agreement", เข้าถึงได้ที่ <[MAC-Advice-Negotiations-of-EU-Thailand-FTA-31.01.2024.pdf](#)>.

⁴⁸³ Ocharoenchai, N. (2567). *After a Decade of Progress, Thailand is Rolling Back Fishery Regulations*. Maritime Executive, เข้าถึงได้ที่ <[After a Decade of Progress, Thailand is Rolling Back Fishery Regulations](#)>.

⁴⁸⁴ Thailand Department of Fisheries, "Marine Fisheries Management Plan of Thailand 2020-2022", เข้าถึงได้ที่ <[tha212512.pdf](#)>

⁴⁸⁵ Kornboonritros, S. (2567). *Industry Outlook: 2023-2025: Processed Seafood Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook 2023-2025: Processed Seafood Industry](#)>.

⁴⁸⁶ African Journal of Biological Sciences ("AFJBS"), "Managing costs and returns of safe shrimp farming in Nakhon Pathom, Thailand", เข้าถึงได้ที่ <<https://www.afjbs.com/uploads/paper/cfc6b2b5636f4345de891f08cc8a038c.pdf>>.

⁴⁸⁷ Perennia, "Determining the shelf life of seafood products", เข้าถึงได้ที่ <[Seafood-Shelf-Life.pdf](#)>.

⁴⁸⁸ EUMOFA, "The EU Fish Market 2024", หน้า 16. เข้าถึงได้ที่ <[the eu fish market-KL0124009ENN \(2\).pdf](#)>.

⁴⁸⁹ Lapmak, R. (2568). *Industry Outlook 2025-2027: Canned Seafood Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Canned Seafood Industry](#)>. ภาคผนวก 10.

ภายในสหภาพยุโรป พบว่ามีแนวโน้มการบริโภคอาหารที่มีไขมันต่ำและโปรตีนสูงเพิ่มขึ้น⁴⁹⁰ ซึ่งสอดคล้องกับคุณสมบัติของปลาทูน่า ทำให้เกิดโอกาสสำหรับผู้ส่งออกปลาทูน่าของไทย อีกทั้งการบริโภคอาหารทะเลเป็นประจำยังมีประโยชน์ต่อสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่แหล่งโปรตีนที่ไม่ยั่งยืนกำลังถูกทดแทนด้วยตัวเลือกจากอาหารทะเล⁴⁹¹

นอกจากนี้ ภายใต้สถานะเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน ผู้บริโภคกลุ่มรายได้ปานกลางถึงต่ำในตลาดส่งออกมีแนวโน้มที่จะบริโภคอาหารที่มีราคาถูกและเก็บรักษาได้นาน เช่น อาหารทะเลกระป๋อง⁴⁹² อีกทั้ง ผู้ค้าปลีกในสหภาพยุโรป กำลังให้ความสำคัญกับการรับรองและการตรวจสอบย้อนกลับของอาหารทะเลมากขึ้น โดยการมีใบรับรองถือเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการเข้าถึงตลาด⁴⁹³ ทั้งนี้ กรมประมงของประเทศไทย (Thai Department of Fisheries) ได้ดำเนินการติดตั้งระบบการตรวจสอบย้อนกลับอิเล็กทรอนิกส์ที่ครอบคลุมห่วงโซ่อุปทานอาหารทะเลทั้งหมด เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสินค้าจากประมงที่ผิดกฎหมาย (IUU) จะไม่เข้าสู่ห่วงโซ่การส่งออก⁴⁹⁴

นอกจากนี้ ความเป็นไปได้ในการทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรปในอนาคต จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงตลาดอาหารทะเลของสหภาพยุโรปอย่างมีนัยสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น ประเทศไทยซึ่งเป็นผู้ส่งออกปลาทูน่าแปรรูปที่ใหญ่ที่สุดของโลก ยังคงไม่สามารถเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรปได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากถูกเก็บภาษีนำเข้าในอัตราสูงถึงร้อยละ 24⁴⁹⁵ ทั้งนี้ปลาทูน่าเป็นปลาที่มีการบริโภคสูงที่สุดในสหภาพยุโรป⁴⁹⁶ ดังนั้นการยกเลิกหรือการลดอัตราภาษีดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ส่งออกของไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากกรณีการถกเถียงของผู้มีส่วนได้เสีย โดยที่ผู้ประกอบการของอุตสาหกรรมปลาทูน่าในสหภาพยุโรปได้ออกมาเรียกร้องต่อผู้เจรจาฝ่ายสหภาพยุโรป ให้ยกเว้นปลาทูน่าของไทยจากความตกลง FTA เนื่องจากขีดความสามารถในการส่งออกของประเทศไทย⁴⁹⁷

ประเทศไทยกำลังเผชิญความเสี่ยงเชิงโครงสร้างในอุตสาหกรรมอาหารทะเล ดังนี้ ประการแรก ตลาดนำเข้าอาหารทะเลของสหภาพยุโรปมีแนวโน้มลดลงระหว่างปี 2565 ถึง 2567 ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ความต้องการ

⁴⁹⁰ EIT Food, "New on the plate: Rethinking protein with consumers in mind", เข้าถึงได้ที่ <[New on the plate: Rethinking protein with consumers in mind - EIT Food](#)>.

⁴⁹¹ AIPCE-CEP, "EU Seafood Supply Synopsis 2024", เข้าถึงได้ที่ <[EU SEAFOOD SUPPLY SYNOPSIS 2024 \(Former FINFISH study\) PUBLISHED - AIPCE CEP](#)>.

⁴⁹² Lapmak, R. (2025). *Industry Outlook 2025-2027: Canned Seafood Industry*. Krunsgri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Canned Seafood Industry](#)>. ภาคผนวก 10.

⁴⁹³ CBI, "Exporting certified sustainable seafood to Europe", เข้าถึงได้ที่ <[Exporting certified sustainable seafood to Europe | CBI](#)>.

⁴⁹⁴ กรมประมง, "Thailand's Progress on Combatting IUU Fishing and Labour Issues towards Fisheries Sustainability", เข้าถึงได้ที่ <[Department of Fisheries | Thailand](#)>.

⁴⁹⁵ Euractiv, "EU-Thailand trade talks resume as Spain worries about tuna sector", เข้าถึงได้ที่ <[EU-Thailand trade talks resume as Spain worries about tuna sector - Euractiv](#)>.

⁴⁹⁶ EUMOFA, "The EU Fish Market 2024", หน้า 33. เข้าถึงได้ที่ <[the eu fish market-KL0124009ENN \(2\).pdf](#)>.

⁴⁹⁷ Baird Maritime, "Europeche calls for exclusion of tuna from new free trade agreement with Thailand", เข้าถึงได้ที่ <[Europeche calls for exclusion of tuna from new free trade agreement with Thailand](#)>.

บริษัทที่ลดลงในสหภาพยุโรป อันมีสาเหตุมาจากภาวะเงินเฟ้อที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้โอกาสการเข้าถึงตลาดของผู้ส่งออกไทยลดลง การแข่งขันกับประเทศคู่แข่งที่ความรุนแรงขึ้น และแรงกดดันต่ออัตรากำไร

ประการที่สอง ภายใต้การปฏิรูปด้านกฎระเบียบล่าสุด ผู้ส่งออกอาหารทะเลของไทยต้องปฏิบัติตามมาตรฐาน ESG ที่เข้มงวดขึ้น อาทิเช่น กฎหมายว่าด้วยการรายงานความยั่งยืนขององค์กร (Corporate Sustainability Reporting Directive -CSRD) และ มาตรฐานการรายงานความยั่งยืนแห่งยุโรป (European Sustainability Reporting Standards – ESRS) กำหนดให้บริษัทต้องเปิดเผยข้อมูล ESG อย่างครอบคลุม นอกจากนี้กฎหมาย CSDDD ได้กำหนดให้บริษัทขนาดใหญ่ต้องทำการตรวจสอบและประเมินสถานะด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม (human-rights and environmental due diligence) ในห่วงโซ่อุปทานของตน⁴⁹⁸

ดังนั้น ผู้ส่งออกอาหารทะเลไทยจึงต้องเผชิญกับภาระการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากผู้ประกอบการไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐาน ESG ของสหภาพยุโรปได้ครบถ้วน ย่อมมีความเสี่ยงที่จะถูกกีดกันออกจากตลาด

ประการที่สาม ผู้ส่งออกอาหารทะเลแปรรูปของไทยที่จะส่งออกไปยังสหภาพยุโรปจะได้รับผลกระทบจากอุปสงค์ที่หดตัวในตลาดสหภาพยุโรป อันเป็นผลมาจากการที่ผู้บริโภคหันไปเลือกบริโภคอาหารทะเลนำเข้าจากประเทศที่มีราคาต่ำกว่า เช่น เวียดนามและเอกวาดอร์ ซึ่งได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าจากสหภาพยุโรป⁴⁹⁹ นอกจากนี้ ความตกลงการค้าเสรีระหว่างสหภาพยุโรปและเวียดนาม ได้ให้สิทธิถึงวันภาษีสินค้าอาหารทะเลหลายรายการ จากอัตราเดิมร้อยละ 6-22 เหลือร้อยละ 0 ส่งผลให้สินค้าอาหารทะเลจากเวียดนามมีความสามารถในการแข่งขันในสหภาพยุโรปสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ⁵⁰⁰ ในขณะเดียวกัน แม้ราคาสินค้าอาหารทะเลทั่วโลกจะลดลง แต่มูลค่าการนำเข้าจากเอกวาดอร์ในปี 2567 ยังคงเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.8 เป็น 1 พันล้านยูโร⁵⁰¹

ประการที่สี่ อาหารทะเลไทยยังต้องเผชิญกับการแข่งขันจากการนำเข้าจากนอร์เวย์และสหราชอาณาจักร ซึ่งได้รับสิทธิพิเศษในการเข้าถึงตลาด สหราชอาณาจักรได้รับประโยชน์จากความตกลงการค้าและความร่วมมือ (TCA) ซึ่งงดเว้นภาษีและไม่มีการกำหนดโควตาสำหรับสินค้า⁵⁰² ในขณะที่นอร์เวย์มีโควตาการนำเข้าเฉพาะสำหรับปลาและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำบางชนิด ซึ่งส่งผลให้ได้รับอัตรากำไรภายในโควตาที่เป็นประโยชน์⁵⁰³

⁴⁹⁸ Fan, K. (2568). *2025 ESG Regulations in the EU*. Footprint Intelligence, เข้าถึงได้ที่ <[2025 ESG Regulations in the EU — Footprint Intelligence](#)>.

⁴⁹⁹ Kornboontritos, S. (2567). *Industry Outlook: 2023-2025: Processed Seafood Industry*. Krungsri Research, เข้าถึงได้ที่ <[Industry Outlook 2023-2025: Processed Seafood Industry](#)>.

⁵⁰⁰ Go Global, "Seafood exports to the EU: Opportunities from niche markets", เข้าถึงได้ที่ <[Seafood exports to the EU: Opportunities from niche markets](#)>.

⁵⁰¹ โปรดดูรายละเอียดที่ <[Access2Markets Statistics page](#)>.

⁵⁰² โปรดดูรายละเอียดที่ คณะกรรมาธิการยุโรป, "EU-UK Trade and Cooperation Agreement", เข้าถึงได้ที่ <[EU-UK Trade and Cooperation Agreement | Access2Markets](#)>.

⁵⁰³ โปรดดูรายละเอียดที่ Implementing Regulation 2024/3164, เข้าถึงได้ที่ <[Commission Implementing Regulation \(EU\) 2024/3164 of 18 December 2024 amending Council Regulation \(EC\) No 992/95 as regards Union tariff quotas for certain fish and fishery products originating in Norway](#)>.

ประการสุดท้าย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ส่งผลกระทบต่ออุณหภูมิน้ำทะเลและศักยภาพการสืบพันธุ์และการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ โดยในปี 2567 อ่าวไทยได้บันทึกอุณหภูมิผิวน้ำทะเลสูงสุดเป็นประวัติการณ์ ส่งผลให้เกิดการฟอกขาวของปะการัง (coral bleaching) อย่างรุนแรง (ร้อยละ 30 ถูกฟอกขาว และร้อยละ 5 ตายแล้ว) และทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงอย่างมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งระบบนิเวศและวิถีชีวิตของชาวประมง⁵⁰⁴ ความปั่นป่วนของระบบนิเวศดังกล่าวทำให้ความน่าเชื่อถือและปริมาณของอุปทานอาหารทะเลลดลง ซึ่งอาจส่งผลให้ต้นทุนสูงขึ้นและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของการส่งออก

รูปที่ 20: การวิเคราะห์ SWOT – อาหารทะเล

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<p>ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตและการส่งออกระดับโลก (Global hub) ในด้านปลาหมึกกระป๋อง กุ้ง และอาหารทะเลแปรรูป</p> <p>มีภูมิศาสตร์และภูมิอากาศเชิงยุทธศาสตร์ ที่เอื้อต่อการทำประมงและสามารถเข้าถึงทะเลได้สะดวก</p> <p>มีต้นทุนแรงงานที่แข่งขันได้ เมื่อเทียบกับจีนและนอร์เวย์ อีกทั้งมีแรงงานที่มีทักษะสูง</p> <p>มีโครงสร้างพื้นฐานด้านการแปรรูปอาหารทะเลที่เข้มแข็ง ครอบคลุมทั้งประมงชายฝั่งและประมงน้ำจืด รวมถึงการแปรรูปอาหารทะเลในเชิงอุตสาหกรรมขนาดใหญ่</p> <p>มีความได้เปรียบด้านขนาดการผลิตของการผลิตปลาหมึกกระป๋อง ส่งผลให้มีราคาที่แข่งขันได้</p> <p>ตั้งแต่ปี 2558 ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปที่เข้มงวดเพื่อจัดการกับการทำประมงผิดกฎหมาย (IUU Fishing) มีการปรับปรุงระบบการตรวจสอบและการขึ้นทะเบียนเรือประมง ส่งผลให้สหภาพยุโรปปลด “ใบเหลือง” ให้แก่ประเทศไทย</p> <p>ประเทศไทยมีชื่อเสียงด้านคุณภาพ ความหลากหลายด้านรสชาติ และมาตรฐานความปลอดภัย</p>	<p>ผลผลิตจากการประมงทะเลลดลงอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2546 อันเนื่องมาจากการทำการประมงเกินขนาด การทำลายแหล่งที่อยู่อาศัย และการระบาดของโรคในฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ</p> <p>ความเสี่ยงเชิงกฎระเบียบ จากการผ่อนคลายมาตรการด้าน IUU fishing ซึ่งจะบั่นทอนความยั่งยืนและชื่อเสียงของอุตสาหกรรม</p> <p>ข้อจำกัดด้านโควตาและจำนวนเรือประมงที่ลดลง ส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในประเทศหดตัว และศักยภาพการส่งออกลดลง</p> <p>ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ทั้งอาหารสัตว์ พลังงาน และค่าแรง</p> <p>ภาพจำเชิงลบเกี่ยวกับประวัติการละเมิดสิทธิแรงงานและ การประมงผิดกฎหมาย (IUU fishing) ซึ่งส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของอุตสาหกรรม</p>

⁵⁰⁴ Wesshasartar, N. (2024). "Boiling not warming": Marine life suffers as Thai sea temperatures hit record. Reuters, เข้าถึงได้ที่ <"Boiling not warming": Marine life suffers as Thai sea temperatures hit record | Reuters>.

โอกาส	ความเสี่ยง
<p>แนวโน้มการบริโภคเพื่อสุขภาพในสหภาพยุโรป ทำให้เกิดความต้องการอาหารที่มีไขมันต่ำและโปรตีนสูง ทำให้อุปสงค์ของปลาทูน่าเพิ่มขึ้น</p> <p>การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคไปสู่อาหารทะเลในฐานะโปรตีนทางเลือก ส่งผลให้มีฐานผู้บริโภคที่มั่นคงมากขึ้น</p> <p>ผลิตภัณฑ์อาหารทะเลกระป๋องที่มีราคาเยอะเยา และสามารถเก็บรักษาได้นาน ยังคงเป็นที่ต้องการในช่วงภาวะเศรษฐกิจไม่แน่นอน</p> <p>ความเป็นไปได้ของการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับสหภาพยุโรป อาจนำไปสู่การยกเลิกหรือการลดภาษีอัตรา (ปัจจุบันอยู่ที่ร้อยละ 24 สำหรับปลาทูน่าของไทย) ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันสำคัญ เนื่องจากปลาทูน่าเป็นปลาที่มีการบริโภคมากที่สุดในสหภาพยุโรป</p> <p>การรับรองคุณภาพระดับพรีเมียม และการปฏิบัติตามมาตรฐาน ESG จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน</p>	<p>ตลาดนำเข้าอาหารทะเลของสหภาพยุโรปหดตัวลงระหว่างปี 2565-2567 ส่งผลให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นและอัตรากำไรลดลง</p> <p>ภาระการปฏิบัติตามมาตรฐาน ESG ที่ทวีความเข้มงวด</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ CSRD และ ESRS → บังคับใช้การเปิดเผยข้อมูล ESG ที่เข้มงวด ➤ กฎระเบียบ CSDDD (2570-2572) → กำหนดให้บริษัทต้องดำเนินการตรวจสอบและประเมินสถานะด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม <p>การแข่งขันจากประเทศคู่แข่งที่ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ เวียดนาม ภายใต้ EVFTA → สหภาพยุโรปลดภาษีสินค้าประมงหลายรายการเหลือศูนย์ ➤ เอกวาดอร์ → การส่งออกอาหารทะเลยังคงเติบโต แม้ราคาทั่วโลกปรับตัวลดลง <p>การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้อุณหภูมิน้ำทะเลสูงขึ้นและเกิดปะการังฟอกขาว (ในปี 2567 พบว่าปะการัง 30% ถูกฟอกขาวและ 5% ตาย) ส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงและระบบนิเวศทะเลเสื่อมโทรม</p> <p>ความผันผวนของอุปทาน ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและปริมาณการส่งออกไม่มั่นคง</p>

3.3 โอกาสของสินค้าอื่น ๆ ที่คาดว่าจะประสบความสำเร็จในตลาดสหภาพยุโรป

ภาคเกษตรและอาหารของประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งที่เอื้อต่อการขยายบทบาทและส่วนแบ่งทางการตลาดในสหภาพยุโรป ประการแรก ภายใต้ภูมิทัศน์กฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎระเบียบ EUDR ช่วยให้ผู้ส่งออกของไทยมีโอกาสเพื่อเพิ่มการเข้าถึงตลาดในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะในฐานะสินค้าทดแทนสำหรับสินค้าที่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมายได้ ตัวอย่างเช่น ผู้ส่งออกน้ำมันปาล์มของไทยสามารถใช้ประโยชน์จากการที่ประเทศไทยได้ถูกจัดประเภทให้เป็น “ประเทศความเสี่ยงต่ำ” ภายใต้กฎระเบียบ EUDR ในการแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาดจากประเทศคู่แข่งที่ถูกจัดให้เป็น “ประเทศความเสี่ยง

มาตรฐาน” ซึ่งต้องเผชิญกับการตรวจสอบและต้นทุนการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สูงกว่า นอกจากนี้ประเทศไทยยังเป็นผู้ผลิตอาหารแปรรูปรายสำคัญ เช่น บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปและอาหารสัตว์เลี้ยง ซึ่งเป็นสินค้าที่มีศักยภาพในการขยายตลาดเข้าสู่สหภาพยุโรป รายงานในส่วนนี้จึงจะพิจารณาโอกาสของสินค้าสามประเภท ได้แก่ สินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR อาหารสัตว์เลี้ยง และบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ตามลำดับ

3.3.1 สินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR

ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกอันดับที่ 15 ของสินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR ที่นำเข้าสู่สหภาพยุโรป โดยมีมูลค่าประมาณ 1.760 พันล้านยูโร หรือคิดเป็น 1.5% ของมูลค่าการนำเข้าสินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR ทั้งหมด⁵⁰⁵

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น การที่ประเทศไทยได้ถูกจัดประเภทให้เป็น “ประเทศความเสี่ยงต่ำ” ได้ก่อให้เกิดโอกาสเชิงพาณิชย์แก่ผู้ส่งออกและผู้ผลิตของไทยในการขยายการส่งออกไปยังสหภาพยุโรป รวมทั้งช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาดจากประเทศที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม “ประเทศความเสี่ยงมาตรฐาน” นอกจากนี้ การได้สถานะประเทศความเสี่ยงต่ำ ยังมอบสิทธิในการใช้ระบบการตรวจสอบและประเมินสินค้าแบบง่าย (Simplified Due Diligence) รวมถึงมีอัตราการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ลดลง⁵⁰⁶ ซึ่งทำให้สินค้าจากประเทศความเสี่ยงต่ำมีความน่าสนใจมากขึ้นต่อคู่ค้าในสหภาพยุโรป

รูปที่ 21: มูลค่าการส่งออกของไทยไปยังสหภาพยุโรป ปี 2567⁵⁰⁷

Value of Thailand's Exports to the EU in 2024		
Unit: Million USD		
Product	Export Value	Share
All Products	33,468	100%
EUDR-Regulated Products	2,041	6.1%
EUDR-Regulated Products by Category (% = Share of Total EUDR-Regulated Export Value)		
Rubber and Rubber-Based Products	1,836.8	89.99%
Wood and Wood-Based Products	183.6	9.00%
Cattle and Cattle-Derived Products	8.0	0.39%
Palm Oil and Palm Oil-Derived Products	7.7	0.38%
Cocoa	4.0	0.20%
Coffee	0.7	0.04%
Soybeans and Soy-Based Products	0.2	0.01%

⁵⁰⁵ Flash, "EU classifies Thailand as Low-Risk for Deforestation, Boosting Export Opportunities for Rubber and Palm Oil to the European Market", หน้า 3. เข้าถึงได้ที่ <Flash-EUDR-implication-ENG-20250616.pdf>. ภาคผนวก 11.

⁵⁰⁶ FSC, "EUDR: a step closer to implementation", เข้าถึงได้ที่ <EUDR: a step closer to implementation | fsc.org>.

⁵⁰⁷ Flash, "EU classifies Thailand as Low-Risk for Deforestation, Boosting Export Opportunities for Rubber and Palm Oil to the European Market", หน้า 8. เข้าถึงได้ที่ <Flash-EUDR-implication-ENG-20250616.pdf>. ภาคผนวก 11.

สินค้าหลักของไทยที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์จากสถานะประเทศความเสี่ยงต่ำภายใต้กฎระเบียบ EUDR คือน้ำมันปาล์ม (พิกัด HS1511) โดยประเทศไทยเป็นผู้ผลิตน้ำมันปาล์มรายใหญ่อันดับ 3 ของโลก⁵⁰⁸ อย่างไรก็ตาม ในปี 2567 ไทยมีส่วนแบ่งการส่งออกน้ำมันปาล์มไปยังสหภาพยุโรปเพียง 0.13% เท่านั้น⁵⁰⁹ ในทางตรงกันข้าม อินโดนีเซีย และ มาเลเซีย ครองส่วนแบ่งทางการตลาดการส่งออกรวมกันสูงถึง 63.1% (อินโดนีเซีย 35.5% และมาเลเซีย 27.6%) แต่ทั้งสองประเทศถูกจัดประเภทให้เป็นประเทศความเสี่ยงมาตรฐาน ส่งผลให้ผู้ส่งออกจากประเทศเหล่านี้ต้องปฏิบัติตามกระบวนการตรวจสอบและประเมินสถานะ (due diligence) ที่เข้มงวดมากกว่า และเผชิญกับความถี่ในการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สูงขึ้น ทำให้ต้นทุนตลอดห่วงโซ่อุปทานสูงขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มที่จะผลักดันให้ราคาสินค้าสูงขึ้นตามไปด้วย

ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมที่จะใช้ประโยชน์จากสถานะการณีนี้อย่างเต็มที่ และมีโอกาสช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาดจากสองประเทศผู้ส่งออกน้ำมันปาล์มรายใหญ่ในตลาดสหภาพยุโรปได้

3.3.2 อาหารสัตว์เลี้ยง (Pet Food)

ในปี 2567 ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกอาหารสัตว์เลี้ยงสำหรับสุนัขและแมวรายใหญ่เป็นอันดับสองของโลก โดยมีมูลค่าการส่งออกทั่วโลกประมาณ 2.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ⁵¹⁰ ตลาดอาหารสัตว์เลี้ยง (พิกัด HS2309) ของสหภาพยุโรปได้รับอิทธิพลจากพลวัตของอุปทานในระดับโลกและการแข่งขันในระดับภูมิภาค มูลค่าตลาดอาหารสัตว์เลี้ยงของยุโรปคาดว่าจะอยู่ที่ 33.9 พันล้านยูโร ในปี 2568 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น 59.6 พันล้านยูโร ภายในปี ค.ศ. 2578⁵¹¹ การนำเข้าอาหารสัตว์เลี้ยงในเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปมีแนวโน้มคงที่ในช่วงปี 2565 - 2567 คิดเป็นมูลค่า 2.84 พันล้านยูโร

จีนเป็นผู้จัดหาอาหารสัตว์เลี้ยงรายใหญ่ที่สุดให้กับสหภาพยุโรป โดยมีมูลค่าการนำเข้า 775 ล้านยูโร ครองส่วนแบ่งทางการตลาด 27% ตามมาด้วย สหราชอาณาจักร ซึ่งมีมูลค่าการนำเข้า 667 ล้านยูโร ในปี 2567 ในขณะที่ ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่อันดับสาม โดยมีความผันผวนในเส้นทางการค้า กล่าวคือ มูลค่าการนำเข้าจากไทยลดลงจาก 331 ล้านยูโร ในปี 2555 เหลือ 219 ล้านยูโร ในปี 2556 (ลดลง 34%) แต่กลับฟื้นตัวขึ้นในปี 2567 อยู่ที่ 317 ล้านยูโร หรือคิดเป็น 11% ของตลาดนำเข้าอาหารสัตว์เลี้ยงของสหภาพยุโรป⁵¹² ส่งผลให้ตลาดการนำเข้าสินค้าประเภทนี้มีความเข้มข้นสูง โดยทั้งสามประเทศนี้ครองส่วนแบ่งทางการตลาดรวมกันคิดเป็นสัดส่วน 60% ของการนำเข้าทั้งหมด

มากกว่า 90% ของการนำเข้าอาหารสัตว์เลี้ยงจากประเทศไทยเข้าสู่สหภาพยุโรปเป็นอาหารสุนัขและแมว ในปี 2567 ไทยเป็นผู้ส่งออกอันดับสองในตลาดนี้ โดยมีมูลค่าการนำเข้า 314.1 ล้านยูโร รองจากจีนเพียงรายเดียว ซึ่งมีมูลค่าการนำเข้า 450 ล้านยูโร

⁵⁰⁸ <https://www.fas.usda.gov/data/production/commodity/4243000>.

⁵⁰⁹ โปรดดูรายละเอียดที่ <Access2Markets Statistics page>.

⁵¹⁰ Workman, D. (2568). *Dog or Cat food Exports by Country*. World's Top Exports, เข้าถึงได้ที่ <Dog or Cat Food Exports 2024>.

⁵¹¹ Future Market Insights, "Europe Pet Food Market", เข้าถึงได้ที่ <Europe Pet Food Market Size & Trends 2025-2035>. ภาคผนวก 12.

⁵¹² โปรดดูรายละเอียดที่ <Access2Markets Statistics page>.

ตลาดการส่งออกอาหารสัตว์เลี้ยงของไทยยังมีศักยภาพเติบโตอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากประเทศไทยมีวัตถุดิบต้นทุนต่ำจากภาคเกษตร เช่น เนื้อไก่และปลาทูน่า⁵¹³ ตามข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์เลี้ยงระบุว่า อาหารสุนัขและแมวจากประเทศไทยส่วนใหญ่ทำจากเนื้อสัตว์ โดยมีเนื้อปลาเป็นส่วนประกอบ 20% และเนื้อสัตว์ที่ไม่ใช่ปลา 80% ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเนื้อไก่⁵¹⁴ นั้นหมายความว่าประเทศไทยสามารถพึ่งพาจุดแข็งด้านการแปรรูปจากทั้งสองอุตสาหกรรมนี้ได้ ผ่านการลงทุนเพื่อการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ตลอดจนการเสริมสร้างห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารสัตว์เลี้ยงของไทย

ประเด็นด้านบรรจุภัณฑ์นั้นมีความสำคัญเช่นเดียวกับในอุตสาหกรรมขนมกึ่งสำเร็จรูป โดยบรรจุภัณฑ์แบบถุงซอง (pouches) คาดว่าจะครองสัดส่วน 24% ของตลาดบรรจุภัณฑ์อาหารสัตว์เลี้ยงของสหภาพยุโรปในปี 2568 และมีแนวโน้มเติบโตเนื่องจากความต้องการบรรจุภัณฑ์ขนาดเล็กที่สะดวกต่อการใช้งานเพิ่มขึ้น⁵¹⁵ โดยในกรณีนี้ประเทศไทยสามารถใช้ประสบการณ์และชื่อเสียงด้านกระบวนการแปรรูปแบบเปียก (wet manufacturing) ในการบรรจุอาหารเปียกลงในบรรจุภัณฑ์แบบถุงซอง⁵¹⁶ อีกทั้งไทยควรลงทุนเพิ่มเติมเพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบว่าด้วยบรรจุภัณฑ์ฉบับใหม่ของสหภาพยุโรป เพื่อให้บรรจุภัณฑ์ดังกล่าวมีความน่าสนใจยิ่งขึ้นในสายตาผู้ซื้อจากสหภาพยุโรป

นอกจากนี้ ความต้องการของผู้บริโภคในสหภาพยุโรปกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่การใช้อาหารสัตว์เลี้ยงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านการใช้บรรจุภัณฑ์ที่สามารถรีไซเคิลหรือย่อยสลายทางชีวภาพได้⁵¹⁷ และในด้านแหล่งที่มาของวัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์เลี้ยง อีกทั้งสินค้าที่มีความยั่งยืนและมีคุณค่าทางโภชนาการสูงกำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในหมู่นักเลี้ยงสัตว์⁵¹⁸ หากผู้ส่งออกไทยสามารถปฏิบัติตามกฎหมายด้านความยั่งยืนของสหภาพยุโรปได้อย่างครบถ้วน ก็จะช่วยเพิ่มโอกาสในการขยายการนำเข้าอาหารสัตว์เลี้ยงจากไทยเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปได้ในอนาคต

3.3.3 ขนมกึ่งสำเร็จรูป (Instant Noodles)

ตลาดขนมกึ่งสำเร็จรูป (พิกัด HS1902) ของสหภาพยุโรปมีการแข่งขันที่รุนแรงจากผู้ส่งออกในเอเชีย มูลค่าการนำเข้าขนมกึ่งสำเร็จรูปของสหภาพยุโรปในปี 2567 มีจำนวนกว่า 1.07 พันล้านยูโร โดยเกาหลีใต้เป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ที่สุด มูลค่าการนำเข้า 187 ล้านยูโร หรือคิดเป็น 17.4% ของการนำเข้าทั้งหมด และเพิ่มขึ้นถึง 83% เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2555 ส่วนจีนเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่อันดับสอง โดยมีมูลค่าการนำเข้า 185 ล้านยูโร ในขณะที่ไทยครอง

⁵¹³ Globlex Securities, "Thailand Pet Food", เข้าถึงได้ที่ <[THAILAND PET FOOD](#)>.

⁵¹⁴ United States Department of Labor, "Supply Chain Study on Forced Labor in the Fishing Industry in Thailand", หน้า 59. เข้าถึงได้ที่ <[Supply Chain Study on Forced Labor in the Fishing Industry in Thailand](#)>. ภาคผนวก 13.

⁵¹⁵ Future Market Insights, "Europe Pet Food Market", เข้าถึงได้ที่ <[Europe Pet Food Market Size & Trends 2025-2035](#)>. ภาคผนวก 12.

⁵¹⁶ Pet Food Processing, "Thailand pet food market details growing exports", เข้าถึงได้ที่ <[Thailand pet food market details growing exports | Pet Food Processing](#)>.

⁵¹⁷ Packaginglaw.com, "The New EU Packaging and Packaging Waste Regulation – Highlights and Challenges Ahead", เข้าถึงได้ที่ <[The New EU Packaging and Packaging Waste Regulation – Highlights and Challenges Ahead | PackagingLaw.com](#)>.

⁵¹⁸ Pet Food Processing, "Data insights shed light on consumer perceptions about sustainability", เข้าถึงได้ที่ <[Data insights shed light on consumer perceptions about sustainability | Pet Food Processing](#)>.

อันดับสามมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีมูลค่าการนำเข้า 152 ล้านยูโร ในปี 2567 หรือคิดเป็น 14% ของตลาดบะหมี่สำเร็จรูปที่นำเข้าสู่สหภาพยุโรป⁵¹⁹

อย่างไรก็ดี ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2564⁵²⁰ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปจากเวียดนามและเกาหลีใต้ถูกกำหนดให้เป็นสินค้าที่มีการตรวจสอบและต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขพิเศษเพิ่มมากขึ้น ณ ชายแดนสหภาพยุโรป เนื่องจากมีความเสี่ยงที่สูงต่อการปนเปื้อนของสารเอทิลีนออกไซด์ (ethylene oxide)⁵²¹ และมีการตกค้างของสารปราบศัตรูพืช ส่งผลให้ต้องผ่านการตรวจสอบอัตลักษณ์และการตรวจสอบทางกายภาพเพิ่มขึ้นถึง 20% เมื่อเทียบประเทศที่ไม่ได้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มความเสี่ยงสถานการณ์ดังกล่าวเปิดโอกาสให้กับผู้ส่งออกบะหมี่สำเร็จรูปจากไทย เนื่องจากบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปจากไทยไม่อยู่ในบัญชีสินค้าความเสี่ยงสูง ดังนั้นจึงไม่ต้องผ่านการตรวจสอบหรือการทดสอบเพิ่มเติม ทำให้สามารถระบายสินค้าเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ช่วยลดต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ และสร้างห่วงโซ่โลจิสติกส์ที่น่าเชื่อถือมากขึ้น

นอกจากนี้ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2568 กฎระเบียบใหม่ว่าด้วยบรรจุภัณฑ์และของเสียจากบรรจุภัณฑ์ (Packaging and Packaging Waste Regulation)⁵²² ของสหภาพยุโรปได้มีผลบังคับใช้ โดยกฎระเบียบดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในกฎเกณฑ์ด้านบรรจุภัณฑ์ในทุกประเทศสมาชิก และเพิ่มกฎเกณฑ์ด้านการติดฉลากที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (environmental labelling) หากผู้ส่งออกไทยดำเนินการปรับตัวได้อย่างทันท่วงที จะสามารถใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบของการเป็นผู้ริเริ่ม ผ่านการนำเสนอบรรจุภัณฑ์ที่สอดคล้องกับกฎระเบียบใหม่ ๆ เช่น การติดฉลากที่ถูกต้องตามข้อกำหนด การใช้บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุเดียวและรีไซเคิลได้ (recyclable mono-material packs) และการลดปริมาณพื้นที่ว่างในบรรจุภัณฑ์ ซึ่งจะทำให้บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปจากประเทศไทยเป็นตัวเลือกที่มีความเสี่ยงต่ำและน่าสนใจสำหรับผู้ค้าปลีกและผู้บริโภคในสหภาพยุโรป

กล่าวโดยสรุป หากประเทศไทยดำเนินการตามโอกาสที่มีอยู่สองประการนี้ได้เต็มที่ ประเทศไทยจะสามารถสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปให้เป็นสินค้าที่ปลอดภัย (ปราศจากการปนเปื้อนสารเคมีปราบศัตรูพืช) และ ยั่งยืน (ปฏิบัติตามกฎระเบียบใหม่ด้านบรรจุภัณฑ์) (sustainable packaging compliance)

3.4 กรณีศึกษาเกี่ยวกับการผลิตอย่างยั่งยืน (Case Studies of Sustainable Production)

การผลิตอย่างยั่งยืนได้กลายเป็นรากฐานสำคัญในการแก้ไขปัญหาความท้าทายระดับโลก อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขาดแคลนทรัพยากร และการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการออกแบบการผลิต และการกระจายสินค้า ภาคธุรกิจในทุกอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้นำแนวทางเชิงนวัตกรรมมาใช้ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

⁵¹⁹ โปรดดูรายละเอียดที่ <Access2Markets Statistics page>.

⁵²⁰ Implementing Regulation (EU) 2023/1110, ภาคผนวก I. เข้าถึงได้ที่ <Publications Office>.

⁵²¹ โปรดดูรายละเอียดที่ Implementing Regulation (EU) 2023/1110, เข้าถึงได้ที่ <Publications Office>.

⁵²² โปรดดูรายละเอียดที่ Regulation 2025/40, เข้าถึงได้ที่ <Regulation (EU) 2025/40 of the European Parliament and of the Council of 19 December 2024 on packaging and packaging waste, amending Regulation (EU) 2019/1020 and Directive (EU) 2019/904, and repealing Directive 94/62/EC (Text with EEA relevance)>.

การนำเสนอตัวอย่างจากประเทศต่าง ๆ ที่มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของสหภาพยุโรป จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถคาดการณ์อุปสรรคด้านการปฏิบัติตามกฎหมายและกำหนดแนวทางในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดสหภาพยุโรปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ การดำเนินมาตรการของประเทศไทยในการต่อต้านการทำประมงที่ผิดกฎหมาย (IUU fishing) ในช่วงที่ผ่านมา เป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าการปรับตัวให้สอดคล้องกับกฎหมายของสหภาพยุโรปสามารถนำไปสู่การฟื้นฟูการเข้าถึงตลาดได้ โดยสหภาพยุโรปได้ปลดใบเหลืองจากการทำประมงที่ผิดกฎหมาย (IUU fishing) ที่เคยให้กับไทยประเทศไทยเมื่อปี 2562 หลังจากที่ประเทศไทยได้ปรับปรุงกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประมงให้สอดคล้องกับกฎหมายทะเลระหว่างประเทศ⁵²³ ส่งผลให้การส่งออกอาหารทะเลของไทยเข้าสู่สหภาพยุโรปเพิ่มสูงขึ้นตามที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้.

ประเทศบราซิล เพิ่งมีการส่งออกกาแฟปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่า (deforestation-free coffee) ล็อตแรกไปยังสหภาพยุโรป โดยมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR อย่างสมบูรณ์ กาแฟล็อตดังกล่าวมาจากเกษตรกร 10 รายที่ใช้แพลตฟอร์ม SelosVerde MG ซึ่งได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากสหภาพยุโรปผ่านโครงการ AL-Invest Verde ซึ่งช่วยให้สามารถแสดงใบรับรองสารณะและรูปภาพความละเอียดสูงของแปลงเพาะปลูก

ส่งผลให้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามย้อนกลับและการตรวจสอบความโปร่งใสในการผลิต⁵²⁴

นอกจากนี้ เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมเนื้อวัว สมาคมผู้ส่งออกเนื้อวัวแห่งบราซิล (Brazilian Beef Exporters Association – ABIEC) ได้ใช้มาตรการหลายประการเพื่อให้มั่นใจว่าการผลิตเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR โดยระบบ SISBOV และ CAR ช่วยระบุข้อมูลของวัวเป็นรายตัว และระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์ของฟาร์ม ระบบเหล่านี้ได้รับการเสริมความแข็งแกร่งด้วยภาพถ่ายจากดาวเทียมของฟาร์ม เพื่อพิสูจน์แหล่งที่มาของเนื้อวัวว่าปลอดการตัดไม้ทำลายป่า (deforestation-free sourcing)⁵²⁵ นอกจากนี้สมาคม ABIEC ยังเข้าร่วมในโครงการทางกฎหมาย เช่น “Beef on Track” เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันการใช้แรงงานบังคับ และการตัดไม้ทำลายป่าในอุตสาหกรรมเนื้อวัวของบราซิล อีกทั้ง ผู้ส่งออกรายใหญ่ยังได้ริเริ่มโครงการสนับสนุนผู้จัดหารายย่อยเช่น “สำนักงานสีเขียว (green offices)” เพื่อช่วยผู้ผลิตรายเล็กให้สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR ผ่านการฝึกอบรมและการสนับสนุนด้านเทคนิคเกี่ยวกับการตรวจสอบย้อนกลับ⁵²⁶

⁵²³ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Commission lifts "yellow card" from Thailand for its actions against illegal fishing", เข้าถึงได้ที่ <[IP_19_61_EN.pdf](#)>.

⁵²⁴ AL Invest Verde, "First shipment of deforestation-free coffee from Brazil to Europe", เข้าถึงได้ที่ <[Primer envío de café libre de deforestación desde Brasil a Europa - Programme AL-INVEST Verde](#)>.

⁵²⁵ Proforest, "Instruments in MERCOSUR countries to support EUDR compliance in Beef Supply Chains", เข้าถึงได้ที่ <[Relatório_Mercosur_EUDR_26_3_RF.pdf](#)>.

⁵²⁶ ABIEC, "ABIEC and EUDR Compliance: Sector-Wide Mobilization in the Brazilian Beef Supply Chain", เข้าถึงได้ที่ <[Microsoft Word - Updated_3_Pager_June_2025_ABIEC_EUDR_Case_Study](#)>.

นอกจากนี้ กระทรวงเกษตรของบราซิลยังได้กำหนดแผนการตรวจสอบย้อนกลับแห่งชาติ (national traceability plan) สำหรับโคและกระบือ โดยจะเริ่มดำเนินการในปี 2570 และคาดว่าจะมีการบังคับใช้อย่างสมบูรณ์ในปี 2575⁵²⁷

มาเลเซียได้ดำเนินการทำแผนที่เชิงภูมิศาสตร์ (geomapping) ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในวงกว้าง โดย คณะกรรมการปาล์มน้ำมันมาเลเซีย (Malaysia Palm Oil Board – MPOB) ได้รายงานว่าการทำแผนที่เชิงภูมิศาสตร์ผู้ปลูกปาล์มน้ำมันรายย่อยอิสระร้อยละ 70 ที่ได้รับการทำแผนที่เชิงพื้นที่ และปรากฏในพอร์ทัล GeoPALM MPOB เรียบร้อยแล้ว⁵²⁸ นอกจากนี้ MPOB ยังได้พัฒนาฐานข้อมูลและแผนที่เชิงพื้นที่ของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มที่ได้รับใบอนุญาต เพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR⁵²⁹ โดยกระบวนการทำแผนที่ดังกล่าวในมาเลเซียดำเนินการโดยใช้เทคโนโลยีการรับรู้ระยะไกล (remote sensing technology) และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information Systems – GIS)⁵³⁰

ประเทศอินโดนีเซีย ได้ดำเนินการโครงการ Sustainable and Traceable Natural Rubber (STNR) โดยได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรปและกระทรวงการวางแผนพัฒนาประเทศแห่งชาติของอินโดนีเซีย (Ministry of National development Planning)⁵³¹ โครงการดังกล่าวประกอบด้วยการทำแผนที่สวนยาง (farm mapping programme) โดยใช้แอปพลิเคชัน AgriTrace เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยสามารถจัดทำแผนที่พื้นที่เพาะปลูกของตนเอง (plantation mapping) ดำเนินการสำรวจเพื่อประเมินความยั่งยืน และลงทะเบียนรายการธุรกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ โครงการ STNR ยังจัดตั้งระบบใบรางวัลเพื่อจูงใจให้เกษตรกรเข้าร่วมในธุรกรรมที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ข้อมูลด้านการตรวจสอบย้อนกลับจะถูกเชื่อมโยงกับยางพาราที่ส่งออกไปยังสหภาพยุโรป เพื่อให้ผู้นำเข้าและผู้ค้าปลีกของสหภาพยุโรปสามารถตรวจสอบการปฏิบัติตาม กฎระเบียบ EUDR ผ่าน Agridence Rubber Platform (ARP) ได้⁵³²

นอกจากนี้บริษัทค้าปลีกระดับโลก อย่าง Tesco ยังได้ใช้ระบบ Trase ในการทำแผนที่ผู้ผลิตรายย่อยและระบุตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของปริมาณการจัดหาสินค้าในอินโดนีเซีย⁵³³ โดย Trase เป็นโครงการด้านความโปร่งใส

⁵²⁷ Garra International, "Cattle and buffalo traceability to become mandatory in Brazil starting 2027", เข้าถึงได้ที่ <[Cattle and buffalo traceability to become mandatory in Brazil starting 2027 | Garra International](#)>.

⁵²⁸ KAMI by EFI, "Options to broaden smallholder inclusivity in legal and deforestation-free palm oil supply chains in Malaysia", เข้าถึงได้ที่ <[smallholder_inclusivity_report.pdf](#)>. ภาคผนวก 14.

⁵²⁹ Malaysian Oil Palm Industry Performance, "MBOP achieves 70% mapping coverage of oil palm smallholders in its nationwide plantation project", เข้าถึงได้ที่ <[Prestasi Sawit Malaysia](#)>.

⁵³⁰ Info Sawit, "MPOB: 70 percent Independent Smallholders in Malaysia", เข้าถึงได้ที่ <[Palm Oil News - MPOB: 70 Percent Independent Smallholders in Malaysia](#)>.

⁵³¹ SNV, "Promoting inclusive and sustainable rubber farming", เข้าถึงได้ที่ <[Promoting inclusive and sustainable rubber farming | SNV](#)>.

⁵³² SNV, "Sustainable and Traceable Natural Rubber (STNR)", เข้าถึงได้ที่ <[STNR | SNV](#)>.

⁵³³ Global Canopy, "Tesco TNFD case study: Palm oil traceability and determining priority sourcing locations in Indonesia", เข้าถึงได้ที่ <[Tesco TNFD case study: Palm oil traceability and determining priority sourcing locations in Indonesia – Global Canopy](#)>.

จาก Global Canopy และ Stockholm Environment Institute โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามการซื้อขายสินค้าโภคภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่า⁵³⁴

ประเทศโกตดิวัวร์ได้ดำเนินมาตรการเพื่อปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR เช่นกัน โดยในปี 2565 รัฐบาลได้จัดตั้งระบบตรวจสอบย้อนกลับแห่งชาติ (national traceability system) ซึ่งกำหนดให้มีการติดตามการขนส่งโกโก้ทุกล็อตตั้งแต่แปลงเพาะปลูกจนถึงจุดส่งออก มาตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการทำแผนที่ห่วงโซ่อุปทานโกโก้ (cocoa supply-chain mapping) และสร้างความโปร่งใสในการผลิตที่ปลอดภัยจากการตัดไม้ทำลายป่า อย่างไรก็ตามแผนที่ดังกล่าวยังคงเผชิญกับความท้าทาย โดยในปี 2566 ระบบดังกล่าวสามารถตรวจสอบย้อนกลับผลผลิตโกโก้ได้เพียง 40% เท่านั้น⁵³⁵ ล่าสุดรัฐบาลจึงได้เสนอแนวทางจัดทำระบบบัตรอิเล็กทรอนิกส์ (electronic card system) เพื่อใช้ในการติดตามเมล็ดโกโก้และยืนยันแหล่งกำเนิด⁵³⁶

ผู้ส่งออกโกโก้รายใหญ่เองก็ได้จัดตั้งระบบเพื่อเสริมสร้างการตรวจสอบย้อนกลับ โดยการกำหนดรหัสเฉพาะ (Unique IDs) ให้แก่ถุงบรรจุเมล็ดโกโก้แต่ละถุง เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงกลับไปยังแปลงเพาะปลูกที่ปฏิบัติตาม กฎระเบียบ EUDR ได้โดยตรง⁵³⁷ ตัวอย่างเช่น บริษัท Tony's Chocolonely ได้จัดตั้ง "Tony's Open Chain" ซึ่งทำงานร่วมกับสหกรณ์เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการทำแผนที่ห่วงโซ่อุปทาน และดำเนินการประเมินแบบเฉพาะเจาะจงสำหรับแปลงเพาะปลูกที่มีความเสี่ยงสูงซึ่งอยู่ใกล้พื้นที่อนุรักษ์⁵³⁸

ประเทศเวียดนามได้พัฒนาฐานข้อมูลป่าไม้และไร่กาแฟ (Forest and Coffee Plantation Database System) โดยความร่วมมือกับ Dutch Sustainable Trade Initiative (IDH) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการแห่งชาติสำหรับภาคเกษตรกรรมของเวียดนาม (National Action Plan for Vietnam's Agriculture Sector) เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR โดยแผนปฏิบัติการนี้ได้กำหนดเป้าหมายสำหรับผู้มีส่วนร่วมในห่วงโซ่อุปทานกาแฟ รวมถึงวิธีการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว⁵³⁹ อีกทั้งระบบดังกล่าวช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงข้อมูลที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR เพื่อเพิ่มศักยภาพการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าที่ปลอดภัยจากการตัดไม้ทำลายป่า⁵⁴⁰

⁵³⁴ Trase, "Intelligence for Sustainable Trade", เข้าถึงได้ที่ <[What is Trase? - Trase](#)>.

⁵³⁵ Aboa, A. (2566). *Slow progress on Ivory Coast cocoa sustainability sparks EU concern*. Reuters, เข้าถึงได้ที่ <[Slow progress on Ivory Coast cocoa sustainability sparks EU concern | Reuters](#)>.

⁵³⁶ Krajcovic, J. (2568). *Implications of New Environmental Regulations*. Donor Committee for Enterprise Development, หน้า. 38. เข้าถึงได้ที่ <[DCED-Implications-of-New-Environmental-Regulations-Full-Report-February-2025.pdf](#)>. ภาคผนวก 15.

⁵³⁷ Krajcovic, J. (2568). *Implications of New Environmental Regulations*. Donor Committee for Enterprise Development, หน้า. 38. เข้าถึงได้ที่ <[DCED-Implications-of-New-Environmental-Regulations-Full-Report-February-2025.pdf](#)>. ภาคผนวก 15.

⁵³⁸ Trase Earth, "Putting smallholder farmers at the heart of EUDR implementation", เข้าถึงได้ที่ <[Putting smallholder farmers at the heart of EUDR implementation - Insights - Trase](#)>.

⁵³⁹ Nongnghiep Moitruong, "Successfully piloting the database system for forest and coffee growing areas", เข้าถึงได้ที่ <[Successfully piloting database system for coffee growing areas](#)>.

⁵⁴⁰ Viet Nam News, "Pilot of forest-coffee plantation database to meet EU standards achieves success", เข้าถึงได้ที่ <[Pilot of forest-coffee plantation database to meet EU standards achieves success](#)>.

นอกจากนี้กระทรวงเกษตรและการพัฒนาชนบทของเวียดนาม (Vietnamese Ministry of Agriculture and Rural Development) ยังระบุด้วยว่าระบบดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นรากฐานสำหรับสำหรับอุตสาหกรรมเกษตรอื่น ๆ เช่น ยางพารา พริกไทย และโกโก้⁵⁴¹ นอกจากนี้ บริษัทส่งออกกาแฟของเวียดนาม Simexco Dak Lak ยังได้พิสูจน์ถึงความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR โดยเป็นผู้ได้รับการรับรองสินค้าปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่าภายใต้กฎระเบียบ EUDR เป็นรายแรกในปี 2567⁵⁴²

กรณีศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากลไกการตรวจสอบย้อนกลับและความโปร่งใสไม่ใช่เพียงทางเลือก แต่เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการรักษาการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรปอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการทำแผนที่เชิงพื้นที่ (polygon mapping) การจัดทำทะเบียนฟาร์มดิจิทัล (digital farm registries) หรือแพลตฟอร์มการตรวจสอบย้อนกลับแห่งชาติ (national traceability platforms) ประเทศผู้ส่งออกกำลังดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ผลิตสามารถแสดงหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ว่าการผลิตนั้นปลอดจากการตัดไม้ทำลายป่าและมีความยั่งยืน

สำหรับประเทศไทย กรณีศึกษาดังกล่าวตอกย้ำถึงความสำคัญของการลงทุนในระบบข้อมูลที่แข็งแกร่ง เทคโนโลยีระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์ และการกำกับดูแลห่วงโซ่อุปทานที่โปร่งใส การเสริมสร้างกลไกการตรวจสอบย้อนกลับจะไม่เพียงแต่รับประกันการปฏิบัติตามกฎระเบียบ EUDR และกฎหมายอื่นๆ ของสหภาพยุโรปเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับหน่วยงานกำกับดูแล ผู้ค้าปลีก และผู้บริโภคในสหภาพยุโรปอีกด้วย การผนวกความโปร่งใสไว้เป็นแกนกลางของการส่งออกสินค้าเกษตรจะทำให้ประเทศไทยสามารถรักษาการเข้าถึงตลาดในระยะยาวและวางตำแหน่งตนเองให้เป็นพันธมิตรที่น่าเชื่อถือในการค้าโลกที่ยั่งยืน

4. ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Conclusions and Recommendations)

ด้วยความสำคัญของการส่งออกสินค้าเกษตร (รวมถึงการส่งออกไปยังสหภาพยุโรป) ต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย ประกอบกับสถานการณ์เศรษฐกิจโลกที่มีความผันผวนในปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สินค้าเกษตรของไทยจะต้องรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรายสำคัญ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงเผชิญกับอุปสรรคทั้งภายในและภายนอกประเทศ อาทิเช่น การเข้าถึงตลาดเกษตรของสหภาพยุโรปซึ่งมีมาตรการคุ้มครองสูง กฎหมายว่าด้วยความยั่งยืนที่มีการปรับปรุงและมีความเข้มงวดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการแข่งขันที่รุนแรงจากประเทศผู้ส่งออกรายอื่น ๆ นอกจากนี้ สถานการณ์เศรษฐกิจโลกยังส่งผลให้สหภาพยุโรปผลักดันนโยบายการพึ่งพาตนเอง (EU self-sufficiency) ซึ่งย่อมก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการนำเข้าสินค้า รวมถึงสินค้าจากประเทศไทยด้วย

เพื่อแก้ไขปัญหาค่าและความท้าทายดังกล่าว รัฐบาลไทยจะต้องทำงานอย่างใกล้ชิดกับภาคเอกชนและพันธมิตรระหว่างประเทศ เพื่อสร้างหลักประกันว่าผู้ส่งออกของไทยสามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนในตลาดสหภาพยุโรป

⁵⁴¹ IDH, "Vietnam's Coffee Sector Marks a Landmark Step towards Sustainability: Launching the EUDR Database System for Forest and Coffee Growing Areas", เข้าถึงได้ที่ <Vietnam's EUDR Database System for Forest and Coffee Growing>.

⁵⁴² Simexco DL, "Dak Lak enterprises" ceremony for leading EUDR-compliant coffee production", เข้าถึงได้ที่ <Dak Lak enterprises" ceremony for leading EUDR-compliant coffee production - SIMEXCO DAKLAK>.

ส่วนสุดท้ายของรายงานฉบับนี้จึงขอแนะนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ โดยอ้างอิงจากการวิเคราะห์ข้อมูลการค้า และข้อคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียของไทย

4.1 การเสริมสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับสินค้าเกษตรและอาหารของไทยในตลาดสหภาพยุโรป (Enhanced Marketing of Thai Agri-food Products in the EU)

ในทุก ๆ เศรษฐกิจ ถือได้ว่าการตลาด (marketing) และการสร้างแบรนด์ (branding) มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อยอดขายและความเชื่อมั่นของผู้บริโภค ดังนั้นจึงควรพิจารณาการลงทุนเพื่อเพิ่มการมองเห็นและวางตำแหน่ง (positioning) ของสินค้าเกษตรของไทยในตลาดประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

การเพิ่มกิจกรรมร่วมทุนและความร่วมมือระหว่างบริษัทไทยและบริษัทในสหภาพยุโรปสามารถส่งเสริมการส่งออกสินค้าเกษตรของไทย และเปิดโอกาสทางการตลาดในระดับที่กว้างขึ้น ความพยายามดังกล่าวยังสามารถทำหน้าที่เป็นนโยบายสร้างแรงดึง (pull policy) เพื่อกระตุ้นอุปสงค์ต่อสินค้าของไทยในตลาดสหภาพยุโรป

4.2 การเจรจาทางการทูตกับสหภาพยุโรปและการขอรับความอำนวยความสะดวกด้านกฎระเบียบ (Diplomatic Engagement with the EU and Obtaining Regulatory Facilitation)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในรายงานฉบับนี้ สินค้านำเข้าส่วนใหญ่ได้เข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปภายใต้เงื่อนไขพิเศษ อันเนื่องมาจากการมีความตกลงพิเศษทางการค้าและกลไกพิเศษทางการค้าอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศคู่แข่งรายสำคัญของไทย เช่น อินเดีย ปากีสถาน สหราชอาณาจักร และนอร์เวย์ ต่างก็มีสิทธิพิเศษทางภาษีหรือได้รับการยกเว้นภาษีสำหรับสินค้าเกษตรและอาหารที่นำเข้ามาในสหภาพยุโรป

ในทางตรงกันข้าม สินค้าของไทยยังคงถูกจัดเก็บภาษีตามอัตรา MFN ซึ่งทำให้สินค้านำเข้าจากไทยเสียเปรียบด้านราคาและมีปริมาณโควตาอัตราภาษี (TRQs) ที่ต่ำกว่า แม้การจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTAs) จะไม่สามารถเร่งรัดได้ แต่การเจรจาที่กำลังดำเนินอยู่ภายใต้ FTA ระหว่างไทยและสหภาพยุโรป ถือเป็นโอกาสสำคัญที่ประเทศไทยจะใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์ทางการทูตเพื่อเจรจาให้ผู้ส่งออกสินค้าเกษตรของไทยได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า เพื่อให้สามารถแข่งขันกับสินค้านำเข้าจากประเทศคู่แข่งได้อย่างเป็นธรรมมากขึ้น

นอกจากนี้ ข้อตกลงกรอบความร่วมมือ สหรัฐอเมริกา-สหภาพยุโรป (US-EU Framework Agreement) ที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ ยังบ่งชี้ถึงโอกาสที่ไทยอาจผลักดันให้สหภาพยุโรปปรับปรุงข้อกังวลเกี่ยวกับข้อกำหนดใหม่ ๆ ด้านความยั่งยืนที่ผู้ส่งออกได้หยิบยกขึ้นมา

ยิ่งไปกว่านั้น การผลักดันให้จัดทำความตกลงที่เท่าเทียมกัน (equivalence agreements) ระหว่างประเทศไทยกับสหภาพยุโรป เช่น สำหรับสินค้านำเข้าอินทรีย์ของไทย ควรได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง เนื่องจากจะช่วยลดความซับซ้อนด้านการบริหารจัดการ และเพิ่มความน่าสนใจให้แก่สินค้านำเข้าของไทยในมุมมองของผู้นำเข้าสหภาพยุโรป

4.3 การมุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าพรีเมียมและสินค้าออร์แกนิก (Focus on Premium and Organic Goods)

สินค้านำเข้าในภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นสินค้าโภคภัณฑ์ที่สามารถทดแทนกันได้ง่าย ซึ่งทำให้สินค้านำเข้าของไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรง การหยุดชะงักของกระแสการค้า และแรงกดดันด้านราคา ตัวอย่างเช่น การที่สหรัฐอเมริกาได้กำหนดอัตราภาษีนำเข้าที่สูงต่อคู่แข่งบางประเทศของไทย มีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการค้าไปยังสหภาพยุโรป ซึ่งจะยิ่งเพิ่มการแข่งขันให้กับสินค้านำเข้าของไทยเพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ประเทศไทยจึงควรลงทุนในทรัพยากรอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาสินค้าพรีเมียมและสินค้าออร์แกนิก เช่น การเน้นผลิตภัณฑ์ข้าวสายพันธุ์พิเศษ ซึ่งสามารถสร้างความแตกต่างจากข้าวราคาถูกของปากีสถาน การดำเนินการเช่นนี้จะช่วยให้ผู้ส่งออกไทยรักษาตลาดเฉพาะกลุ่ม (niche market) ซึ่งได้รับการป้องกันจากความผันผวนของการค้าที่มากกว่า นอกจากนี้ ตลาดสินค้าพรีเมียมยังเปิดโอกาสในการกำหนดราคาที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับตลาดสินค้าระดับล่าง

4.4 การใช้ประโยชน์จากสถานะ "ประเทศความเสี่ยงต่ำ" ของประเทศไทยภายใต้กฎระเบียบ EUDR (Leverage Thailand's Low-Risk Category under the EUDR)

ประเทศไทยได้ถูกจัดให้เป็นประเทศความเสี่ยงต่ำภายใต้กฎระเบียบ EUDR ซึ่งทำให้มีข้อผูกพันในการปฏิบัติตามกฎหมายที่ลดลง กล่าวคือ ผู้นำเข้าสินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR จากประเทศไทยได้สิทธิ์ในการใช้ระบบการตรวจสอบและประเมินสินค้าแบบง่าย (Simplified Due Diligence) และได้รับการยกเว้นจากข้อกำหนดการประเมินความเสี่ยงและการบรรเทาความเสี่ยง ดังนั้น ผู้นำเข้าจากประเทศไทยจะมีเพียงภาระหน้าที่ในการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าพิกัดเชิงภูมิศาสตร์ หัวงโซ่อุปทาน และหลักฐานยืนยันเพื่อแสดงว่าสินค้าปลอดจากการทำลายป่าไม้ เท่านั้น

สถานะความเสี่ยงต่ำนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจาก ในปี 2567 ประเทศไทยเป็นแหล่งนำเข้าสินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR อันดับ 15 ของสหภาพยุโรป โดยส่วนใหญ่เป็นยางพาราและผลิตภัณฑ์ยาง⁵⁴³ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบที่อยู่ภายใต้กฎระเบียบ EUDR ให้กับประเทศอื่น ๆ ที่ใช้ในการผลิตสินค้าปลายน้ำเพื่อส่งออกไปยังตลาดสหภาพยุโรป

ในขณะเดียวกัน ประเทศคู่แข่งของไทยในสินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR เช่น บราซิล โกลดีวีร์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศความเสี่ยงมาตรฐาน ซึ่งหมายความว่าผู้นำเข้าวัตถุดิบจากประเทศเหล่านี้หรือผู้ที่นำเข้าสินค้าซึ่งผลิตจากวัตถุดิบดังกล่าว จะต้องเผชิญกับภาระผูกพันในการปฏิบัติตามข้อกำหนดที่มากกว่าและมีต้นทุนสูงกว่า ซึ่งสร้างโอกาสให้เกิดการเปลี่ยนเส้นทางการอุปทานจากประเทศเหล่านั้นมายังประเทศไทย ดังนั้น การได้รับสถานะประเทศความเสี่ยงต่ำจึงเปิดโอกาสให้ประเทศไทยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในอย่างน้อยสองลักษณะ ได้แก่:

⁵⁴³ Flash, "EU classifies Thailand as Low-Risk for Deforestation, Boosting Export Opportunities for Rubber and Palm Oil to the European Market", หน้า 7. เข้าถึงได้ที่ <[Flash-EUDR-implication-ENG-20250616.pdf](#)>. ภาคผนวก 11.

(ก) การเพิ่มปริมาณการส่งออกสินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR ไปยังสหภาพยุโรป แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของสหภาพยุโรปสำหรับสินค้าควบคุม เช่น ยางพารา แต่ประเทศไทยยังสามารถเพิ่มการส่งออกสินค้าควบคุมชนิดอื่นที่ไทยเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ในระดับโลก (เช่น น้ำมันปาล์ม) ไปยังสหภาพยุโรปได้

(ข) การจัดหาวัตถุดิบให้แก่ประเทศที่สามซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าควบคุมภายใต้กฎระเบียบ EUDR เนื่องจากประเทศผู้ผลิตเหล่านี้จะมีแรงจูงใจในการจัดหาวัตถุดิบจากประเทศความเสี่ยงต่ำเพื่อลดต้นทุนการปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้ส่งออกไทยจึงมีโอกาสเข้าไปทดแทนการนำเข้าจากประเทศความเสี่ยงมาตรฐานที่ส่งออกไปยังประเทศที่สาม ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยอาจมุ่งเป้าไปยังอุตสาหกรรมยางรถยนต์ของจีน ซึ่งจะต้องพิสูจน์ว่ามีการใช้ยางพาราที่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎระเบียบ EUDR ในการผลิตสินค้าของตน

อย่างไรก็ตาม เพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ประเทศไทยจำเป็นต้องรักษาสถานะ "ประเทศความเสี่ยงต่ำ" ในการทบทวนรอบถัดไป ดังนั้น รัฐบาลไทยควรดำเนินมาตรการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างต่อเนื่องเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการถูกลดสถานะ นอกจากนี้ รัฐบาลไทยและภาคเอกชนควรร่วมมือกันในการจัดเก็บข้อมูลพิกัดทางภูมิศาสตร์และข้อมูลการผลิตอย่างครบถ้วน ตลอดจนเสริมสร้างกลไกการตรวจสอบย้อนกลับของห่วงโซ่อุปทานเพื่อให้มั่นใจว่าสามารถปฏิบัติตามข้อผูกพันภายใต้กฎระเบียบ EUDR ได้อย่างต่อเนื่อง

ท้ายที่สุด ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น รัฐสภายุโรปกำลังผลักดันให้คณะกรรมการธิการยุโรปปรับปรุงระบบการจัดกลุ่มประเทศตามความเสี่ยงต่อการตัดไม้ทำลายป่า (country benchmarking system)⁵⁴⁴ รัฐบาลไทยจึงควรติดตามความคืบหน้าในประเด็นนี้อย่างใกล้ชิด เพื่อให้สามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม และแจ้งผู้ผลิตไทยให้รับทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ สหภาพยุโรปได้ให้คำมั่นว่าจะตอบสนองต่อข้อกังวลของผู้ผลิตในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับกฎระเบียบ EUDR⁵⁴⁵ ซึ่งถือเป็นโอกาสที่รัฐบาลไทยจะสามารถดำเนินการเจรจาทางการทูตกับสหภาพยุโรป เพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดการบังคับใช้กฎระเบียบ EUDR ในลักษณะที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้ส่งออกไทย

4.5 การปฏิบัติตามกฎหมายด้านความยั่งยืนอื่น ๆ และความต้องการของผู้บริโภค (Compliance with Other Sustainability Legislations and Consumer Demands)

ดังที่ได้วิเคราะห์อย่างละเอียดในรายงานฉบับก่อนหน้า นอกเหนือจากกฎระเบียบ EUDR แล้ว สหภาพยุโรปยังได้ออกกฎหมายด้านความยั่งยืนฉบับอื่น ๆ ได้แก่ กฎหมาย CSDDD และ กฎระเบียบ FLR โดยกฎหมายทั้งสองฉบับได้กำหนดให้หน่วยงานต้องแสดงหลักฐานว่าห่วงโซ่อุปทานของตนปฏิบัติตามมาตรการคุ้มครองแรงงานและสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งได้อธิบายไว้โดยละเอียดในรายงานฉบับก่อนหน้า

⁵⁴⁴ Politico (2568), "Parliament rejects EU anti-deforestation black list", เข้าถึงได้ที่ <<https://www.politico.eu/article/lawmakers-reject-eu-deforestation-risk-list/>>.

⁵⁴⁵ คณะกรรมาธิการยุโรป, Trade and Economic Security, "Joint Statement on a United States – European Union Framework on an Agreement on Reciprocal, Fair and Balanced Trade", เข้าถึงได้ที่ <[Joint Statement on a United States-European Union framework on an agreement on reciprocal, fair and balanced trade - European Commission](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_2023_1000)>.

กฎหมายดังกล่าวประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทิศทางของพฤติกรรมผู้บริโภคยุโรป ได้ส่งผลให้ตลาดสหภาพยุโรปเคลื่อนไปสู่การให้ความสำคัญกับสินค้าที่**ถูกจัดหาและผลิตอย่างยั่งยืน** ดังนั้นการส่งออกของไทยจำเป็นต้องติดตามและปฏิบัติตามที่ข้อผูกพันทางกฎหมายที่กำลังพัฒนาอยู่ตลอดเวลา รวมถึงแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้สามารถรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดสหภาพยุโรปได้

ในประเด็นนี้ มีข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลไทยดังต่อไปนี้

(ก) รัฐบาลไทยได้ดำเนินมาตรการจำนวนมากเพื่อแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์และปรับปรุงสภาพการทำงานในภาคการประมง⁵⁴⁶ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความกังวลว่าการใช้แรงงานบังคับ (forced labour) และการละเมิดสิทธิแรงงานยังคงปรากฏอยู่ในอุตสาหกรรมดังกล่าว รวมถึงห่วงโซ่อุปทานที่เกี่ยวข้อง (เช่น บนเรือประมง ที่ท่าเรือ และในโรงงานแปรรูป)⁵⁴⁷ ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการเคารพสิทธิแรงงานในอุตสาหกรรมการประมงและในภาคส่วนประมงอื่น ๆ อันจะเป็นปัจจัยสำคัญในการแสดงถึงการปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมาย CSDDD และกฎระเบียบ FLR

(ข) ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้ผลิตผลผลิตทางการเกษตรจำนวนมากในประเทศไทยเป็นเกษตรกรรายย่อยและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) การกระจายตัวของอุตสาหกรรมเกษตรบางสาขาได้เปิดช่องให้เกิดการละเมิดสิทธิแรงงาน⁵⁴⁸ อีกทั้งยังสร้างอุปสรรคแก่ผู้ส่งออกที่ต้องแสดงหลักฐานการปฏิบัติตามข้อผูกพันทางกฎหมาย ดังนั้น จึงขอเสนอให้รัฐบาลไทย (โดยร่วมมือกับภาคเอกชนและพันธมิตรระหว่างประเทศ) พัฒนากลไกการตรวจสอบย้อนกลับห่วงโซ่อุปทาน (supply chain traceability mechanisms) โดยเฉพาะในด้านการคุ้มครองแรงงาน อีกทั้งควรส่งเสริมการใช้กลไกการรับรองมาตรฐาน (certification mechanisms) เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดทำเอกสารที่จำเป็นสำหรับผู้ส่งออกในการยืนยันการปฏิบัติตามข้อผูกพันทางกฎหมาย

(ค) เมื่อเร็ว ๆ นี้ องค์การภาคประชาสังคมได้แสดงความกังวลต่อร่างแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประมง (Fisheries Act) ที่ถูกมองว่าอาจบ่อนทำลายการคุ้มครองแรงงานและสิ่งแวดล้อม⁵⁴⁹ ดังนั้น รัฐบาลไทยควรพิจารณาผลกระทบของกรอบกฎหมายภายในประเทศต่อมาตรฐานความยั่งยืนอย่างรอบคอบ การรักษาภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติตามมาตรฐานความยั่งยืนจะ (i) ช่วยส่งเสริมความมั่นคงของไทยในตลาดอื่น ๆ ในประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งผู้บริโภคให้

⁵⁴⁶ คณะกรรมาธิการยุโรป, "Commission lifts 'yellow card' from Thailand for its actions against illegal fishing", เข้าถึงได้ที่ <[Commission lifts "yellow card" from Thailand for its actions against illegal fishing](#)>.

⁵⁴⁷ กระทรวงแรงงานสหรัฐอเมริกา สำนักงานกิจการแรงงานระหว่างประเทศ, "Report: Supply Chain Study on Forced Labor in the Fishing Industry in Thailand", หน้า 60. เข้าถึงได้ที่ <[Supply Chain Study on Forced Labor in the Fishing Industry in Thailand](#)>. ภาคผนวก 13.

⁵⁴⁸ กระทรวงแรงงานสหรัฐอเมริกา สำนักงานกิจการแรงงานระหว่างประเทศ, "Report: Supply Chain Study on Forced Labor in the Fishing Industry in Thailand", หน้า 63. เข้าถึงได้ที่ <[Supply Chain Study on Forced Labor in the Fishing Industry in Thailand](#)>. ภาคผนวก 13.

⁵⁴⁹ Justice for Fishers, "Joint statement: Unions and rights groups call on Thai government to strengthen labour inspections and stop rollbacks", เข้าถึงได้ที่ <<https://justiceforfishers.org/unions-and-rights-groups-call-on-thai-government-to-strengthen-labour-inspections-stop-rollbacks/>>. โปรดดูรายละเอียดที่ also Bangkok Tribune, "Draft amendment bill for fisheries ordinance back to Lower House to reconsider after the Senate shot it down last week", เข้าถึงได้ที่ <<https://bkktribune.com/draft-amendment-bill-for-ordinance-on-fisheries-back-to-lower-house-to-reconsider-after-the-senate-shot-it-down-last-week/>>.

ความสำคัญกับความยั่งยืนมากขึ้น⁵⁵⁰ และ (ii) ช่วยวางตำแหน่งประเทศไทยให้พร้อมปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะเดียวกันที่ประเทศคู่ค้าอื่นอาจสร้างขึ้นในอนาคต ซึ่งถือเป็นการสร้างข้อได้เปรียบในการเป็นผู้เริ่มปฏิบัติรายแรกๆ

(ง) ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปโครงสร้างอย่างกว้างขวางเพื่อแก้ปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย (IUU Fishing) หลังจากที่สหภาพยุโรปประกาศให้ “ใบเหลือง” แก่ประเทศไทย เนื่องจากการทำประมงผิดกฎหมายในอดีต ดังนั้น จึงขอเสนอให้ประเทศไทยยังคงดำเนินการปฏิรูปดังกล่าวต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มั่นใจว่าจะสามารถแก้ไขแนวทางการทำประมงที่มีปัญหาที่เคยถูกตรวจพบได้ อีกทั้งมาตรการดังกล่าวยังจะเป็นการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยเงินอุดหนุนภาคการประมงขององค์การการค้าโลก (WTO Agreement on Fisheries Subsidies) ซึ่งอยู่ระหว่างกระบวนการที่จะมีผลบังคับใช้ในอนาคต⁵⁵¹ และจะมีผลบังคับสำหรับประเทศไทยภายหลังการให้สัตยาบัน

4.6 การใช้ประโยชน์จากระบบการตรวจสอบย้อนกลับของห่วงโซ่อุปทาน (Leverage Supply Chain Tracing Systems)

ตามที่ได้กล่าวไว้ในรายงานฉบับก่อนหน้า กฎหมายด้านความยั่งยืนของสหภาพยุโรปล้วนกำหนดให้มีการตรวจสอบย้อนกลับของห่วงโซ่อุปทานและการจัดทำเอกสารตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยผู้ส่งออกและผู้นำเข้ามีหน้าที่ต้องดำเนินการกระบวนการตรวจสอบและประเมินสถานะสินค้า (due diligence) เก็บข้อมูลของผู้จัดหาวัตถุดิบ และจัดทำเอกสารเพื่อยืนยันว่าผู้จัดหาดังกล่าวปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านความยั่งยืนที่เกี่ยวข้อง

รัฐบาลไทยเองก็กำลังพัฒนาไกการตรวจสอบย้อนกลับหลากหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถใช้ข้อกำหนดการรายงานเป็นโอกาสในการเก็บรวบรวมและแบ่งปันข้อมูลในระดับประเทศ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ 1) อำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งได้ระบุว่าต้นทุนการปฏิบัติตามกฎหมายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขัน 2) ติดตามและแก้ไขปัญหาการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายให้ได้โดยเร็วที่สุด

การใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้จากกลไกดังกล่าวยังมีส่วนช่วยเตรียมความพร้อมให้ประเทศไทยสามารถแสดงถึงการปฏิบัติตามกฎหมายด้านความยั่งยืนอื่นๆ ที่ประเทศคู่ค้าอื่น ๆ อาจสร้างขึ้นในลักษณะเดียวกัน

ในกระบวนการพัฒนาและขยายกลไกการตรวจสอบย้อนกลับ รัฐบาลไทยสามารถใช้ประเทศอื่น ๆ เป็นต้นแบบอ้างอิงและถอดบทเรียนจากประสบการณ์ของประเทศที่ได้ดำเนินมาตรการลักษณะเดียวกันไปแล้ว เช่น เวียดนาม⁵⁵²

⁵⁵⁰ โปรดดูรายละเอียดที่ รัฐบาลแคนาดา, "Canadian environmental sustainability shopping habits", เข้าถึงได้ที่ <[Canadian environmental sustainability shopping habits - agriculture.canada.ca](https://www.agriculture.canada.ca/shopping-habits)>.

⁵⁵¹ ณ วันที่ 18 สิงหาคม 2568 ยังต้องมีการให้สัตยาบัน เพิ่มอีกเพียงสามครั้ง เพื่อให้ความตกลงดังกล่าวมีผลบังคับใช้โปรดดูรายละเอียดที่ องค์การการค้าโลก (WTO), "Nepal accepts WTO Agreement on Fisheries Subsidies, three remaining for entry into force", เข้าถึงได้ที่ <https://www.wto.org/english/news_e/news25_e/fish_18aug25_e.htm>.

⁵⁵² Nongnghiep Moitruong, "Successfully piloting the database system for forest and coffee growing areas", เข้าถึงได้ที่ <[Successfully piloting database system for coffee growing areas](#)>.

อินโดนีเซีย⁵⁵³ มาเลเซีย⁵⁵⁴ และบราซิล⁵⁵⁵ เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังทดลองใช้กลไกที่หลากหลาย จึงต้องใช้เวลาในการประเมินว่ามาตรการใดมีประสิทธิภาพมากที่สุด และที่สำคัญคือเหมาะสมกับอุตสาหกรรมของไทยมากที่สุด นอกจากนี้ เมื่อกฎระเบียบต่าง ๆ มีผลบังคับใช้จริง ความเหมาะสมของกลไกดังกล่าวก็จะถูกทดสอบอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น จึงขอเสนอแนะให้ประเทศไทยติดตามการประยุกต์ใช้กลไกเหล่านี้อย่างต่อเนื่องและปรับปรุงกลไกของตนให้เหมาะสมต่อไป

นอกจากบทบาทของภาครัฐแล้ว ภาคเอกชนโดยเฉพาะบริษัทขนาดใหญ่ของไทยยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการปฏิบัติตามข้อผูกพันทางกฎหมายด้านความยั่งยืน เนื่องจากบริษัทขนาดใหญ่มีศักยภาพในการลงทุนพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ และสามารถทำงานร่วมกับผู้จัดหาวัตถุดิบของตน เพื่อให้มั่นใจว่าห่วงโซ่อุปทานทั้งหมดปฏิบัติตามข้อผูกพันทางกฎหมาย รัฐบาลไทยสามารถกำหนดมาตรการจูงใจเพื่อส่งเสริมให้บริษัทขนาดใหญ่ช่วยให้ผู้จัดหารายย่อยมีองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่จำเป็น เพื่อให้มั่นใจว่าผู้จัดหารายย่อยสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดได้อย่างครบถ้วน

4.7 การลงทุนในการเกษตรยั่งยืนที่มีความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Invest in Sustainable and Climate Resilient Farming)

ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น การส่งออกสินค้าเกษตรมีความอ่อนไหวอย่างมากต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ⁵⁵⁶ อาทิ ภาวะภัยแล้งและฝนตกหนัก ดังนั้น เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ประเทศไทยจำเป็นต้องลงทุนในการพัฒนาการเกษตรอัจฉริยะด้านภูมิอากาศ (climate-smart agriculture) เพื่อเสริมสร้างความยืดหยุ่นและการป้องกันตนเองจากผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ

ในประเด็นนี้ จึงขอเสนอแนะให้ประเทศไทยยังคงดำเนินความร่วมมือกับพันธมิตรเพื่อจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาวิปฏิบัติด้านการเกษตรที่ช่วยปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งพัฒนาและนำเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องมาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม⁵⁵⁷

⁵⁵³ SNV, "Promoting inclusive and sustainable rubber farming", เข้าถึงได้ที่ <Promoting inclusive and sustainable rubber farming | SNV>.

⁵⁵⁴ KAMI by EFI, "Options to broaden smallholder inclusivity in legal and deforestation-free palm oil supply chains in Malaysia", เข้าถึงได้ที่ <smallholder_inclusivity_report.pdf>. ภาคผนวก 14.

⁵⁵⁵ AL Invest Verde, "First shipment of deforestation-free coffee from Brazil to Europe", เข้าถึงได้ที่ <Primer envío de café libre de deforestación desde Brasil a Europa - Programme AL-INVEST Verde>.

⁵⁵⁶ โปรดดูรายละเอียดที่ World Bank Group, "Climate-smart agriculture", เข้าถึงได้ที่ <Climate-Smart Agriculture>.

⁵⁵⁷ ตัวอย่างเช่น โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ "Enhancing Climate Resilience in Thailand through Effective Water Management and Sustainable Agriculture", เข้าถึงได้ที่ <https://www.adaptation-undp.org/projects/enhancing-climate-resilience-thailand-through-effective-water-management-and-sustainable>.

4.8 การเสริมศักยภาพผู้จัดหารายย่อยให้สามารถปฏิบัติตามมาตรการที่มีผลต่อการเข้าถึงตลาด (Equip Small-scale Suppliers to Comply with Measures Affecting Market Access)

การส่งออกสินค้าเกษตรของไทยเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรปต้องเผชิญกับอุปสรรคจำนวนมาก ทั้งในรูปแบบของมาตรฐานสุขอนามัยและข้อกำหนดด้านความยั่งยืนที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเฉพาะผู้จัดหารายย่อยซึ่งประสบความสำเร็จในการแสดงหลักฐานถึงการปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว เนื่องจากผู้ผลิตสินค้าเกษตรไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จึงขอเสนอแนะให้รัฐบาลไทยยังคงสนับสนุนผู้ประกอบการกลุ่มนี้ผ่านมาตรการสำคัญ ดังต่อไปนี้

(ก) การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับข้อกำหนดทางกฎหมายเพื่อการเข้าถึงตลาดสหภาพยุโรป: ตามที่ได้กล่าวไว้ในรายงานฉบับก่อนหน้า ว่ายังมีช่องว่างทางความรู้ระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่กับผู้ประกอบการ SMEs เกี่ยวกับข้อกำหนดต่างๆ ทางกฎหมายสำหรับการเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป ทั้งนี้ ความท้าทายดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเนื่องจากมาตรฐานและข้อกำหนดของตลาดสหภาพยุโรปมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จึงขอเสนอแนะให้รัฐบาลไทย (ร่วมกับภาคเอกชนและพันธมิตรระหว่างประเทศ) จัดทำกลไกที่สร้างสรรค์เพื่ออบรมผู้ประกอบการรายย่อยให้มีความรู้เกี่ยวกับข้อกำหนดทางกฎหมาย⁵⁵⁸ กลยุทธ์ดังกล่าวอาจรวมถึงการจัดตั้งโค้ชประจำท้องถิ่นและคลินิกความยั่งยืนที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับผู้ผลิต รวมถึงการกำหนดมาตรการจูงใจให้บริษัทขนาดใหญ่จัดให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคแก่ผู้จัดหาวัตถุดิบในระดับต้นน้ำ

(ข) การระดมทุนสนับสนุน: ค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมายนั้นสูงและอาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อผู้ประกอบการรายย่อย ดังนั้น จึงขอเสนอแนะให้รัฐบาลไทยทำงานร่วมกับพันธมิตรระหว่างประเทศและภาคเอกชน เพื่อระดมเงินทุนมาสนับสนุนความพยายามในการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ประกอบการรายย่อย

⁵⁵⁸ โปรดดูรายละเอียดที่ Report on the opportunities and challenges in aligning Thai agri-products with EU sustainability standards, หน้า 21.

